

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**KEMALETTİN TUĞCU’NUN HİKÂYELERİNDE YER
ALAN DEĞERLERİN ALIMLAMA ESTETİĞİ
KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Celal NAVRUZ**

**Danışman
Prof. Dr. Erdal AKPINAR**

Ocak 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan değerlerin Alımlama Estetiği Kuramına Göre İncelenmesi” isimli **“Doktora”** tezim tarafımca incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini: aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Celal NAVRUZ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Program Adı : Doktora

Tez Başlığı : Kemalettin TUĞCU'nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin
Alımlama Estetiği Kuramına Göre İncelenmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 191 sayfalık kısmına ilişkin 11/01/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %1'dir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dâhil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 11/01/2024

Danışman: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

Öğrenci: Celal NAVRUZ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Ahımlama Estetiği Kuramına Göre İncelenmesi” başlıklı Doktora Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Celal NAVRUZ

Danışman

Prof. Dr. Erdal AKPINAR

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Erdal AKPINAR danışmanlığında **Celal NAVRUZ** tarafından hazırlanan “**Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlama Estetiği Kuramına Göre İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda **Doktora Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

11/01/2024

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Erdal AKPINAR** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Halil KOCA** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Alper KAŞKAYA** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Selman ABLAK** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2024 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Hikâye, değerler eğitiminde öğretim materyali olarak kullanılabilecek önemli yazın türlerinden biridir. Değerlerin öğretilmesinde ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında her dönemde sanatın, edebiyatın, özellikle de hikâyelerin belirgin bir işlevi olmuştur. Konunun uzmanlarına göre öğrencilere hikâyeler üzerinden alımlama estetiği yöntemiyle değerler dünyasına ilişkin yorum, duygu ve düşünce derinliği kazandırmak mümkündür. Bu kapsamda Türkiye'nin usta kalemlerinden biri olan Kemalettin Tuğcu'nun hikâyelerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrencilere verilmesi hedeflenen pek çok değeri içerdiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Kemalettin Tuğcu'nun seçilmiş bazı hikâyeleri değerler eğitimi kapsamında alımlama estetiği yöntemiyle ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmanın başta sosyal bilgiler ve değerler eğitimi olmak üzere bu konularda araştırma yapan bilim insanlarına, öğretmenlere ve öğrencilere yararlı olacağı düşünülmektedir.

Celal NAVRUZ, Erzincan, 2024

TEŞEKKÜR

Bu bir doktora tezi çalışması olup, şüphesiz ki süreçte benimle birlikte pek çok kişinin emeği ve çabası söz konusudur. Bunların başında danışmanım gelir. Tez konusunun belirlenmesinden sınav aşamasına kadar bilgisi, tecrübesi ve özverisiyle bana yol gösteren, rehberlik eden, desteğini ve yardımını esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Erdal Akpınar'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine özellikle Tez İzleme Komitesinde görüş ve önerileriyle çokça yardımlarını gördüğüm, vakitlerini ve bilgilerini benimle paylaşarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan hocalarım Doç. Dr. Alper Kaşkaya ve Doç. Dr. İhsan Ünlü'ye ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca sınav aşamasında değerli görüş ve önerileriyle metnin son halini almasında katkısı bulunan jüri üyeleri Prof. Dr. Sayın Halil KOCA ve Doç. Dr. Selman ABLAK hocalarıma da çok teşekkür ediyorum. Son olarak çalışmamda her daim ve her koşulda yanımda olup bana güven veren aileme ve özellikle değerli eşime şükranlarımı sunuyorum.

Celal NAVRUZ

KEMALETTİN TUĞCU’NUN HİKÂYELERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN ALIMLAMA ESTETİĞİ KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

Celal NAVRUZ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Ocak 2024

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ÖZET

Kemalettin TUĞCU, Geç Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi kültürünü birleştirerek yazdığı hikâyeleriyle Türkiye’de birkaç kuşağın üzerinde derin izler bırakmış önemli bir yazardır. Kaleme aldığı hikâyelerin pek çoğu esas itibariyle çocukların severek okuduğu, çok anlamlılık ölçütüne uygun metinlerdir. Bu araştırmada Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerine farklı bir açıdan yaklaşılmış, metinlerde ele alınan değerler alımlama estetiği yöntemiyle incelenmiştir. Dolayısıyla yöntem bakımından nitel bir çalışmadır. Alımlama estetiği edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımı çerçevesinde okurun rolünü ön plana çıkaran etkili bir yöntemdir.

Çalışmada değerlerin araştırmacı ve öğrenciler tarafından nasıl alımlandığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle hikâyelerde yer alan değerler tespit edilmiştir. Daha sonra öğrencilerin hikâyelerdeki değer unsurlarını alımlamalarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Son olarak araştırmacı ve öğrenciler tarafından alımlanan değerler ile sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde değerlere yoğun olarak yer verildiği ve bunların aynı zamanda sosyal bilgiler öğretim programında da yer alan değerlerle büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Alımlama Estetiği, Kemalettin TUĞCU, Edebiyat Temelli Öğrenme

THE VALUES IN KEMALETTİN TUĞCU’S STORIES INVESTIGATION ACCORDING TO THE THEORY OF RECEPTION AESTHETICS

Celal NAVRUZ

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation, January 2024

Supervisor: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ABSTRACT

Kemalettin TUĞCU is an important writer who impressed several generations in Turkey deeply with his stories that combined the culture of the Late Ottoman Period and the Republican Period. Many of the stories he wrote, in essence, are texts that children enjoy reading and meet the criteria of polysemy. In this research, Kemalettin TUĞCU's stories were approached from a different perspective, and the values discussed in the texts were examined with the method of reception aesthetics. Therefore, it is a qualitative study in terms of methodology. Reception aesthetics is an effective method that highlights the role of the reader within the framework of a literature-based social studies teaching approach.

The study attempted to reveal how values are perceived by the researcher and students. For this purpose, first, the values in the stories were determined. Second, the students' opinions regarding their reception of the value elements in the stories were determined. Finally, the values received by the researcher and students were compared with the values in the social studies curriculum. In conclusion, it is understood that values are heavily included in Kemalettin TUĞCU's stories and that these values also largely overlap with the values in the social studies curriculum.

Key Words: Values Education, Reception Theory, Kemalettin TUĞCU, Literature Based Learning

İÇİNDEKİLER

KEMALETTİN TUĞCU’NUN HİKÂYELERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN ALIMLAMA ESTETİĞİ KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

1.1. Problem Durumu	11
1.2. Araştırmanın Amacı.....	12
1.3. Araştırmanın Önemi	13
1.4. Varsayımlar	14
1.5. Sınırlılıklar	14
1.6. Tanımlar	14

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN

2.1. Kemalettin TUĞCU	17
2.1.1. Hayatı	17
2.1.2. Sanatı	25
2.1.3. Eserleri.....	33
2.1.3.1. Hikâyeleri	33
2.1.3.2. Yazılarının Yayımlandığı Dergiler.....	34
2.1.3.3. Tv Dizisi ve Sinemaya Uyarlanan Eserleri	34
2.1.3.4. Çevirileri.....	35
2.2. Değer ve Değerler Eğitimi	35
2.2.1. Değer	35
2.2.2. Değerler Eğitimi	37
2.2.2.1. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	42
2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi.....	43
2.2.4. Edebiyat Temelli Öğrenme ve Değerler Eğitimi.....	54
2.3. Alımlama Estetiği	70
2.3.1. Alımlama Estetiğinin Teori ve Uygulaması	77
2.3.2. Alımlama Estetiği Kuramı İle İlgili Araştırmalar	82
2.3.2.1. Yurt Dışı Kaynaklar	83
2.3.2.2. Yurt İçi Kaynaklar.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	86
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	86

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	88
3.3.1. Hikâyeler	88
3.3.2. Açık Uçlu Anket Formu	88
3.4. Verilerin Toplanması.....	90
3.5. Verilerin Analizi.....	92
3.6. Araştırmacının Rolü.....	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	100
4.1.1. Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Hikâyelerdeki Karşılığı 100	
4.1.1.1. Adalet	102
4.1.1.2. Aile Birliğine Önem Verme	107
4.1.1.3. Barış.....	110
4.1.1.4. Çalışkanlık.....	112
4.1.1.5. Dayanışma	114
4.1.1.6. Duyarlılık.....	116
4.1.1.7. Dürüstlük.....	119
4.1.1.8. Saygı.....	121
4.1.1.9. Sevgi.....	125
4.1.1.10. Sorumluluk	129
4.1.1.11. Tasarruf	131
4.1.1.12. Vatanseverlik.....	134
4.1.1.13. Yardımseverlik	137
4.1.1.14. Onur.....	141
4.1.1.15. Olgunluk.....	142

4.1.1.16. Fedakârlık.....	142
4.1.1.17. Cömertlik.....	142
4.1.1.18. Başarı.....	143
4.1.1.19. Dini değerlere Saygılı Olma.....	143
4.1.1.20. Sağlık.....	143
4.1.1.21. Alçakgönüllü Olma	144
4.1.1.22. Farkındalık.....	144
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	145
4.2.1. Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	145
4.2.1.1. Deneyim ve Beklenti Ufku Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	145
4.2.1.2. Yordama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	149
4.2.1.3. Kişisel Hisler Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	152
4.2.1.4. Anlamlandırma Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	155
4.2.1.5. Çağrışım Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	159
4.2.1.6. Yorumlama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	162
4.2.1.7. Boşluk Sezinleme Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	165
4.3.Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	169
4.3.1. Araştırmacı ve Öğrenciler Tarafından Alımlama Estetiği Kuramına Göre Tespit Edilen Değerlerin Programlarda Yer Alan Değerler ile Karşılaştırılması..	169

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç	174
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	181
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	186
5.4. Öneriler	189
KAYNAKÇA.....	192
ETİK KURUL ONAYI	204
EKLER	205
ÖZGEÇMİŞ	220

KISALTMALAR

BKZ	: Bakınız
BMÇ	: Bizim Mahallenin Çocukları
C	: Cilt
ÇEV	: Çeviren
E	: Erkek Öğrenci
EB	: Eskici Baba
ED	: Editör
K	: Kız Öğrenci
KE	: Köydeki Evimiz
KGY	: Köye Gelen Yabancı
OD	: Oyuncakçı Dede
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
S/SS	: Sayfa/Sayfa Sayısı
VB	: Ve Benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: 2005, 2018 ve 2023 SBDÖP’de Yer Alan Değerler	48
Tablo 3.1: Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	87
Tablo 3.2: Çalışma Grubunun Öğrenim Gördükleri Sınıfa İlişkin Dağılımları	87
Tablo 3.3: Araştırmacı Tarafından İncelenen Hikâyeler Belirlenirken Temel Alınan Ölçütler	88
Tablo 3.4: Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi	89
Tablo 3.5: Öğrencilerin Okumaları İçin Seçilen Hikâyeler.....	90
Tablo 3.6: Öğrenciler Tarafından Okunan Kitapların Seçilme Sebebi.....	90
Tablo 3.7: Alımlama Anketi Sorularının İlgili Olduğu Kategoriler	95
Tablo 4.1: Kemalettin TUĞCU’nun İncelenen Hikâyelerinde Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Değerlerin Yer Aldığı Hikâyeler	100
Tablo 4.2: Deneyim ve Beklenti Ufku Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	146
Tablo 4.3: Yordama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	149
Tablo 4.4: Kişisel Hisler Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler.....	152
Tablo 4.5: Anlamlandırma Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	155
Tablo 4.6: Çağırışım Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	159
Tablo 4.7: Yorumlama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler..	162
Tablo 4.8: Boşluk Sezinleme Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler	165
Tablo 4.9: Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Alımlama Estetiği Kuramı Kapsamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Genel Değerler.....	169
Tablo 4.10: Araştırmacı ve Öğrenciler Tarafından Alımlama Estetiği Kuramına Göre Tespit Edilen Değerlerin Programlarda Yer Alan Değerler İle Karşılaştırılması	170

GİRİŞ

İnsanın doğduğu günden itibaren yaşadığı sosyal ve kültürel çevreye uyum sağlamasına yardımcı olan ve topluma mal olmuş düşünce ve davranışlara değer denir. Bu değerler, üzerinde toplumun çoğu tarafından uzlaşılan davranış kalıplarıdır. Değerler iyi ve kötü olarak nitelendirilen hal ve hareketler arasında sağlıklı bir ayırım yapabilmeye yarayan inanışlardır. Değer, bu rolünün gereği olarak insanların toplumdaki duygu, düşünce ve davranışlarına yol gösterir (Güven, 2014). Sosyal Bilimlere Znaniecki aracılığıyla kazandırılan değer kavramı, Latince'den gelen ve "value" kökünden türeyen güçlü olmak manasında bir kavramdır (Bilgin, 1995). Dilimizde değer, "teğmek" kelimesinden gelen; değmek, karşılık, eder anlamında kullanılır (Eyuboğlu, 1998). Değerler insanların aktivitelerine, yapıp etmelerine yön veren ölçütlerdir. Birey herhangi bir durumla karşılaştığında adeta değer sistemine başvurur karşılaşılan problem değer sistemi vesilesiyle karara bağlanarak çözüme ulaşır. Toplumsal olaylar karşısında kişinin takındığı tavır da değer vesilesiyledir. Kişi sahip olduğu değer ne kadar bilincinde olursa olaylara karşı gösterdiği davranışının tatmini de o derece kolay olacaktır. Karşı karşıya kalınan sorunlar, değerler vasıtasıyla çözülür. Kişi karşılaştığı her türlü olumlu ve olumsuz durumda sahip olduğu değer vasıtasını ölçüt alır. Dolayısıyla değer insan davranışına yön verir. Bireylerin çağa uyum sağlamalarına ve onların bilinçli aktif vatandaş olma rolü edinmelerine katkı sağlamaktadır (Ablak & Göksu, 2020).

Değerlerin okullarda son yıllarda planlı ve programlı bir şekilde uygulanmasının üzerinde ciddiyetle durulmaktadır. Dünyaya geldikten sonra birkaç yıl içinde çocuğa toplumsal değerleri aktarma, öğretme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Değerler eğitimi, kişilerin kendine özgü ahlaki yargıları, ahlak kodlarını oluşturmaları ve de başkalarının oluşturmuş olduğu ahlaki kodları görme, inceleme imkânını bireye sunar (İlgar, 1996). Değerlerin okul yılları denilebilecek yaşamın ilk yıllarında bireylere kazandırılması, çocukların yaşadığı toplum ile uyum içinde olması bakımından önemlidir (Atabey, 2014). Ayrıca okullarda yurttaş yetiştirme sürecinde gerçekleşen değerler eğitimi ile her bir öğrencinin karakterli ve iyi vatandaşlar olarak yetiştirilme sorumluluğunun alınmış olduğu ifade edilmiştir (Dağdelen, 1999) ve (Coombs & Toison, 2005). Ülkemizde 2005'ten önceki öğretim programlarında değerlere örtük olarak yer verilirken, sonraki programların temel boyutlarından birini değerler oluşturmaktadır. Değerler, bireyin

dünyayı ve hayatı anlamlandırmasını sağladığından onun akademik anlamdaki gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle değerler eğitimi günümüz eğitim programlarında en çok üzerinde durulan konuların başında gelmektedir (Ünlü & Kaşkaya, 2018). Günümüzde birçok ülke milli politika ve amaçlarına göre eğitim sistemlerini düzenlemektedir. Bilişsel hedeflerin yanında duyuşsal hedeflerin de bir bütün olarak sunulması önemli bir hale gelmiştir. Bu şekilde devletler yurttaşlarının değer ve kültür aktarımı vesilesiyle onların birbirleriyle bağlanmalarını ve uyumunu tesis ederler. Devlet, toplum ve bireyler tarafından arzu edilen, istenen bir toplum yaşantısına ulaşmak için temizlik, dürüstlük, adalet, saygı, eşitlik, sevgi gibi değerlerin bireylere öğretilmesi gereklidir. Çünkü yaşam boyu verilen kararlar ve bunun sonucunda gösterilen tutum bireyin kazanmış olduğu değerler yoluyla sergilenmektedir (Kaya & Akpınar, 2021).

Öğrencilerde değer sisteminin oluşmasında aile, din, toplum, medya ve okullar gibi etkiler vardır. Bunların içinde aileden sonra bireylerin hayatında ikinci önemli kurum olan okullarda özellikle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) aracılığıyla bireylere planlı bir şekilde değerler eğitimi verilmektedir. SBDÖP'nin içeriği ve amaçlarına bakıldığında bu dersin adeta bir değerler eğitimi dersi olduğu görülmektedir (Tonga, 2017). SBDÖP'nin nihai amacı olan sorumlu ve iyi vatandaş, milli ve küresel değerlerden bağımsız düşünülecek bir kavram değildir (Barr, Barth, & Shermis, 1978), (NCSS, 1994) & (Savage & Armstrong, 2007). SBDÖP diğer programlara göre değerleri en kapsamlı şekilde içeren öğretim programıdır. Toplumun devamlılığı için gerekli olan değerlerin ve ahlaki ilkelerin edindirilmesinde en verimli ders sosyal bilgiler dersidir. Bu dersle bireylerin değerlerle donatılarak kendisine ve çevrelerine karşı olumlu duygu, düşünce ve davranışlar sergileyeceklerdir (Akbaş, 2011) & (Sarı, 2007).

Toplum nazarında önemli yeri olan aynı zamanda SBDÖP'de yer alan değerlerin okullarda değerler eğitimi vasıtasıyla yeni nesillere aktarılması birçok farklı yöntemle sağlanabilir (Yılar & Karadağ, 2021). Değerlerin uygun eğitim ortamında bireylere aktarılmasında üzerinde durulan farklı modellerden biri de edebi eserlerin kullanılmasıdır (Er, Ünal, & Gürel, 2016). Bu bağlamda değerlerin oluşumunda ve sonraki nesillere aktarılmasında birtakım edebi eserlere de önemli görevler düşmektedir. Hikâyelerin eğitimde özellikle de değerler eğitiminde kullanılmasının önemi büyüktür.

Günümüzde yaşanan değer bunalımı sebebiyle okullarda gerçekleştirilecek olan değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler daha da önem kazanacaktır. Şiir, roman, destan, hikâye gibi edebiyat ürünleri değer eğitimi açısından önemli ürünlerdir (Deveci, Belet, & Türe, 2013).

Değerlerin gelecek kuşaklara taşınması işlevi dikkate alındığında; değerler eğitimini hikâyelerle güçlendirerek öğrencilerin alımlamalarına yönelik etkinliklere yer vermek yeterli bir gerektir. Bu bağlamda değerler eğitiminde alımlama estetiği kuramı ve edebiyat temelli öğrenme ile kastedilenin neler olduğuna kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Çocuğun öğrenmesi doğumuyla birlikte başladığına göre onun hem öğrenmesi hem eğlenmesi konusunda edebiyat önemlidir. Toplumsal hayatta bir yeri olan çocuğun kültürel olarak da var olma çabası göstermesinin bir sonucu olarak çocuk edebiyatı ortaya çıkmıştır. Maddi ihtiyaçlarla beraber çocuğun karşılanması gereken duygusal ihtiyaçları da vardır. Çocuğun ruhuna hitap eden masal, ninni, hikâye gibi onların duyarlılıkları dikkate alınarak hazırlanan edebi türlerin genel adı çocuk edebiyatıdır. Edebiyat ile eğitim insan odaklı olmaları dolayısıyla birbirlerini tamamlar. Çünkü eğitimin ve edebiyatın ortak konusu insandır (Demirel, 2009). Yeni yetişen nesillere okullarda toplumun büyük önem vermiş olduğu bu değerlerin kazandırılmasında birçok faktör etkilidir. Edebiyat temelli öğrenme bu yollardan biri olabilir (Kavcar, 1982). Ülkemizdeki çocuk edebiyatının tarihsel sürecine bakıldığında, Türk toplum geleneğinde kültürel farklılıklara karşı hoşgörölü bir yaklaşım vardır. Tanzimat döneminde batılılaşma hareketleriyle beraber çocuğa bakış açısı da değiştiğini o dönemdeki dergilere bakarak görmek mümkündür. Tanzimat Dönemindeki dergilerin çocuklara aktarılmak istenen değerler konusunda önemli işlevleri olmuştur. 80’li yıllardan sonra Türkiye’de yaşanan köyden kente göç olgusu ekonomiden edebiyata, sosyal topluma birçok alanda etkisi olmuştur. 90’lı yıllardan sonra ülkemizde çocuk edebiyatında yeni akımlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Köyden kente göç edenlerle şehirdekilerin kültüründen oluşan arabesk bir kültür oluşmuş ve bu kültür baskın olmuştur (Özkırımlı, 1990). Oluşan kültürün modernleşme zemininde kaynaştırılması hedeflenmiştir. Günümüz hızla gelişen ve değişen dünyası olumlu durumlarla birlikte olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Gelişen teknoloji ve onun yanlış kullanımı

toplumsal yapıya, insan ilişkilerine ve hatta değerlere zarar vermeye başlamıştır (Evin & Kafadar, 2004).

Bir arada yaşayan insanların hedeflerini gerçekleştirebilmek için en başta yaptıkları iş toplumu oluşturan birlikte tutan değerleri de içine alacak şekilde eğitim faaliyetlerini düzenlemektir. Böylece millet olarak bireylere eğitimle hangi değerlerin kazandırılacağı konusunda bir felsefeye sahip olunur. Bu kararlılıkla bireylere kazandırılacak özellikler konusunda daha başarılı sonuçlar elde edilecektir. Değerler eğitimi formal eğitim sürecinde toplumu oluşturan bireylere aktarılmasının yanında, kitle iletişim aracı, sinema, tiyatro gibi sanatlar aracılığıyla ya da yazarların deneme, makale, hikâyeleriyle de öğrencilere aktarılabilir. Bir millet nasıl bir gelecek istiyorsa çocuk edebiyatındaki eserlerinde verdiği değerler bu konuyla yakından ilgili olmalıdır. İyi bir gelecek için bireylere kazandırılmak istenen kazanımlar edebi eserler aracılığıyla kazandırılmaktadır. Dünya kültürünün en temel parçalarından biri olan hikâye, antik çağda insanların eğlenmek ve iyi vakit geçirmeleri için ayrıca hayatla ilgili tecrübelerin, dini ve kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılması ihtiyacından dolayı ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Aslında insanoğlunun varlığının başından itibaren hikâyeden ve hikâye anlatıcılığından bahsedilebilir. Belirli niteliklere sahip hikâye, çocuğa gerçek hayatında nasıl davranacağı ile ilgili yol gösterir. Kendi hissiyatını güçlendiren değerleri, toplumun gerçeklerini okuduğu edebi eserler aracılığı ile elde eder. Günümüz iletişim ve medya toplumu çağında çocuk sanal olarak dünyayı bütün bilgi ve belgelere ulaşarak kavrayabilmektedir. Muazzam bir sanal âlemde yaşayan çocuk, bu geniş sanal düzlemde kendini yalnız hisseder bu sorununu çözmek için de edebiyata başvurur. Böylece çocuk, bu nitelikte eserleri okuyarak; saygı, sevgi, yardımlaşma, vatan sevgisi, merhamet, hoşgörü, adil olma, dostluk gibi duyguları kazanır (Neydim, 2020).

Çocuk edebiyatının ayırıcı yanı eğitici olması ve sanat ölçüsünün ön planda olmasıdır. Çevreden gelebilecek etkilere açık olan çocuğun yaşamının ilk yıllarında toplumsal bir varlık olduğunu kavrayabileceği, bu toplum içinde kişilik eğitimine destek olan, hayatı ve anlamını tanıyacağı ve bütün bunların yanında estetik zevk alacağı eserler olmalıdır. Esasen çocuk bu ihtiyaçlarını edebiyat ve onun bir ürünü olan hikâye ile karşılamaktadır (Çorapçı, 2019). Çocuk edebiyatı alanında kendini kanıtlamış ve bu alanın aranan niteliklerine sahip hikâyeler, çocukların hayal dünyalarına hitap ederek onların kendilerini rahat ifade edecekleri imgeler oluşturmalarını sağlar. Hikâyede

çocuğa seslenirken olanları tıpkı gerçekmiş gibi ortaya koyar. Çocukların gerçek algıladıkları olaylar ise alımlamayı ortaya çıkarır (Dilidüzgün, 2003). Çocuk, hikâyeyi okuduğu sırada kendi yorumunu katar ve bir birey olarak kendini ifade etme fırsatı bulmuş olur. Bu fırsatı sağladığı için okuma edimi pekişir. Okuyarak elde edilen bu kazanımlar çocuk için başarı sayılabilecek bir durumdur. Bu işlevi nedeniyle hikâye çocuğun gerçek hayata açılan bir kapısıdır (Sis & Gökçe, 2016).

SBDÖP’de önemli bir yer tutan değerler eğitiminde hikâyenin kullanılması sayesinde öğrenciler ruhsal, psikolojik, duygusal zekâ alanlarında gelişme göstereceklerdir (Kale, 2008). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi açısından yardımcı öğretim materyali olarak hikâyelerin kullanımının etkisi büyüktür. Değerlerin öğrencilere aktarılmasında önemli bir araç olan edebiyat vasıtasıyla özenle seçilecek olan hikâyeler aracılığıyla çocuklarımız ve gençlerimiz onlara kazandırılmak istenen milli ve evrensel değerlerin bilincine varırlar (Randall, 1999). Çocukların dünyalarına ve duyarlılığına hitap eden hikâyeler ile onlara kazandırılacak güzel hasletlerin bazıları; öğrencilerin kendini ve çevresini tanımaları, duygu ve düşüncelerini kolaylıkla anlatabilmeleri, kendine ve diğer insanlara saygılı davranmayı öğrenmeleridir. Bunun yanında vatan, millet ve aile sevgisi, büyüklere saygı, hoşgörü ve dostluk ilişkileri de hikâyeler vasıtasıyla öğrencilere kazandırılacak davranışlardır (Batur & Yücel, 2012).

Öğrenci hikâye okurken çok hızlı bir şekilde olay kahramanları ile empati kurar, huy ve karakter olarak kendine yakın hissettiği birinin yerine geçer onunla özdeşleşir. Kahramanlar hikâyelerde oluşturulan formlara uygun olarak (yani; trajedi, komedi, mutlu sonla biten gibi) kendilerine biçilen rolleri oynarlar. Hikâyedeki kurgu ve roller okuyucunun günlük hayatında diğer insanlarla olan ilişkilerinin detaylarını belirlemektedir. Eğitimde hikâyenin etkili ve önemli bir yöntem olmasının sebebi, okuyucunun hikâyedeki rolle özdeşleşmesidir. Yazar, hikâyelerinde okuyucusuna ona fark ettirmeden edebiyatın güzelliklerini kullanarak telkin yoluyla ve ders kitabından farklı olarak metin içindeki yaşantıya çocuğu çeker öğütlerini burada verir. Böylece çocuk farkına varmadan hikâyenin satırları arasında o güzel değerleri, öğütleri artık almış ve öğrenme bu yolla gerçekleşmiştir. Bu nedenle edebiyat ve bu alanda verilen eserler her zaman eğitimin içindedir onun bir parçasıdır, hikâyeler eğitimde, iyi ahlak sahibi bireyler yetiştirmek için kullanılacak bir araçtır (Kavcar, 1982). Buradan

değerlerin kuşaklara aktarılmasında her dönemde edebiyatın, edebi eserlerin, özellikle de hikâyelerin önemli görevlerinin olduğu görülebilir. Okurun anlam üretme süreci olan alımlama estetiğinde her okur birikimine göre okuduğu metinden anlam çıkarır (Jauss, 1982).

Almanya’da 1960-1980 yılları arasında ortaya çıkan alımlama estetiği kuramı; metin ve okuma etkileşimine odaklı, kültürel ve sosyolojik şartları da göz önüne alarak belirli dönemlerin sosyal ve ortak kültür öğelerini oluşturan etkileri ile ilgilenir. Alımlama estetiği kuramının temel kavramlarından birincisi olan *boşluklar ve boşluk doldurma* kapsamında okur kendi bilgi birikimi ile esere yaklaşarak sezindiği boşlukları deneyimleri eşliğinde doldurarak alımlar. Alımlama estetiğinde metnin anlamı, okuyucunun kültürel ve sosyal birikimine, estetik zevkine göre değişme göstermektedir. Dolayısıyla her okuyucuda farklı bir anlam oluşturmaktadır ve bu durum metinde bulunan boşluklar nedeniyledir. Metinde bulunan bu boşluklar vesilesiyle edebi eseri okuyan kişi her dönemde farklı alımlamaktadır. Her okurun kendine özgü birikimi ve beklentisi ile yaklaşarak anlamaya ve çözümlemeye çalıştığı edebi eser, her okuyucu tarafından yeniden yorumlanarak değerlendirilir (Yüce, 2016). İkinci kavram: *beklenti ufku*dur. Beklenti ufku, alımlama estetiği temsilcilerinden olan Hans Robert Jauss’un belirttiğine göre, okurun bir yapıtı okurken eserin başında, ortasında ve sonunda okurda oluşan beklentilerin bütünüdür. Okurun karakteri, yaşam tarzı ve dünyaya bakış açısı onun okuduğu edebi eserden farklı beklentileri olmasına sebep olur. Bu beklentiler vesilesiyle okur bir yandan metinle bağ kurarken diğer yandan metinden birtakım istekleri olur. Bu bağlamda beklenti ufku, okurun metinle ilgili istek ve arzularının tamamını oluşturan bir çerçevedir. Beklenti ufkunu oluşturan bileşenler; yeni şeyler öğrenmek, zevk almak ve duygu ve düşünceleri pekiştirmedir (Aytaç, 2003).

Edebi eserlere modern yaklaşım noktasında okur, eserle bütünleşirken sadece eserle ilgili izlekler edinmekle kalmaz; eserin yazıldığı dönemle ilgili toplumsal koşullar hakkında edinilen bilgilerle yapıtı ve kendini bütünler. Böylece okur kendi beninin sınırlarını aşarak başkasına yönelmeyi, onu anlamayı ve dünya ile kaynaşmayı gerçekleştirir. Edebi ürüne yaklaşmanın temeli; yazarın onu yazarken hangi gelenekler çerçevesinde, hangi şartlar altında, hangi soruya cevap olarak kaleme aldığını düşünmekle başlamaktır. Yazınsal iletişim yaşamı etkilediği ve ondan etkilendiği için

okur üzerinde ilerletici, göz açıcı, uyandırıcı işlevi olan bir olgudur. Okur, metni oluşturan dil ile ilgili işlevlerin, içinde bulunduğu toplumun kültürel ve değer göstergelerinin eşliğinde oluşan birikimi ile metni oluşturarak kavramaktadır. Okurun etkin katılımıyla eserle iletişimin temeli atılmaktadır. Okurla metin arasındaki bu iletişimin büyük bölümü; eser, yazarın düş gücü ve yordamasıyla oluştuğundan alımlamayı yapan okur adına büyük belirsizlikler taşımaktadır. Ingarden belirlenmemiş olan bu alanları, metinde kurgulanan ve bütünüyle bize verilmeyen noktalar olarak tanımlar. Bu boş alanların doldurulmasında okur tamamen gelişigüzel anlam arayışı içinde veya yardımsız değildir; metnin iskeleti ve anlamı ışığında okurun alımlaması şekillenmektedir. Okur, yapıtın çeşitli düzeylerinde verilmek istenen sezdirimlere, eserde birbirine örülü halde verilen fikir ve görüşlere bağlı olarak yapıtta anlatılan olayın, kişilerin, durumların belirlenmeyen kısımlarını kendi birikimiyle bütüne uygun biçimde doldurmakla görevlidir (Göktürk, 2019). Okuyucunun alımlama etkinliğinde nerelere ağırlık vereceğini yapıtta amaçlanan kazanımı öne çıkaran yazar seçer. Çok yönlü yorumlama imkânı sunması, her devirde her okurla farklı anlamlarıyla buluşabilmesi ise eserin kalıcılığı ve bir sanat yapıtı olması ile ilgilidir. Okuma etkinliği sonunda okurun vardığı anlam ona estetik deneyimler kazandırarak kendisinde yeni yaşantılar canlandırır. Okuru belli bağlamlar çerçevesinde yorum yapmaya yönlendiren tanımlar, imgeler ve sözcükler arasındaki benzerlikler, farklılıklar, sonsuz ilişkiler okuyucuda yeni ufuklar oluşturarak onun hayatına duygu, düşünce ve davranış açısından zengin deneyimler katar. Bu bakış açılarına sahip olan okur, önyargısını en aza indirger, kazandığı yeni bakış açıları ile toplum içinde daha açık fikirli bireyler olarak yetişir (Oppermann Tunç, 1994).

Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi diye adlandırılan dönemde yaşayarak Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında yüzlerce eser kaleme almış olan Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde de çocuklar hep önemli bir yer tutmuştur. Bu bağlamda değer odaklı olan TUĞCU’nun eserlerinin de SBDÖP’de yer alan değerlerin aktarımında kullanımı önem arz etmektedir. Özellikle teknolojik gelişmeler nedeniyle günümüzde “Z kuşağı” olarak adlandırılan kuşak arasında yaşanan kültürel yozlaşma ihtimaline karşı durabilmek için TUĞCU hikâyelerinde geçen ve adeta günlük hayatın bir parçası haline gelmiş değerlerin öğrencilere kazandırılması etkili bir değerler eğitimi sayesinde gerçekleşecektir. TUĞCU’nun eserlerinde öğrencilerin ilgisini çekecek,

merak uyandıracak hikâyelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Özellikle öğrencilerin psiko-sosyal gelişimlerine uygun olan hikâyelerin kullanılması ile değerler eğitimi bağlamında daha başarılı sonuçlar elde edilebilir. Yaklaşık seksen yıl süren edebi hayatına şiirle başlamış daha sonra çocuk edebiyatına yönelmiş ve bu alanda 300’den fazla eser kaleme almış olan Kemalettin TUĞCU hikâyelerinde saygı, sevgi, adalet, vatan sevgisi, aile birliğine önem verme, yardımlaşma, bilimsellik gibi gerek SBDÖP’de bulunan değerleri gerekse program dışında olan ancak kültürel miras olan değerleri içeren temaları ağırlıklı olarak ele almıştır.

Kemalettin TUĞCU kaleme aldığı hikâyelerinde SBDÖP’de yer alan değerleri yoğun olarak kullanmıştır. Kemalettin TUĞCU, en çok okunan ve eserlerinin köy bakkallarına kadar ulaştığı bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kaleme almış olduğu eserlerinde çocuğu her zaman merkeze almış ve çocuğun içinde bulunduğu aileyi çevresiyle birlikte ele alıp odaklanmayı tercih etmiştir. Hikâyelerde başkahraman olan çocuklar “iradeli çocuklar”dır. Köprü altlarında bile yaşasalar, her ne kadar üstleri yırtık da olsa yine de onlar temiz çocuklardır. Sabahları uyandıklarında anne babalarına günaydın diyerek güne başlar, ev işlerinde annelerine, kardeşlerine yardım ettikleri gibi babalarının da yardımcılarıdır. Derslerinde ise çok başarılılardır. Çocuklara saygı, sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik, tutumlu olma, çalışkanlık, aile birliğine önem verme ve daha birçok değerimizin ele alındığı üç yüzden fazla eser bırakan Kemalettin TUĞCU, içinde yaşadığı toplumun problemlerini gerçekçi olarak gözlemlemiştir. Gözlemleri sonucu gördüğü küçük şeylerden dahi büyük hikâyeler oluşturarak oluşturduğu bu hikâyelerinde vatan, millet, bayrak ve asker sevgisi başta olmak üzere sevgi değerini hep ön planda tutmakla beraber eserlerinde değerlere geniş yer vermiştir. Kemalettin TUĞCU kendisini “*Ben yazı yazma hastasıyım*” diyerek tanıtmış, yazdığı kitaplar vasıtasıyla çocuklara adeta vicdan ve duygu eğitimi vermiştir. Onun için yazmak, sığınak gibi bir şeydir. Yazmayı bir çıkış noktası olarak gördüğü için daha sonra bu eserlere “*onlar benim boşalmış ilaç şişelerim*” demiştir. Kemalettin TUĞCU, yazarak yaşadığı için yazmanın kendisine gayet kolay geldiğini ifade etmiştir. Bunu yaparken de çocuklardaki henüz gelişmemiş olan duygulara hitap ederek, saf olarak geldikleri dünyada katılaşmamış, bozulmamış duygularını da dikkate aldığını vurgulamıştır. Yazmaya başlamak için de ilham gelmesini beklemesini beklemes küçük bir sözden görüntüden etkilenerek yazmaya başlar, bu durumu ise; “*Bir ilham perisinden söz ederler. Ben*

böyle bir ilham perisi tanımam. Beni etkileyecek bir sözden, küçük bir görüntüden, bazen bana bir şey hatırlatan bir sestten hislenerek yazı yazmaya başlarım.” (Şirin, 2021). Sözleriyle ifade eder.

TUĞCU; üslubu, dilinin açıklığı ve sadeliği, duygusallığı, işlediği değerler ile çocuk edebiyatının en verimli en üretken yazarlarından biri olmuştur. Hikâyelerinde sade bir dil benimsemiş, yerine göre kahramanlarına yaşadığı çevreye göre bir dil kullandırmıştır. *“Merak düğümleri”* oluşturarak ustaca kurduğu olay kurgusu ve yalın dili sebebiyle ilgiyle okunmuştur. Hikâyelerindeki kahramanları yakın bir dost gibi sevip onlarla kucaklaştığını ve onları hafızasında taşıdığını belirtmiştir. Çocuklar için yazdığı hikâyelere gerçekten çok emek verdiğini hatta kendisi kadar emek veren başka bir Türk yazar bilmediğini belirtmiştir. Yazar, şahit olduğu kültür ve medeniyet değişimlerine eserlerinde yer verdiği için sosyal tarihimiz açısından da önemlidir. Çocukluğunun bir kısmında Çanakkale’de bulunmuş, bir müddet de Ankara yakınlarında yaşamış bunun dışında İstanbul’dan ayrılmamıştır. Ancak eserlerinde kasaba ve köyleri betimlerken yine de gerçeklikten çok fazla uzaklaşmamıştır. 1955’ten itibaren Türkiye’de yerli bir yazarın hikâyeleri gazete bayilerinde satılmaya başlamıştı.

Kemalettin TUĞCU, 1955’ten 1980’lerin ortalarına kadar Türkiye’de en çok okunan çocuk kitabı yazarı ve kitapları en çok basılan bir yazardır. TUĞCU’ya çocuklar tarafından çok okunmasının sebebi sorulduğunda; *“Beni babalar dedeler tavsiye ediyorlar. Onları okumaya, iyi insan olmaya teşvik ettiğimi biliyorlar. Sanıyorum uzun bir süre okunacağım.”* (Şirin, 2021) demiştir. Kemalettin TUĞCU’nun Türkiye’de geniş bir okuyucu kitlesinin bulunması, hikâyelerinde orta sınıfın henüz kendini yoksullardan net çizgilerle ayırmamış olmasıdır. Eserlerinde umutsuzluğa, çaresizliğe yer yoktur. Aksine, çaresiz, umutsuz, yıkılmış aile ortamlarından tekrar umudu tazelemeyi her seferinde başarmıştır. Türkiye’de en çok çocuk kahramanlı hikâye yazarı olmuş ve en fazla okunan çocuk kitaplarının yazarı olmuştur. Hikâyelerinde kahramanlar çocuklardır. Kurduğu sahnede kahramanları oynatır. Hiçbir kahramanını öldürmez (Şirin, 2021).

TUĞCU’nun hikâyeleri hep mutlu sonla biter. Çocuklar kendini yetiştirir ve topluma faydalı olarak hayata atılır (Enginün, 2001). Nurdan Gürbilek, TUĞCU hikâyeleri hakkında: *“Zavallı çocuk ’un tuttuğunu koparan bir erkeğe dönüştüğü şehir*

masalları...” nitelemesi yapmıştır. TUĞCU’nun hikâyelerinde iyi durumdayken yoksulluğa, kötü durumlara düşen çocukları anlatması boşuna değildi. Bu çocuklar sabırla, umutla, özveriyle, çalışmayla daha iyi ve güzel günlere tekrar kavuşuyordu. Eserlerinde dayanışmayı öneren bir yaklaşımı tercih etmiştir. Kendisi için hazırlanan ilk belgeselde, yazma işini bir plağa benzeterek yazan kişinin sesi ve etkisinin okuyucuyu sardığını belirtir (Barbarosoğlu, 1996).

Bu görüş ve gözlemlerden hareketle araştırmada; çocuklar için yüzlerce hikâye kaleme alan Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerler, araştırmacı ve ortaokul öğrencilerinin gözünden alımlama estetiği kuramına göre incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Kemalettin TUĞCU’nun, hikâyelerinde değerleri önemsemesi ve çocuklara doğru yönlendirmelerde bulunması çalışmada Kemalettin TUĞCU’nun seçilmesinin sebebidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Bu bölümde araştırma fikrinin temelleri ve problem durumu belirtilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmanın amacı, önemi ve diğer durumlar açıklanmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Toplum nazarında önemli yeri olan aynı zamanda SBDÖP’de yer alan değerlerin okullarda değerler eğitimi vasıtasıyla yeni nesillere aktarılması birçok farklı yöntemle sağlanabilir (Yılar & Karadağ, 2021). Değerlerin uygun eğitim ortamında bireylere aktarılmasında üzerinde durulan farklı modellerden biri de edebi eserlerin kullanılmasıdır (Er, Ünal, & Gürel, 2016). Bu bağlamda değerlerin oluşumunda ve sonraki nesillere aktarılmasında bazı edebi eserlerin işlevi önemlidir. Değerlerin edebi eserler olan hikâyeler aracılığıyla öğrenciler tarafından kazanıldığının en temel göstergesi; duygu, düşünce ve davranış olarak görülebilmesidir. Hikâyelerin eğitimde özellikle de değerler eğitiminde kullanılmasının bu noktada önemi büyüktür. Günümüzde yaşanan değer bunalımı sebebiyle okullarımızda gerçekleştirilecek olan değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler daha da önem arz ettiğinden edebiyat ve bu alanda verilen eserler her zaman eğitimin içindedir onun bir parçasıdır. Hikâyeler eğitimde, iyi ahlak sahibi bireyler yetiştirmek için kullanılacak bir araçtır (Kavcar, 1982). Buradan değerlerin kuşaklara aktarılmasında her dönemde edebiyatın, edebi eserlerin, özellikle de hikâyelerin önemli görevlerinin olduğu görülmektedir.

1960’larda özellikle Iser (1978) ve Fish (1980) gibi araştırmacıların çalışmalarının birleşmesi ve *Ulusal İngilizce Konseyi’nin* yayınlamış olduğu çalışmalar neticesinde edebiyat eleştirmenleri tarafından alımlama estetiği genel kabul görmüştür (Benton, 2002) ve (Onarıcıoğlu, 2020). Yapılandırmacı eğitim anlayışı kapsamında ülkemizde alımlama estetiği çalışmaları bir ihtiyaç olarak görülmüştür (Dedeoğlu, Ulusoy, & Alıcı

, 2013), (Yekeler & Ulusoy, 2017) & (Kayatosun, 2018). Değerler ele alınarak kurgulanan çocuk edebiyatı eserleri olan hikâyelerin çocukların alımlamalarına ve değerler eğitimi kazanımlarını elde etmede ne derecede etkili olduğu önemli bir problemi oluşturmaktadır. Bununla beraber, ülkemizin eğitim sisteminde öğrencilerin hikâyelerde ele alınan değerleri alımlamaları ve bu değerlerle özdeşleşmeleri sürecinde; hikâyelerin katkılarının eğitime ve değerler eğitimine yansımaları kapsamlı olarak ortaya koyan bir çalışma ihtiyacı da hâsıl olmuştur.

Türk Milli Eğitim sistemi ve SBDÖP’de öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerleri içeren Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinin, alımlama estetiği açısından ele alınması gerekmektedir (MEB, 2023). Yukarıda sıralanan durumlar neticesinde; Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerlerin araştırmacı ve ortaokul öğrencileri tarafından alımlanmasının tespiti ve SBDÖP ile karşılaştırılması problemine yanıt aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk edebiyatı ürünleri olan hikâyeler çocukların hayal dünyalarını zenginleştirmekle beraber onların eğitimlerine önemli derecede katkı sunmaktadır. Çocuğun şahsına münhasır bir birey olarak görülmeye başlandığı günümüzde, çocuk edebiyatının eğitime katkısı bağlamında didaktik anlayış yerine çocuğa görelilik ilkesi ile hareket edilen bir anlayış hâkimdir (Uğurlu, 2010). Geline bu noktada, ülkemizde çocuk yazınının en önemli isimlerinden olan Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde önemli bir yer tutan değerlerin, alımlama estetiği kuramı bağlamında tespit edilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmada;

- Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerlerin araştırmacı tarafından alımlama estetiği kuramına göre incelenmesi,
- Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerlerin ortaokul öğrencileri tarafından nasıl alımlandığının incelenmesi ve
- Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde araştırmacı ve ortaokul öğrencilerinin alımladığı değerlerin SBDÖP kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada cevap aranan alt problemler şunlardır:

1. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre araştırmacı tarafından tespit edilmesi.
2. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre ortaokul öğrencileri tarafından tespit edilmesi.
3. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde araştırmacı, ortaokul öğrencileri tarafından tespit edilen değerlerin karşılaştırılması ve SBDÖP'de yer alma durumunun tespit edilmesi.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yazınsal değeri olan metinler kategorisinde sayılabilecek hikâyeler, bireylerin okuma-anlama becerilerini geliştirdiği gibi eleştirel düşünme ve karşılaştırma yeteneklerini de arttırır (Dilidüzgün, 2003). Bu nedenle okuma edimi günümüzde bireylerin eğitiminde vazgeçilmez bir süreç olduğu kabul edilmektedir. Batıda 20. yy.'dan itibaren eğitim alanında kullanılan okur merkezli yaklaşım olan alımlama estetiği kuramı okuyucuyu yetkin kabul ederek merkeze almıştır. Okur merkezli bir kuram olan ve çocuk edebiyatını da bünyesinde barındıran alımlama estetiği, metnin içeriğiyle değil; çocuğun onu alımlamasıyla ilgilenir. Hikâyelerde kullanılan anlatım teknikleri ve kurguların öğrencilerin gerçekleştirecekleri alımlamaları üzerinde etkileri söz konusudur. Hikâyelerde bulunan boşlukların doldurulması sürecinde okuyucu birikim, hayat tecrübesi ve yaşamışlıklardan faydalanarak okuduğu hikâyeden anlam çıkarır (Onarıcıoğlu, 2020).

Kemalettin TUĞCU Geç Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi kültürünü birleştirerek, hikâyelerini geniş bir yelpazeyle okura sunmuştur. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde bir anlamda bırakılan boşluklar ve belirsizlikler, özel bir anlatımla kurgulanarak öğrencilerin hayatlarında karşılaşacakları durumlarla ve toplumsal yaşamın gereklerinden olan değerler ile ilgili okurunun bilinçlenmesini ve çözüm üretmesini sağlar. Alımlama estetiği, okurun rolünü ön plana çıkaran bir kuram olduğundan yapılan çalışmaya uygun olduğu görülmüştür. Bugün çocukların severek okudukları ve çok anlamlılığa sahip hikâyeler kaleme alan Kemalettin TUĞCU; alımlama estetiğine uygun görüşler sergilemiştir. Söz konusu eğitimin çocukluk ve gençlik yıllarında gerçekleştiği göz önüne alındığında, nesilden nesile aktarılması istenen ve bireylerin kazanım olarak elde etmeleri amaçlanan SBDÖP'de yer alan

değerleri ele alan çocuklar için yazılmış hikâye kitapları ile bu alanda yapılacak olan çalışmaların önemi bizatihi anlaşılmaktadır.

TUĞCU'nun hayatı ve sanatı ile ilgili kapsamlı bir eser kaleme alan Mustafa Ruhi Şirin (2021), yazar hakkında şunları söylemektedir;

Elli yıldır okunan bir yazar üzerine birkaç tezin yapılmamış olması da düşündürücü. Birçok yazar Kemalettin TUĞCU okuyarak işe başlamıştır. Ülkemizin her kitap satan dükkânında bir rafı bir yazar doldurmuşsa, üzerinde durulması gereken nokta burasıdır. Hele bu yazar kendini hiçbir zaman anlatmak istememişse, kendi deyimiyle pazara çıkmamışsa. (Şirin, 2021)

Bu bağlamda Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre incelenerek elde edilen bulguların SBDÖP'de yer alan değerler ile karşılaştırılması önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmaya katılan öğrenciler, yazılı alımlama sorularına içtenlikle cevap vermişlerdir.
- Araştırmada kullanılan öğrenci formları tarafsızca doldurulmuştur.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, Erzincan Üzümlü İmam Hatip Ortaokulu, 5., 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencileri, araştırmacı ve öğrencilerin alımlama estetiği kapsamında deneyim ve beklenti ufukları, öğrencilerin alımlama estetiği kuramına göre okudukları 5 hikâye kitabı ve öğrencilerin alımlamalarını tespit etmeye ilişkin yazılı anket soruları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çalışmanın temel kavramlarını oluşturan; Sosyal Bilgiler Programı, değer, alımlama estetiği ve çocuk edebiyatının çalışmada ele alınan tanımlarına aşağıda yer verilmiştir:

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı: İlk kez ABD'de 1916 yılında Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilen Sosyal Bilgiler kavramı: “İnsana dair bilgiler sosyal bilgilerdir” şeklinde tanımlanmıştır (Akdağ, 2014). Sosyal bilimlerin içeriğine dayanılarak meydana getirilen

üniteleri kapsayan programı belirtmek için sosyal bilgiler terimi kullanılır. Tıpkı Fen bilgisi fen bilimlerine dayandığı gibi, Sosyal bilgiler de sosyal bilimlere dayanmaktadır (Sağlamamer, 1980). Bağlı olduğu sosyal bilimlerin bulgularını bünyesine dâhil ederek bu bilgileri öğrencinin seviyesine indirgeyen, daha sonra bunları öğrencilerin yaşama uyum sağlamaları ve sosyal sorunlarına çözüm üretmek için ihtiyaçları olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaç edinen sosyal bilgiler, bir vatandaşlık eğitimi programıdır (Öztürk & Otluoğlu, 2003).

Değer: Bireylerin hayatlarında belli bir birikimle oluşturdukları yargı ve ölçüye değer denir. Değer, olumlu özelliklere sahiptir. İyilik ve güzelliğin değeri oluşturmasının yanında; kötülük ve çirkinlik kötü değerlerdir (Tıttus, 1946). Değerler uğruna yaşanan fikir, ideal, inanç ve eylemlerden oluşur. Değer, sezgi yoluyla ortaya konulmuşsa bu ahlaktır; kavramlaştırılırsa etik olarak adlandırılır (Bobaroğlu, 2002).

Alımlama Estetiği: Alımlama estetiği, 1960'lı yıllarda hermeneutik yaklaşımın giderek güçlenmesi, okuru yazar kadar önemsemesi ve okura odaklanması ile Konstanz Üniversitesinde Wolfgang Iser, Hans Robert Jauss ve Standley Fish tarafından geliştirilmiştir. Alımlama estetiği bir bakıma hermeneutiğin Almanya'daki son halidir denilebilir (Eagleton, 2004). Alımlama estetiğinde anlam doğrudan metnin içinde yer almadığı için okur tarafından alımlama sürecinde oluşturur. Alımlama sürecinde var olan bir anlamı ortaya çıkarma araştırma konusu değildir; okurun anlam oluşturma sürecidir. Eserde yazarın ne demek istediği, okurun ise ne anladığı hiç sonu gelmeyen bir konudur. Bunun en açık göstergesi; Mevlâna, Beethoven, Shakespeare'in sürekli yorumlanmasıdır. Estetiğin bir dalı olarak görülen edebiyat bilminde sanat eserinin okuyucuda ulaştığı etki onun yaşantısı ile de ilgilidir. Edebi sanat eseri oluşturduğu dengeli ve sağlıklı bir kişilik koordinasyonunu uygarlığın hizmetine sunar. Edebi eserin bir anlamda söz konusu bu estetik işlevi, Konstanz Üniversitesi alımlama estetiği ile örtüşmektedir (Aytaç, 2003).

Çocuk Edebiyatı: Yaşamın her alanında sözle ilgili sanatları genel olarak içine alan, edebiyatın diğer özelliklerini de taşıyan bir alandır çocuk edebiyatı. Hedef kitlesi çocuklar olduğu için yazma kriterlerinde yetişkinlere göre daha fazla dikkat edilen bir alandır. Çocuk edebiyatı, çocuğa göre yazılan samimi ve yalın eserlerin titizlikle yazıldığı bir edebiyattır (Şirin, 2007). Eğitimin bir parçası olan çocuk edebiyatı 18. 19.

Yüzyılda tarihi, sosyolojik ve ekonomik şartlar sonucunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış bu ana kadar gelişip yerleşmiştir. Sanayileşme ve imalat arasındaki ilişkilerin değişmesi, aile bireyleri arasındaki görev dağılımının farklılaşması, eğitim sistemlerinde meydana gelen değişmeler çocuk edebiyatının oluşması için gerekli zemini sağlayarak çocuk edebiyatının varlığını gerektirmiştir. Çocuk edebiyatı yazını ilk başlarda mevcut olan bir kitleyle doğal olarak karşılaşmadığından dolayı; okurunu kendisi bizzat oluşturmak durumunda kalmıştır. Okur kitlesi oluşturulurken aynı zamanda okuyucuda estetik bilincin oluşmasına ve edebi kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır. Çocuk edebiyatının oluşturulma süreci aynı zamanda; yazın ve okuma kültürünün oluşması ile sosyal eğitim süreçlerini etkilemiştir (Neydim, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN

Bu bölümde araştırmanın temel konuları ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bunlar Kemalettin TUĞCU'nun hayatı, sanatı, eserleri, değer ve değerler eğitimi, SBDÖP, edebiyat temelli öğrenme ve alımlama estetiğidir.

2.1. Kemalettin Tuğcu

2.1.1. Hayatı

Kemalettin TUĞCU II. Abdülhamid'in komiseri olan dedesi Faik Bey'in (1858-1910) Çengelköy'de yaptırdığı üç katlı, on beş odalı köşkte ailenin ikinci çocuğu olarak 27 Aralık 1902'de dünyaya gelmiştir. Doğuştan iki ayak tabanı içe dönük olarak doğmuştur. Kemalettin TUĞCU'nun babası ve dedesi de Çengelköy doğumludur. Aile, Yeniçeri Ağası ve Faik Bey'in dedesi olan Mustafa Efendi tarafından II. Mahmud Döneminde Safranbolu'dan İstanbul'a getirilmiştir. Kemalettin TUĞCU'nun Babası Ali Galip Bey (1878-1949); annesi, Üsküdar doğumlu Şaziment hanımdır (1881-1965). Babası Binbaşı, annesi ise ev hanımıdır. Ailenin ilk çocuğu Mehmet Nurettin'dir. İlk çocuklarının sağlıklı olması fakat ikinci çocuklarının doğuştan ayaklarının sakat olması aileyi oldukça üzmüştür. Henüz bir haftalıkken İstanbul'da ünlü bir çıkıkçı olan Şahnazar Bey tarafından ayakları sargıya alınmıştır. Ancak ayağına batan tahtaların acısına dayanamadığından babası Ali Galip Bey bir ay durması gereken sargıları çözer. İkinci kez Şahnazar gelip tahtalarla bebeğin ayaklarını tekrar sarar ve eğer çözerlerse bebeğin sakat kalacağını söyler. Eve gelen Galip Bey bebeğin tekrar ağladığını görür ve canı yanan bebeği rahatlatmak için sargıları çözerek tahtaları camdan fırlatır. Böylece babasının acıma duygusundan dolayı sakat kalır. Sakatlığı nedeniyle okula gidemez ve hayatının geri kalan zamanlarında da bu durumun olumsuzluklarını yaşar. Kemalettin TUĞCU bu durumu, kendisi gibi önemli bir çocuk edebiyatı yazarı olan Mustafa Ruhi

Şirin ile 1989’da gerçekleşen konuşmalarında şöyle ifade etmiştir: “İşte babamın bu acıması yüzünden bütün ömrüm boyunca sakat kaldım ve sakatlığın bütün ıstırabını çektim”. TUĞCU, babasının gerçekten ona acıdığı için mi yoksa ağladığına sinirlendiği için mi sargıları söktüğünü daha sonra da çözmemiştir (Şirin, 2021).

Ali Galip Bey, çocuklara karşı mesafeli ve sert bir kişiliğe sahiptir. Onun bu tutumu Ali Galip Bey’in asker olmasına bağlansa da babalarının çocuklarına karşı gerçekten de sert bir tutumu olduğu TUĞCU’nun kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Babam, benden on sekiz ay büyük olan ağabeyime ilk okuma dersini gazeteden veriyordu... Onu hırpalıyor, ağlamasına da müsaade etmiyordu... Babam dersi kesmez, uyku saatinde bulunduğunu düşünmezdi. Zavallı ağabeyim ağlaya sızlaya gazete okumaya çalışırken, korkudan olacak ben de okumayı öğrendim. Benim öğretmenim böylece korku olmuştu. (Tuğcu, 2004).

TUĞCU fiziksel engelinden dolayı okula gidemediğinden okuma yazmayı evde babası ağabeyi Mehmet Nurettin’e baskı ve korku ile öğretirken korktuğundan öğrenmiştir. Bu durumu kendisi de: “Ben mektep medrese görmediğimi söyleyerek adeta övünürüm. Kendi kendime, babamın kütüphanesinde okuyarak yetişmiş bir insanım.” (Tuğcu, 2004). Sözleriyle belirtmiştir. Böylece okuma yazmayı okula gitmeden öğrenmiş ve engelli olması onu hayat mücadelesinden geri bırakmamıştır. Yazar çocukluk yıllarında daha ziyade annesine bağlıdır. Babasının kendisine karşı olan tutumunu her fırsatta buruk olarak dile getirmiştir.

Yaradılıştan hassas ruhlu olduğu için yaşadıkları onun çocukluğunu ve ileriki hayatını hatta yazarlığını etkilemiştir. Engelli bir insan olarak devam etmek durumunda kaldığı hayatının ilk yirmi beş yılını Çengelköy’de dedesinden kalan köşkte geçirmiştir. Okula gidemediğinden toplumdan bir müddet uzak kalmıştır. Yazar bu süre zarfında kendini kültürel olarak ve ileride başlayacağı yazarlık becerileri konusunda oldukça geliştirmiştir. Köklü bir aileden gelen, çok güzel keman çalan ve Fransızca’yı bilen annesinden Fransızca’yı ayrıca keman çalmayı öğrenmiştir. Yazarlık kariyerine ilk adımını atmasında ise babasının kütüphanesinde bulunan kitapların katkısı oldukça önemli olmuştur. Annesi Kur’an-ı Kerim, ilmihal ve risale-i ahlak okumuş, konuşması düzgün ve çocuklarına düşkün bir kadındır (Çorapçı, 2019). TUĞCU’nun asker olan Mehmet Nurettin adında bir abisi, Atiye adlı bir kız kardeşi, Kamer ve “o benim babam” olarak nitelendirdiği Faik Necdet adında iki erkek kardeşi vardır. İlk çocukluk

yıllarında yazarın anne ve babasıyla olan ilişkileri dikkat çekicidir. Yazar annesini daha çok sevdiğini fakat babası için aynı duyguları dile getiremeyeceğini belirtmiştir. Babasını sert ve ilgisiz olarak tanıtmış ve bu durumun kendisini üzüntüye sevk ettiğini ve daha çok annesini sevdiğini belirtmiştir. *“Hayal dünyası çok geniş bir çocuktum. En çok annemle temastaydım. Onunla gurbet gurbet dolaştım. Annem beni yanından ayırmazdı. Ben onun için iç acısı idim. Beni sakat doğurduğu için gizli gizli ağlardı.”* (Çorapçı, 2019). Annesi onun üzerine daima titrer onun içinde bulunduğu durumdan dolayı sürekli ilgilenir bir nebze sosyalleşmesi için sürekli kitaplar alır ve müzik eğitimi verirdi. Sırça Köşkte unutamadığı anılardan biri de sevgisi ve yardımseverliği ile kendisinin kişiliğini ve ileride yazarlığını da etkileyecek olan dedesi Faik Bey ile olan dede-torun ilişkisidir. Çocukluk yıllarındaki tel kafesinde tesbih çeken ve “Müslüman Kuş” olarak adlandırılan dedesi Faik Bey’in papağanını bir de çocukluk arkadaşı Sâni’yi hiç unutmaz *“ihtirassız, çıkarsız bir duygu taşırdık /uzaklara gitsek de arar mektuplaşırdık.”* Diyerek yazar çocukluk yıllarının kendisinde kalan izlerini bu şekilde aktarmıştır (Güney, 2007).

Kemalettin TUĞCU, 24 Temmuz 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanıyla bir sabah top sesleriyle korku içinde erkenden uyandığında altı yaşındadır. Kısa süre sonra da çok sevdiği dedesini kaybetmiş bu durum onu hem çok üzmüş hem de ekonomik olarak aileyi olumsuz yönde etkilemiştir. Dedenin ölümü ile aile yoksullaşmıştır. 31 Mart Olayında ise TUĞCU yedi yaşında idi. Savaş yıllarında aile içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan dolayı maddi olarak biraz rahatlayabilmek için köşkün bir bölümünü yanlarında bulunan Nevfer Mektebi’ne kiralamışlardır. Bu okul anaokulu ve ilkokul olarak hizmet vermektedir. Kardeşi Kamer de bu okula gitmiştir. Kendisi bu okula sadece bir gün gidebilmiş, ilkokul hayatı burada başlamıştır. Ancak ayaklarında oluşan yaralardan dolayı devam edememiştir. Bahçede bir ağacın altında gizlenerek okuldan gelen sesleri dinlemiştir. Günaydın ve tünaydın gibi kelimeleri ilk defa burada duymuş ilk şiirini burada yazmıştır.

“Fısıf fısıf fısıldıyor.

Şu membadan doğan dere.

Çalış, yavrum çalış diyor,

Şu yorulmaz güzel dere” (Şimşek, 2005)

Yanı başında bulunan ve sadece bir gün gidebildiği bu okulu TUĞCU anılarında o yıllara değinirken şu sözlerle ifade etmiştir: *“Bu okula da birkaç gün gidebildim. Ayaklarımda açılan yaralar bana hiçbir zaman aman vermemişti. O mektebe kardeşim Kamer de giderdi. Devam ettiği kadar Fransızca ve piyano öğrendi. Ben uzaktan bakardım, seslerini dinlerdim.”* (Tuğcu, 2004).

31 Mart Vak’ası’nın olduğu gün büyük bir korku yaşamıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı 1914’de ise on iki yaşlarındadır. Savaşın yaklaşmakta olduğunu ise asker olan babasının hazırlıklarından fark etmişti. Savaş başlayınca babası Ali Galip Bey Çanakkale’de bulunan 27. Alayın 3. Taburunun 4. Bölük komutanlığına atanmıştır. İngiliz ve Fransızlar Çanakkale Boğazı’na dayanınca Ali Galip Bey’e verilen görev Çanakkale’yi boşaltmak olmuştur. Binbaşı Ali Galip Bey bu sırada eşine haber vermeyi unuttur. TUĞCU, annesi ve kardeşiyle birlikte son kalanlarla beraber 18 Mart 1915’te 13 yaşında iken Saat Mahallesinden ayrılmıştır. Ayrılırken bir tepeden Çanakkale Savaşını izlemiştir (Şimşek, 2005). Babası Ali Galip Bey’den uzun süre haber alamamışlardır. Ali Galip Bey, Kurtuluş Savaşı’nda Çanakkale ve Sarıkamış’ta olmak üzere iki defa yaralanarak gazi olur. Savaş yılları ile ilgili anılarını yeğeni Nemika TUĞCU şu şekilde anlatır:

Babam Cevat Paşa’nın emrinde 27. alayın 3. taburunda kumandandı. Biga’dan Çanakkale’ye gelmiştik. Bizi haremi olarak daima yanında taşırdı babam. Çanakkale’de Saat Mahallesi’nde bir evde oturuyorduk. Bir sabah sokağa çıktım, bir de baktım ki Çanakkale halkı nehir gibi akıyor. Kapılar açık, yatak yorgan alınmış, çoluk çocuk bağıra çağıra gidiyor. Halk kaçıyor. Az sonra babamın emir eri Hafız Efendi geldi. Hanımefendi haydi gidiyoruz, dedi. Beyefendi emretti Hastane Bayrı’na gideceğiz, dedi. Gebe bir atın üzerine bir yatak, bir sepet bir de yedi-sekiz aylık kardeşim Faik’i alıp yürümeye başladık. O sırada Çanakkale’de kimse kalmamıştı. Geriye dönüp baktığımda mecmualarda neşredilen Çanakkale zorlaması gözümün önündeydi. Zırhlılar gelmiş ateş ediyor, torpidolar geçiyor, mayınlar vızır vızır patlıyordu. Daha sonra Belgaz kasabasına kaçtık. Babam cepheye omzundan kurşun yedi, bizi görmeye Belgaz’a geldi. Sonra Çanakkale ve oradan da İstanbul’a döndük. Bu hadiseler olduğunda ben on üç yaşındaydım (Tuğcu, 2004).

Ali Galip Bey tedavisi için İstanbul’a gönderildikten sonra Bebek’te depo taburuna görevlendirilmiştir. Bu görevden sonra Ordu Dairesi şube müdürlüğüne atanır.

Fatih Otlukçu Yokuşunda bir eve taşındıktan bir süre sonra Aksaray’da çıkan bir yangın Fatih’e de sıçrar. TUĞCU ile kardeşleri Kamer ve Faik bu yangını görmüşlerdir. Yangında TUĞCU’nun babasının ve dayısının kitapları, halıları, çini sobalar gibi birçok eşyası kül olmuştur. Yanlarına alabildikleri eşyalarla Fatih Camii avlusunda bir süre kaldıktan sonra Vefa Yokuşu’nda iki yangın daha yaşarlar kalan eşyaları da burada yanar ve Çengelköy’deki köşke geri dönerler. Böylece Kemalettin TUĞCU çocuk sayılabilecek bir yaşta iken üç büyük yangına, memleketin düşman tarafından işgaline ve yoksulluğa şahit olmuştur. Kurtuluş Savaşı başladığında abisi Mehmet Nurettin de savaşa katılır. Harbiyeli olduğundan dolayı kendisine bağlanan maaşın bir kısmını ailesine gönderir. Aileyi biraz rahatlatır da bu para yetmediği için köşkün bir kısmı daha kiraya verilmiştir. Çok sevdiği dedesinin ölümü, meşrutiyetin ilanı sırasında yaşadığı korku, 31 Mart Vakası, Çanakkale Savaşı, savaştan kaçıp İstanbul’a gelerek burada üç büyük yangın yaşama, İstanbul’da işgalcilerin dolaştığına şahit olma, açlık, yoksulluk gibi pek çok olaya şahitlik eden Kemalettin TUĞCU 13 yaşındayken ilk romanını yazmıştır (Çorapçı, 2019). 1915 yılında 13 yaşındayken yazdığı bu ilk romanını köşkün bahçesindeki susuz havuzda yakmıştır. Daha sonra Fazilet Tacı isimli romanını Cumhuriyet gazetesine yayımlanması için götürür. Ertesi gün gazeteye mektup yazarak bu eserin yayımlanmamasını ister. Yazmaya başlamasını ise anılarında şöyle anlatmaktadır:

Akrabalarımızdan bir Münevver Hanım vardı. Gelir, elimde yazdığım defteri alır, okurdu. Kaldığım yerden sonrasını sorardı, ‘Sonra ne olacak?’ diye merakla sorardı. Ardından da ‘Ama, söyleme söyleme!’ der defteri bırakırdı. Ertesi gün yine gelirdi. Bir gün ısrar etti, ‘Niye bir gazeteye vermiyorsun?’ diye. Adını ‘Fazilet Tacı’ koyduğum bir romanımı defter halinde götürdüm, Cumhuriyet Gazetesi’ne. Gittiğimde orada oturan beyler, ‘Ne istiyorsun?’ dediler. Ben de ‘Yazı yazıyorum. Bir defa bakın, münasip görürseniz neşredin’ dedim. Verir vermez, dilenen bir adam gibi bir his geldi bana. Mahcup oldum. Ertesi günü bir mektup yazdım. ‘Rica ederim’ dedim. ‘Ben iyi düşünmeden size bir defter getirdim. Onu yırtın, kâğıt sepetine atın. Cüretimi mazur görün (İmzasız).

TUĞCU, ailesinin geçimine katkıda bulunmak için iş aramaya başlar. Mustafa Ruhi Şirin’in 1920 ile 1929 yılları arasını kapsayan bu yılları “çıraklık ile utangaçlık arasında” diyerek özetlediği ve TUĞCU’nun kendini “Karakter bakımından sakın,

yumuşak başlı, utangaç bir insandım” diyerek nitelendirdiği bu zaman zarfında birçok farklı işte çalışmıştır. Beylerbeyi’nde Üçüncü Kolordu’da ambalajcılık, Kadıköy’de marangoz çıraklığı, Sultanahmet’te Camlı Köşk’te daktilo yazıcılığı ve Vezneciler ’de gramofon tamirciliği yapar. Yirmi yaşında ilk ameliyatını Kasımpaşa Deniz Hastanesinde olur ve sağ ayağı düzelir. Öteki ayağının düzelme ihtimali vardır ama ilk ameliyatında çok acı çektiği için Kemalettin TUĞCU ikinci ameliyatı olup ta aynı acıları çekmek istemediğini söyleyerek ikinci ameliyatı reddetmiştir. Yirmi yaşındayken baston kullanmaya başlamıştır. 29 Ekim 1923 Cumhuriyetin ilanında TUĞCU yirmi bir yaşında idi. Cumhuriyet coşkusuna ve Çengelköy’de yapılan fener alayı ve eğlencelere katılır (Şirin, 2021).

İsveç Demir Grubunda çalışan akrabası Ömer Bey’in aracılığıyla Ankara yakınlarında demir yolu inşaatında 1928 yılında “aletleri teslim etmek ve toplamak” göreviyle çalışmaya başlamıştır. Yirmi beş yaşında iken Irmak-Ildızın demiryolu inşaatında zorlu iş şartlarında çalışmak zorunda kalmış ve sonunda salgın hastalığa yakalanarak buradaki işinden de ayrılmak zorunda kalmıştır. İsveç grubu demiryolu inşaatı anılarını şöyle anlatmaktadır:

İşsizlik had safhadaydı. O sıralarda İsveç grubu, demiryollarının döşenmesi işindeydiler. Ambarda işe başladım. Çalışan müteahhitler, para yiyip başka şeyle ilgilenmiyorlardı. 700 kişi vardı çalışan. Ve hepsi harpten sonra salıverilmiş mahkûmlardı. Kimi katil, kimi hırsız, ipten kazıktan kurtulmuş adamlar. İşim aletleri toplamak, sabahları tevzi etmekte. İş yaptıranlar, gaddardı biraz. Sıtma salgını, çalışanları perişan etmişti. Kinin yoktu. Ankara’da Tabarin Bar’da, karaborsa satıldığını duyuyorduk. İsveç grubunun kontrol mühendisi, Santen isminde bir adam vardı. Kum dolu bir sandığın içine testi oturtup, etrafındaki kumu ıslatarak, soğuk su elde ediyordum. Santen gelip, bu sudan içerdi. Ben ona su veriyordum, o bana bir kilo kinin veriyordu. İşçiler gelirler, ‘Kemal Efendi’ deyip, ağızlarını açarlardı. Ben de o pembe haplardan birini ağızlarına bırakırdım. Perişandılar, vagonların altında tir tir titrer, ölümler gibi yatarlardı. Kinini, onlara dağıttığım için, hepsi beni çok severlerdi. Çünkü alıp götürüp, satacaklarından, mühendislere vermiyordum. Bir gün işçiler, isyan ettiler. İki ay boyunca para almamışlar, daha da sefilleşmişlerdi. Mühendis kaçıp, kömürlerin altına saklanarak, kendini kurtarmıştı. Ankara’dan telefon geldi sonra. Mühendis Molla zade Baha Bey, benden, işi bırakan işçileri

yeniden çalışmaya ikna etmemi istiyordu. Paraları da verilecekti. ‘Gayret ederim.’ dedim, gittim. O akşam Kızılırmak’a vardım. Nehir çekilmiş, yer yer bitkiler yetişmiş, kumlar açığa çıkmış... Oralara yatmışlar, kiminin battaniyesi, sandığı var; kiminin hiçbir şeyi. Sefil hâldeler. Yedikleri, bir gaz tenekesi dolu suya, biraz şekerle yapılmış şerbet. Ekmeği banıp yiyorlar. Onlara anlattım, beni dinlediler. Kabul ettiler. Sabah sisinde, bir tahta sandığa çıkıp konuştum. Hepsi trene bindiler. Kendimi tutamadım, ağladım o gün. Her zaman 120 metre yol döşenirken, o gün 250 metre yol döşediler. Tüney köyünün makasını bağladık, işi bitirdik. Orada fazla çalışmadım. Sıtmaya yakalandım. İstanbul’a gidiyorum deyip, ayrıldım (Şimşek, 2005).

Otuz yaşında iken Tahsin Demiray’ın matbaasında çalışmaya başlamıştır. Mücellitlik ve müretteplik görevini burada 350 kuruş haftalıkla yapmış ve böylece Babîâlî’ye ilk adımını atmıştır. Daha sonra bu matbaa Türkiye Yayınevi adını almıştır. Kemalettin TUĞCU yıllarca yayınevinin çıkardığı dergilerde çalışmış ve burada idarecilik görevi de yapmıştır. Ancak ne yazık ki yayınevi tarafından mağdur edilmiştir. Buna rağmen burada çalıştığı yıllar yazarlığı bakımından hayatının en verimli yılları olmuştur. Bu yayınevinde yazdığı “Üç Aylıklar” romanı çok beğenilmiş ve dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu süreçte Feriha Demiray ve Mehmet Yaman gibi mahlaslar kullanmıştır.

1941 yılında anne ve babasını kaybetmiştir. Yalnız kalan TUĞCU akrabalarının yanında çalışan göçmen bir bayan olan Beyhan Hanım ile evlenir. Kimsesi olmayan ve yalnız kalan Beyhan Hanım, Kemalettin TUĞCU ’ya çok iyi bakar ve onu benimser. Bu evlilikten 1942 yılında Fatma Gülsevin adında bir kız, 1943 yılında Mehmet Yaman adında bir erkek olmak üzere iki çocukları olur. TUĞCU’nun eşi ile ilgili düşüncelerine ise Nemika TUĞCU’nun eserinde şu şekilde yer verilir:

Şunu söyleyeyim, o zamana kadar kimseyi sevmemişim. Kendimde o liyakati göremiyordum. Annemin yalnızlığına arkadaş olsun diye göçmen bir kızla evlendim. Beni ilk kabul eden ve tanışmamızdan memnuniyet duyan bu kızcağız idi. Annem onun kucağında öldü. Düşününüz ne kadar isabet etmişim. Bir kızın ve bir oğlum dünyaya geldi ve benim Ayşe’im, 47 yıl sonra vefat etti. Ben onu ne keder sevdiğimi, onu kaybettikten sonra anladım. Hala bu sevgi devam ediyor. Her akşam okuyorum. Hastanede yatarken çocuklara sorarmış, “Babanıza peynir ıslattınız mı?” diye. Bana çok bağlıydı. Hatta evimizi sattığım zaman,

biraz hastaydı: “Senin bu para dedim. “O ev senindi.” Ona karşı sağlığında yaptığım tek şey, o parayı götürüp, bu para senin, demem ve birkaç sene aldığım parayı götürüp ona teslim ederek, evi sen idare et, demem. Fakat sonradan yandım, sevgimi neden belli edemedim diye (Tuğcu, 2004).

1959’da artık Çengelköy yokuşunu çıkamadığı için Esentepe’de bir eve taşınır. Bu evden 1974’te emekli olana kadar çalıştığı Hayat Mecmuasına işe gitmek için günlük olarak kızıyla beraber gidip gelir. Durağa yürüme gidip otobüse bindiğini gören yakınları engelli indiriminden faydalanabileceğini söyleseler de o, durağa yürüyerek gidebildiğini, otobüsle rahatça işe gidip gelebildiğini söyler. Bu nedenle engelli indiriminden faydalanmak istemediğini belirtir. Aynı yıl çok sevdiği ağabeyi Albay Mehmet Nurettin TUĞCU’yu kaybetmiştir. Emekliliğinden sonra da Hayat Mecmuasında kızıyla birlikte haftada birkaç gün danışman olarak çalışır. Zaten yazar boş durmayı sevmeyen biri olduğu için emekliliğinde de boş durmaz yazı yazar, tamir işleriyle uğraşır, bahçıvanlık yapar, fotoğrafçılık yapar velhasıl köşesine çekilip beklemes. Yeğeni Nemika TUĞCU da yazarın boş durmaması ve çalışkanlığı hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

Hafta sonlarında, köşkte musluktan sifona dek bozulan her şeyi tamir eder, yerdeki tahtaları onarır, damı aktarırdı. Gençliğinde halter çalıştığı için, kolları kuvvetliydi. Hava güzelse bahçede, değilse evde, fotoğraflarımızı çeker, kendisi banyo eder, kurutmak için odasının camına yapıştırırdı. Bizim fotoğraflarımızı çeker, ama kendininki çekilsin istemezdi. Hep bir şeylerle uğraşırdı, boş durduğunu görmedim hiç. (Tuğcu, 2004).

TUĞCU Esentepe’deki evinde torunu Ebru, kızı Fatma Gülsevin ve eşi ile birlikte oturmuştur. Yazları birkaç gün eşiyle birlikte Çengelköy’e oğluyla gelininin yanına gidip evlerine geri dönerlerdi. Gözünde katarakt olduğu için okuyup yazmada zorlanır. Ameliyat olduktan sonra bir nebze düzelir. Gözleri görmediği için televizyonu radyo gibi dinlemiş. Gelinine rüyasında her şeyi net gördüğü için çok mutlu olduğunu söylemiştir. 80’li yıllardaki çatışmalara da şahit olan TUĞCU, anlamsız polemiklere girmemek için fikirlerini açıklamaz ve her zamanki gibi itidalli davranır. “Bana solculardan mektup gelir, sen de bizdensin diye. Bazen öbürlerinden de gelir. Ben hiçbirinden değilim.” Siyasî görüşünü soranlara, “Benim siyasetle ilgim yok.” diye

cevap verir. 1985 yılında hastalanan eşi Ayşe Beyhan Hanım iki yıl sonra 5 Haziran 1987’de vefat eder. TUĞCU vefatından sonra eşine âşık olur.

“Bu ayrılığın sonu eğer mutlak ölümse

Sil gözünün yaşını bana biraz gülümse”

Bu sıralarda Esentepe’de oturdukları sitedeki arkadaşları evlerini kiraya vererek ya da satarak buradan ayrılmaya başlamışlardır. Zaten eşinin hastalığı da bu evdeyken olduğu için Esentepe’deki evden soğuyan Kemalettin TUĞCU, bulunduğu evi satarak Şişli’den bir ev alır. Eşinin sağlığında aldıkları bu evde ne yazık ki eşinin oturması kismet olmamıştır. Şişli’deki eve kızıyla birlikte taşınmıştır. 1991’deki katarakt ameliyatından sonra gözleri iyice görmez duruma gelse de çocuklar için daktilosunun başında kitap yazmaya devam eder. Gülsevin TUĞCU: “Benim görevim haftada iki gün gelip onun yazılarını kontrol etmek, onları düzeltmek, tekrar tekrar ona okumaktı.” (Çorapçı, 2019)

18 Nisan 1995’te kardeşi Atiye Kamer Büker, 7 Ağustos 1995’te diğer kardeşi Faik Necdet’i kaybederek büyük üzüntü yaşamıştır. Kemalettin TUĞCU, 18 Ekim 1996’da Çengelköy’deki evinde vefat etmiştir. İkinci namazına müteakip Çengelköy Mezarlığına defnedilen TUĞCU doksan dört yıllık hayatını kendi ifadesiyle şöyle özetlemiştir:

Ben kimim?

“Üç padişah, dokuz cumhurbaşkanı döneminde yaşadım. Çocukları çok seven, hala onların duygularını yaşayan, her evde bir küçük arkadaşı olan bir çocuk ihtiyar!” (Şirin, 2021).

2.1.2. Sanatı

“Ben babamın kütüphanesinde okuyarak yetiştim... Birçok roman okudum.”

Kemalettin TUĞCU’nun sanatçı kişiliği üzerinde doğup büyüdüğü ailenin ve babasından çok sevdiği dedesinin büyük etkileri olmuştur. Hikâyelerinde dede karakterine çok sık rastlanmaktadır. TUĞCU’nun dedesi Faik Bey’in köşkünde dede, babaanne, ağabey, eve gelip giden teyzeler ve bunların dışında köşk çalışanları; kalfalar, hizmetçiler, bahçıvan, çırak gibi kalabalık bir grup olarak yaşamışlardır. Köşkü ve bir

arada yaşayan kalabalık aile bireylerini yazarın hikâyelerinde görmek mümkündür. Yazar bu karakterleri hikâyelerinde işlerken zengin, her türlü fedakârlığı yapan ama evlatlarından karşılığını göremeyen büyükbaba karakterine yer verir. Çok odalı, çok katlı evin sahibi büyükbabadır. Aileye bakıp onları geçindiren odur ancak çocuklarından ve yakınlarından bir hayır göremez. Gerçekte de dede ölünce Çengelköy'deki köşkte yaşayan aile artık iyice fakirleşmiş, köşkün hiç eksik olmayan misafirleri giderek azalmış, eski günlerdeki refah hayatı yerini sefaletle bırakmıştır. Yazar eserlerinde hayatının hem en güzel hem de en zor günlerinin geçtiği köşkteki bu değişimlere aynıyla yer vermiştir.

Babası Binbaşı Galip Bey'in korkusundan okuma yazmayı kendi kendine öğrenen Kemalettin TUĞCU'nun sanatçılığında, edebi kişiliğinin oluşmasında annesinin büyük rolü olmuştur. Rahatsızlığından dolayı sıkıntı içinde olan oğlunun bir nebze rahatlama ve toparlama için ona defterler aldırarak içindekileri yazıya dökmesine vesile olmuştur. Şaziment Hanımın adeta üzerine titrediği oğlunun hayatının her alanında ona destek olduğu kol kanat gerdiği TUĞCU'nun hikâyelerinde de hep yer almıştır. TUĞCU'nun hikâyelerinde genellikle anne, daima oğlunun yanındadır ve hep ona destek verir. Şaziment Hanım, keman çalmayı bilen, varlıklı bir aileden gelen ve kültürlü bir bayandır. Çengelköy'deki köşkte uzun süre refah içinde yaşadktan sonra da fakir düşmüşlerdir ancak asil ve gururludur. TUĞCU'nun hikâyelerindeki anne tiplerleri de aynı bu şekildedir. Kemalettin TUĞCU annesinden keman çalmayı da öğrenmiştir. Mandolin ve cümbüş çalmayı da bilmektedir. Hatta köşkte düzenlenen fasıllarda cümbüş çaldığı olmuştur. Yabancı dil olarak Fransızca'yı da dayısından öğrenmiş, kendi kendine çalışarak eser tercüme edebilecek seviyeye kadar gelebilmiştir. Yazarın edebi kişiliğinin oluşumunda ailesinin yanında köşke gelip giden misafirlerin de etkisi olmuştur. Bunlardan biri de TUĞCU'nun çocukluğunda köşke sık sık gelip giden Gülter isimli bir Çerkez hanımdır. Yazarın edebi kişiliği üzerinde Gülter Hanım'ın hikâyelerinin de etkisi olabilir (Şimşek, 2005).

Birbirinden değişik çok güzel hikâyeler anlatırdı, Gülter Hanım. Ben de büyük bir merakla dinlerdim. Cinli, perili masallar, beş arşın boyunda devler, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte Arapların hikâyeleri beni başka dünyalara götürürdü. Sarayda geçen hikâyeler de vardı. Korkunç

olurdu bazıları... Korkudan titrerdim ama merak ederdim bir yandan da hikâye nasıl bitecek diye. (Tuğcu, 2004).

Yazarın sanatı üzerinde; doğup büyüdüğü çevrenin, köşkün bir bölümünü kiraladıkları Nevfer Mektebi'nin, yaşadığı dönemde meydana gelen toplumsal sorunların, Osmanlı Devleti son üç padişah dönemini yaşamış olmasının, 1. ve 2. Meşrutiyet döneminde yaşadıklarının, 31 Mart olayına şahit olmasının, Çanakkale Savaşını görmesinin, İstanbul'da gördüğü üç büyük yangınını ve evlerinin yanmasının etkileri olmuştur. Normalde de içe kapanık, duyarlı, hüzünlü ve mutsuz olan yazarın bu yaşadıkları sanatına, hikâyelerine yansımıştır.

Kendisiyle konuştuğumda anılarını anlatırken Çanakkale'de subay olan babasıyla beraber bulunduğu cephenin yanında, yakın bir köyündeler. Asker geliyor, 'Çabuk terk edin burayı' diyor. At getirip, en değerli eşyalarını, atın tergisine koyuyorlar, üzerine de annesi biniyor, kendisi de altı yaşında. Ata bindiriyorlar. 'Atla biz uzaklaşıyoruz' diye anlatırken burada durdu, 'At da hamileydi' dedi. Şimdi, Kemalettin TUĞCU'nun burada, duygu yapısını, duygu örgüsünü görmüş oluyoruz. (Yüksel, 1996).

Eserlerini kendini rahatlatmak için bulunduğu durumdan bir çıkış yolu olarak gördüğü için kaleme alan yazar bir takdir edilme beklemediğini belirtmiştir. Yazmakta bir diğer amacı ise çocukları ve insanları çok sevdiği için onları iyiye, doğru olana ve güzelliğe yönlendirmektir.

Benim yazarlığım bir hastalık halidir. Bir şeyden hoşlanmadır. Bir vakit geçirme, tiryakilik gibi bir şeydir. Onun için edebî bir kisve vermiyorum yazdıklarına. Öyle bir kayıta değilim. Kendi duygularımı yazıyorum, hepsi bu. Anası babası ölmüş çocukları ele aldığım oldu ama fazla acı çektirmedim. Hiç kimseyi öldürmedim romanlarımda. Bende intihar ettirme, verem filan bulamazsınız. İnsanlar mutluluk arıyorlar. Ben de onları mutlu etmeyi seviyorum. Kitaplarım benim her şeyim. Sakat olduğum için, bir yere çıkamıyorum. Kendi kendime kalıyorum. Bu yalnızlık, bana, ma'li hülya dedikleri bir şeyi verdi. Düşünüyorsunuz daima, kendinizi hayale kaptırıyorsunuz. Bir de gördüklerim beni çok etkiledi. Mesela, rahmetli babamdan kalan emekli maaşını almaya gittiğimde, çekilen sıkıntıları yaşadım ve basılmayan ilk kitabım Üç Aylıkları yazdım. (Ünlü Ö. , 1996).

Kemalettin TUĞCU içinde yaşadığı toplumun problemlerini gerçekçi olarak gözlemlemiştir. Gözlemleri sonucu gördüğü küçük şeylerden dahi büyük hikâyeler oluşturmuştur. Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemine tanık olan yazar, şahit olduğu batı kültür ve medeniyeti geçiş aşamalarına da eserlerinde yer vermiştir. Yazarın hikâyelerinde vatan, millet, bayrak ve asker sevgisi ön plandadır. Asıl yazma amacı içindekileri dökmek ve rahatlamaktır. Hikâyelerinde sade ve halkın anlayabileceği bir dil benimsemiş, yerine göre kahramanlara yaşadığı çevreye göre bir dil kullandırmıştır. Üslubu, dilinin açıklığı ve sadeliği, duygusallığı, işlediği değerler ile çocuk edebiyatının en verimli en üretken yazarlarından biri olmuştur. Gulliver'in Seyahatleri henüz yedi yaşındayken okuyup etkilendiği kitaptır. *Don Kişot, Küçük Lord, İki sene Okul Tatili, Çocuk Kalbi ve Araba ile Dünya Turu* dokuz yaşında okuduğu kitaplardır. Cervantes ve Jules Verne en sevdiği yazarlardır. Çengelköy'deki köşklerinde Edebiyat-ı Cedide kitaplarını okumuş, yirmi altı yaşına kadar dış dünya ile fazla bağlantısı olmadan içine kapanık bir şekilde yaşamıştır. O dönemde moda olduğu gibi pul biriktirmiş, marangozluk, gramofon tamiri, elektrikçilik, lehim işleri, saz ve keman yapımı, sedefçilik, tesbihçilik işleri ile ilgilenmiştir. Yazdığı hikâyelerine de bu mesleklere olan ilgisini yansıtmıştır (Şirin, 1989).

On üç yaşında yazı çalışmalarına başlamıştır. *Çocuk Bahçesi (1905), Musavver Küçük Osmanlı (1909), Çocuk Dünyası (1913) ve Talebe Defteri (1913)* o yıllarda okumuş olduğu çocuk dergileridir. “Benim yazı hayatına başlamamın nedeni yalnızlık, sakatlık, çocukluk ve gençliğimi yaşayamayışımdır. Mahrumiyet beni ağlatırdı. Mütareke yıllarında başlayan bu yazı yazma hastalığı beni melankolik bir insan yaptı. Yazı yazdığım sürece yaşıyorum.” Yazmaya başladıktan sonra ilk hikâyelerini sadece akrabalarından Münevver Hanım'ın okumasına izin vermiş daha sonra bu eserlerini köşkün bahçesindeki susuz havuzda annesinin hüzünlenmesine rağmen yakmıştır. Yazmayı bir çıkış noktası olarak gördüğü için daha sonra bu eserlere “onlar benim boşalmış ilaç şişelerim” demiştir. Onun için yazmak sığınak gibi bir şeydir. Yazmaya başlamak için de ilham gelmesini beklemesiz küçük bir sözden görüntüden etkilenecek yazmaya başlar. “Bir ilham perisinden söz ederler. Ben böyle bir ilham perisi tanımam. Beni etkileyecek bir sözden, küçük bir görüntüden, bazen bana bir şey hatırlatan bir sestten hislenerek yazı yazmaya başlarım.” Henüz on iki yaşında iken sinema ile de tanışmış ancak hayal kurmaktan uzaklaştıracığı korkusuyla sinemaya hep mesafeli

kalmıştır. Hikâyelerindeki kahramanları yakın bir dost gibi sevip onlarla kucaklaştığını ve onları hafızasında taşıdığını belirtmiştir. Çocuklar için yazdığı hikâyelere gerçekten çok emek verdiğini hatta kendisi kadar emek veren başka bir Türk yazar bilmediğini belirtmiştir. Bu konuda Refik Durbaş: “*Kemalettin TUĞCU, çocukluk yıllarımın Kinovo, Pekos Bil, Kızıl Maske, Mandrake, Bin Bir Roman gibi adı büyüülü arkadaşlarımın başta gelenidir.*” Kemal Sayar: “*Kemalettin TUĞCU, kitaplarıyla bir nesle okumayı sevdirdi. Bizi büyüü bozulmamış, kirlenmemiş bir dünyada ağırladı.*” (Şirin, 1989). Diyerek yazarın kendi hakkında söylediklerinde fazlasıyla haklı olduğunu belirtmişlerdir.

1955’ten itibaren Türkiye’de yerli bir yazarın hikâyeleri gazete bayilerinde satılmaya başlamıştı. TUĞCU’nun eserleri çok okunduğu için bazı kesimler tarafından duygu sömürüsü yaptığı gerekçesi ile eleştirilmiştir. Bu dönemden sonra çocuklar ve genç kızlar tarafından okunma oranı hızla artmıştır. Hikâyelerinde kahramanlar çocuklardır. “*Merak düğümleri*” oluşturarak ustaca kurduğu olay kurgusu ve yalın dili sebebiyle ilgiyle okunmuştur. 1955’ten 1980’lerin ortalarına kadar Türkiye’de en çok okunan çocuk kitabı yazarı ve kitapları en çok basılan yazar Kemalettin TUĞCU’dur. 1959’da Yapı Kredi Bankası’nın düzenlediği senaryo yarışmasına katılarak *Bir Köy Uyanıyor* adlı senaryosu ile birincilik ödülü almıştır. İçlerine katılmasa da İstanbul Çengelköy’de insanların gündelik hayatını uzaktan gözlemlemiştir. 1959’da kendi kitaplarından esinlenerek senaryosunu kendi yazdığı Türk sinemasının da çocuk kahramanlı ilk filmlerinden olan *Ayşecik* büyük bir beğeniyle karşılanmıştır. İstanbul Ansiklopedisi zevk alarak sürekli okuduğu ve yanında bulundurduğu bir kaynaktır. Ölümünden sonra 5 Kasım 1996’da Mustafa Ruhi Şirin’in yönettiği Tüyp kitap fuarındaki “İçindeki Çocuk İçin Yazan Adam Kemalettin TUĞCU ’ya Saygı Oturumunda Kemalettin TUĞCU için beyan edilen fikirlerin özet olarak; yaman bir yazar olduğu, eserlerinin melodram tarzında olup da çocuk okurların psikolojilerini olumsuz yönde etkilediği eleştirilerinin yersiz olduğu vurgulanmıştır. “*Bir gün televizyonda yuvarlak başlı, üzüm gözlü bir oğlancık çıktı: “Ben Kemalettin TUĞCU’nun kitaplarını okuyorum, bu yüzden kendimi iyi yetişmiş sanıyorum.” Dedi. Çok yaşasın bana bütün emeğimin mükâfatını o verdi.*” (Şirin, 2021).

TUĞCU ’ya çocuklar tarafından çok okunmasının sebebi sorulduğunda; “bunu çocuklara sorun” demiştir. Kendisi sosyal tarihimiz açısından önemli bir yazarımızdır.

Çocuk kitaplarının yok denecek kadar az yayımlandığı yıllarda çocuklara ve genç kızlara okuma alışkanlığı kazandırmakta etkili olmuştur. Bu konuda yazar Mustafa Ruhi Şirin ile yaptığı bir görüşmede: “Çocuklarla arama girmemelerini rica ediyorum.” Demiş ve *Çocuk Arkadaşlarla* adlı şiirini okumuştur:

Ben sizlerle yaşadım.

Sizlerle beraberim.

Okulda, evinizde,

Benim de var bir yerim.

Çocuklarla yaşayan

Çocuklaşıp kalıyor,

Yaşamının tadını

Çocuklardan alıyor.

Ne bir sevgi isterim,

Ne bir damla gözyaşı.

Unutmayınız yeter

Bu yaşlı arkadaşı (Şirin, 2021).

Yansıma Dergisi’nin 1975’te yaptığı bir araştırmaya göre; çocuklar tarafından en çok okunan 50 kitaptan 26’sı TUĞCU’nun kitaplarıdır (Yansıma, 1975). Ayrıca söz konusu dönemlerde TUĞCU’nun hikâyelerinin baskı sayısına ulaşan yazarımız olmamıştır. Kitapları kasabalara köy dükkânlarına kadar ulaşmış, çocuklar dünya klasiklerinin yanında TUĞCU’nun hikâyelerini okumuştur. Mustafa Ruhi Şirin ile bir sohbetlerinde, Şirin’in “Kitaplarınız zamana karşı direnebilecek mi?” sorusuna verdiği cevap şu şekildedir: “*Kitaplarımın ömrü memleketimizin yeni doğan çocuklarına bağlıdır. Beni babalar dedeler tavsiye ediyorlar. Onları okumaya, iyi insan olmaya teşvik ettiğimi biliyorlar. Sanıyorum uzun bir süre okunacağım.*” Yazar sağlığındayken kütüphanesini Çocuk Vakfına bağışlamıştır (Şirin, 1989).

Eserlerinde umutsuzluğa, çaresizliğe yer yoktur. Aksine, çaresiz, umutsuz, yıkılmış aile ortamlarından tekrar umudu tazelemeyi her seferinde başarmıştır. Hep

mutlu son vardır eserlerinde. Nurdan Gürbilek, TUĞCU hikâyeleri hakkında: “*Zavallı çocuk ‘un tuttuğunu koparan bir erkeğe dönüştüğü şehir masalları...*” nitelemesi yapmıştır. Kemalettin TUĞCU’nun Türkiye’de geniş bir okuyucu kitlesinin bulunması, hikâyelerinde orta sınıfın henüz kendini yoksullardan net çizgilerle ayırmamış olmasıdır. TUĞCU’nun hikâyelerinde iyi durumdayken yoksulluğa, kötü durumlara düşen çocukları anlatması boşuna değildi. Bu çocuklar sabırla, umutla, özveriyle, çalışmayla daha iyi ve güzel günlere tekrar kavuşuyordu. Ömrünün son günlerine kadar tutkuyla yazmayı sürdürmüştür (Şimşek, 2005).

TUĞCU’nun yazarlığı; 1930 öncesi hazırlık evresi, 1931-1955 arası yetişkinler ve çocuklar için yazdığı evre ve 1955 sonrası sadece çocuklar için yazdığı evre olarak üç evrede incelenebilir. Neredeyse 100 yıla yakın olan bu dönemde yazarın tutum ve söylemi incelenirken, çocuk anlayışında bu süreçte meydana gelen değişimleri, gelişmeleri de dikkate almak gerekmektedir. Bu noktada Kemalettin TUĞCU, Türkiye’de çocukluk tarihi ve çocuk edebiyatı tarihi bakımından önemli yapıtaşlarındandır. Kemalettin TUĞCU, 1930 ve öncesini kapsayan hazırlık döneminde ülkemizde batının da etkisiyle gelişmiş olan Tanzimat edebiyatına mensup şair ve yazarlarla birlikte Edebiyat-ı Cedide temsilcisi yazarları okumuştur. Çocukluk dönemine denk gelen bu dönemde okumuş olduğu kitapların büyük bir kısmı yabancı literatürden esinlenerek yazılmış ya da çeviri şeklindeki kitaplardır. Bu dönem doğal olarak çocukların hem Osmanlı Türkçesi hem de Arapça öğrendiği birden çok dilli döneme rastlar. Bu süreçte Türk Çocuk Edebiyatı yeni yeni ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlamıştır. Geç Osmanlı Dönemi olan bu dönemde TUĞCU, bu döneme tanık olmuş ve çocuk edebiyatının okuyucusu ve yazarı olmuştur. Ayrıca TUĞCU, Erken Cumhuriyet dönemindeki milli edebiyat temsilcilerinden de etkilenmiştir. Bu akımın yazarları sosyal içerikli konulara gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır. TUĞCU’nun bu dönemde okuduğu kitaplar arasında çocuk klasikleri yine ilk sırayı alır. I. ve II. Meşrutiyet Döneminde okumuş olduğu çocuk dergilerinden de etkilenmiştir (Tuğcu, 2004).

TUĞCU’nun ikinci dönemi, 19. Yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başları olan ve modern çocuk anlayışının da süratle yaygınlaştığı dönemdir. TUĞCU bu dönemde Babıali’de çalışmaya başlamıştır (1931-1955). Bu yıllarda gençlik, tarih ve aile konulu romanlarını kaleme almıştır. 1936’dan itibaren, çocuklar için yazdığı “küçük romanlar”

dergilerde yayımlanmaya başlamıştır. Kemalettin TUĞCU, “küçük romanlar”a karar vermiş ve bir süreliğine yetişkinler için yazmayı ertelemiştir. TUĞCU’nun “küçük romanlar”ının yayımlandığı dergi o yıllarda Türkiye’nin en etkili çocuk dergisidir. *Doğan Kardeş* dergisi 1945’te yayımlanmaya başlar. Derginin en önemli özelliği çocukları birer yetişkin gibi görmesi ve onların çalışkan bir nesil olarak yetişmesi idealidir. Kemalettin TUĞCU açısından çocuğun ve çocukluğun sabit olmasının yanı sıra, çocukluk çağı hemen geçirilmesi ve ergenliğe başlanması gereken bir dönemdir. Onun çocuk kahramanlı eserlerinde durağan bir çocukluk yoktur, hızlı ve erken yetişkinliğe geçilir. TUĞCU bu anlatım özelliğini “küçük romanlar”ında da sürdürmüştür (Şimşek, 2005).

1955’te başlayıp vefatına kadar geçen süre TUĞCU’nun yazarlığında üçüncü dönemdir. Bu dönemde çocuk klasikleri ve çizgi roman çevirileri yaygınlaşmaya başlarken Türkiye’nin çocuk sahnesine Kemalettin TUĞCU çıkmıştır. Çeyrek yüzyılı aşkın bir süre çocuklar ve ilk gençlik çağındakiler tarafından en fazla tercih edilen yazar olmuştur. Bu durum yıllarca devam etmiştir. Dönemindeki yazarlar arasında Türkiye’de en çok okunan ilk sıradaki yazar olmasına rağmen bazı kesimler tarafından ne yazık ki görmezlikten gelinmiştir. TUĞCU’nun basılan ilk çocuk kitabı (1955) *Sokak Çocuğu* Türkiye’de bu alanda çığır açmıştır. Bu yıllarda gerek gazete bayilerinde gerekse köy bakkallarında, kasaba dükkânlarında kitabı bulunan TUĞCU’dan başka bir yazar yoktur (Şirin, 2021).

Kemalettin TUĞCU kendisini “*ben yazı yazma hastasıyım*” diyerek tanıtmış, yazdığı kitaplar vasıtasıyla çocuklara adeta vicdan ve duygu eğitimi vermiştir. Kendi özel durumuna has yazarlık biçimi sürdürmüş, Türkiye’de en fazla çocuk kitabı yazar yazardır. On üç yaşında yazmaya başlayıp vefatına bir yıl kalana kadar yazmıştır. Amacı yalnızlıktan ve yoksunluktan kurtulmaktır. Dikkat çektiği başlıca konular; çocuk, genç, engelli ve köylerin sorunları, aile sorunları, üvey anne-baba sorunları gibi konulardır. “*Çocukluğumu ve gençliğimi yazarak yaşadım. Yazı yazdığım sürece yaşıyorum, eğleniyorum. Yaşama gücü verdi bana yazmak. Yazarken yazdığım hayatı yaşıyorum.*” (Şimşek, 2005)

Doğaçlama bir şekilde yazdığını ifade eden yazar, umutsuzluktan böylece kurtulduğunu ve hayallerini yazarak hayata tutunduğunu belirtmiştir. TUĞCU’nun

genel olarak şefkat ve merhamet üzerine bir tutumu vardır. Eserlerinde dayanışmayı öneren bir yaklaşımı tercih etmiştir. Çocukluğunun bir kısmında Çanakkale’de bulunmuş, bir müddet de Ankara yakınlarında yaşamıştır. Bunun dışında İstanbul’dan ayrılmamıştır. Ancak eserlerinde kasaba ve köylere yer verirken yine de gerçeklikten çok fazla uzaklaşmamıştır. Kendisi için hazırlanan ilk belgeselde, yazma işini bir plağa benzeterek yazan kişinin sesi ve etkisinin okuyucuyu sardığını belirtir. Çocukluk yıllarında bir Kemalettin TUĞCU okuru olduğunu belirten Fatma Karabıyık Barbarosoğlu; “Kemalettin TUĞCU, iyi olursak bir gün her şeyin iyi olacağına inandırmıştı bizi” (Barbarosoğlu, 1996). Diyerek TUĞCU’nun çocuklara iyiliği, güzelliği, merhameti, çalışkanlığı aşıladığını belirtmiştir. Eserlerinin kahramanı çocuklardır. Kurduğu sahnede kahramanları oynatır. Hiçbir kahramanını öldürmez. TUĞCU’nun eserleri hep mutlu sonla biter. Çocuklar kendini yetiştirir, topluma faydalı olarak hayata atılır (Enginün, 2001). Türkiye’de en çok çocuk kahramanlı hikâye yazarı olmuş ve en fazla okunan çocuk kitaplarının yazarı olmuştur. Kemalettin TUĞCU, yazarak yaşadığı için yazmanın kendisine gayet kolay geldiğini ifade etmiştir. Bunu yaparken de çocuklardaki henüz gelişmemiş olan duygulara hitap ederek, saf olarak geldikleri dünyada katılaşmamış, bozulmamış duygularını da dikkate aldığını vurgulamıştır. Son olarak sanatı ve çocuklar için yazdığı hikâyeleri hakkında: *“Kitaplarımın ömrü memleketimizin yeni doğan çocuklarına bağlıdır. Beni babalar dedeler tavsiye ediyorlar. Onları okumaya, iyi insan olmaya teşvik ettiğimi biliyorlar. Sanıyorum uzun bir süre okunacağım”*. İfadelerini kullanmıştır (Şirin, 2021).

2.1.3. Eserleri

Kemalettin TUĞCU, daha ziyade çocuk edebiyatına yönelik vermiş olduğu eserleriyle Türkiye’de nadir yazarlardan biridir. Bu yönüyle büyük önem taşıyan yazarın kitapları otuz binden fazla basılmış ve Türkiye’nin her yerinde okunmuş, her yaştan ve görüşten insanları etkilemeyi başarmıştır (Neydim, 2020).

2.1.3.1. Hikâyeleri

Kemalettin TUĞCU’nun bizzat kendi daktilosuyla yazdığı ve el yazması hazırladığı kendi listesi onun eser sayısı hakkında en gerçekçi bilgileri vermektedir. Bu kavuniçi rengi kapağı olan defteri bizzat kendisi de görmüş ve defterde TUĞCU’nun çocuklar için yazmış olduğu kitapların toplam sayısının 439 olduğunu belirtmiştir.

TUĞCU bu defteri vefatından bir yıl önce Mustafa Ruhi Şirin'e emanet etmiştir. Kemalettin TUĞCU'nun yayımlanan 318 adet (bkz. Ek-2) hikâye kitabı bulunmaktadır (Şirin, 2021).

2.1.3.2. Yazılarının Yayımlandığı Dergiler

İlk yazma çalışmalarına on üç yaşında başlayan Kemalettin TUĞCU'nun, 1932-1974 yılları arasında; çeşitli dergilerde (bkz. Ek-3) yazıları yayımlanmıştır. Bu dergilerde çeşitli romanları, hikâyeleri, çocuklar için yazdığı şiir ve kısa hikâyelerinin yayımlanmasının yanında ayrıca adab-ı muaşeret ve nasihatler, Hollywood yıldızlarının tanıtılması konularında yazılar yazmıştır. 1940 yılındaki *Altın Rüyası* kitabı, *Binbir Roman* mecmuası tarafından “*Milli gençlik ve heyecan romanı*” ilan edilmiştir. 1946'da kurulan Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin de ilk üyeleri arasındadır TUĞCU (Çorapçı, 2019).

2.1.3.3. Tv Dizisi ve Sinemaya Uyarlanan Eserleri

1961 yılında Kolsuz Bebek adlı hikâyesi sinemaya uyarlanmış ve Türkiye genelinde sinemalarda izletilmiştir. O Yolun Yolcusu adlı hikâyesi de 1964'te sinemaya uyarlanmıştır. 1997'den sonra yazarın TGRT Tv'de *Hırsızın Oğlu* filmi yayınlanmaya başlamıştır. Takip eden yıllarda; *Üvey Baba* Star Tv'de, *İki Arkadaş* Tv dizisi, *Küçük Besleme* Star Tv'de aynı şekilde *Mercan Kolye*, *Canım Annem* yine televizyonlarda dizi olarak yayınlanan TUĞCU'nun eserleridir. TUĞCU'nun televizyona uyarlanan bu eserlerinde çocuk kahramanlar diğer aile fertlerini kurtaran başrol oyuncularındır. Uyarlanan çocuk kahramanları hikâyelerde olduğu gibi sabırla mücadele eder ve mutlu sona ulaşmayı başarırlar (Çorapçı, 2019).

Çocuklara özel olarak yazmış olduğu En Güzel Çocuk Şiirleri 1972'de yayımlanmıştır. Çoğunu ezbere bildiği bazı şiirleri ise yanlış basılınca çocuklarla buluşmasına gönlü razı olmamıştır. Kemalettin TUĞCU'nun Çocuklara özel olarak yazmış olduğu En Güzel Çocuk Şiirleri 1972'de yayımlanmıştır. Kemalettin TUĞCU'nun *İçki Saati* adlı tiyatro oyunu da bulunmaktadır. 4 Ağustos 2005 tarihli ilköğretime yönelik 100 temel eser genelgesinde Kemalettin TUĞCU'nun *Yer Altında Bir Şehir* ve *Kuklacı* hikâyelerine yer verilmiştir (Şirin, 2021).

2.1.3.4. Çevirileri

Kemalettin TUĞCU'nun çeviri eserleri aşağıda listelenmiştir (Şirin, 2021).

- *Dünya Hava Yarışı,*
- *İzciler Kralı,*
- *Araba ile Dünya Turu,*
- *Çırak Uçman,*
- *İzci Korkut,*
- *Beyaz Atlı Şövalye,*
- *Büyük Göç*

2.2. Değer ve Değerler Eğitimi

2.2.1. Değer

Literatürde birçok yazar tarafından farklı bakış açılarıyla tanımlanan “Değer” kavramı, tanımlanması zor olan bir kavramdır. Bireylerin hayatlarında belli bir birikimle oluşturdukları yargı ve ölçüye değer denilebilir. Değer, olumlu özelliklere sahiptir. İyilik ve güzelliğin iyi değeri oluşturmasının yanında; kötülük ve çirkinlik kötü değerlerdir (Titus, 1946). Değer, bir konuda karar verirken kullanılan ilkeler ya da niteliklerin sınırları ve özellikleridir (Turner, 1999). Değerler, günlük hayatta insanın olaylar, eylemler ve insanlara karşı olan duygu, düşünce ve davranışlarını biçimlendirerek istek ve arzularını yönlendirir (Halstead & Taylor, 2000; Yaşar & Çengelci, 2012). Değerler, uğruna yaşanan fikir, ideal, inanç ve eylemlerden oluşur. Değer, sezgi yoluyla ortaya konulmuşsa bu ahlaktır; kavramlaştırılırsa etik olarak adlandırılır (Bobaroğlu, 2002). İnsanların yaşam felsefesine yön veren değer, onların hayata bakış açılarını da belirlemektedir. Değer, toplumun veya bir sosyal grubun üyelerinin çoğu tarafından varlıklarının devamının sürdürülmesi için gerekli görülen temel ahlak kurallarıdır (Kızılcılık & Erjem, 1994).

SBDÖP’de ise değer, “*Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, isleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlar*” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005). Sosyal Bilimlere Znaniecki aracılığıyla kazandırılan değer kavramı, Latince’den gelen ve “value” kökünden türeyen güçlü

olmak manasında bir kavramdır (Bilgin, 1995). Dilimizde değer, “teğmek” kelimesinden gelen; değmek, karşılık, eder anlamında kullanılır (Eyuboğlu, 1998). Felsefe, psikoloji ve eğitimle ilgilenen bilim adamları, psikolog ve sosyologların yanı sıra son yıllarda diğer birçok disiplin tarafından da araştırıldığı için ekonomi, antropoloji, din, sosyoloji, edebiyat gibi disiplinlerin literatürüne de değer kavramı artık girmiştir (Kılıç, 2019).

Değerler insanların aktivitelerine, yapıp etmelerine yön veren ölçütlerdir. Birey herhangi bir durumla karşılaştığında adeta değer sistemine başvurulur karşılaşılan problem değer sistemi vesilesiyle karara bağlanarak çözüme ulaşır. Toplumsal olaylar karşısında kişinin takındığı tavır da değer vesilesiyledir. Kişi sahip olduğu değer ne kadar bilincinde olursa olaylara karşı gösterdiği davranışının tatmini de o derece kolay olacaktır. Karşı karşıya kalınan sorunlar, değerler vasıtasıyla çözülür. Kişi karşılaştığı her türlü olumlu ve olumsuz durumda sahip olduğu değer vasıtasını ölçüt alır (İlgar, 1996). Dolayısıyla değer insan davranışına yön verir. Doğduğu andan itibaren sosyal ve kültürel çevrede bulunan insanın bulunduğu çevreye uyum sağlamasına yardımcı olan ve topluma mal olmuş düşünce ve davranışlara değer denir. Bu değerler, üzerinde toplumun çoğu tarafından uzlaşılan davranış kalıplarıdır. İyi ve kötü olarak nitelendirilen hal ve hareketler arasında sağlıklı bir ayırım yapabilmek için değerlerden faydalanılmaktadır. Değer, bu rolünün gereği olarak insanların toplumdaki duygu, düşünce ve davranışlarına yol gösterir (Güven, 2014).

Değerin insanın günlük hayattaki davranışına tesir ettiği gözlemlenebilir. Değerlerin varlığı manevi boyutta olduğu için insanların kalbinde, beynindedir. Dolayısıyla değeri doğrudan gözlemlene imkânımız yoktur. Bu duygu ve düşünceler davranışa döküldüğü zaman değeri gözlemleyebiliriz (Güngör, 1993). Değer, insan hayatında istenilen, arzu edilen, ihtiyaç olarak hissedilen ve aynı zamanda ilgi duyulmakla beraber olması gerekeni de karşılayan bir kavramdır (Bolay, 2007). Değer, toplumun genelinde var olan davranış kalıbı olduğu için toplum içinde bireyin hayatını kolaylaştırır ve güvence altına alır. Tarihte kendilerine kalıcı yer edinen toplumlar benimsedikleri ideal değerler aracılığıyla bunu başarmışlardır. Ayrıca toplumdaki fertler de ortak iyi değerlere sahip olmaları; düzenli toplum yapısının oluşumu ve devamı noktasında önem arz etmektedir. Düzenli bir toplumsal yapının devamında yazılı hukuk kuralları tek başına yeterli değildir. Bunun yanında ideal ve herkes tarafından kabul

edilen değerleri de benimsenmiş olması gerekmektedir. Değerin tanımı ve ele alınış şekli bilim dalları ve uzmanlar açısından değişse de ortak özelliklerinden yola çıkarak açıklanması onu daha da anlaşılır kılacaktır. Yapılan tanımlardan yola çıkarak değerlerin ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Değerler insana özgüdür,
- Değerler birleştiricidir,
- Değerler duygularla birbirine bağlantılıdır,
- Değerler topluma mal olmuştur,
- Değerler paylaşılabılır,
- Değerler bireyden bireye, kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılaşabilir,
- Değerler birbiriyle bağlantılıdır,
- Değerler bireyin duygu, düşünce ve davranışlarıyla, seçimleri ve hedefleriyle ilişkilidir,
- Değerler kendi aralarında da üstünlük ve öncelik durumuna göre sıralanır,
- Değerler yeniliğe ve gelişmeye açıktır,
- Değerler öğrenilebilir ve öğretilebilir (Aktan, 2003).

Bu özelliklerinden yararlanarak tanımlanacak olursa, değer; birbiriyle bağlantılı, öğrenilebilir ve öğretilebilir, insana özgüdür, paylaşılabılır, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarıyla ilgilidir. Bununla beraber değer tanımında “Değerler var olduğu şekliyle değer ifade etmekte, bireye kazandırıldığı takdirde işlevi olmaktadır” görüşü dikkate değerdir (Güngör, 2000). Eğitim sistemimizin amacı, yukarıdaki değer tanımları kapsamında iyi ve güzel olanı dolayısıyla toplumda doğru olarak kabul görmüş değerleri fertlere kazandırmaktır. İlköğretim dönemi bireylerin eğitimi açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemin başarılı bir şekilde sonuçlanması sadece okulun değil aynı zamanda medya, toplum, aile, sanat ve birçok faktörün de etkisiyle ilgilidir (Kan, 2010).

2.2.2. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, toplumda bireylerin tercih etmeleri gereken ve önemli olan standartların öğretilmesidir. Günümüz eğitim programlarının en çok üzerinde durduğu konuların başında değerler eğitimi gelmektedir. Etkin yurttaşlık eğitimi, demokrasi bilincinin oluşması ve temiz bir toplum oluşturma hedefinin temelinde yatan değer

kavramı, eğitim programları hazırlanırken önemli bir unsur durumuna gelmiştir (Akbaş, 2008). Değerler eğitimi, kişilerin kendine özgü ahlaki yargıları, ahlak kodlarını oluşturmaları ve de başkalarının oluşturmuş olduğu ahlaki kodları görme, inceleme imkânı sunar. Devlet, toplum ve bireyler tarafından arzu edilen, istenen bir toplum yaşantısına ulaşmak için temizlik, dürüstlük, adalet, saygı, eşitlik, sevgi gibi değerlerin bireylere öğretilmesi gereklidir. Değerler eğitimi, toplumu oluşturan bireylerin duygusal açıdan bir doyuma ulaşması onun hayatını ve dünyayı anlamlandırabilmesini sağlamakla birlikte bireyin akademik yönünü de destekleyerek onun bu alandaki gelişimini anlamlandırmaktadır (Berkowitz, 2011). Günümüzde birçok ülke milli politika ve amaçlarına göre eğitim sistemlerini düzenlemektedir. Bu şekilde devletler yurttaşlarının değer ve kültür aktarımı vesilesiyle onların birbirleriyle bağlanmalarını ve uyumunu tesis ederler. Çünkü yaşam boyu verilen kararlar ve bunun sonucunda gösterilen tutum bireyin kazanmış olduğu değerler yoluyla sergilenir (Kaya & Akpınar, 2021). Değerler eğitimi ile her toplumun eğitimle amaçlamış olduğu temel işlevlerden olan kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanması büyük oranda gerçekleşmiş olacaktır. Kültürel mirasın sürekliliği, bir önceki nesilden alınan değerlerin kültürel birikimlerin gelecek nesillere öğretilmesi sürecidir (Baydar, 2009).

Bireylerin hayatına anlam kazandıran ve adeta bir pusula niteliğinde olan değerler eğitimi ile hayata yön veren kararlar alınır. Örneğin neye inanılacağı, nelerden uzak durulup neyin beğenileceği, ne giyileceğine kadar önemli kararlar değerler eğitimi vasıtasıyla şekillenir (Osmanoğlu, 2018). İdealist bakış açısından değer eğitimi ise; bireylerin değerli olarak kabul edilen davranışları ve bu davranışlara sahip modelleri kendilerine rol model almaları yoluyla eğitilmeleridir (Guttek, 2001). Değerler eğitimi ile iyi ahlaklı, özgüvenli, kişilikli, kendine, çevresine ve dünyaya faydalı bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Öğretilen bilgilerin sadece akıllarda kalması değil davranışa dönüşmesi amaçlanmaktadır. Değerler eğitiminin amacı insanın kendini tanıması ve anlaması sürecinde iyi bir hayat için yeteneklerini en üst düzeyde kullanmasıdır. Toplumsal alanda özellikle son yıllarda yaşanan milli manevi değerlerin tekrar kazandırılmasında üstelik bu durumun sadece gençlerde değil yetişkinlerde de sağlanmasında değerler eğitiminin rolü büyüktür. Değerler, bireylerin davranışlarının altında yatan nedenler olmakla beraber onun çevreye uyumunu sağlar. Bu nedenle değerler eğitimi kişilerin en iyi tarafını ortaya çıkararak kişiliğini tamamlayacak olan

insani mükemmelliğe ulaşmasını sağlar (Kulaksızoğlu & Dilmaç, 2013). Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan; Türk milletinin fertlerinin benimsemesi ve geliştirmesi gereken manevi ve kültürel değerlere bireylerin sahip olması değerler eğitimi yoluyla gerçekleşmektedir.

Değerler eğitimi vasıtasıyla ahlaki ve zihinsel açıdan gelişmişliğin yanı sıra duygusal açıdan da sağlıklı, bağımsız ve bilimsel hareket edebilen, insan haklarına saygılı, topluma uyum sağlamakta rahat hareket edebilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Belli bir eğitimden sonra fertlerin kendilerine uygun ve severek yapacakları meslek seçimi hem kendi mutlulukları hem toplum refahı için önemlidir. Böylece ekonomik kalkınmanın yanında kültürel ve toplumsal açıdan ilerleme sağlanacaktır. Eğitimin bu amaçlarının gerçekleşmesi değerler eğitiminin bireylere kazandırılmasına ve günlük hayata geçirilmesine bağlıdır. Toplumdaki bireyler, farklı özellikleri olsa da içinde bulundukları toplumun benimsediği değerlere uygun hareketler sergilerler (Sezgin & Çiftçi, 2017).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde benimsenen değerler eğitimi genel olarak tanımlanacak olursa; toplumda genel kabul gören anlayışa göre, bireylerin değerli görülen davranışları sergilemeleri ve örnek alınacak şahsiyetleri kendilerine örnek almaları için eğitilmeleri işidir (Yel & Aladağ, 2009). Klasik eğitim tarihimizde “edep” olarak adlandırılan (Topal, 2019) ve eğitimden, ilimden önce gelen edep, terbiye kavramları, tarihimizde ve günümüzde üzerinde önemle durulan kavramlardır. Değerler insanların davranışlarının altında yatan sebeplerdir. Bunun yanında kişilerin çevreyle uyumunu sağlarlar. Değerler eğitimi vasıtası ile kişilerin en iyi tarafının ortaya çıkarılması sonucu kişiliğinin gelişmesi ve mükemmelliğe ulaşması amaçlanmıştır. Teknolojinin gelişmesi günümüzde hızlı bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu gelişme ve değişmelerin insan hayatında oluşturduğu yeni problemler değerler eğitiminin ne derece önemli olduğunu hatırlatmıştır (Uzunöz, Aktepe, & Köybaşı, 2018). Bu noktada öğrencilere değerler eğitiminin verilmesi onları teknolojinin olumsuz etkilerine karşı koruyacaktır.

Değerler eğitiminin son yıllarda popüler konular arasında yer almasından dolayı eğitim programlarında değerler eğitime giderek daha fazla önem verilmiştir. “Ağaç yaş iken eğilir” atasözünden esinlenerek değerlerin ve değerler eğitiminin öğrencilere

küçük yaştan itibaren verilmesi gerektiği kanaati oluşmuştur. Özellikle son yıllarda daha fazla üzerinde durulması gereken konulardan biri de değerlerin zaafa uğraması ve azalmasıdır. İlerleyen yaşlarda değer eğitiminin zor olacağı düşüncesiyle değer kazandırma işinin erken yaşlarda olması gerektiği vurgulanmıştır. Değerler eğitimine duyulan ihtiyacın sebebi; toplumlarda yaşanan ahlaki problemler, uyuşturucu ve sigara kullanımı, madde bağımlılığı, şiddet olayları vb. nedenler olabilir. Bu ve benzeri problemlerin en aza indirilmesinin yolu değerler eğitiminden geçmektedir. Eğitim sistemi içerisinde bütüncül bir yaklaşımla ele alınan değerler eğitiminin içerisine; okul, öğretim programı, öğretmen, basılı materyaller, ders kitabı, öğrenci, toplum ve aileyi alarak genişler. Kısaca özetlenecek olursa; değerler eğitimi, sadece bilgi aktarımı değildir. İnsanların duygu, düşünce ve davranışlarının oluşturduğu duyuşsal öğrenme değerler eğitiminin ürünüdür. Sonuç olarak duyuşsal öğrenmeyi destekleyecek materyallerin zenginleştirilmesi ve kullanılmasıyla değerler eğitimi başarıya ulaşacaktır (Kıral & Başdağ, 2017).

Ülkemizde 2005'ten önceki öğretim programlarında değerlere örtük olarak yer verilirken, sonraki programların temel boyutlarından birini değerler oluşturmaktadır. Okullarda değerler eğitiminin son yıllarda ilgi görmesinin ve dikkat çekmesinin sonucu olarak sosyal bilgiler öğretim programında ve diğer eğitim programlarında değerler eğitiminden söz edilmektedir. Toplumsal yaşamda ahlaki bir çöküşün yaşanmaması için değerler eğitimi yoluyla fertlerin her birinin değerlerle donanmış olması önem arz etmektedir. Çocuğun etik anlamdaki eğitiminden anne baba sorumlu iken ailenin bu sorumluluğundan sonra okulda gerçekleştirilen değerler eğitiminin toplumsal değerlerin öğretiminde çok önemli bir rolü vardır. Okullarda yurttaş yetiştirme sürecinde gerçekleşen değerler eğitimi ile her bir öğrencinin karakterli ve iyi vatandaşlar olarak yetiştirilme sorumluluğu alınmış olur. Okullardaki değerler eğitimi ile öğrencilere hayatlarında neyin önemli olduğu ve nasıl yaşanacağı konusunda rehberlik edilir. Değerler eğitimi duyuşsal bir eğitimidir ve okullar var olduğu müddetçe devam edecektir. Toplumun genel başarısında değerler eğitiminin katkısı büyüktür (Akbaş, 2008). Eğitim kurumu olarak okulların amacı nedir? Burada yetiştirilen insanların özellikleri nelerdir, sorusuna verilen cevap şöyledir: insanlar okuldan adil, görev bilinci yerinde, cesur ve namuslu kuşakların yetişmesini beklemektedir. Mana yüklü kavramlar

olan ve bireylere nerede nasıl davranmaları gerektiğini kazandırmayı amaç edinen değerler eğitimi ile Türk milli eğitim sisteminin amaçları örtüşmektedir (Kanad, 1951).

Eğitim kurumlarının amaçlarına bakıldığında yardımseverlik, fedakârlık, düzenli olma, üretici olma, adaletli olma, girişimci olma gibi değerleri içerdiği görülmektedir. Eğitimin amaçlarından biri de değerlerin bireylere kazandırılarak yaşatılmasının sağlanmasıdır. Değer kazanmanın yolu eğitimden geçmektedir. Okullarda gerçekleştirilen değerler eğitiminin tek amacı değer aktarmak değil; aynı zamanda hâlihazırdaki değerlerin yok olup gitmesini de önlemektir. Bu sorunu çözmeye çalışan her toplum, kendilerine özel ortak değerler sistemi oluşturmuşlardır (Jhanson, Puroila, & Emilson, 2016) & (Koh, Camire, Limregina, & Soon, 2017). Değerlerin okul yılları denilebilecek yaşamın ilk yıllarında bireylere kazandırılması, çocukların yaşadığı toplum ile uyum içinde olması bakımından önemlidir (Atabey, 2014). Değerler eğitiminin bireyin sosyal ve duygusal yaşamının gelişmesine olan katkısı araştırılmış ve araştırılmaya da devam edilmektedir. Bu konu ile ilgili programlar ülkemizde de geliştirilmekte veya uyarlanmaktadır. Günümüz hızla gelişen ve değişen dünyası olumlu durumlarla birlikte olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Gelişen teknoloji ve onun yanlış kullanımı toplumsal yapıya, insan ilişkilerine ve hatta değerlere zarar vermeye başlamıştır. Bu nedenle değerler eğitimi günümüz eğitim programlarında en çok üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Ayrıca değerler bireye dünyayı ve hayatı anlamlandırmasını sağlamasının yanında onun akademik anlamdaki gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir (Ünlü & Kaşkaya, 2018). Ayrıca YÖK tarafından (YÖK, 2018) öğretmen yetiştirme programlarına “Karakter ve Değer Eğitimi” dersi zorunlu olarak 2018 yılında eklenmiştir.

Öğrencilerde var olan değerler ile programda hedeflenen değerler arasındaki ilişki tutarlılığı program hedefine ulaşma düzeyini etkiler (Ertürk, 1982) & (Varış, 1981). Programda var olan değerler Türk milletinin oluşturmuş olduğu yaşam kriterleri olan, önem verilen değerlerdir. Özellikle SBDÖP diğer programlara göre değerleri en kapsamlı şekilde içeren öğretim programıdır (Akbaş, 2008) & (Sarı, 2007). Toplumun devamlılığı için en fazla gerekli olan değerlerin eğitiminin ve ahlaki ilkelerin edindirilmesinde en verimli ders sosyal bilgiler dersidir. Bu dersle bireyler değerlerle donatılarak kendisine ve çevresine karşı olumlu duygu, düşünce ve davranış sergiler. Toplum nazarında önemli yeri olan değerlerin okullarda değerler eğitimi vasıtasıyla

yeni nesillere aktarılması birçok farklı yöntemle sağlanabilir (Yılar & Karadağ, 2021). Değerlerin okullarda son yıllarda planlı ve programlı bir şekilde uygulanmasının üzerinde ciddiyle durulmaktadır. Bilişsel hedeflerin yanında duyuşsal hedeflerin de bir bütün olarak sunulması önemli bir hale gelmiştir. Bu bağlamda değerlerin oluşumunda ve sonraki nesillere aktarılmasında birtakım edebi eserlere de önemli görevler düşmektedir. Hikâyelerin eğitimde özellikle de değerler eğitiminde kullanılmasının bu noktada önemi büyüktür (Ustaogluçelik, 2016).

Değerlerin bazı öğretim programlarında doğrudan, bazılarında örtülü bir şekilde yer alması, okulların değer öğretimi için gerekli sosyal ortamı sağlamaları, değer eğitiminde başarıya ulaşmak için önemli olmakla beraber tek başına yeterli değildir. Değer öğretimi amacıyla öğretmenlerin kullandığı yöntem, teknikler, toplum ve aile desteği, bulunulan akran grubunun yanı sıra değerlerin kazanımı için öğrencilere sunulan seçenekler önem arz etmektedir. Değerlerin uygun eğitim ortamında bireylere aktarılmasında üzerinde durulan farklı modellerden biri de edebi eserlerin kullanılmasıdır (Er, Ünal, & Gürel, 2016). Özellikle öğrencilerin ilgisini çekebilecek, onların psiko-sosyal gelişimlerine uygun olan hikâyelerin kullanılması ile değerler eğitimi bağlamında daha başarılı sonuçlar elde edilebilir. Günümüzde yaşanan değer bunalımı sebebiyle okullarımızda gerçekleştirilecek olan değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler daha da önem kazanacaktır. Şiir, roman, destan, hikâye gibi edebiyat ürünleri değer eğitimi açısından önemli ürünlerdir (Deveci, Belet, & Türe, 2013). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi açısından yardımcı öğretim materyali olarak hikâyelerin kullanımı etkilidir. Bu bağlamda değer odaklı olan TUĞCU'nun hikâyelerinin de SBDÖP'deki değerlerin aktarımında alımlama estetiği kuramı çerçevesinde kullanımı önem arz etmektedir. Değerler eğitimi formal eğitim sürecinde toplumu oluşturan bireylere aktarılmasının yanında, kitle iletişim aracı, sinema, tiyatro gibi sanatlar aracılığıyla ya da yazarların deneme, makale, hikâyeleriyle de öğrencilere aktarılabilir (Randall, 1999) & (Rossiter, 2002).

2.2.2.1. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerlerin bireylere kazandırılması için eğitim öğretimde en fazla kullanılan yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir:

1.Telkin yaklaşımı: Topluma mal olan ve toplumu oluşturan bireylerin büyük bir kısmının önemseydiği değerlerin kişilere doğrudan anlatım yoluyla kazandırılmanın amaçlandığı yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temelinde otoriteye itaat vardır (Doğanay, Seggie, & Caner, 2012). Değerlerin kazandırılması için telkin yaklaşımında; ahlaki değerlere yoğun bir şekilde yer veren, öğrencileri özendirecek hikâyelerin değerlerin kazandırılması sürecinde materyal olarak kullanılması esastır (Ekşi & Katılmış, 2011). Değer eğitimi kapsamında materyal olarak öğrencilerin hikâyelerden yararlanmalarının önemi vurgulanmıştır.

2.Değer açıklama yaklaşımı: Bu yaklaşımda öğrencilerin sahip oldukları değerlerin farkına varmaları sağlanır ve zorlama yapılmaz.

3.Değer analiz yaklaşımı: Bu yaklaşımda öğrencilere değerlerin sorunları ile ilgili karar verebilmeleri için bilimsel yaklaşım süreci ile destek olur (Sarı, 2007).

4.Ahlaki muhakeme yaklaşımı: Bireylere ahlaki ikilem içerikli hikâyeler sunarak onların ahlaki yargılarının ortaya çıkarılmasıdır. Kohlberg'in ahlaki değer kazanımına göre değerler bireyin bilişsel ahlaki gelişim düzeyi oranında akıl yürütmesi sonucunda oluşur (Akbaş, 2008).

2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi

Sosyal bilgiler farklı tanımları olan, diğer birçok disiplinle de içli dışlı olduğu için kesin bir tanımının yapmanın zor olduğu bir programdır. Yapılan tanımların ortak özelliği; sosyal bilgilerin bir “*Yurttaşlık Eğitimi*” dersi olduğudur. Tanımların farklı yönleri ise, vatandaşlık eğitiminin farklı öncelik ve eğilimlere sahip olmasından kaynaklanıyor olmasıdır. İlk kez ABD’de 1916 yılında Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilen Sosyal Bilgiler kavramı: “*İnsana dair bilgiler sosyal bilgilerdir*” şeklinde tanımlanmıştır (Akdağ, 2014). ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992’de Sosyal Bilgilerin tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre; Sosyal bilgiler, bireylere vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak amacıyla, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla bir araya geldiği bir çalışma ortamı olarak ifade edilmiştir (Doğanay H. , 2002). Sosyal bilimlerin içeriğine dayanılarak meydana getirilen üniteleri kapsayan programı belirtmek için sosyal bilgiler terimi kullanılır. Tıpkı Fen bilgisi fen bilimlerine

dayandığı gibi, Sosyal bilgiler de sosyal bilimlere dayanmaktadır (Sağlam, 1980). 2005 SBDÖP’de ise sosyal bilgilerin tanımı şöyle yapılmıştır:

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir. (MEB, 2005).

Yapılan tanımlar ışığında kısaca özetlenecek olursa SBDÖP’nin temeli sosyal bilimlere dayanır ve kaynağı insandır. Tarih, ekonomi, edebiyat, psikoloji, hukuk, eğitim, sosyoloji, coğrafya, felsefe gibi sosyal muhtevalı ilimlerin birtakım konuları sosyal bilgileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla öğretim amacıyla, sosyal bilgileri oluşturan sosyal bilimlerden seçilip öğrencilerin düzeyine indirgenerek düzenlenen konu ve bilgi bütününe sosyal bilgiler denir (Akdağ, 2014).

Üç tür sosyal bilgiler öğretim yaklaşımı vardır. Bu yaklaşımları şöyle özetlemek mümkündür (Barth & Demirtaş, 1997):

Yurttaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgilerin en eski öğretim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda amaç, kültürel mirası aktarmak yoluyla öğrencilerin iyi birer birey olmasını sağlamaktır. Kültürel mirasın barındırdığı geçmişin temel değer ve inançları, toplumsal kurumları, geçmişe ait bilgi ve olgular öğretilmeye çalışılır.

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Genellikle “konu alanı merkezli” programlarda kullanılan bu yaklaşımın öncelikli hedefi, öğrencilere sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerin bilgi ve becerilerini kazandırılmasıdır. Burada yine iyi bir vatandaş yetiştirme amacı vardır.

Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşımın sosyal bilgiler öğretimindeki amacı; öğrencilerin kişisel ve toplumsal sorunlarını tanımlama, analiz ederek karara bağlama becerisini geliştirmektir. Bu yaklaşımda müfredat tarih, yurttaşlık, coğrafya gibi konularla sınırlı değildir. Bölgesel, ulusal ve evrensel boyutlarıyla çağdaş dünya sorunları ele alınır.

Sosyal Bilgiler dersi insanla ilgilidir ve insanın ilgilendiği diğer bilimlerden de içerik ve metot yönünden faydalanarak onu fiziki ve sosyal çevresi bakımından bir bütün olarak ele alır. Disiplinler arası bir anlayışla bireyleri çağın gerektirdiği beceri ve değerlerle donatan Sosyal bilgiler programının hedefi kabiliyetli bireyler yetiştirmektir (Öztürk Ç. , 2004). Bağlı olduğu sosyal bilimlerin bulgularını bünyesine dâhil ederek bu bilgileri öğrencinin seviyesine indirgeyen, daha sonra bunları öğrencilerin yaşama uyum sağlamaları ve sosyal sorunlarına çözüm üretmek için ihtiyaçları olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaç edinen sosyal bilgiler, bir vatandaşlık eğitimi programıdır (Öztürk & Otluoğlu, 2003). Sosyal Bilgiler dersi çok disiplinli bir derstir. Dolayısıyla değer öğretimi açısından bir zenginliğe sahiptir. Bu özelliğinden dolayı sosyal bilgiler adeta bir değer eğitimi dersidir (Kan, 2010). Bu açıdan sosyal bilgiler, bireyin hayatında vazgeçilmez bir yeri olan toplumsal yaşam becerilerini, tutum, bilgi ve değerlerini kazandırmayı hedefleyen bir program olarak aynı zamanda söz konusu değerleri geliştirmektedir (Safran, 2011).

Okullar değer eğitiminde önemli paydaşlardan biridir. Değer eğitiminde ortak hareket edebilmek için okullarda 2005 yılından beri başta sosyal bilgiler olmak üzere tüm derslerin öğretim programında değerler eğitimi yer almıştır (Yiğittir, 2010). İyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmeyi vizyon edinen SBDÖP, sosyal bilim disiplinlerinden derlenen disiplinlerden oluşan kazanımlarla öğrencilere toplumsal yaşamlarıyla ilgili temel beceri, bilgi ve tutumları edinmelerini sağlar. Sosyal bilgiler dersinin bu amacı gerçekleştirmesinde değerler eğitiminin rolü büyüktür. Değerler ve kültür öğeleri, SBDÖP kapsamında öğrencilere aktarılmaktadır. En temel amacı etkili yurttaş yetiştirmek olan SBDÖP’de MEB tarafından hangi değerlerin öğretileceği belirlenmiştir. 18. Milli Eğitim Şurasında değerler eğitimi “Eğitimde 2023 Vizyonu” kapsamında ele alınmış ve değerler eğitimi ile ilgili okullardaki etkinliklerin farklılaştırılması ve artırılması kararı alınmıştır. Sosyal bilgiler dersinin gerek muhtevası ve gerekse amacı gereği değerler eğitimi ile doğrudan ilişkisi vardır. Sosyal bilgiler dersinin içeriği ve amaçlarına bakıldığında bu dersin adeta bir değerler eğitimi dersi olduğu tespit edilebilmektedir (Ulu Kalın, 2017). Sosyal Bilgiler dersinin ana hedefi vatandaş yetiştirmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine önem verilmektedir. Çünkü iyi vatandaş yetiştirmenin yolu bireylerin milli ve evrensel değerleri benimsemelerine ve özümsemelerine bağlıdır. Öğrencilerin,

kendilerini yönlendirecek olan kültürel ve kurumsal değerlere sahip olmaları, farklılıklara saygılı olma, değer ile ilgili vereceği kararı tanıma, değer çatışması durumunda karar verebilme kazanımlarını elde edebilmek için sosyal bilgiler dersi önemli bir derstir (Naylor & Diem, 1987). Toplumun benimsediği değerlerin kazanım olarak çocuklarda görülmesinin belirtisi, onlardaki davranış ve eylemlerdir. Bireylerin bu değerleri içselleştirmeleri oranında düzenli bir toplum oluşturulacaktır. Genel değerlerin oluşturulması bağlamında sosyal bilgiler dersi oldukça etkilidir. SBDÖP ile öğrencilere kazandırılan değerler eğitimi, kişisel ya da kamusal duygu düşünce ve davranışların sıklıkla açıklanması fırsatı veya farklı değerlerle ilgili deneyim fırsatı sağlar. Bu nedenle sosyal bilgiler dersi öğrencilerin duygu, düşünce, davranış, tutum, inanç ve değerleri keşif ve analizlerine yardım eder. Değerler eğitimi açısından sosyal bilgiler dersinin önemli olmasının nedeni; bireylerin değer kazanımına yardımcı olması, konu içeriklerinin değerlerle donatılması, toplumsal değerleri içermesi, değerlerin bilinmesi ile muhakeme ve analiz noktasında öğrencilere olanak sağlamasıdır (Parker, 2001).

Toplumsal yaşamda genel kabul gören ahlaki değer ve davranışların bireylere öğretilmesinde sosyal bilgiler dersinin sunduğu olanaklar şöyle açıklanabilir:

Aydınlatma: Öğrencilerin kendi sahip olduğu değerlerin bilincinde olmasını sağlar.

İkna: Öğrencilerdeki istendik davranışların güçlendirilmesine katkı sağlar.

Değerler Analizi: Değerler bağlamında merak edilen soruların öğrenciler tarafından dikkatli bir şekilde ayırt ederek analiz etmelerine yardımcı olur.

Ahlaki Değerlendirme: Öğrencilerin eylemlerine özgü ahlak kuralları geliştirmelerini destekler.

Bu olanakların dışında da sosyal bilgiler dersinin değer öğretimi bağlamında sunduğu birtakım kolaylıkların sebepleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Öğrencilerin sınıfta bulundukları ortam onların günlük hayattaki sorumluluk, bağımsızlık, eşitlik, özgürlük, insanlara değer verme gibi önemli değerlerini vurgular.

2. Tarihsel gerçekler ve ülkenin kalkındırılması düşüncesi, öğrencilere bu konuda harekete geçeceği sebepler sunar.
3. Sosyal bilgiler programında ele alınan önemli kişilerin biyografileri, toplumun genel değerleri ile ilgili önemli kazanımlar sunar.
4. Bu derste yazılı hukuk kurallarının bulunması da değerler bağlamında önemlidir.
5. Dini ve milli günlerin kutlanması, değerler eğitimi açısından önemli katkılar sağlar.
6. Toplumsal hayatta yer edinmiş ancak henüz değer olarak kabul edilmemiş olan kimi durumlar ile ilgili farkındalık oluşturur.
7. Dünyada diğer toplumlarla aradaki değer farkını görme konusunda imkân sağlanır (Parker, 2001).

İnsanın yaşam alanı olarak iki çeşit çevresi vardır; doğal ve toplumsal çevre. Bu iki çevreye uyumunda gerekli olan dersler de farklıdır. Doğal çevreye uyumunda gerekli bilgi, tutum, beceri, değerler doğal çevreyle ilgili derslerle kazanılırken; toplumsal çevre ile uyum içinde olmayı sağlayacak olan değerler, duygu, düşünce, davranış ve bilgiler bu alanı konu edinen derslerde gerçekleştirilir. Değer sadece insanın bireysel hayatını değil bunun yanında kişilerin toplumsal anlamdaki hayatını da etkiler. Toplumda huzurun artması, o toplumun değerlerinin bireyler tarafından günlük davranışlara aktarılmasına yaşıtılmasına ve bu davranışların arttırılmasına bağlıdır. Öğrencilerde değer sisteminin oluşmasında aile, din, toplum, medya ve okullar gibi etkiler vardır. Bunların içinde aileden sonra bireylerin hayatında ikinci önemli kurum olan okullarda özellikle SBDÖP aracılığıyla bireylere planlı bir şekilde değerler eğitimi verilmektedir (Tonga, 2017). Toplumsal çevreye uyum için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri konu edinen derslerden biri olan sosyal bilgiler dersi değerlerin kazandırılmasında önemlidir. Sosyal bilgiler dersi aracılığı ile öğrenciler sosyal çevreye uyum için gerekli olan ve etkili vatandaş olmanın nitelikleri olan değerleri kazanmaktadır. Etkili vatandaş olmak için gerekli olan çalışkanlık, aile birliğine önem verme, yardım severlik, temizlik, adil olma, vatanseverlik, estetik, bilimsellik, sorumluluk gibi pek çok özellik değerler eğitimi ile sağlanmaktadır. Teknolojinin geldiği noktada artık haberleşme, iletişim ve ulaşımda sınırlar ortadan kalkmıştır. Bunun sonucunda değerler eğitimi dünya

üzerindeki ülkelerde özellikle sosyal bilgiler derslerinde oldukça popüler bir içerik alanını oluşturmaktadır (Ulusoy & Tay, 2011).

Eğitimin dünyada ülke ve toplumlardaki önemi salt bilgi kazandırma hedefi değil; alışkanlık, beceri ve değerleri aktarma, kazandırma hedefinden de kaynaklanır. Eğitimin amacına ulaşması için öğrencilerin öğrenmeleri, toplumda, ailede, okulda, akran gruplarında, yakın çevrede gerçekleşir. Öğrencilerin değerleri kazanmasının sonucu olarak; toplumda sorumlulukların paylaşılması, bireylerin çevreye ve canlılara daha duyarlı olmaları, özdenetim, kişisel gelişim ve sosyal hayatta kişilerin ilişkilerini geliştirmesi sağlanmış olur. Derslerde değer kazandırma sırasında günümüz dünyasında, çevrede ve toplumda yaşananlar konusunda karamsar tablolar yerine yapıcı yaklaşımlar içerisinde bulunmak, bilinçli olmak, öğrencileri olumlu yönde yönlendirmek daha başarılı sonuçlara götürebilir. Ne zaman ve nerede başladığı bilinmemekle beraber sosyal bilgiler eğitimi ile bireylere doğal ve toplumsal bir varlık olmanın gereği olarak hayatını anlamlı hale getirmesi için bir yandan doğayı anlamlandırma ve keşfetmeyi öte yandan insanlarla bir arada yaşamanın yollarını bulması sağlanmaya çalışılmıştır (Tural, 1988). Bunun sonucu olarak da kişilerin sahip olduğu sosyal rollerin kavranması kolaylaştırılmış olur (Deveci & Selanik, 2009).

Bu bağlamda ülkemizde 2005'te uygulanmaya başlanan SBDÖP 20 değer, güncellenen 2018 ve 2023 SBDÖP yine 18 değer içermektedir. Bu değerler tablo 2.1.'de gösterilmiştir (MEB, 2005) & (MEB, 2018)& (MEB, 2023).

Tablo 2.1: 2005, 2018 ve 2023 SBDÖP'de Yer Alan Değerler

2005 SBDÖP'de yer alan değerler		2018 ve 2023 SBDÖP'de yer alan değerler	
Âdil olma	Özgürlük	Adâlet	Özgürlük
Aile birliğine önem verme	Saygı	Aile birliğine önem verme	Saygı
Bağımsızlık	Sevgi	Bağımsızlık	Sevgi
Barış	Sorumluluk	Barış	Sorumluluk
Bilimsellik	Vatanseverlik	Bilimsellik	Vatanseverlik
Çalışkanlık	Yardımseverlik	Çalışkanlık	Yardımseverlik
Dayanışma	Hoşgörü*	Dayanışma	Eşitlik**
Duyarlılık	Misafirperverlik*	Duyarlılık	Tasarruf**
Dürüstlük	Temizlik*	Dürüstlük	
Estetik	Sağlıklı olmaya önem verme*	Estetik	

*2005 programında yer alıp 2018ve 2023 programında yer verilmeyen değerler.

**2005 programında yer almayan 2018 ve 2023 programında yer verilen değerler

Tablo 2.1.'de görüleceği üzere 2005'te programda var olan 20 değerden 16'sı 2018 ve 2023 programında yer almıştır. Her üç programda da ortak olan adil olma değeri 2018 ve 2023 programında adalet olarak güncellenmiştir. Bu değer haricinde 2005 programında bulunan hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik ve misafirperverlik değerlerine 2018 programında yer verilmemiş, tasarruf ve eşitlik değerleri de programa ilk olarak eklenmiştir (Yılar & Tomal, 2018). Programda yer alan değerlerin, öğrenme alanları ve ünitelerle ilişkilendirilip öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Her üç programda da yer alan değerlerden araştırmada tespit edilenlerin bir kısmının tanımı aşağıda yapılmıştır:

Adâlet

Adalet kelimesi kavram olarak; aile hayatının, sosyal yaşamın ve insanlar arası ilişkilerin olumlu olarak devam etmesi noktasında gerekli bir kavramdır. İnsanların kazandıklarının ve hak ettiklerinin güvence altına alınmasını sağlar (Aydeniz, 2021). İnsanların varlık alanında kendini gösteren değerlerin dini değerler, ekonomik değerler, sosyal değerler gibi farklı tasnifleri de yapılmıştır. Birçok alanın kendine özgü değer kavramları bulunmaktadır. Bununla beraber değer hiyerarşisinde adalet, çalışkanlık, saygı gibi değerler daha üst sıralarda yer almakta ve bu değerler her alan için geçerliliğini korumaktadır. Yüksek ve başat değerlerden olan adalet değeri diğer değerler üzerinde de etkilidir. Değerlerle ilgili hiyerarşik bir yapı ortaya konulmuş olsa bile belli zaman ve belli toplumlarda, bazı şartlarda hangi değer daha öncelikli ve önemli olduğu çatışması sürekli olmuştur. Mensubu olduğumuz devletimizin devamı, hukuki kuralların uygulanması, demokrasi ve toplumsal düzenin korunması gibi birçok hayati konuda öğrencilerin adalet değerini kazanmış olmaları önem arz etmektedir. Adalet değerini kazanım olarak elde eden öğrencilere dürüstlük, objektiflik, eşitlik ve sorumluluk gibi diğer birçok değer kazandırılması kolaylaşacaktır (Zengin, 2017).

Aile Birliğine Önem Verme

Toplumu ve dünyayı tehdit eden günümüzün küreselleşen dünyasındaki hızlı değişimlerden kaynaklanan sorun ve risklerine karşı çözüm önerisi olarak değer kazanımı ve ailenin önemi oldukça büyük rol oynamaktadır. Çocuğun ilk eğitim kurumu olan aile, onun birçok şeyi gözlemleyerek, taklit ederek öğrendiği, kişiliğinin temellerinin atıldığı müessesedir. Türk toplumunda tarihin ilk çağlarından beri ve

günümüzde de çocuğa aile içinde verilen yeri ve önemi her fırsatta hikâyelerine ustalıkla yansıtmayı başarmıştır. İslam öncesi Türk destanlarında da çocuk aile içinde kendine saygın bir yer bulmuştur (Sağlam & Özdemir, 2017).

Barış

Barış değeri, eğitimin amaçlarının açıklandığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesindeki; insan haklarıyla temel hak ve özgürlüklere saygı göstermeyi ve insan karakterini tam geliştirmeyi ifade etmektedir. Barış değerinin bu beyannamedeki işlevi, eğitim vesilesiyle dünya üzerindeki ulusların, toplumların aralarında hoşgörü, dostluk ve anlayışın özendirilmesi noktasında çok büyüktür. Toplumun huzur ve sükûnet içinde yaşamasını sağlayan soyut bir kavram olarak barış değerinin Sosyal Bilgiler Programı dâhilinde kazanım olarak verilmesi önem arz etmektedir. Diğer branşlar içinde barış değeri bulunmaktadır ancak; içeriği bakımından sosyal bilgiler dersi barış değeri ile daha fazla iç içedir. Barış değeri kazanımı öğrencilere aktarılırken dikkat edilmesi gereken husus; bencil düşünce ve savaş karşıtlığından ziyade, insanlığın ortak değerlerinin empoze edilmesidir. Çocuk kitaplarının onların zihinlerinde ve yüreklerinde barış, dostluk ve sevgi anlayışının gelişmesi yönünde katkı sağlaması gerekir (Sever, 2008).

Çalışkanlık

Çalışkanlığın kelime anlamı Türk Dil Kurumu tarafından; “*Çalışkan olma durumu, faaliyet*” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2011). Eğitim ve birey açısından çalışkanlık önemli değerlerden biridir. Düzenli çalışan kişilerin mesleğinde ve yaşamında başarılı olduğunu görmekteyiz. Öğrencilerin çalışkanlık değerini kazanarak başarılı olmalarını her öğretmen arzular. İş ve eğitim hayatında olduğu gibi sosyal hayatta da çalışkan insanların takdirle karşılandığını çevremizde görmemiz mümkündür.

Başarı için hedefin gerekliliğini yapılan son çalışmalarda beynin çalışmasında hedefin en sağlıklı etmen olmasında görebiliriz. Hayatın sırlarından biri de elbette kişinin kendini adayacağı bir hedefe sahip olmasıdır. Bu hedefi kişinin yaşadığı her ana nüfuz eder. Tutkuyla hedefin peşinde giden kişinin çalışkanlık değerine sahip olması onu hedefine ulaştıracak güçlerden biridir (Niyazibeyoğlu, 2018).

Duyarlılık

Bir bireyin çevresinde olup bitenlere kayıtsız kalmaması onun vatansever ya da yardımsever olması duyarlılık değeri ile ilgilidir. SBDÖP değer kazanımlarını elde etmesi beklenen vatandaşların da toplumun normlarını, değerlerini, çevresindeki kurum, kişi ve grupları önemsemesi beklenir. Bu durumun ancak kişinin duyarlı olmasıyla mümkün olacaktır (Yılar & Karadağ, 2021). TUĞCU'nun hikâyelerinde zor durumda olan birine yardım etmek, onun derdini paylaşmak isteyen ve bundan memnun olan kişileri görülmektedir.

Dürüstlük

Kelime anlamı olarak dürüstlük, gerçeği ve doğruyu söylemek sadakatli, güvenilir ve samimi olmak anlamlarına gelir. Kişilik özellikleri olarak; açık, net, doğru ve içtenlik gibi özelliklere sahip olmayı gerektirir. Dürüstlük değeri, adalet, affedicilik, kibarlık, güvenilirlik gibi kavramları da içine alır. Dürüst insanın bu özellikleri karşıdaki kişiyi de ikna etmesine vesile olur (Yalnız & Yılmaz, 2018). Değerler eğitimi çerçevesinde çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, olumsuz davranışlarının olumluya çevrilmesi; olumlu davranışlarının ise devam ettirilmesi amacıyla yukarıda sayılan özelliklerin birey tarafından kazanılmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında toplumumuzda insanların davranışlarının hal ve hareketlerinin temelini dürüstlük değeri oluşturmaktadır. Bireyler arasında kaliteli iletişimin önemli şartlarından biri olan dürüstlük değeri, sosyal bilgiler değerleri kapsamında bireylere kazandırılması istenen dürüst davranışların oluşturduğu bir değerdir. Dürüstlük değeri, kişilerin kimse görmese de sahip oldukları değerlerin gerektirdiği şekilde bir tutum içerisinde olmalarını gerektirir. Eğer kişi yasalar gereği ceza gerektirecek bir davranışı ya da toplumun ayıplayacağı bir davranışı birilerinin görüp görmemesine göre bir sonuca bağlıyorsa doğal olarak bu dürüst bir davranış olmamaktadır. Örneğin yolda bulduğu değerli bir eşyayı biri görürse sahibine teslim etmesi görmediyse onu alması erdemli ve dürüst bir davranış olarak karşılanamaz. Bununla beraber günlük hayatta karşımıza çıkması muhtemel olan taklitçilik de dürüstlük değerine sahip bir kişide olmaması gereken bir özelliktir. Kişilerin hayat boyu karşılarına çıkacak insanlarda aradıkları değerlerden olan dürüstlük; başkalarını aldatacak şekildeki davranışlarda bulunmamak, doğruyu

savunmaktır. Böylece toplumda güven duygusu, huzur ve mutluluk oluşur (Çelik, 2021).

Saygı

Türkçe sözlükte saygı; üstünlüğü, kutsallığı, yaşlılığı, değeri, yararlılığından dolayı bir şeye ya da bir kimseye karşı ölçülü, dikkatli, özenli davranmayı gerekli kılan sevgi duygusu şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2005).

Bireyin Türk Milli Eğitim Sistemi amaçlarının ve SBDÖP değerleri kazanımlarının elde edilmesi sürecinde saygı değerinin önemli bir yeri vardır. Varoluşsal ihtiyaçlarını karşılarken birbirlerine karşı saygıyla davranan insanlar olduğu müddetçe toplumda birlik ve beraberliğin devam etmesi sağlanmış olacaktır (Ergen, 2019).

Sevgi

İnsanın; yaşama isteği, vatanı kutsal görmesi, doğayla olan ilişkileri, çocukken ilgi beklemesi, hayvanlara karşı merhameti, toprağı değerli görmesi onun sahip olduğu sevgi değerinin bir göstergesidir (Yıldız, 2011). İnsanların karşılıklı güven duyarak ilişkilerini geliştirdikleri ve bu sayede hayattan zevk alabilmelerine yardımcı olan sevgi değeri, insan için önemli bir psikolojik ihtiyaçtır. Toplumda tutarsız davranışlar sergileyen, tehlikeli olan insanların bu davranışlarının temel nedenlerinden biri de sevgisizliktir (Sönmez, 1999).

Sorumluluk

Sorumluluk değeri, kişinin; ailesine, kendisine, çevresine, ülkeye, doğaya, topluma karşı olan sorumluluklarıdır. İnsanın öncelikle kendine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesi; daha sonra ailesine, ülkesine, vatandaşlara vs. karşı olan sorumlulukları karşısında bir görev bilinciyle yerine getirmesi beklenir (Güven & Ulusoy, 2020). İnsanı yaşadığı hayata bağlayan önemli değerlerden biridir sorumluluk değeri. Bu kazanımı elde eden bireyler yapmaları gereken şeyin her zaman farkında olmakla beraber zamanlarını ona göre ayarlarlar. Günümüzde çocukların sorumluluk bilinci ile hareket etmelerinde toplumsal değerler ve aklın önderlik ettiğini söyleyebiliriz (Güven, 2014).

Tasarruf

Kelime anlamı olarak tasarruf; “*bir şeyi dilediği şekilde kullanma yetkisi, parayı ya da tüketilebilecek herhangi bir şeyi dikkatli bir şekilde kullanma, idareli bir şekilde harcama*” (TDK, 2011) şeklinde tanımlanmıştır. Bir anlamda tasarruf gelecekteki belirsizliğe karşı tedbir alma durumudur denilebilir (Akat, 2009). Tasarruf, her türlü kaynağın kullanımında bireyi idareli davranmaya sevk eden bir değerdir. Bu vesileyle kaynak kullanımında ileride ortaya çıkabilecek olumsuz durumlar konusunda tedbir alınmasıdır (Uzunöz, Aktepe, & Özağaçhanlı, 2020).

Vatanseverlik

Vatan, insanın doğup büyüdüğü, yaşadığı, sevdiği memleketi, uğruna can verdiği toprak manasındadır. Vatan kelimesi ile ilgili olan kavramlar da vatanseverlik ile ifade edilmektedir. Bireyin yaşadığı ülkeye aidiyet ve ulusuna karşı da yakınlık hissetmesi vatanseverliktir. Vatanseverlik değerinin insanları bir amaç etrafında birleştirici gücü bulunmaktadır (Karasu Avcı, Avcı, & İbret, 2017).

Yardımseverlik

Karşılık beklemeden çevresindeki ihtiyaçlı kişilere imkân sunmak anlamına gelen yardımlaşma değeri, eğitim ilk yıllarından itibaren verilmesi gereken ve sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden biridir (Sönmez & Kum, 2017). Toplumu oluşturan bireylerin sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri için uymalara gereken önemli ilkelerden biri de davranışlarını yönlendiren değerlerden olan yardımlaşma değeridir. 2018 SBDÖP’de (MEB, 2018) değerler, köklerinin dünümüz ve geleneklerimizde; dalları ve gövdesinin ise bu köklerle beslenerek günümüze ve yarınlarımıza uzanan bir ağaca benzetilmiştir. Organize olmuş birden çok inancın etkilediği değerlerden biri olan yardımlaşma değerinin de toplumumuzda oluşumunu sağlayan inanç kaynağı çeşitlidir. Örneğin, birine yardım etmenin iyi bir davranış olduğunu düşündüren inançlar; yaratıcı öyle emrettiği ve yardım edenleri sevdiği için, yardımlaşmanın barışı getireceği için, insan değeri ya da vicdan huzuru için gibi çeşitli inançlar yardımlaşma değerini etkilemektedir (Küçükturgut & Cevher, 2021). İnsanların toplum içinde birbirleri ile olan ilişkileri ve deneyimleri, değerleri etkileyen bu inançları oluşturmuştur (Güngör, 2000).

2.2.4. Edebiyat Temelli Öğrenme ve Değerler Eğitimi

Eğitimin bir parçası olan çocuk edebiyatı 18. ve 19. Yüzyılda tarihi, sosyolojik ve ekonomik şartlar sonucunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış bu ana kadar gelişip yerleşmiştir. Sanayileşme ve imalat arasındaki ilişkilerin değişmesi, aile bireyleri arasındaki görev dağılımının farklılaşması, eğitim sistemlerinde meydana gelen değişimler çocuk edebiyatının oluşması için gerekli zemini sağlayarak çocuk edebiyatının varlığını gerektirmiştir. Çocuk edebiyatı yazını ilk başlarda mevcut olan bir kitleyle doğal olarak karşılaşmadığından dolayı; okurunu kendisi bizzat oluşturmak durumunda kalmıştır. Çocukların dünyasına hitap eden çocuk edebiyatının konu alanı, dilinin, üslubunun çocuğun seviyesinde olması, estetik olarak soyut kavramları temalar şeklinde birleştirmesi gerekliliği gibi yazın prensipleri vardır. Bu nedenle bu alan tanımlanması güç bir alandır (Yalçın & Aytaş, 2002). Edebi metinler vasıtasıyla çocukların duygu, düşünce ve hayal âlemlerine hitap ederken kaleme alınan eserlerin etkileyici ve estetik olması çocukları daha fazla okumaya teşvik eder. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserleri çocukların gelişim özelliklerini dikkate alan, edebi ve estetik özellikler taşıyan, ilk çocukluk dönemi için hazırlanmış bir alandır (Baş, 2006). Dolayısıyla çocuğun tanıdığı değerler eğitimi açısından zengin olan edebi eserler onları olgunlaştırarak olumlu kişilik özellikleri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Maddi ihtiyaçlarla beraber çocuğun karşılanması gereken kişisel ihtiyaçları da bulunmaktadır. Çocuğun ruhuna hitap eden masal, ninni, hikâye gibi onların duyarlılıkları dikkate alınarak hazırlanan edebi türler çocuk edebiyatıdır (Demirel, 2009).

Çocuk kavramının günümüzde daha önemli hale gelmesinin bir sonucu olarak çocuğa yönelik yazılan eserlerin sayısında bir artış gerçekleşmiştir. Çocuğa daha fazla önem verilerek çocuk edebiyatı denilen kavramın oluşumuna zemin hazırlanmıştır. Usta yazarların çocuklara özel olarak yazdıkları, üstün sanat özellikleri taşıyan eserlerin genel adına çocuk edebiyatı denilmiştir (Onan, 2013). Buradan bir eserin çocuk edebiyatı ürünü olarak kabul edilmesinin şartının özenli yazılmış olması, çocuğa pozitif katkı sağlaması, çocuğun duygu ve düşünce yapısının olumlu etkileyecek eserlerin olması gerektiğini anlıyoruz. Yaşamın her alanında sözle ilgili sanatları genel olarak içine alan, edebiyatın diğer özelliklerini de taşıyan bir alandır çocuk edebiyatı. Hedef kitlesi çocuklar olduğu için yazma kriterlerinde yetişkinlere göre daha fazla dikkat

edilen bir alandır. Çocuk edebiyatı, çocuğa göre yazılan samimi ve yalın eserlerin titizlikle yazıldığı bir edebiyattır (Şirin, 2007).

Günümüzde nasıl ki çocuk psikolojisi, çocuk sineması, çocuk şarkıları gibi alanlar varsa çocuk edebiyatı da bir alandır (Erşahinuz, 2009). Okur kitlesi oluşturulurken aynı zamanda okuyucuda estetik bilincin oluşmasına ve edebi kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çevreden gelebilecek etkilere açık olan çocuğun yaşamının ilk yıllarında toplumsal bir varlık olduğunu kavrayabileceği, bu toplum içinde kişilik eğitimine destek olan, hayatı ve anlamını tanıyacağı ve bütün bunların yanında estetik zevk alacağı eserler olmalıdır. Çocuğun ruhunu şekillendirmek, ona yaşadığı hayatı tanıtmak, dostluk, sevgi, saygı, adalet, vatanseverlik, bir arada yaşama, seçme hakkı gibi güzel duygular ve değerleri aşlamak çocuk edebiyatının amaçlarındandır. Çocuk edebiyatı eserleri bu görevleri yerine getirmek için ve çocuk edebiyatı sayılması için onun hayal dünyasına girmeyi başarmalıdır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserleri çocuğun seviyesinde olmalı, onun duygu ve hayal dünyasına, ruhsal durumuna hitap etmelidir. Çocuğun empati kurabilmesi, fikir, hayal ve kişiliğinin gelişmesi, kelime haznesinin zenginleşmesi, gülme ağlama gibi ihtiyaçlarını karşılaması, en önemlisi kendini ifade etme yeteneği kazanması edebiyat ile mümkün olacaktır. Çocuk bu ihtiyaçlarını edebiyat ve onun bir ürünü olan hikâye ile karşılamakta ve yaşadığı hayatla ilgili bir algı kazanmak için edebiyatın gücünden yararlanmaktadır (Çorapçı, 2019).

Çocuk edebiyatının oluşturulma süreci aynı zamanda; yazın ve okuma kültürünün oluşması ile sosyal eğitim süreçlerini etkilemiştir. 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen çocuk hakları sözleşmesine göre: "18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır" ifadesi yer almaktadır. 0-18 yaş arası kız-erkek bütün bireyler bu kapsam içine alınarak çocuk sayılmış ve çocuk kavramı bu şekilde açıklanmıştır (Neydim, 2020). Çocuk, henüz olgunlaşmamakla beraber yetişkinliğe doğru ilerleyen, toplumun bir parçası, ailenin bir üyesi ve milletin geleceğidir. Bu özellikleri ile çocuk insan hayatında vazgeçilmez bir yere sahiptir ancak; eğitilmesi gerekliliği ve başboş bırakıldığında yanlış mecralara giderek telafi edilemeyecek sonuçları vardır (Kurtoğlu, 2016).

Toplumsal hayatta bir yeri olan çocuk, kültürel olarak da var olma çabası göstermesi ile çocuk edebiyatı gerekliliği hâsıl olmuştur. Çocuk edebiyatının ayırıcı yanı eğitici olması ve sanat ölçüsünün ön planda olmasıdır. Milli kültür öğelerini ve milli ruhu öğrencilere yansıtan bir ayna olan edebiyat, kültür ve milleti bir vücutta buluşturur (Çetişli, 2016). Edebiyatın bu önemli işlevi onu kültür ve milletle yakın bir ilişki içinde olmasını gerekli kılmıştır. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları için çocuk edebiyatı eserlerinin rolü oldukça önemlidir. Bu nedenle toplumun çocuğa olan inancı, güveni çocuğa aktarılmalıdır. Söz konusu bu aktarıma hem toplumun hem de çocuğun ihtiyacı vardır. Çocuğa yol göstermeye ve onu eğitmeye talip olan kişilerin vazifesi onları doğru yola ulaştırmak olmalıdır. Edebi eserlerin çocukların dünyasında oluşturduğu etkiler ve onun ruhunu beslemesi, değerler eğitiminin gerçekleşmesi adına büyük öneme sahiptir (Çorapçı, 2019). Çocuk edebiyatının en önemli özelliği çocuk için olan edebiyatın onun yaşadığı hayata, kişilik ve ahlak özelliklerine ve toplumun sahip olduğu ve gelecek kuşaklara miras olan değerlere özel önem vermesidir (Yalçın & Aytaş, 2002). Çocuğun eğitim hayatında önemli bir yeri olan edebi ürünler, yaşamla ilgili uyarıları çocuğa sunarak onun hayata hazırlanmasına vesile olur (Özdemir, 2008).

Çocuk edebiyatı alanında edebi bir eser olan hikâyeler, değerlerin içselleştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında kullanılan en önemli araçlardandır. Çocuğun ailede başlayan değer eğitimi okulda edebi eserler aracılığıyla etkili bir şekilde gerçekleşmektedir (Gümüş, 2017). Belirli niteliklere sahip hikâye, çocuğa gerçek hayatında nasıl davranacağı ile ilgili yol gösterir. Kendi hissiyatını güçlendiren değerleri, toplumun gerçeklerini okuduğu edebi eserler aracılığı ile elde eder. Böylece çocuk, bu nitelikte eserleri okuyarak; saygı, sevgi, yardımlaşma, vatan sevgisi, merhamet, hoşgörü, adil olma, dostluk gibi duyguları kazanır. Çocuk edebiyatı alanında kendini kanıtlamış ve bu alanın aranan niteliklerine sahip hikâyelerin çocukların hayal dünyalarına hitap ederek onların kendilerini rahat ifade edecekleri imgeler oluşturmalarını sağlar (Dilidüzgün, 2003). Hikâyede çocuğa seslenirken olanları tıpkı gerçekmiş gibi ortaya koyar. Çocukların gerçek algıladıkları olaylar ise alımlamayı ortaya çıkarır. Çocuk, hikâyeyi okuduğu sırada kendi yorumunu katar ve bir birey olarak kendini ifade etme fırsatı bulmuş olur. Bu fırsatı sağladığı için okuma edimi pekişir. Çocuk için başarı sayılabilecek bir durumdur aslında okuyarak elde edilen bu

kazanımlar. Dolayısıyla çocuğun gerçek hayata açılan bir kapısıdır hikâye. Değer eğitimi ailede başladığından dolayı çocuk edebiyatı ürünlerinden olan hikâyelerde değer aktarımı açısından aile ve çevresine önem verilmiştir (Sis & Gökçe, 2016). Bunun yanı sıra çocuğun kendisiyle özdeşleştiği kahramanın hikâyede kurgulanan veya yaşanan olayların merkezinde olmasının da önemli olduğu vurgusu yapılmıştır.

Ülkemizde çocuk edebiyatının başlangıcı olan geç Osmanlı Dönemi ve erken Cumhuriyet Dönemi temsilcileri edebiyatı bir eğitim aracı olarak görmüş bu nedenle çocuklara yönelik edebi eserlerin var olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu noktada en çok etkilendikleri yazar J.J. Rousseau'dur. Hatta Ziya Paşa Emile çevirisinde Rousseau'nun elinde büyümeyi arzu ettiğini dahi belirtmiştir. Dünya çocuk klasikleri bu dönemde Türkçeye çevrilmiştir. Bu dönemde çevrilen ve çocuk edebiyatının gelişmesine de vesile olan bazı çeviri eserler: *80 Günde Devri Âlem*, *Güliver'in Seyahatnamesi*, *Beş Haftada Balonla Seyahat*, *Merkez-i Arza Seyahat*, *Gizli Ada*, *Tercüme-i Hikâye-i Robinson'dur*. Bu dönemde Abdülhak Hamid Tarhan'ın ise sadece şöyle bir mısrası vardır çocuklarla ilgili:

“Kim demiş bir çocuk küçük şeydir

Bir çocuk belki en büyük şeydir.”

1839 Tanzimat Fermanında devlet adamları, yapmaya çalıştıkları yeniliklerin kalıcılığını sağlamak için bilinçli bir toplum oluşturmak gerektiğinin farkındaydılar. Padişah Abdülmecit'in asıl isteği halkın refaha kavuşarak mamur olmasıydı. Ancak Avrupa'da gerçekleşen bu durum ülkede henüz gerçekleşmemiştir. Bir taraftan artık zorunlu olan diğer yandan da Avrupa faktörü nedeniyle eğitimle yakından ilgilenilmeye padişahın da uyarısıyla başlanmıştır (Özkırımlı, 1990).

Tanzimat döneminde eğitim alanında yenilenmeye gidilmesinin başlıca üç nedeni:

- Batılılaşma düşüncesinin bir gereği olarak halkı eğitmenin devletin görevi sayılması,
- Türklere ve Osmanlı yönetimine karşı Avrupalıların düşmanca tavırlarından kurtulmak,
- Avrupalıların bu konudaki baskılarıdır.

Bu nedenlerden dolayı yazar ve eğitimciler, Devletin ve ailenin eğitim görevlerini, içinde bulundukları topluma ve çocuklara karşı taşıdıkları sorumlulukları yerine getirme amacıyla incelemeye almışlardır. 1847 tarihinde çıkarılan *Etfalin Talim ve Tedris ve Terbiyelerini ve Veçhile İcra Eylemleri Lazım Geleceğine Dair Sıbyan Mekatibi Hâceleri Efendilere İta olunacak Talimat* başlıklı belge ile çocuğa ve onun eğitimine karşı yeni bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu talimat ile Sıbyan Mekteplerinde ahlak risalelerinin okutulmasına karar verilmiş ve çocuğun yaratılışında zaten var olan yazarak öğrenmeye dikkat çekilmiştir. Bu talimat günümüzde uygulanan yöntemlerle de uyumaktadır. Bu talimat ile hoca, ahlaki bakımdan üstün meziyetli, çalışkan çocukları överek bu davranışların, değerlerin diğerleri tarafından benimsenmesi için beğenilen yönlerini övecek ve onları kendi yanında oturtacaktır. Mısırlı Ethem İbrahim Paşa 1868’de kaleme aldığı *Terbiye ve Talim-i Adab ve Nesayihü’l Erfal* adlı eserinde çocuklara davranış kurallarını öğretmeyi amaçlamıştır. Çocuklara hitaben Mısırlı Ethem İbrahim Paşa;

“Ey oğul, uslu desinler diye hep sakın olma. Biraz oku, biraz oyna, biraz yaz. Dersini bitirdikten sonra gez. Yaşına göre davran, çocukluk hakkını da yerine getir. Zihnini sen pek sıkma okuyup yazmadan da çabuk bıkmı. Yavaş yavaş ilerle. Okuduklarını hem yaz hem ezberle. Yazılan şey zihinde kalır.” (Akyüz, 2019). Demiştir. Buradan, Tanzimat Döneminde bilinçli toplum oluşturma temelinin çocuğun eğitiminden geçtiğine inanıldığını görmekle beraber çocuğun toplumla bütünleşmesi amacıyla edebi eserlerden bu dönemde faydalandığını görmekteyiz. Ayrıca; Tanzimat döneminde batılılaşma hareketleriyle beraber çocuğa bakış açısının da değiştiğini o dönemdeki dergilere bakarak görmek mümkündür. Tanzimat Dönemindeki dergilerin çocuklara aktarılacak istenen değerler konusunda önemli işlevleri olmuştur (Özkırımlı, 1990). Buradan değerlerin kuşaklara aktarılmasında her dönemde edebiyatın, edebi eserlerin, hikâyelerin önemli görevleri olduğunu görebiliriz.

Siyasi ve kültürel alanda birçok yeni fikirlerin olduğu II. Meşrutiyet döneminde de çocuk edebiyatı ile ilgili birçok yazı vardır. Dönemin tanınmış eğitimcileri ve yazarları çocuk edebiyatı konusuna ilgi göstermişlerdir. “Hayatın en güzel çağı çocukluktur” diyen Ziya Gökalp de bu dönemde çocuklar üzerinde durmuş, *Yeni Hayat*, *Kızıl Elma* ve *Altın Işık* gibi eserlerini çocuklar için kaleme almıştır. II. Meşrutiyet

Döneminde ayrıca Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Hüseyin Rahmi Gürpınar vardır (Gürel, 1998).

1940'lı ve 1950'li yıllar çocuk edebiyatı alanında verimli geçmiş bu dönemde çocuk dergileri ve hikâyeler yayımlanmıştır. Kemalettin TUĞCU özellikle 1940'lı yıllarda ve sonrasında yazmış olduğu hikâyeleriyle oldukça fazla talep görmüştür (Çolak, 2019). 1960 ve 1970'li yıllarda anaokulu ve anasınıflarının artmasıyla çocuk edebiyatına artan ilgi neticesinde eser sayıları da artmıştır. 1980'li yıllarda çocuk edebiyatı açısından biraz duraklama olmasının nedenlerinden bazıları televizyon kanallarının çoğalması, videonun yaygınlaşmasıdır. Ancak bu yıllarda ise yayın kalitesi artmış ve Pazar genişlemiştir. 1990'lı yıllarda tekrar çocuk edebiyatı alanında sevindirici gelişmeler olmuş pek çok yazar nitelikli eserler vermiştir. Eserlerinde “düz hatlı bir anlatım”ı tercih etmesi ve bu durumu başarılı olarak sürdürmesi nedeniyle Kemalettin TUĞCU fazlaca okunmuştur (Çorapçı, 2019).

Tanzimat Dönemindeki çocukla ilgili yönelim ve düşünceler Cumhuriyet Devrinde devlet politikası haline getirilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bilhassa 50'li yıllara kadar da ülkemizde çocukların önemli bir değer olduğu kabullenilmiştir. Ülkemizde çocuğa yönelik ilk eserler, birçok yeniliğin de başlangıcı olan Tanzimat Döneminde kaleme alınmaya başlanmış bu nedenle çocuk edebiyatının da başlangıcı bu dönem sayılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde modern ve yeni toplum oluşturma çabasının doğal bir sonucu olan batı ile etkileşimin çocuk edebiyatındaki tezahürü bu alandaki ilk eserlerin batıdan alınan çeviri eserler olmasıdır. Dolayısıyla ülkemizde çocuk edebiyatının temellerinin atıldığı ilk eserler çeviri niteliğindedir. Bir değişim sürecine giren toplumlar, içinde bulundukları bu değişim sürecini hızlandıracak olan araç kendi ellerinde yoksa bu aracın olduğu başka yerleri bulup alır ve kullanırlar. Bu noktada toplumsal alanda gelişmeyi sağlayan önemli araçlardan biri de edebiyattır. Tanzimat döneminde çocuk ve çocuk eğitimine bakış açısı ile ilgili olarak, toplumun genelinde görülmemekle beraber; çocuğun kitap okuması ve kendini geliştirmesi gerektiği, diğer milletlerin çocuklarına nazaran geri kalmaması gerektiği telkin edilmiştir. Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet dönemi diye adlandırılan bu dönemde yaşayarak Türkiye'de çocuk edebiyatı alanında yüzlerce eser kaleme almış olan Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde de çocuklar hep önemli bir değerdir. Köprü altlarında bile yaşasalar, her ne kadar üstleri yırtık ta olsa yine de onlar temiz çocuklardır. Sabahları

uyandıklarında anne babalarına günaydın diyerek güne başlar, ev işlerinde annelerine, kardeşlerine yardım ettikleri gibi babalarının da yardımcısıdır ve derslerinde ise çok başarılıdır (Neydim, 2020). Kemalettin TUĞCU, en çok okunan ve eserlerinin köy bakkallarına kadar ulaştığı bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kaleme almış olduğu eserlerinde çocuğu her zaman merkeze almış ve çocuğun içinde bulunduğu aileyi çevresiyle birlikte ele alıp odaklanmayı tercih etmiştir. Hikâyelerde başkahraman olan çocuklar “iradeli çocuklar”dır (Şirin, 2021).

70’li yıllarda ülkemizde çocuk edebiyatı eserlerinde didaktizm ağırlıklıdır. 80’li yıllara gelindiğinde ise çocuk edebiyatında o zamana kadar pek ön planda olamayan bir tür olan dini çocuk kitapları toplumsal alana çıkmıştır. 80’li yıllardan sonra Türkiye’de yaşanan köyden kente göç olgusu ekonomiden edebiyata, sosyal topluma birçok alanda etkisi olmuştur. 90’lı yıllardan sonra ülkemizde çocuk edebiyatında yeni akımlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Köyden kente göç edenlerle şehirdekilerin kültüründen oluşan arabesk bir kültür oluşmuş ve bu kültür baskın olmuştur. Oluşan kültür modernleşme zemininde kaynaştırılması hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmak için çocuk edebiyatının desteği alınmıştır. Ülkemizdeki çocuk edebiyatının tarihsel sürecine bakıldığında, Türk toplum geleneğinde kültürel farklılıklara karşı hoşgörölü bir yaklaşım vardır. Batıda yaşanan ırkçılık ve yabancılık problemleri bizim ülkemizde yaşanan bir sorun olarak pek gündeme gelmemektedir. Günümüz iletişim ve medya toplumu çağında çocuk sanal olarak dünyayı bütün bilgi ve belgelere ulaşarak kavrayabilmektedir. Muazzam bir sanal âlemde yaşayan çocuk, bu geniş sanal düzlemde kendini yalnız hissetmekte bu sorununun çözmek için edebiyata başvurmaktadır. Her türlü bilgiye serbest ve rahat bir biçimde ulaşabildiğimiz günümüz enformasyon araçları dünyasında yaşamak yetişkinlerden ziyade çocukların hoşuna gitmektedir, üstelik her evin demirbaşı haline gelen bu araçlarla çocuğa sunulan şeylerin çoğunun ne olduğu ve amacı ise denetimden uzaktır (Neydim, 2020).

Cumhuriyetin ilk yıllarında durgun geçen çocuk edebiyatı 1928 harf inkılâbından sonra bu alanda hissedilir derecede rahatlama ve çaba görölmektedir. 1970 yılından sonra ise çocuk edebiyatı eserlerinin içerik, dil ve üslubu noktasında değişimler olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle beraber günümüzde insanlar arası iletişim kolaylaşmış ve birçok alandaki gibi çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeler gün geçtikçe artmıştır. Ülkemizde Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda bireyselleşme ve

çekirdek aileye dönüşle birlikte aileler çocukla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Bu ilgi ve önem çocuk edebiyatına yansarak çocuk edebiyatının gelişimi gerçekleşmiştir. Edebi hayat toplum hayatından ayrı olarak düşünülemez. Bu nedenle cumhuriyetin ilk yıllarında daha ziyade vatan millet sevgisi, insanlık, din, tabiat ve kahramanlık gibi değerler bilhassa işlenmesi artık konu zenginliğinin de olduğunun göstergesidir (Ungan & Demir, 2016).

Osmanlı toplumunu oluşturan insanlar, son dönemlerde değişen dünya ile beraber artık kendilerinin de değişmesi gerektiğine inanmışlar ve bu değişimin yolunun çocuğun eğitiminin ön plana alınması gerektiği kanaatine varmışlardır. Bu farkındalığın oluşmasıyla beraber Tanzimat Dönemi, I. ve II. Meşrutiyet Dönemleri ve Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında çocukların eğitime yönelik edebi eserler verilmeye başlanmıştır (Ortaylı, 1985). Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk edebiyatı hem Batı modernleşmesi için bir araç hem de evrensel modernleşme noktasında bir imkân olarak görüldüğünden çocuk edebiyatı ve çocuk modernleşmesi arasında doğrudan ilişki kurulmuştur. Yeni bir toplum oluşturma noktasında bu yeni edebiyat ile ders kitaplarının işlevi örtüşmektedir. Çocuk edebiyatının ülkemizde başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat Dönemi, I. ve II. Meşrutiyet ile Cumhuriyet'in ilanına tanık olan Kemalettin TUĞCU, kendisi gibi bir çocuk edebiyatı yazarı olan Şirin ile bir sohbetinde eserlerinde çocuklara neyi anlatmak istediğini ve çocuğa, çocuk edebiyatına bakış açısını şöyle ifade etmiştir:

Her çocuğun içinde büyüklüğe doğru bir eğilim vardır. Çocuk büyüyecek bir varlık. Yavaş yavaş zaten büyüyor. Gittikçe tekemmül ediyor. Onun için büsbütün çocuğa sen çocuksun, diyemiyorum. Ve onun ilerideki hayatını da düşünüyorum. Anne ve babayı, sorumluluk duygusunu eserlerime katıyorum. Her çevreden insanı anlatmaktan büyük mutluluk duydum yıllarca. Beni etkileyecek konular başkalarını da etkileyecek konulardır. Bazen yazarken üzülür ağlarım. Bu, bir plağın üzerine kaydedilen teessür gibidir. Duygusal insan olmak demek ağlatan insan demek değildir. Çocukların saf varlıklar olarak dünyaya geldiklerine inanıyorum. Onların duyguları katılaşmamıştır, bozulmamıştır. Onlarda gelişmemiş duygular vardır ben onlara hitap ediyorum. Kitaplarımın ömrü memleketimizin yeni doğan çocuklarına bağlıdır. Beni babalar, dedeler tavsiye ediyorlar. Onları okumaya, iyi insan olmaya teşvik ettiğimi biliyorlar. Sanıyorum uzun bir süre okunacağım (Şirin, 2021).

Okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıkları aracılığıyla çocukla kitabın buluşması sağlanıyorsa; çocuk edebiyatı vasıtası ile Türk Milli Eğitimi ve sosyal bilgiler dersinin amacı olan çocukta istendik davranış değişikliği meydana getirmenin önünde bir engel yoktur. Göz ardı edilmemesi gereken konulardan birisi de toplumun ileride almak istediği şekil açısından bireylerin çocukluk döneminin önemidir. Erken yaşta öğrenilen şeylerin kalıcılığı ve önemi üzerinde ittifak edilmiştir. İslamiyet'te eğitim açısından asıl olan çocukta mümkün olduğunca erken yaşta temel eğitime ve yönlendirmeye başlamak gerekmektedir. Kişilerin şahsiyeti bu ilk dönemlerde kazandıklarının dışına çıkmamaktadır. Zira çocuğa bu dönemde kazandırılan duygu, düşünce, değer ve davranışlar ileride onun nasıl bir kişiliğe sahip olacağının temelini oluşturmaktadır. Hz. Muhammed (S.A.V.) çocuklukta öğrenileni “*taş üzerine nakış*”, yaşlılıkta öğrenileni ise “*su üzerine yazı*” yazmaya benzetmişlerdir (Gürel, 1998).

Malzemesi dil olan edebiyatın kökü terbiye anlamı taşıyan “edep” sözcüğüdür. Bu sebeple edebiyat ile eğitim arasında sıkı bir bağın varlığı anlaşılabılır (Kurtoğlu, 2016). Bu ifadelerden yola çıkarak eğitim ile edebiyat arasındaki yakın bir ilişki olduğu, değerler eğitimi kazanımlarının başarılı bir şekilde hedefine ulaşması noktasında çocuk edebiyatı eserlerinden faydalanılması ve ayrıca çocuklara küçük yaşlardan itibaren değerleri öğretmek gerektiği için çocuk edebiyatı eserlerinde değerlere yer verilmesi gerektiği, gerçeğine ulaşabiliriz. Birçoğumuzun hayatının belli bir döneminde çocuk edebiyatı yer almıştır. Çocuk edebiyatı kavramının hayatımızda önemli bir işlevi olmasının sebebi, çocuğun okuma, okuduğunu anlama, hızlı düşünme, bu konularda çağın gerektirdiği becerileri okuma eğitimi ile kazanmasıdır. Yapılan araştırmalarda okuma alışkanlığı ile düşünme becerisinin doğru orantılı olduğu sonucu çocuk edebiyatının önemini bize göstermektedir (Sever, 2013). Çocukların kitaplarda karşılarına çıkan yeni fikirler ve kelimeler onların toplumsal alanda, günlük hayatta karşılarına çıkan durumlara hazırlayan hikâyeler çocuk edebiyatının önemli araçlarıdır.

Eğitim fakültelerindeki çocuk edebiyatı dersi ile öğrencilerin değerleri edebiyat temelli olarak öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Bunun yanında ilköğretim çağındaki çocukların eleştirel düşünebilmeleri, çocuğun günümüz beceri, değer ve gereksinimlerini kazanması, edebiyat temelli öğrenme ile sağlanması hedeflenen amaçlardandır. Okumanın “uçmak gibi” olduğunu ifade eden Willi Fahrmen, okumanın insana özgür olma duygusu ve çevresine, yaşadığı dünyaya farklı bir bakış

açısı kazandırdığını vurgulamıştır (Neydim, 2020). Bu açıdan bakılacak olursa öğrencilerin okuma işlemi sıradan ve basit bir işlem olmayıp, boş zaman değerlendirme etkinliği de değildir. Bu süreçte çocuk, okuduğu hikâyede kurulan olay temelinde anlama, alımlama, eleştirel düşünme uğraşı vermektedir. Çocuk, sadece kabul görmüş metinlerle değil; çocuk yaşta evde, ilerleyen zamanlarda ise okulda gerçekleştireceği okumalarıyla bu kazanımı gerçekleştirebilir. Hikâyeler bu eğitimin gerçekleşmesi noktasında çocuk edebiyatı ürünleri olarak önemli bir işleve sahiptir. Çocuk edebiyatı ürünlerinden estetik değere sahip ve bütünlüğü olan hikâyeler çocukların eleştirel düşünme, karşılaştırma, okuduğunu anlama ve dolayısıyla düşünme becerisi yeteneklerini geliştirmektedir. Bu nedenle edebiyat temelli öğrenme, günümüz modern eğitiminde kaçınılmaz bir süreçtir. Çocuğun ilköğretim dönemini kapsayan çocuk edebiyatı kapsamında edebiyat temelli öğrenme araştırmaları kapsamında bu araştırmanın da önemi anlaşılmaktadır. Ülkemizde çocuk edebiyatı süreci Batıdakinden yazar odaklı olması bakımından farklılık gösterir. 19. ve 20. Yüzyılda bizdeki çocuk edebiyatında eğitim ağırlıklı çocuk kitapları egemendir. Bu dönemde eserler veren TUĞCU, hikâyelerinde çocukların gerçek hayatta her zaman karşılaşılabilecekleri konulara yer vermiştir. Çocuk edebiyatı ile ilgili gerçekçi kitaplarda ele alınan sorunlar çocukların bizzat kendi yaşamlarında karşılarına çıkabilecek türden sorunlardır (Dilidüzgün, 2003). Türk Milli Eğitiminin genel amacı ve SBDÖP'nin amaçlarından olan çocuğun toplum hayatına atıldığında her alanda onu yetkinleştirecek olan duyu eğitimini Kemalettin TUĞCU amaç edinerek hikâyelerinde bu duygulara ağırlık vermiştir. Türkiye’de çizgi romanlar ve çocuk klasiklerinin okunduğu yıllarda TUĞCU’nun, tefrikaları dergilerde yayımlanmaya başlamasıyla aile ortamlarında okunmaya başlanmış, kendi okurunu oluşturarak gazete bayilerinde hatta köy bakkallarında dahi hikâyeleri satılıp giderek bir “fenomen”e dönüşmüştür. TUĞCU çocuklara olan görevini yerine getirmiş ve çok okunma başarısını da çocuklara bağlayarak; *“beni ben yapan, çocukların ve okuyan ana ve babaların teveccühüdür”* demiştir. Eserlerinde düzgün bir dil kullanmakla beraber anlatımında bir sürükleyicilik hâkimdir. Ancak kendisini genelde gizlemiş toplum içine ve programlara fazla çıkmamıştır (Enginün, 2001).

Kemalettin TUĞCU’nun ülkemizde ilişkilendirilebileceği yazarlık geleneği; onun eserlerindeki başkahramanların “iradeli çocuklar” olması, merkezde çocukların

olması, aile birliğine önem verilmesi gibi yönlerinden dolayı, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarlarla değerlendirilebilir. Çok okunmasına vesile olan düz hatlı anlatım üslubundan dolayı TUĞCU, Jules Verne ile ilişkilendirilebilir (Şirin, 2021). Değerler eğitimi ile yakından ilişkili olan duygu eğitimi ve merhamete eserlerinde öncelikle yer vermiştir. Kemalettin TUĞCU bu yönüyle ülkemizde eğitsel gerçekçi-idealist çocuk edebiyatı yazarlarımızdan ilk önemli ismi olarak Türkiye’deki en çok çocuk kitabı yazarıdır. 1955-1985 tarihleri arasında ise en çok okunan isim olmuştur. Çocuk edebiyatı açısından değerlendirildiğinde; ülkemizde bu kavramın ilk kullanıldığı 1908’den itibaren çocuk edebiyatının dönem-yazar tasnifinin henüz yapılamamış olmasıyla beraber TUĞCU’nun, herhangi bir ekol ve geleneğe tabi olmaksızın kendine özgü bir tutum ve söylem geliştirdiği söylenebilir. Kemalettin TUĞCU bu bağlamda; Tevfik Fikret, Rıfat Ilgaz, Cahit Uçuk, muzafer İzgü, Gülten Dayıoğlu vd. birçok çocuk kitabı yazarlarında olduğu gibi o da bir gelenek ve ekole bağlı olmayıp kendine özgü bir yazarlık tutumu geliştirmiştir (Enginün, 2001).

Kemalettin TUĞCU, yaşadığı dönemde egemen olan yoksunluk ve yoksulluğa yer verdiği köy, kasaba ve şehir odaklı popüler eserleri aracılığıyla kendine özgü bir geleneği oluşturması ve 1920-1970 arası yarım yüzyıl sürece verdiği eserlerinde çocuk kahramanlı hikâyeleri, çevirileri çocuklar tarafından en çok okunan kitaplar olması sebebiyle tartışmasız çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilir. Ülkemizde 1920 ile 1970 yılları arasında çocuk edebiyatı eserlerinde, hikâyelerde, şiirlerde, ders kitaplarında çocuk kavramının yeniden inşa edilmesi ile beraber Cumhuriyet fikir ve düşüncesi ağır basmaktadır. Bu dönem içerisinde yer alan 1930’lu yıllarda çocuklar için hikâyeler yazmaya başlayan Kemalettin TUĞCU’yu dönemin egemen olan anlayışı; çocuğun yeniden eğitimi ve Cumhuriyet ideolojisi fikirlerinden soyutlayarak yapılacak bir değerlendirme eksik olacaktır (Neydim, 2020).

Değerler eğitimi formal eğitim sürecinde toplumu oluşturan bireylere aktarılmasının yanında, kitle iletişim aracı, sinema, tiyatro gibi sanatlar aracılığıyla ya da yazarların deneme, makale, hikâyeleriyle de öğrencilere aktarılabilir. Çocuk edebiyatı ve sosyal çalışmalar, programda yer alan değerlerin öğretilmesine yönelik yaklaşımları barındırdığı gibi, değerler ve inançlarımız hakkında onların kendilerini ifade etmelerine, duygu ve düşüncelerini söylemelerine fırsatlar sağlar. Okulların tek amacı sadece öğrencileri zeki kişiler yapmak değil, aynı zamanda onları iyi insan

yapmaktır. Okullarımızda uygulanmakta olan SBDÖP değerler eğitimi noktasında aracı rolündedir. 2018 SBDÖP'nin genel amaçları arasında yer alan; *“Basılı materyallerle bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin gelişmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemelerini sağlamak”* ifadesi değerlerin yazılı kaynaklarla da derslerde veya ders dışı etkinliklerle kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Dünyaya geldikten sonra birkaç yıl içinde toplumsal değerleri öğrenen çocuğa değerleri aktarma, öğretme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Öyleyse insan dünyaya geldiği andan itibaren değerler eğitimi başlamaktadır. Aslında insanoğlunun varlığının başından itibaren hikâyeden ve hikâye anlatıcılığından bahsedilebilir. Dünya kültürünün en temel parçalarından biri olan hikâye, antik çağda insanların eğlenmek ve iyi vakit geçirmeleri için ayrıca hayatla ilgili tecrübelerin, dini ve kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılması ihtiyacından dolayı ortaya çıkmış ve böylece de edebiyat oluşmuştur diyebiliriz (Karatay, 2011). Çocuk, yaşamının ilk yıllarında başka çocuklarla henüz muhatap olmadan, anne baba ya da büyüklerin anlattığı hikâyeler aracılığıyla edebiyatla tanışmış olur. Çocuğun öğrenmesi doğumuyla birlikte başladığına göre onun hem öğrenmesi hem eğlenmesi konusunda edebiyat önemli bir yer tutmaktadır. Edebiyatla eğitim insan topluluklarıyla insanla ilgilenmesi uğraşması açısından birbiri ile örtüşen biri diğerini tamamlayan ve yakından ilişkileri bulunan iki alandır. Çünkü eğitimin ve edebiyatın ortak konusu insandır (Kavcar, 1982) & (Sucu, 2013). Çocukların dünyalarına ve duyarlılığına hitap eden hikâyeler ile onlara birtakım güzel hasletler ve değerler kazandırılabilir. Çocukların hikâyeler aracılığıyla kazanacakları bu hasletler: kendini ve çevresini yaşadığı dünyayı tanıması, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını kolaylıkla anlatabilmesi, kendine ve diğer insanlara saygılı davranmayı öğrenmesidir. Bunun yanında önemli değerler olan; vatan, millet, aile sevgisi, büyüklere saygı, hoşgörü ve dostluk ilişkileri de hikâyeler vasıtasıyla öğrencilerin kazandığı davranışlardır (Batur & Yücel, 2012).

Edebi bir eser insana kendini ve yaşadığı çevreyi tanıtır. Bireylerin kendileri ve toplumda yaşadığı diğer insanlarla olan ilişkilerini aktarır. Edebi eserler, hikâyeler eğitim öğretimin de hedeflediği gibi toplumsal hayatta bireyleri iyi olana, doğru olana, güzel olana yöneltir. Öğrencilere değer kazanma doğrultusunda yazar aracılığıyla

telkinde bulunulur, hikâyenin bu görevi sayesinde insanlar eğitilir. SBDÖP’de yer alan ve eğitim sistemimizin de temel amaçlarından olan eğitim yoluyla değerlerin kazandırılması bireylerde istendik davranış olarak hayata geçirilmesinde hikâyelerin hikâye okumanın önemi büyüktür (Kavcar, 1982) & (Sucu, 2013).

İnsan beyninin bilgiyi depolama yolu hikâyelerdir. Hikâyeler bilginin rastgele değil organize bir şekilde depolanarak içeriklerin tekrar bir araya getirilmesinde yardımcı olur (Wais & Hamilton, 2005). Öğrenmenin gerçekleşmesi ve duyguların harekete geçirilmesinde çok önemli etkileri olan hikâyelerin eğitimin diğer alanlarında kullanıldığı gibi değer aktarımında kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Okuduğumuzda hayal dünyamıza giren hikâyeler bize sevinci, korkuyu, üzüntüyü derinden yaşatır. Hikâyede anlatılanları bir şekilde yolunu bulup biz de gireriz hikâyeye ve o konuyu yaşarız. Anlatılan karakterle aramızda bir bağ kurar, o kişiyi kendimize model alırız. Bu olayları en ince ayrıntısına kadar yaşayarak aslında kişiliğimiz kazandırılır. Artık ailede edinilenler dışında ilk değerler ve rol modeller böylece edinilmiş olmaktadır. Çocuklar için hikâye kitabı yazarların genel ve temel amacı onları ideal ve olması gereken bir dünyaya doğru götürmektir. Satırlar arasında ilerleyen çocuk kendisini bu ideal dünyanın bir parçasıymış gibi hissederek hikâyedeki kahramanın yerine kendisini koyar. Bu nedenle yazarlar kahramanların ideal dünyayı oluşturabilecek ve çocuk üzerinde bu etkiyi oluşturabilecek niteliklere sahip olmasına dikkat ederler (Erdal, 2009).

Çocuğun ilk rol modeli, aile üyelerinden sonra hikâyelerde kendine örnek olarak belirlediği kahramanlardır. Dolayısıyla hikâyede anlatılan olaylar, olay kahramanının yaşadıkları aslında bir yandan çocuğa kişiliğini kazandırmakta ve ailesinin dışında ilk defa birisi ona hikâye kitapları aracılığıyla değerlerini edindirmektedir (Sıkı, 2011). TUĞCU’nun hikâyelerinde genellikle değerler çocuk kahramanlar aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle çocuk kendini hikâyenin kahramanıyla özdeşleştirmek için zorlanmamaktadır. Bu noktada önemli olan konulardan biri de çocuğun okuyacağı hikâyenin seçimidir. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi 05-07 Ekim 2011 tarihlerinde düzenlediği 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Eğitimi Sempozyumu, çocukların ve gençlerin edebi ürünlerden beklentilerini sonuç bildirgesinde şu şekilde dile getirmiştir:

Çocuk ve gençlik edebiyatının nitelikli yapıtları, seslendiği kesimin duygu ve düşünce evreninin oluşumunda önemli sorumluluklar üstlendiği gibi, çocuk ve gençlerin ulusal ve evrensel insanlık değerlerinin bilincine varmasına da önemli katkılar sağlar. Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları, çağın gereksinim duyduğu çok boyutlu düşünme alışkanlığı edinmiş, demokratik kültürü içselleştirmiş, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinin temel birer aracı olarak düşünülmelidir. Bu amaca yönelik olarak çocuklar, ailelerin ve okulun bilinçli çabalarıyla erken dönemden başlayarak görsel ve dilsel algılarının gelişimini destekleyecek kitaplarla buluşturulmalıdır. Çocuk ve gençlik edebiyatının bütün paydaşlarının temel amacı, “düşünen duyarlı okur” yetiştirebilmek olmalıdır (Uçges, 2011).

Değerlerin öğrencilere aktarılmasında önemli bir araç olan edebiyat vasıtasıyla özenle seçilecek olan hikâyeler çocukların duyarlılığına hitap eder bu kitaplarla çocuklarımız ve gençlerimiz onlara kazandırılmak istenen millî ve evrensel değerlerin bilincine varırlar. Yazar, hikâyelerinde okuyucusuna ona fark ettirmeden edebiyatın güzelliklerini kullanarak telkin yoluyla ve ders kitabından farklı olarak metin içindeki yaşantıya çocuğu çeker öğütlerini burada verir. Böylece çocuk farkına varmadan hikâyenin satırları arasında o güzel değerleri, öğütleri artık almış ve öğrenme bu yolla gerçekleşmiştir. Bu nedenle edebiyat ve bu alanda verilen eserler her zaman eğitimin içindedir onun bir parçasıdır, hikâyeler eğitimde, iyi ahlak sahibi bireyler yetiştirmek için kullanılacak bir araçtır. Edebi eserler olan hikâyeler çocukların sıkılmadan öğrenmelerini keşfetmelerini sağlar, onların hayal dünyasını dil aracılığıyla getirdiği zenginlikle zenginleştirir. ABD Eğitim Bakanlığı İletişim ve Sosyal Destek Ofisine göre kitaplarla ilgili olarak çocuklarla konuşmak onlar üzerinde iyi yurttaş olma ve güçlü karakter oluşturacak değerleri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca ailede büyüklerin kitap okuması çocukları okumaya yönlendirdiği teşvik ettiği bilinen bir gerçektir. Toplumı oluşturan bir parça olan çocuğun, o toplumun hangi değerlerle ilerlediğini bilme hakkı vardır. Öğrencilerin temel eğitim dönemini kapsayan ilk çocukluk dönemleri onların kişiliklerinin oluşumu ve değerlerin kazanılması bakımından kritik dönemleridir. Taklit ve özdeşleşme olgusunun zirvede olduğu bu dönemde onların okuyacağı eserlerin içerdikleri değerler ve onların aktarılması noktasında; milli ve evrensel olanların aralarında dengeli, kişilerin ve toplumun

gerçekleriyle uyumlu, tarihi değerler ile günümüz değerlerini bütünleşik olarak ele alınmış olması gerekmektedir (Kardaş & Cemal, 2017).

Değer aktarımı açısından öğrencilerin okuyacağı hikâyelerin dil ve anlatımının yanı sıra değer konusunda da yetkin olması gerektiği vurgulanmıştır. Değerler eğitimi örgün eğitim sistemimizde dikkat çeken bir konu olduğundan değer öğretiminden farklı şekillerde söz edildiğini görebiliriz. Değer öğretiminde önemli yöntemlerden biri edebiyat temelli öğrenmedir. Bu amaçla yazılan eserler değer eğitiminde önemlidir. Öğrenciler edebi eserleri okuyarak bir yandan okuduğunu anlama becerisi kazanırken diğer yandan değer kazanımı ve değerlerin şekillendirilmesi açısından faydalanmaktadırlar. Bu nedenle değer iletimi açısından verimli ve yeterli eserlerin seçilmesi önem arz etmektedir. Ülkemizde değerler özellikle sosyal bilgiler dersinin birçok ünite, konu ve öğrenme alanıyla ilişkilendirilmiştir. Bireylerin hayatına anlam katan pusula niteliğindeki değerlerin kültürel öğeler olan hikâyeler aracılığıyla nesilden nesile aktarılması ile geleceğimizi şekillendirmiş oluruz. Okullarımızda öğrencilerin temel değerleri öğrenebilmeleri ve hayatlarına uyarlamaları için iyi örnekler görecekları, ciddiye alındıkları ortamlarda olmaları etkili olacaktır (Black, 1996).

Değer eğitiminde kullanılan hikâyeler, öğrencilerin duygu, düşünce dünyalarına seslenerek onlar üzerinde istendik etki ve izlenimler bırakacaktır. Hikâyeler çocukta, kendini, çevresini, olayları algılamasını ve olaylara karşı duygu, düşünce ve davranış geliştirmesi konusunda ufuk açıcı materyallerdir. Bu yolla öğrenciler milli ve evrensel değerleri öğrenerek işlevsel hale getirirler. Hayatlarında önemli bir yer tutacak olan doğru yanlış kavramlarını algılamış olurlar (Rossiter, 2002).

Öğrenci hikâye okurken çok hızlı bir şekilde olay kahramanları ile empati kurar, hikâyede huy ve karakter olarak kendine yakın hissettiği birinin yerine geçer onunla özdeşleşir. Kahramanlar hikâyelerde oluşturulan formlara uygun olarak (yani; trajedi, komedi, mutlu sonla biten gibi) kendilerine biçilen rolleri oynarlar. Hikâyedeki kurgu ve roller okuyucunun günlük hayatında diğer insanlarla olan ilişkilerinin detaylarını belirlemektedir. Eğitimde hikâyenin etkili ve önemli bir yöntem olmasının sebebi, okuyucunun hikâyedeki rolle özdeşleşmesidir. Aslında hikâyenin insanlığın birikimini bilgeliliğini, gizli ya da aşikâr hallerini yansıtmayı başaran muazzam bir gücü vardır. Bu sebepten eğitim bir açıdan hikâye anlatma ve anlama sanatıdır. Hikâyelerde saygı,

sevgi, dostluk, hoşgörü, adalet, yardımlaşma, özgürlük, dürüstlük, estetik gibi değerler üzerine kurulan temalar okuyucu üzerinde öncelikle karakter eğitimi sağlayacaktır (Aydın, 2011).

Değerler eğitiminde hikâyelerin kullanılması, eğitimin sadece zihinsel boyutlu olmadığını ve eğitimin amacından uzaklaşmadığının bir göstergesidir. Farklı değerlerin işlendiği hikâyelerin kullanımı, eğitimde değerleri işlemenin önemli yollarından biridir. Soyut nitelikli değerlerin öğrencilerin kafalarında somutlaştırılabilmesi için hikâyelerden faydalanılır. Hikâyede işlenen değerlerle doğru ve yanlış olarak yorumlamalar yapan çocuğun bu sayede sorgulama becerisi gelişir. Öğrenciler insanların engelleri aşabildiğini, hedeflerine ulaşabildiğini, istenirse eğer bir şeyin yapılabileceğini hikâyelerde görmek isterler. Bu onlara hayatla başa çıkma noktasında cesaret vererek yol gösterici olacaktır (Unkovich, 2011). Çocukların kendilerini yerine koydukları olay kahramanının eylemlerini ve bu eylemlerin sonucunu hikâyede görmeleri onlar için bu değerleri ve tecrübeyi kazanma anlamında yetişkinlerin vereceği öğütten daha iyi öğrenir. Böylece yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerde bu tecrübeleri kullanmaları durumunda öğrencilerin değerleri benimsemeleri kolaylaşacaktır (Kale, 2008).

SBDÖP’de önemli bir yer tutan değerler eğitiminde hikâyenin kullanılması diğer bir deyişle edebiyat temelli öğrenme ile öğrenci sadece akademik anlamda değil aynı zamanda değerlerin kişide oluşmasını sağlayan ruhsal, psikolojik, duygusal zekâ alanlarında gelişme göstereceklerdir. Okullarda önce öğretmen ve idarecilerden değerleri gören öğrenciler daha sonra da hikâyeler vasıtasıyla pekiştirmiş olacaklardır. SBDÖP’nin amaçlarından olan iyi insan demek sadece iyi bir okul kazanan öğrenci demek değil, bunun yanında; verdiği sözü tutan, özür dilemesini bilen, doğru, dürüst, ilkeli, vatan sevgisi gibi değerleri yaşamının merkezine koyarak sağlıklı bir toplumsal yapıyı oluşturarak değer kaybını önleyen bireyler olmaktır. Değerlerin aralıklarla hatırlanması, içeriğinin güncellenerek zenginleştirilerek hayata geçirilmesi o millete güç vermektedir. Milletin hafızasında yer edinmiş maddi ve manevi değerlerin sürekli tekrarlanarak gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir (Tekşan, 2012). Değerler eğitimi ve aktarımına aileden sonra okulların gerçekleştirdiği eğitim-öğretim faaliyetleri zemin oluşturmaktadır. Bu açıdan okullardaki değer eğitiminde bazı derslerin büyük önemi vardır. Bu derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler

dersinin değer eğitimi açısından önemli olmasının sebebi; bu dersin içinde değer eğitimi amaçlı hazırlanmış fazlaca öğe bulundurmasındandır (Mindivanlı, K, & Aktaş, 2012).

SBDÖP’de geniş yer bulan ve önemle üzerinde durulan değer aktarımının başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için bu süreçte kullanılan materyallerin seçimi önemlidir. Kültürel miras olan değerlerin aktarılması sürecini özellikle yazılı olarak kültür birikimi öğelerini işleyen hikâyeler kalıcı hale getirmektedir (Batur & Yücel, 2012). Edebi eserlerin kullanılarak değerlerin bireylere aktarılması, değer eğitiminde kullanılan modellerden biridir. Ortaokul ğrencilerinin özellikle sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminde edebi eserleri kullanmalarının önemli faydaları olmaktadır (Gülüm & Ulusoy, 2008). Öğrencilerin derse karşı tutumları ve ilgileri üzerinde olumlu etkiler oluşturan hikâyeler onların akademik başarılarını arttırır (ztrk & Otluoğlu, 2002) & (Mcewwan & Egan, 1995). ocuk yaşlarından itibaren bireylerin hayatına giren ve etkili olmaya başlayan kitapların hayatımızdaki önemi büyüktür. Nitelikli kitaplar aracılığıyla çocuklar düşünce bakımından gelişmiş kişiler olmaktadır. Bir milletin geleceğinin nasıl olmasını istediği, o millete ait ocuk edebiyatı ürünleri ile yakından ilgilidir (şimşek, 2005). Öğrencilere kazandırılması hedeflenen SBDÖP değerlerinin ğretiminde edebiyat ürünleri ile kazandırılabilir. Bireyi okumaya yönlendiren önemli ihtiyaçlarından biri de günlük yaşam deneyimi ile ilgili ve bulunduğu toplumun yaşam şekli ile ilgili derinlemesine algıya sahip olma isteğidir. Edebiyat insanların fikirlerini, duygularını, bakış açılarını geliştirir. Bireylerin ufkunu genişleterek elde edeceği kazanımlara düzenli bir şekilde sahip olmasını sağlar (Felski, 2021).

2.3. Alımlama Estetiği

İnsanoğlunun bir şeyi anlama ve onu yorumlama çabasının başlangıcı eski Yunan mitolojilerine kadar gitmektedir. Hermes’in mesajları yorumlayarak insanlara aktarması, Homeros’u anlamak için geliştirilen alegorik kültür, Yunan dinini yorumlama çabaları, ilk çağdaki filozofların anlam ve yoruma duydukları ilgi, Orta ağda kutsal kitaplardan hüküm ıkarma, Rönesans döneminde eski Yunan ve Romalılara ait eserler üzerindeki çalışmalar, son olarak da F. Schleiermacher’in 1768-1834 yılları arasında modern hermenötik yorumlama girişimleri dikkate alınacak olursa tarihin her döneminde yorumlama uğraşı kendine özgü şekliyle karşımıza çıkmıştır

(Tatar, 2004). Alımlama estetiği, 1960'lı yıllarda hermenötik yaklaşımın giderek güçlenmesi, okuru yazar kadar önemsemesi ve okura odaklanması ile Konstanz Üniversitesinde Wolfgang Iser, Hans Robert Jauss ve Standley Fish tarafından geliştirilmiştir. Alımlama estetiği bir bakıma hermenötiğin Almanya'daki son halidir denilebilir (Eagleton, 2004).

Alımlama estetiğinde anlam doğrudan metnin içinde yer almadığı için okur tarafından alımlama sürecinde oluşturur. Alımlama sürecinde var olan bir anlamı ortaya çıkarma araştırma konusu değildir; okurun anlam oluşturma sürecidir. Eserde yazarın ne demek istediği, okurun ise ne anladığı hiç sonu gelmeyen bir konudur. Bunun en açık göstergesi; Mevlâna, Beethoven, Shakespeare'in sürekli yorumlanmasıdır. Estetiğin bir dalı olarak görülen edebiyat biliminde sanat eserin okuyucuda ulaştığı etki onun yaşantısı ile de ilgilidir. Edebi sanat eseri oluşturduğu dengeli ve sağlıklı bir kişilik koordinasyonunu uygarlığın hizmetine sunar. Edebi eserin bir anlamda söz konusu bu estetik işlevi, Konstanz Üniversitesi alımlama estetiği ile örtüşmektedir (Aytaç, 2003).

Alımlama estetiği, sanat eseri ile ilgi kuran onu kavrayan, alımlayan kişide eserin oluşturduğu hareketleri ve okuyucunun onu hangi şartlarda alımladığını, kavrama tarzını ve sonuçlarını araştırır. Bu işlevinden dolayı alımlama estetiği, özellikle Prag Yapısalcılık Okulu ve göstergebilimle yakın ilgi içerisindedir. Göstergebilim, dili; “gösteren” ve “gösterilen” arasındaki ilginin oluşturduğu bir sistem olarak görmektedir. Göstergebilimde mesajın alımlayıcısı da göndericisi gibi önemlidir (Tunalı, 2002). Alımlama estetiğinin etkilendiği okuru merkeze alan anlayışlar ve temsilcilerinin görüşlerine değinilecek olunursa bunlar; Prag Yapısalcılık Okulu'ndan Mukarovsky ve Vodicka, bununla beraber Edmund Husserl'in temsilcisi olduğu fenomenolojik estetiği, Gadamer'e ait hermenötik, Romen Ingarden edebiyat ontolojisi ve son olarak Umberto Eco'nun açık yapıtıdır (Tanç, 2013).

Alımlama estetiğinin temelleri atılırken, Edmund Husserl'in görüşleri geliştirilerek alımlama estetiğine kazandırılmıştır. Husserl, alımlama estetiği temsilcilerini derinden etkilemiştir. Ona göre; özne olarak insan merkezdedir. Anlamın kaynağı ise yine insandır. Ingarden ise edebi eserin özünde belirsizlikler olduğunu yazarın bilerek bıraktığı belirsizlikleri alımlayıcı ortadan kaldırır. Bu doğal seyir somutlama ile sonuçlanır ve alımlayıcı eseri tamamlamış olur. Gadamer, sanat eserin

bir varlığa sahip olabilmesi için onu anlayan bir bilincin olması gerektiğini savunur. Anlama fiilinin metnin başkalarıyla gerçekleşen bir diyalog olduğunu savunan Gadamer; metinlere, içinde bulunulan zamandan ve tarihten soyutlanmış bir bakış açısı ile anlamın elde edilemeyeceğini belirtmiştir. Bir metnin yorumlanması demek; onun belli bir anlam çerçevesinde somutlaştırılmasıdır. Bir edebi eseri anlama eylemi, onu yorumlama ve uygulama noktasında bir bütün olarak değerlendirmektir (Tunalı, 2002).

Okuyucu edebi eseri tarihsel bilinç içerisinde kavrayarak şimdi yaşadığı duruma uyarladığı durumda anlama gerçekleşmiş olmaktadır. Bu vesileyle yorumcu ile edebi eserin zamanları birleşip aradan geçen yıllarda oluşan anlamın yabancılaşması sorunu ortadan kalkmış olur. Bu nedenle edebi eserin anlamına kavuşabilmesi için, alımlayıcı tarafından bu işlevler yerine getirilmelidir. (Kendir, 2022) Gadamer, edebi eseri anlama ve yorumlamanın okuyucunun hayat tecrübesine bağlı bir durum olduğunu ifade ederek, alımlama yaparken okuyucunun kendinden getirdiği bilgilere de dikkat çeker. Bu dikkat Gadamer felsefesinin (hermenötik), alımlamayı besleyen fikirler arasında bir köprü görevi görmektedir. Edebi eserin potansiyeli ile okurun kendi anlam dünyası iletişim haline geçer; bu diyalogda metin alımlayıcı tarafından yeniden yazılır. Genel olarak okur kişisel dünyasının gelişmişliği oranında edebi eserle iletişim kurabilmektedir. Ülkemizde alımlama estetiğinin temsilcilerinden olan Akşit Göktürk de Gadamer'in fikirlerinden etkilenmiştir.

Gadamer, tecrübenin hafızada oluştuğunu söyler. Tecrübe onu yaşayan kişi için tecrübedir. Tecrübe edilen her şeyi biri tarafından tecrübe edilerek anlamı kısmen bu benin birliğine ait olmakta ve bu durum aynı zamanda tek bir hayat ile bütün arasındaki eşsiz ve mutlak ilişkiyi içermektedir. Nitekim bir tecrübedeki asli unsur onun hakkında söylenebilecek şeyle veya anlamlı sayılabilecek şeyle tüketilememesidir. Çünkü tecrübenin varlık modu onunla ilişkiye asla son verilemeyecek ölçüde belirleyicidir. (Kendir, 2022).

Gadamer'e göre okuma; metni hangi zamanda yazılmış olursa olsun onun vermek istediği mesajı metne kulak vererek kavramaktır. Eserin ilk okuru olmak önemli değildir, mühim olan farklı zamanlarda metnin yapısına nüfuz etmektir (Tatar, 2004). Böylece eserin her bir okuyucusu verilmek istenen mesajın orijinal okuyucusu ya da dinleyicisi konumundadır. Alımlama estetiğine katkı sunan Umberto Eco, açık yapıt yaklaşımı ile metinleri adeta bir organizmaya benzetmiştir. Metinlere yaklaşımın bunu

kabul ederek gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur. Eco, canlı olduğunu dile getirdiği metinlerin işlevsel olduklarına vurgu yaparak, metinlerle olan ilişkilerde; onların amacına, üslubuna, izleklere dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bir sanat yapıtı ise biricikliği çerçevesinde dengeli bir organik bütün olarak tamam ve kapalı; aynı zamanda özgünlüğünü zedelemekten pek çok farklı biçimde algılanıp yorumlanmaya elverişli olmasıyla açık yapıdadır. Böylece bir yapıtın her algılanışı onun hem bir yorumu hem de performansıdır, çünkü yapıt her algılanışında yepyeni bir perspektife kavuşur. (Eco, 2000).

Alımlama estetiğinin yeni bir edebiyat kuramı olarak ortaya çıkması üzerinde, felsefe ve sanatın yanında fizik bilimindeki yeni yaklaşımların da etkisi olmuştur. Çağımızda Newton Fiziğinin neden-sonuç ilişkisi içerisindeki kesin sınırları yerini göreceliğe bırakmıştır.

Fizikteki gelişmeler, nesnelerin varlıklarının onları izleyenlerin konumuna göre değiştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle kuantum teorisindeki belirsizlik ilişkileri öznenin bağımsız bir doğanın nesnel olarak incelenmesinin olanak dışı olduğunu göstermektedir. Nükleer fizik, nesnenin öznenin bağımsız düşünülmemeyeceği “tüm varlıkların ancak karşılıklı bağımlılık” ilişkisi içinde var olabildiği bir evrensel düzenden söz etmektedir... Özne-nesne ‘Ben’-doğa karşıtlığını neredeyse ortadan kaldıran ve her şeyin birbirinin parçası olduğu düşüncesini çağrıştıran yeni doğa bilimsel bulgular, çağ edebiyatının metninin bir parçası durumuna gelen okur anlayışıyla örtüşmektedir. (Ecevit, 1996).

Alımlama estetiği kuramına beklenti ufku tanımını getiren Hans Robert Jauss, okuru tarihsel bir perspektif çerçevesinde ele alır. Jauss’a göre okur, içinde bulunduğu dönemin kültürel, toplumsal, tarihsel koşullarının belirlemiş olduğu pencereden esere bakar. Daha açık bir ifadeyle okurun beklentiler yelpazesi ya da beklentiler ufku vardır (Moran, 1999). Jauss, edebi eserin var olma sebebinin alıcı olduğunu savunmuştur. Bu kurama göre iletişimi edebi eser üzerinden iletişim estetiğinin bir modelidir. Estetik olarak iletişim, sanatçının eserde söylediğinin okur tarafından anlaşılmasıdır. Alımlayıcılar için sanat eseri ve estetik iletişim nesnesi olan edebi hikâyeler salt oluşturuldukları dönem için değil tüm dönem ve zamanlara yönelik olarak vardır (Townsend, 2002). Jauss her okuyucunun kendine özgü sosyal yapı ve karaktere sahip bireyler olarak bir beklenti ile ve onda belli bir ufku görme isteğiyle edebi esere

yaklaştığını dile getirir. Beklenti ufku ile eser arasında kurulan bağ, her okur değiştikçe beklenti ufkunun değişmesini ve böylece eserin yeni ufuklar için ulaşılacak nesne haline gelmesini sağlar. Bu nedenle eser yaşayan bir varlıktır. Her okuyuş ve beklenti ufku eser üzerinde yeni bir alımlama, yorum ve kavrama olduğundan dolayı hiçbir eser için tarihsel süreci ve anlamı tamamlamıştır denilememektedir. Eserin değerini belirleyen faktör, beklenti ufkunun sürekli değişmesi faktörüdür. Bu nedenle hiçbir eser için kesin bir kanaat getirilemez (Tunalı, 2002). Geçmiş bir zamandaki beklenti ufkunda verilen değer yargısı ile günümüz ufku değerlendirilmesiyle evrileceğinden dolayı edebi eser; son hükmü verilmiş, hakkında söylenecekler bitmiş bir birikim olmaktan çıkıp günümüz estetik bakışı ile yeniden alımlanmaya konu olacaktır.

Alımlama estetiği kuramının önemli temsilcilerinden Iser da okuma eyleminin toplumsal boyutu yanında estetiğine yönelmiştir. Iser, edebi esere bir nesne olarak değil; okurla metin arasındaki iletişim sonucunda metinde hâlihazırda var olan anlamın okurca somutlaştırılarak ondan aldığı estetik zevk olarak ele alır. Yazılan bütün edebi eserler onu okuyacak potansiyel okurlar dikkate alınarak oluşturulmuştur ve “kastedilen okur” da adlandırılan eserin şifresi vardır (Eagleton, 2004). Yazarın kurguladığı olayda kullandığı malzemesi bizzat yazar tarafından seçilerek düzenlenen kurgudur. Yazar kullanacağı malzemeyi toplumun gerçek yaşamındaki değerlerden, kurallardan alır. Bu sebepten okuyucu yazarın söylediklerinden söylemediklerini de çıkarabilir. Okurla eser arasındaki iletişim de yazarın derinlere bıraktığı bu kavramların örgüsüne ulaşmaktır (Göktürk, 2007). Iser’a göre yazar metinde her şeyi söylemez bazı yerleri doldurmak okura düşer. Okura düşen bu boşluklar “belirsizlik” ya da “boş alan” olarak adlandırılır (Moran, 1999). Yazarın dil ile inşa ettiği dış dünyanın benzeri olan kurmaca dünyada doğal olarak bütün ayrıntıları anlatamaz. Bu kısımları tamamlamak okurun birikimi ve yazarın ipuçları ile okur tarafından gerçekleştirilmektedir.

Standley Fish, edebi eser okurunu beklenti ufkunun da ilerisinde daha etkin bir noktaya konumlandırarak; metnin anlamının okur tarafından kendi yaşantısına ne kadar uyarlandığına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle her okurun edebi eserdeki yorumu hayat bulmuş olur (Gariper & Bayraktar, 2020). Alımlama estetiği kuramının önemli bir temsilcisi olan Stanley Fish’e göre her okurun metinden çıkaracağı anlam farklı olacağı için bir metnin okur sayısı ne kadarsa o kadar farklı anlamı vardır. Fish, okurun bu anlamdaki özgürlüğünün metnin ana hatlarının yazarın inisiyatifıyla

belirlenerek ortaya çıktığını belirtmektedir. Ayrıca yazar, hikâyede kahramanın rolünden kısip okuyucuyu daha fazla yorum yapmaya ve düşünmeye itmektedir (Fish, 1980). Yalnız bu durum o kadar da basit değildir; Okuyucu okuma eylemini gerçekleştirirken metindeki imge, sözcük veya izleklerin hikâyedeki işlevini belirleyerek ona anlam vermesi için kendi yaşantısı ile birleştirmesi gerekmektedir. Bu süreç tamamen edebi eserin deneyimlenmesidir (Moran, 1999).

Almanya’da 1960 ile 1980 yılları arasında ortaya çıkan alımlama estetiği kuramı metin ve okuma etkileşimine odaklı, kültürel ve sosyolojik şartları da göz önüne alarak belirli dönemlerin sosyal ve ortak kültür öğelerini oluşturan etkileri ile ilgilenir.

Alımlama estetiği kuramının temel kavramlarından birincisi olan *boşluklar ve boşluk doldurma* kapsamında okur kendi bilgi birikimi ile esere yaklaşarak sezinlediği boşlukları deneyimleri eşliğinde doldurarak alımlamaktadır. Alımlama estetiğinde metnin anlamı, okuyucunun kültürel ve sosyal birikimine, estetik zevkine göre değişme göstermektedir. Dolayısıyla her okuyucuda farklı bir anlam oluşturmaktadır ve bu durum metinde bulunan boşluklar nedeniyledir. Metinde bulunan bu boşluklar vesilesiyle edebi eseri okuyan kişi her dönemde farklı alımlamaktadır. Her okurun kendine özgü birikimi ve beklentisi ile yaklaşarak anlamaya ve çözümlemeye çalıştığı edebi eser, her okuyucu tarafından yeniden yorumlanarak değerlendirilir (Yüce, 2016).

İkinci kavram: *beklenti ufku*dur. Beklenti ufku, alımlama estetiği temsilcilerinden olan Hans Robert Jauss ’un belirttiğine göre, okurun bir yapıtı okurken eserin başında, ortasında ve sonunda okurda oluşan beklentilerin bütünüdür. Okurun karakteri, yaşam tarzı ve dünyaya bakış açısı onun okuduğu edebi eserden farklı beklentileri olmasına sebep olur. Bu beklentiler vesilesiyle okur bir yandan metinle bağ kurarken diğer yandan metinden birtakım istekleri olur. Bu bağlamda beklenti ufku, okurun metinle ilgili istek ve arzularının tamamını oluşturan bir çerçevedir (Jauss, 1982). Beklenti ufkunu oluşturan bileşenler; “yeni şeyler öğrenmek”, “zevk alma” ve “duygu ve düşünceleri pekiştirme” dir. Alımlama estetiği kuramının ikinci önemli terimi olan beklenti ufkunu ortaya atan Jauss, okurdaki beklenti ufkunu “estetik beklenti” ve “düşünsel beklenti” olarak ikiye ayırmıştır. Düşünsel beklenti: okuyucunun edebi eserdeki kişi ya da olayla kendi yaşamı arasında bir benzerlik kurması; hikâyenin vardığı sonuçtan memnun olması ya da hayal kırıklığına uğraması; süreç ve neticeden

mutluluk duyma veya üzülmeye gibi duygu, düşünce ve davranışlardır. Estetik beklenti ise; düşünsel beklentinin gelişmiş halidir. Okurun eserden estetik beklentisi söz konusudur. Konunun yazar tarafından nasıl ele alındığı, karakterlerin nasıl bir biçimde yansıtıldığı, kurgu ve konunun nasıl bir biçimde ortaya konulduğu okurun estetik beklentileridir (Jauss, 1982).

Özetle edebi bir eser olan hikâyede okurun empati kurarak olanları anlamlandırma uğraşı, düşünsel beklenti; metnin değeri ile ilgili beklenti, estetik beklenti oluşturur. Beklenti ufkunda okurun eserden öğrenme beklentisi de bulunmaktadır. Okuyucunun böyle bir beklentiyle metne yaklaşması onun alımlamasını etkileyecektir. Beklenti ufkunun okura sağladığı birikim, onun eseri anlamlandırmasına yol açacaktır (Türkyılmaz, Can, & Karadeniz, 2010).

Alımlama estetiğinin üçüncü önemli kavramı “*Deneyim Ufku*”dur. *Deneyim ufku*, okuyucunun edebi eserdeki boşlukları doldururken yöneldiği önceki yaşam tecrübelerinin ya da metinler arasılığın oluşturmuş olduğu zihinsel birikimdir. Bu birikime yönelerek eseri alımlayan okuyucu alımladığı yeni eseri *deneyim ufkuna* tekrar yerleştirir (Onarıcıoğlu, 2020). İster kendisi tarafından olsun ister başkaları tarafından şekillendirilsin her okurun bir *deneyim ufku* vardır. Bunun sonucu olarak edebi esere her okunuşta farklı anlamlar yüklenebilir. Geçmişte yazılan eserlerin günümüze kadar varlığını korumasının sebebi de bu durumdur. Jauss ve Gadamer tarafından sıklıkla kullanılan *deneyim ufkunun* içeriğini kişinin önceki okumaları ile edebi ve kültür birikimleri oluşturmaktadır. Okuma sürecinde okuyucu bunların yanında *deneyim ufkunu* oluşturan inançları ve yaşam biçiminin de etkisi altındadır (Tüzel & Kurudayıoğlu, 2013). Değerleri edebi eserler vasıtasıyla *deneyim ufkuna* biriktiren öğrencilerimizin alımlaması da bu noktada önem arz etmektedir.

Sanatsal bir üretimin okuyucuya vermek istediği anlamın kaynağını sadece yazardan almadığını, eserin oluşumuna okuyucunun da kendine ait bilgi birikimi, deneyimi ve kabullendiği gerçekler zemininde katkı sağladığını savunan çağdaş bir yaklaşım olarak kabul edilir alımlama estetiği. Alımlama estetiğinde okuma süreci sadece bilgi aktarımı olarak değerlendirilen bir süreç değil, aynı zamanda okuyucunun aktif şekilde üretime katıldığı bir süreçtir. Edebi bir eser yalnız bir değil birden fazla anlam barındırmaktadır. Sanatsal bir yapının tek bir anlama sahip olduğunu ve

okuyucunun işinin ise bu gizli anlamı arayıp bulmak olduğunu ileri süren geleneksel yorum anlayışı artık popülerliğini yitirmiştir. Alımlama estetiği tek doğru, tek anlam peşinde gitmek değildir. Günümüzde edebi eser üretim tarzındaki değişiklikler karşısında edebi eser eleştirmenlerin belirledikleri tutum ve eser karşısında aldıkları konumdur. Alımlama estetiğinde metnin anlamı okuyucu ve eser arasında kurulan diyalogda kendini açığa çıkarmaktadır. Rosenau'nun da konu ile ilgili belirttiği gibi *“anlam bir metnin içinde yatmaz, metinle okur arasındaki etkileşimde bulunur.”* Alımlama estetiğinde okurun metinle olan ilişkisi başladıktan sonra yazarın artık bir müdahalesi söz konusu değildir. Bu ilişkinin nereye varacağı nasıl bir şekil alacağı tamamen okurun birikimine, ondaki okuma eylemine bağlıdır. Okur ve metin arasında baş başa geçen süreçte ve sonrasında okuyucuda meydana gelen onda oluşan duygu ve düşünceler anlamı oluşturmaktadır. Okuyucu ile eser buluşması her okuyucuda hatta her okuyuşta oluşan anlam, okuyucunun tutumu, bilgi birikimi etkenlerine göre değişiklik gösterecektir. Her okurda meydana gelen anlam, okuma sürecini şekillendiren okurun kendi birikimi, metinle olan hesaplaşması sonucu kendisinde uyanan duygunun vücut bulmuş halidir. Okurla yapıt arasındaki etkileşim, yazarla yapıt arasında olan etkileşimden fazladır. Edebi eser her yeni okuyucuyla yüzleştikçe, hatta aynı okuyucu ile farklı zaman diliminde bir araya geldiğinde eskisinden daha farklı bir anlam ve ruh kazanır. Çünkü edebi eserin belli bir anlamı yoktur; anlamı okur belirler (Özbek, 2013).

Çocuk edebiyatı ürünlerine alımlama estetiği kapsamında bakılacak olursa; edebi eserin çocuğun anlam oluşturma açısından ona imkân vermesi ve tek anlamlılıktan uzak olması gerektiği kanısı oluşmaktadır. Çünkü alımlama estetiğinin temelinde çok anlamlılık vurgusu vardır. Alımlama estetiği çocuk okurlara eşit okurluk ve anlam oluşturma özgürlüğü sağlamaktadır (Gürel, 1998).

2.3.1. Alımlama Estetiğinin Teori ve Uygulaması

Alımlama estetiği kuramı, her edebi eserin boşluklar, belirsizlikler içerdiğini bunların okuma sürecinde soru işareti olarak ortaya çıktığını savunur. Elbette bu özellikler bir eksiklik değildir, aksine edebi esere bir gizem vererek okura daha fazla şey katar. Söz konusu boşluklar ve belirsizlikler okuyucunun bakış açısı ile temellenir. Bu da demek oluyor ki her edebi eserin, hikâyenin birden çok iletisi mevcut olmakla beraber, bu iletilere hem yazar hem de okur kaynaklık eder. Böylece okur ön plana

çekilmiş, daha çok görev ve sorumluluk verilerek, yazardan daha önemli olmaya başlamıştır. Bu nedenle alımlama; merkezinde ben, özne ve öznellik olan bir anlayışa sahiptir. Okur, yazarın yapıtta okurun alımlaması, doldurması amacıyla bilerek bıraktığı boşlukları doldurmanın yanı sıra; ayrıca kendisi de sahip olduğu hayat tecrübesinin yön vermesi ile okuduğu metinde yeni boşluklar oluşturarak doldurur. Alımlamanın en zirvede gerçekleştiği kısımdır burası. Okur, dünyaya bakış açısının paralelinde yapıta bakar. Buradan anlaşılacağı gibi, hikâyenin anlamı yazılırken değil; alımlanırken ortaya çıkar. Ortaya çıkan anlam ise, her karşılaşmada farklılaşmaktadır (İnce, 2001).

Alımlama estetiği temsilcilerinden Wolfrang Iser, boşlukları doldurmak; Roman Ingarden ise belirsizlikleri gidermek olarak bakar yorumlamaya. Yorumlama sırasında metindeki boşluk ve belirsiz alan tek değildir her ikisi de doğurgandır ve okura uçsuz bucaksız ileti, özgürlük, dolaşma alanı sağlar. Okurun baş başa diyaloga girdiği geniş özgürlük alanı ile boşluklar sunulan metinde doldurulan boşlukların dışında kendi görmek istediği boşlukları ve belirsizlikleri de oluşturarak doldurur. Alımlama estetiğine göre yorum tam olarak budur. Yorumbilimin peşinde olduğu şey anlamdır; söyleneni değil söylenmeyeni anlamayı, idrak etmeyi hedefler. Metnin okurda oluşturduğu duygu, düşünce ve davranıştır anlam. Iser’a göre metindeki boş ve belirsiz soyut alanları düş gücü ve birikimiyle dolduran okur böylece etkin bir şekilde üretime katılmaktadır. Edebi eserde yaşayan ve varlığını devam ettiren öğeler olan; teknik, estetik ve biçimsel öğeler günümüz normlarıyla çelişmediği için geçmişte yazılmış bir edebi eseri günümüzde değerlendirmek gerçekçi ve doğru bir yöntem olmakla beraber içgüdüsel olarak genellikle yapılmıştır. Sanat eseri ile iletişime geçilmesi için alımlanması gerekir; alımlama ise şimdiki zamanda yapılır. Edebi eseri alımlamanın merkezine çekmek onu yorumlamaya başlamanın ilk adımıdır. Okuma edimi metnin anlamını ortaya koyar. Okumayla anlamlandırma diğer bir deyişle üretme etkinliği başlamıştır. Edebi bir ürün olan hikâyeler için üretme, bu hikâyelerde kullanılan simgelere okuyucunun bir değer verip onu yorumlamasıdır (İnce, 2001).

Her okur kendi bakış açısına göre aynı metni değerlendirir. Bir bakış açısına göre yapılan değerlendirmenin “en iyisi” olduğunu söylemek zordur. Farklı yorumlardan dolayı okuyucu suçlanamaz, aksine bu yorumlar metni zenginleştirir. Okuyucu metne kendi kişisel deneyimlerini de katarak onu anlamlandırır. Okuyucun yazarın düşüncelerinin aynısını düşlemek gibi bir

amacı olamaz. Sonuçta her metinden bir anlam çıkar. Ama bu bazen yazarın belirtmek istediği anlam bazen okurun bulduğu farklı bir anlam olabilir, bazen de her iki anlam çakışabilir. O halde metnin anlamını ortaya koymada kimin görüşü önemlidir? Yazarın mı, okurun mu? Yoksa metnin kendisinin mi? Her üç ögenin de katkısı vardır ancak biz yine de sonuncusuna öncelik verme taraftarıyız. Yazınsal bir metindeki simgeleştirmenin tek bir anlamı olsaydı, aynı anlatıyı değişik okurların değişik zaman ve mekânda tekrar tekrar okumalarına gerek kalmazdı. Yazınsal metinler için ilk okunuşta tüketilmeyen özel bir anlam zenginliğinden söz edilebilir. Bu da okura özel bir okuma beğenisi sunar (Günay, 2017).

Okur, hikâyedeki sözcükleri, duyguları, imgeleri, zihninde canlandırarak kendisini olay kahramanının yerine koyduğundan dolayı hikâyenin kahramanı okur sayısı çoğaldıkça çoğalır. Edebi eser bu nedenle yazara ve okura esneklik alanı sağlaması açısından edebi eserler okur aracılığıyla tamamlanır (Gülsoy, 2004). Hikâyede kurgulanan konu yazarın zihnindeki ve okuyucunun kafasındaki birbirinin elbette aynı değildir. Okuyucu metni bitirdikten sonra kafasında canlanan hikâye, kurmacada anlatılanın izlenimidir. Okurun zihninde var olan araçlar ve kalıplarla yeniden kurgulanmıştır. Bu yeniden yorumlamada okur her ne kadar özgür bırakılmış olsa da okuyucunun yorumları metinle tutarlı olmalıdır (Özsoysal, 2022). Alımlayan metni anlamlandırmaya çalışırken metinde var olan göstergelerden yararlanıp kendi birikimleri ile de boş alanları doldurmaktadır.

Alımlama estetiğinde edebi eserin başarısı, farklı bakış açılarına hitap edebilmesi ile ölçülür. Alımlama estetiği kural tanımaz bir özelliğe sahip olduğu için; belli başlı kuralları baz alarak edebi eseri alımlamak, çözümlemeye çalışmak boşa uğraş vermek olacaktır. Bunun yerine izlekler ve anlık gelen düşünceler, gözlemler ve izlenimlerle yapıta anlam verilir. Jauss'un belirttiğine göre: “... Okur, hoşlanma, hoşça vakit geçirme, yeni şeyler öğrenme, heyecanlanma, arınma, aydınlanma isteği gibi çeşitli beklentilerle metne yaklaşırken önceden çeşitli yollardan temin ettiği edebî, kültürel ve her yönden kazanımlarından oluşan deneyimiyle metin arasında bir bağ kurar.” (Genç, 2008). Edebi ürün yazıldıkları zamanı ve kuşakları aşip okura hitap ederek onunla etkileşim ve iletişim haline geçmiş olur. Bu sayede okurun toplumsal değerlerle belirlenmiş ufku ile eserin yorumlanmayı bekleyen ufku birleşerek yeni anlamlara ulaşılması gerek eserin kaleme alındığı yıllarda gerekse daha sonraki yıllarda

gerçekleşebilir (Rifat, 2004). Edebi bir ürün olan hikâyede alımlama estetiğine göre belirlenmemiş alanlar bulunmaktadır.

Modern dünyada insanlar arasındaki iletişim yara almış durumdadır. İnsanlar üzerinde ruhsal sıkıntılar artmış durumdadır. Modern yaşamın getirdiği doyumsuzluk tüketim çılgınlığına dönüşmüştür. Tüm bunların sonucu olarak insanlığın başına uyuşturucu bağımlılığı, alkolizm gibi felaketler musallat olmuştur. Bu bunalımlarla beraber teknolojinin de olumsuz etkileriyle insanlığın kadim değerleri bir kenara itilmeye insan kendi doğasından uzaklaşmaya başladı. Bugün bilim modern çağın yıkıma uğrattığı insan ilişkilerini yeniden ayağa kaldırmak için çaba sarf etmektedir. Alımlama, insanı insan yapan onun karakterini oluşturan toplum için önem arz eden kültürel öğelerin yaşamdan ayrı düşünülmesine karşı çıkmaktadır. Alımlama estetiğinin savunduğu bu anlayışta; edebi eserin çözümlenmesinde belirli sınırları ve içinde kalıp yargılar bulunduran kuramlar tam olarak işe yaramamaktadır. İzlek ve çağrışımların okuyucuyu götürdüğü nokta sınırlandırılmamalıdır. Toplumsal yaşam tarzının ve insan psikolojisinin yansıtıldığı edebi eserleri yazıldığı zamandan soyutlayarak ele almak düşünülemez. Edebi eserlerde o dönemin baskın olan toplumsal özelliklerini bulmak mümkündür. İçinde bulunan çağın farklı özellikleri esere yansıtıldığı için bu karmaşık özellikleri bulunan esere elbette farklı yönlerden yaklaşılması garip veya bilimsellikten uzak diye algılanmamalıdır. Alımlama estetiği ile eserin bu arka odalarında dolaşan okur kendini üretici olarak görecektir ve şevki artacaktır. Okur, metindeki kurmacada bir şekilde gerçek hayattan izler bularak kendi yaşamına uyarlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle edebiyat temelli öğrenme yani yazın diğer sanat dallarına göre daha öğreticidir denilebilir. Metin aynı metin olsa da onu okuyan farklı okuyucular hatta aynı okuyucu farklı zamandaki okuma eyleminde hep farklı alımlanır, okurun bakışı hep değişir, sürekli bir devingenlik vardır. Alımlama estetiği bu gücünü sosyal bilim disiplinlerini ustaca kullanmasından almaktadır. Hayal gücünün ulaştığı eseri besleyen bu yerler esere kaynaklık etmektedir. Daha sonra okur bu yerlerde kendinden bir şeyler arar (Özbek, 2013). Örneğin; yazarın hikâyede oluşturduğu birçok problemle başa çıkan kişiyi okuyucu kendi hayatına uyarlayarak onun çözümlerini, pratik olarak kendi yaşantısına uygulayabilmektedir. Eserin oluşturulma sürecinde kullanılan geniş hayal gücü, eser tamamlandıktan sonra okuyucuya geçer.

Bir hikâyeyi ve ondaki kurguyu oluşturan malzeme yazarın dilinde bulunan ve edebi gelenek olarak adlandırılan metinleri oluşturan kavramlar; toplumsal-kültürel bağlam ile tarihsel kültürel değerler sistemimizdir. Metni oluşturmak için gerekli olan donanım; toplumsal, yazınsal, kültürel, tarihsel gereçlerin bütünüdür.

Bu gereçlerin içerdiği toplumsal değer ölçüleri ile edebî ilişkiler, bir metnin sunduğu dünyanın atmosferini, anlambilimsel kapsamını oluşturur. Yazarca seçilmiş donanım öğelerinin gerek metin içinde kendi aralarındaki gerekse metin dışı dünya ile ilişkileri, kurmaca metnin anlamsal eşdeğeri olacak dizgenin oluşturulmasında önemli bir işlev görür. Yazarca seçilen her öğe, eski bağlamından ayrı, yeni bir göstergebilimsel bağlamda işlev kazanır. Ancak, eski bağlam yeni anlamın anlaşılmasına ön şart olur ve okur, eski bağlamla ilişki kurmadan, bu öğenin metindeki işlevini çıkaramaz. (Genç, 2009).

Edebi eserlere modern yaklaşım noktasında okurun eserle bütünleşirken sadece eserle ilgili izlekler edinmesiyle kalmaz; eserin yazıldığı dönemle ilgili toplumsal koşullar hakkında edinilen bilgilerle okuyucu yapıtı ve kendi kendini bütünler. Böylece okur kendi beninin sınırlarını aşarak başkasına yönelmeyi, onu anlamayı ve dünya ile kaynaşmayı gerçekleştirir. Edebi ürüne yaklaşmanın temeli; yazarın onu yazarken hangi gelenekler çerçevesinde, hangi şartlar altında, hangi soruya cevap olarak kaleme aldığını düşünmekle başlamaktadır. Yazınsal iletişim yaşamı etkilediği ve ondan etkilendiği nedeniyle okur üzerinde ilerletici, göz açıcı, uyandırıcı işlevi olan bir olgudur. Okur, metni oluşturan dil ile ilgili işlevlerin, içinde bulunduğu toplumun kültürel ve değer göstergelerinin eşliğinde oluşan birikimi ile metni oluşturarak kavramaktadır. Okurun etkin katılımıyla eserle iletişimin temeli atılmaktadır. Okurla metin arasındaki bu iletişimin büyük bölümü; eser, yazarın düş gücü ve yordamasıyla oluştuğundan alımlamayı yapan okur adına büyük belirsizlikler taşımaktadır. Ingarden belirlenmemiş olan bu alanları, metinde kurgulanan ve bütünüyle bize verilmeyen noktalar olarak tanımlar. Bu boş alanların doldurulmasında okur tamamen gelişigüzel anlam arayışı içinde veya yardımsız değildir. Metnin iskeleti ve anlamı ışığında okurun alımlaması şekillenmektedir. Okur, yapıtın çeşitli düzeylerinde verilmek istenen sezdirimlere, eserde birbirine örülü halde verilen fikir ve görüşlere bağlı olarak yapıtta anlatılan olayın, kişilerin, durumların belirlenmeyen kısımlarını kendi birikimiyle bütüne uygun biçimde doldurmakla görevlidir. Okuyucunun alımlama etkinliğinde nerelere ağırlık

vereceğini yapıtta amaçlanan kazanımı öne çıkaran yazar seçer. Çok yönlü yorumlama imkânı sunması, her devirde her okurla farklı anlamlarıyla buluşabilmesi ise eserin kalıcılığı ve bir sanat yapıtı olması ile ilgilidir (Göktürk, 2019).

Alımlama estetiğine göre okuma sırasında okur, metinde karşısına çıkan olayların yaşandığı dönemi, toplumsal değerlerin kullanım şeklini vb. sorgulayarak alımlayabilir (Ergiydiren, 2007). Okuma etkinliği sonunda okurun vardığı anlam ona estetik deneyimler kazandırarak kendisinde yeni yaşantılar canlandırır. Öğrenci, okuma yoluyla elde ettiği bilgiyi hayatına uygulayabilmektedir (Bahar, 2020). Okuru belli bağlamlar çerçevesinde yorum yapmaya yönlendiren tanımlar, imgeler ve sözcükler arasındaki benzerlikler, farklılıklar, sonsuz ilişkiler okuyucuda yeni ufuklar oluşturarak onun hayatına duygu, düşünce ve davranış açısından zengin deneyimler katar. Bu bakış açılarına sahip olan okur, önyargısını en aza indirger, kazandığı yeni bakış açıları ile toplum içinde daha açık fikirli bireyler olarak yetişir (Oppermann Tunç, 1994).

2.3.2. Alımlama Estetiği Kuramı İle İlgili Araştırmalar

Alımlama estetiği kuramının yaygınlaşması amacıyla eğitim alanındaki birçok araştırmacı uygun eğitim ortamını hazırlamışlardır. Örneğin; Freire, eğitim düzeni ile ilgili eleştirilerine başlarken; *“Okumak sadece sözcükleri değil, bütün bir dünyayı okumaktır.”* diyerek okumanın sınırlarını dünyayı anlamlandırma, algılama ve yorumlamanın sınırlarına kadar genişletmiştir (Freire & Macedo, 1998). Ayrıca eğitimde yapılandırmacılığın benimsenmesi, eytişimli okur merkezli yaklaşımın ve alımlamanın okuma etkinliklerinde eskiye nazaran daha olasılıklı hale getirerek okurun bu süreçteki etkinliğini, anlam yapılandırma işlemlerini, psikolojik, nörolojik ve eğitim açılarından detaylı olarak çözümleyip; okuma faaliyetinde başarılı olmak için okurun bu etkinliklerinin hayati önemli olduğunu belirtmiştir.

Bu bölümde araştırma ile ilgili günümüze kadar hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile diğer araştırmalar tanıtılacaktır. Alımlama estetiği kuramı geniş bir kavram olması nedeniyle bu tanıtımda, ülkemizde alımlama estetiğinin genel işleme tablosunu yansıtan çalışmalar literatür taramasına dahil edilmiştir.

2.3.2.1. Yurt Dışı Kaynaklar

Yüksek Lisans Tezleri

Xian Jing, çeviri eserlere yönelik alımlama estetiği kuramı kapsamında yapmış olduğu araştırmasında; çevirileri eserlerin aslına sadık kalması gerektiği sonucuna ulaşmıştır (Xian Jing, 2010).

Jing, *Aliş Harikalar Diyarı* masalını alımlama estetiği kuramı kapsamında, Çin'deki çeviri çalışmaları açısından incelemiştir (Jing, 2010).

Doktora Tezleri

Marak, 6-8 yaşları arasındaki 40 öğrencinin okunan öyküleri alımlamaları ve anlatmaları üzerine yapmış olduğu araştırmada; çocuklar öyküyü alımlayarak kendi anlayışlarına göre anlatmış ve mutlu sonla bitirmişlerdir (Marak, 1994).

Boardman, 1, 2 ve 3. Sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu nitel araştırmada; öğrencilerin müzik ile ilgili okudukları metinlerdeki alımlamalarını incelemiştir (Boardman, 2015).

Çelik, üç aşamadan oluşan çalışmasının ikinci aşamasında Iser'ın alımlama estetiği çalışmalarını incelemiştir. Araştırmada varılan sonuca göre; anlam okuyucunun okuma sürecindeki alımlamaları ile oluşur (Çelik M. , 2016).

Diğer Bilimsel ve Akademik Çalışmalar

Thomson, yapmış olduğu çalışmada, metin ile ilgili oluşturduğu ve öğrencilerin gelişim dönemleri ile de uyumlu bir şekilde kategorize edilerek anlam üzerinde yapmış olduğu incelemelerde estetik açıdan okuyucunun metnin ana fikrine ulaşarak değerlerle bağlantı kurduklarını tespit etmiştir (Thomson, 1987).

Landes, 3. Sınıf öğrencilerinin Beatrix Potter'ın Peter Rabbit masallarını alımlamalarını incelemiştir. İki versiyon olarak verilen masallardan öğrenciler tarafından popüler öğeler olanının seçildiği sonucuna ulaşmıştır (Landes, 1983).

Many ve Wiseman, 120 kişilik bir grupta çalışmalarında, öğrencilerin üç adet resimli kitapla ilgili alımlamalarını incelemiştir. Bu süreçte; çağrışım, kişisel hisler, ne

öğrendim, anlamlandırma gibi kategoriler kullanılarak öğrencilerin kitapları kendi ifadeleri ile özetlerinden alımladıkları tespit edilmiştir (Many & Wiseman, 1992).

Lehman ve Scharer, aynı kitaba çocukların ve yetişkinlerin vermiş olduğu tepkilerden yola çıkarak alımlama boyutlarını araştırmışlardır. Çalışma sonucunda çocuk okuyucuların, öğrenme arzusu, meraklanma ve kişisel hislerini ön plana çıkarıp daha fazla kendilerini olay kahramanıyla bütünleştirerek alımlama gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Lehman & Scharer, 1993).

2.3.2.2. Yurt İçi Kaynaklar

Yüksek Lisans Tezleri

Öztok (Öztok, 2010), Behçet Necatigil’in şiirlerini alımlama estetiği kuramı çerçevesinde; simge, motif, imge ve metin dışı öğelerden yararlanarak incelemiş, çalışma sonucunda şiirlerin büyük bir kısmının alımlamaya uygun olduğu tespit edilmiştir.

Alabulut (Alabulut, 2017), çalışmasında alımlama estetiğini temsilcileri ile beraber ilkelerini ve tarihsel kökenini açıklamıştır. Son kısımda Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Ölümden Sonra” şiirini alımlama estetiği kuramı çerçevesinde incelemiştir.

Kazan (Kazan, 2021), izlek ve simgelerden yararlanarak Ayla Kutlu’nun hikâyelerini alımlama estetiği kuramı çerçevesinde incelemiştir.

Kendir (Kendir, 2022), çalışmasında; alımlama estetiği kuramının Türk edebiyatındaki yeri üzerinde durmuş ve bu alanda önemli çalışmaları olan Akşit Göktürk’ün inceleme ve deneme yazıları hakkında bilgi vermiştir.

Doktora Tezleri

Karaca (Karaca, 2007), alımlama estetiği kuramı çerçevesinde Ernesto Sabato’nun El Tunel yapıtını soru-cevap şeklinde incelemiştir.

Tanç (Tanç, 2013), çalışmasında Hüsn-ü Aşk alımlama estetiği kuramına göre tahlil etmiştir. Çalışmada eser, alımlama estetiğinin özellikle deneyim ve beklenti ufku kavramları çerçevesinde ele alınmıştır.

Gökgözoğlu (Gökgözoğlu, 2017), alımlama estetiği kuramının üç önemli temsilcisinin ilkelerini incelemiştir. Ayrıca alımlama sürecinde okurun etkisi üzerinde durmuştur.

Onarıcıoğlu (Onarıcıoğlu, 2020), yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin seçilen öykülerle ilgili alımlamaları tespit edilerek, edebiyat ürünlerinin eğitimde kullanılabilirliği sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer Akademik Araştırmalar

Ekiz (Ekiz, 2007), yapmış olduğu çalışmada alımlama estetiği kuramının beklenti ufkunun metin yorumlamasında tek başına yeterli olmayacağı bununla beraber metinler arasılığı da başvurulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Türkyılmaz, Can & Karadeniz (Türkyılmaz, Can, & Karadeniz, 2010), alımlama estetiğinin edebiyat eğitimine uyarlanması konusunda 9 ve 10. Sınıf öğrencileri ile yapmış oldukları nitel çalışmalarında önbilgilerin alımlamayı olumlu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Tüzel & Kurudayıoğlu (Tüzel & Kurudayıoğlu, 2013), yapmış olduğu çalışmalarında alımlama estetiği kuramı temsilcilerinden Iser'in boşluk doldurma kuralını Memduh Şevket Esendal'ın “*Bir Kucak Çiçek*” hikâyesi üzerinden incelemiş, katılımcılara sorduğu sorular üzerinden ulaşılan sonuca göre büyük boşlukları doldurmada farklılıklar tespit edilmiştir.

Bahar & Yüce (Bahar & Yüce, 2016), çalışmalarında şiirin Türkçe eğitimindeki niteliğini ele almak ve 8. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerin alımlanmasını ileri düzeylere taşımayı amaçlamışlardır. Bu konuda beyin fırtınası tekniğinin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma öncesinde, sürecinde ve sonrasında yapılan çalışmaların planlaması ve yürütülmesi ile ilgili bilgiler verilmektedir. Araştırma modeli, çalışma grubuna ait veriler, veri elde etmede kullanılan araçlar ve izlenen yol, verilerin analizi ve araştırmanın uygulama basamakları ile ilgili bilgilere yine bu bölümde yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin araştırmacı ve ortaokul öğrencileri tarafından alımlamalarının incelenerek SBDÖP ile karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada; farkında olunan ancak ayrıntılı ve derinlemesine bir yargıya sahip olunmayan olgulara odaklanmayı gerektiren, nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan “Olgubilim” deseni kullanılmıştır. İçinde bulunduğumuz dünyada olgular; değer, olay, algı, yönelim, olaylar, deneyim ve beklenti gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkması muhtemeldir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Çocuk edebiyatı ürünlerinden olan hikâyelerin içerdiği değerler bakımından araştırmacı ve ortaokul öğrencileri tarafından alımlamalarının tespit edilmesi ve elde edilen bulguların SBDÖP ile karşılaştırılması olgubilimin inceleyeceği bir konudur.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzincan Üzümlü İmam Hatip Ortaokulunda 5, 6, 7 ve 8. Sınıfta öğrenim gören 12-14 yaş arasında kız ve erkek olmak üzere toplam 40 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmada veri toplama aracı olarak hazırlanan alımlama sorularının pilot uygulaması yapıp alımlama estetiği sürecine ve değer kazanımlarına uygunluğu uzman görüşüyle değerlendirildikten sonra; kitap

okuma sayısı ortalamaları ile başarı ortalamaları açısından nispeten yüksek olan öğrenciler seçilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen erkek öğrenciler 1-17, ve kız öğrenciler 1-23 arasında kodlanmıştır. Buna göre örneğin K1 (Kız Öğrenci 1), ve E3 (Erkek Öğrenci 3) gibi kodlamalar kullanılmıştır.

Çalışmaya gönüllü olarak katılan her bir öğrenciye, Kemalettin TUĞCU'nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alınlanması Değerlendirme Anketi (Ek 5) verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla elde edilen özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3.1: Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
N	23	17	40
Çalışma Grubu	%57,5	%42,5	%100

Tablo 3.1’den görüleceği üzere çalışma grubu toplamda 40 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların %57,5’i kız, (n=23), %42,5’i (n=17) erkektir. Çalışma grubunda görüldüğü üzere kızların sayısı erkeklerden fazladır. Bu dağılım, çalışma grubunun öğrenim gördükleri sınıflardaki cinsiyete göre bütün öğrencilerin oranıyla koşuttur.

Tablo 3.2: Çalışma Grubunun Öğrenim Gördükleri Sınıfa İlişkin Dağılımları

Sınıf	n	Yüzde (%)
5	12	30
6	14	35
7	8	20
8	6	15
Toplam	40	%100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin % 30’unun 5. sınıfta (n=12), % 35’inin 6. sınıfta (n= 14), %20’sinin (n=8) 7. sınıfta ve % 15’inin ise (n=6) 8. sınıfta öğrenim gördüğü tablo 3.2’nin incelenmesi sonucunda anlaşılmaktadır.

Çalışma, araştırmacı tarafından; Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde bulunan değerlerin tahlil edilmesini, deneyim ve beklenti ufku ile alımlamasının yanı sıra, ortaokul öğrencilerinin hikâyeleri alımlamalarının yazılı sorularla tespit edilmesi sonucu elde edilen bulguların SBDÖP ile karşılaştırılmasını kapsamaktadır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları; Kemalettin TUĞCU'nun bu araştırma için incelenen hikâye kitapları (bkz. Ek-4) ve Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde bulunan değerlerin öğrenciler tarafından alımlanmasını değerlendirmek amacıyla hazırlanan yazılı alımlama sorularının bulunduğu açık uçlu anket formudur (bkz. Ek-5). Bu kapsamda kullanılan veri toplama araçları, süreçleri ile birlikte aşağıda açıklanmıştır:

3.3.1. Hikâyeler

Bu araştırma için Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri taranmış ve araştırmaya uygun hikâyeler seçilmiştir. 300'den fazla hikâye kitabı kaleme alan TUĞCU'nun hikâyeleri araştırmacı tarafından alımlama estetiği açısından incelenmek amacıyla seçilirken birtakım ölçütler temel alınmıştır. Okur merkezli bir yaklaşım olan alımlama estetiğinin standardize edilmiş bir formül ve şeması bulunmadığından; alımlama, icra sürecinin bitiminde bir sonuca kavuşur. Her okur için icra süreci zengin bir etkileşimde gerçekleşmektedir. Bu çalışmada da alımlama estetiğinin bir tasviri yapılmıştır. İncelenen hikâyelerin seçim sürecinde temel alınan ölçütler şu şekildedir.

Tablo 3.3: Araştırmacı Tarafından İncelenen Hikâyeler Belirlenirken Temel Alınan Ölçütler

1. Uzman görüşü.
2. Araştırmacıyı alımlamaya yönlendiren güdüler ve eğilimler.
3. Simgesel ve sembolik kavramlar ile hikâyeyi oluşturan kelimelerin metin içerisinde değer ifade etme fonksiyonları.
4. Konu olarak özellikle ortaokul çocuklarının ilgisini çekebilecek ve onların beklentilerine hitap edebilecek hikâyeler.
5. Nispeten fazla değer içeren hikâyeler.

Çalışmada araştırmacı tarafından incelenecek olan hikâyeler belirlenirken temel alınan ölçütler tablo 3.3'de açıklanmıştır. 318 adet yayımlanmış eseri olan Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri araştırmada 100'e indirilmiş; değerlerin etkin kullanıldığı 70 adet hikâye kitabı (bkz. Ek-4) incelenmiştir.

3.3.2. Açık Uçlu Anket Formu

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin alımlamalarının tespiti için seçilen hikâye kitaplarını öğrencilerin okumaları sağlanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin alımlamalarının tespiti için uzman görüşleri doğrultusunda açık uçlu alımlama soruları hazırlanmıştır. Alımlama soruları hazırlanırken alan yazında ulaşılan alımlamanın merkezinde, özünde,

doğasında yer alan kavramlarla bağlantılı olan bütün sorular taranmıştır. Öğrencilerin alımlamalarının incelenmesi amacıyla soru kökleri uzman yardımıyla 12-14 yaş ortaokul öğrencilerinin anlayacağı seviyeye ve araştırmaya dâhil edilen; hikâyelerde yer alan değerlerin öğrencilerin alımlamasının tespitine uygun olacak şekilde düzenlenmiştir. Her bir hikâyeyi okuyan öğrencilere soruların tamamı yazılı olarak sorulmuştur. Veri toplama aracı olarak hazırlanan bu sorular alımlama estetiği kuramının *duygusal tepki, dönüşümsel okuma, okur odaklı ve metin odaklı* yönü ile ilgili olarak araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanıp araştırmaya dâhil edilmiştir. Sorular hikâyelerde ele alınan değerlerin kazanımı noktasında alımlamalarını tespit etmek için okuma edimi sonrasında öğrencilere uygulanmıştır. Bu vesileyle okuma işlemi sonucunda öğrencilerin alımlamalarının tespit edilerek incelenmesi amaçlanmıştır.

Alımlama estetiğinin *duygusal tepki, dönüşümsel okuma, okur odaklı ve metin odaklı yaklaşım* sorularının seçimi ve düzenlenmesi süreci uzman görüşü ve yardımı ile ilerlemiştir. Alımlama estetiği sürecini oluşturan ve yukarıda açıklanan yaklaşımlar (Bahar, 2020), araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan açık uçlu soruların bulunduğu anketin oluşturulmasında temel alınmıştır.

Öğrencilerin alımlamalarını tespit etmek amacıyla hazırlanan *duygusal tepki, dönüşümsel okuma, okur odaklı ve metin odaklı yaklaşımlarla* oluşturulan soruların yer aldığı anket tablo 3.4’de gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi

1. Yazar bu hikâyeyi sence neden yazmıştır?
2. Bu hikâyeyi okumadan önce onun hakkında neler düşündün?
3. Bu hikâyeden neler anladın? Hissettiğin duyguları yorumlar mısın?
4. Okuduğun bu hikâyede hangi değerler bulunmaktadır? Bu değerlerin yaşadığın çevreye ve ülkeye uygun olduğunu düşünüyor musun? Sebebinin açıklar mısın?
5. Okuduğun bu hikâye sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler ile ilgili hangi duyguları hissetmeni sağladı?
6. Okuduğun hikâyede bulunan değerler ile ilgili düşüncelerini münazara edeceğin bir örnek verir misin?
7. Okuduğun hikâyede bulunan toplumsal değerler ile ilgili düşüncelerin doğru olup olmadığı hakkındaki görüşlerin nelerdir? Teyit etme ihtiyacı duydun mu?

Tablo 3.4: öğrencilerin hikâyeleri alımlamalarını incelemek amacıyla hazırlanan yazılı açık uçlu anket soruları.

Araştırmada öğrencilerin okuması için seçilen 5 hikâye kitabı tablo 3.5’de gösterilmiştir.

Tablo 3.5: Öğrencilerin Okumaları İçin Seçilen Hikâyeler

1. Bizim Mahallenin Çocukları
2. Eskici Baba
3. Köye Gelen Yabancı
4. Köydeki Evimiz
5. Oyuncakçı Dede

Öğrencilerin okumaları için seçilen hikâyeler tablo 3.5’de gösterilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin okuması için seçilen hikâye kitaplarının seçilme sebebi tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6: Öğrenciler Tarafından Okunan Kitapların Seçilme Sebebi

• Ulaşılabilirlik
• Yayımlanan hikâyeler olması
• Okul kütüphanelerinde bulunması
• Genel ağ kitap sitelerinde var olması ve 100 temel eserde var olması
• Uzman görüşü;
• Bakış açısı olarak farklı odaklayım ve değerler içeren hikâyeler araştırmaya dâhil edilmiştir.
• Konu olarak özellikle ortaokul çocuklarının ilgisini çekebilecek ve onların beklenti ve deneyim ufkuna hitap edebilecek hikâyeler araştırmaya dâhil edilmiştir.

Öğrencilerin okumaları için seçilen kitapların seçilme sebebi tablo 3.6’da açıklanmıştır. Buna göre araştırmada söz konusu 5 eserin seçilme sebebi; ulaşılabilirlik, yayımlanan hikâyeler olması, okul kütüphanelerinde bulunması, genel ağ kitap satış sitelerinde ve Milli Eğitim Bakanlığı 100 temel eser kitaplarında Kemalettin TUĞCU’nun yer alması (Kuklacı, Yer Altında Bir Şehir, Tanrı Misafiri, Annemin Hikâyesi, Kuyulu Bahçe, Adını Değiştiren Çocuk, Sokaktan Gelen Çocuk, Dağdaki Yabancı, Devlet Kuşu), uzman görüşü, bakış açısı olarak farklı odaklayım ve değerler içeren hikâyeler olması ve konu olarak özellikle ortaokul çocuklarının ilgisini çekebilecek ve onların beklenti ve deneyim ufkuna hitap eden hikâyeler araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama süreci 2022 Kasım ayı sonundan 2023 Nisan ayı başına kadar 18 hafta sürmüştür. Bu süreçte araştırmaya katılacak öğrencilere pilot uygulama olarak kitaplar okutularak alımlama estetiği boyutlarını içeren açık uçlu anket sorularının yer aldığı form verilmiştir. Öğrencilerin cevapları değerlendirilerek okuduğu hikâyeyi

alımlama sonuçları incelenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği ve doğru bir şekilde devam ettirilebilmesi için Erzincan Üzümlü İmam Hatip Ortaokulundan 40 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Kitapların öğrenciler tarafından okunması ve alımlama sorularının öğrencilere uygulanması sürecinde okulda değerlerle ilgili olarak yapılan bazı etkinlikler yapılmıştır. Etkinlikler: Okul koridorlarına değerlerle ilgili afişler asılmış, ülke genelinde büyük üzüntü oluşturan ve 11 ilimizi etkileyen depremde dolayı o bölgede bulunan kardeş okul Pazarcık İmam Hatip Ortaokulu için kermes düzenlenmiş, okul koridorlarına değerleri anlatan ve dikkat çeken değer ağaçları çizilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ile T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasında imzalanan ve okullarda da uygulanan 01.02.2023 tarihli protokol özet olarak aşağıda açıklanmıştır.

Millî eğitimin genel amaçları doğrultusunda, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda vurgulandığı üzere öğrencilerimizin millî, manevî, ahlâkî, insani, kültürel değerleri benimseyen, koruyan, geliştiren ve kendi yaşantılarında inşa eden fertler olmalarına, çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış, bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selim sahibi, bedensel ve sosyal bakımdan dengeli bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla, Bakanlığımız Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne, Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne, Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı okullar ve kurumlar; Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı kurum ve kuruluşlar işbirliğinde öğrencilere yönelik hazırlanan "Çevreme Duyarlıyım, değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi (ÇEDES)" çerçevesinde Protokol imzalanmıştır (MEB, 2023).

Yukarıda açıklanan protokol ile ilgili görev ve yükümlülüklerin gereği olarak da araştırmanın veri toplama sürecinde öğrencilere değerler eğitimi ile ilgili faaliyetler yapılmıştır. Okulda değerler Mahallesi – sorumluluk caddesi – saygı sokağı, değerler koridoru vb. eğitim ortamlarının oluşturulması, kitap okuma etkinliklerinin düzenlenmesi, yıl boyu düzenlenecek olan hikâye etkinlikleri vb. faaliyetlerle değerlerin öğrencilere aktarılması konusundaki iş ve işlemler arasındadır. Protokol, değerler

eğitimi ve dolayısıyla değerlerin okullarda s¼rekli ¼n planda olması gerektiğini, ayrıca değer kazanımı noktasında hik¼ye okuma etkinliklerinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

¼ęrencilerin hik¼yeleri okumalarına m¼teakiben, Kemalettin TUğCU'nun Hik¼yelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi uygulanarak gereken s¼re verilmiştir. Araştırmaya katılan her bir ¼ęrenci alımlama sorularının tamamını cevaplamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Kemalettin TUğCU'nun hik¼yelerinde, ikinci b¼l¼mde teorisi ve ¼zellikleri a¼ıklanan alımlama estetiği ilke ve esaslarının uygulanması ile değer incelemesi yapılmıştır. Alımlama estetiği ¼erçevesinde Kemalettin TUğCU'nun eserlerinde ele alınan değerler incelenirken; literat¼rde alımlama estetiği kuramı ile ilgili teorik bilginin oldukça fazla ancak uygulama y¼ntemi boyutunda az miktarda bilgi olduğu g¼r¼lm¼řt¼r. Bu sınırı aşma noktasında Ann M. Dobie'nin (Dobie, 2012) *“Theory Into Practice An Introduction to Literary Criticism”* adlı eserinde uygulamalı olarak anlatılan; edebi metinlerle edebi kuramların buluşturulma y¼ntemlerinden de faydalanılmıştır. Dolayısıyla Kemalettin TUğCU'nun alımlama estetiği kuramı ¼erçevesinde değerler eğitimi incelememizde faydalanılan bu ¼alıřmadaki sorular şu şekildedir:

1. Alımlama objesi ni¼in se¼ildi? Bu noktada bizi g¼d¼leyen etkenler nelerdir? İlğimizi ne ¼ekmiř olabilir?

Alımlama estetiğinin uygulanacağı eser veya herhangi bir metin rastgele se¼ilmez. Okuru bu se¼imi yapmaya y¼nelten fakt¼rler vardır. Bu fakt¼rler; kişisel inan¼lar, beğeniler yahut estetik zevklerdir. Okurda bulunan ve alımlamaya y¼nlendiren g¼d¼ler ve eğilimler; alımlamanın ilk basamağını oluşturur. Okurun beklenti ufku, alımlama s¼recinde yaşayacağı adaptasyon ve muhtemel değişim s¼re¼leri ile gelişir.

2. Alımlama yapmak i¼in se¼ilen eserler ve eserlerin yazarıyla ilgili ¼n bilgiler nelerdir? Bunlar se¼imimizi nasıl etkiler?

Bireylerin zevkleri, eğitim durumu, fikir d¼nyası, beğenileri alımlamayı bi¼imlendirir. İlk olarak alımlama yapılacak metnin se¼ilmesini sağlayarak alımlamaya

girişin pusulası işlevini görür. Bu nedenle alımlanacak konu, metin ve yazar ile ilgili olarak bireylerin ön bilgileri alımlamanın yönünü belirler (Dobie, 2012).

Metnin günlük hayatla olan ilişkisini okurun alımlama bilincine aktarma görevini, deneyim ve izlek ile beklenti ufkunun beraber oluşturduğu yapı üstlenmektedir. Metaforlar ise; herhangi bir olgunun anlamlandırılması ve onun ifade edilmesi için aşına olunan terimlerle açıklanmasıdır. Yani bir şeyden başka bir şeye ön bilgilerin kullanılarak anlam taşınması diyebiliriz (Demirkaya & Çal, 2018). Okurun görevi hikâyedeki kurmaca metinde kullanılan sözcüklerle anlatılmak istenen manayı üretmek olduğundan okurun hayal gücünün işlevi önemlidir (Göktürk, 2007). Yazarın metinde somutlaştırarak verdiği nesneyi okuyucunun kendi öznel somutlaması ile sentezleme süreci sonunda oluşan yeniden üretme eylemi alımlama estetiğidir. Oluşturulan yeni anlam ve metin yazarın ele aldığından tamamıyla kopuk ve başıboş bir okuma değildir. Okuru merkeze alan alımlama estetiği kuramı, okurun sınırsız bileşenler oluşturup metinden farklı anlamlar üretebileceği bir alan sunar. Okur burada eserlerdeki açık ve örtülü bağlantı ve göstergelerden yararlanır. Okur, ilk okuma ve sonrasında yaptığı her okumada metinle yakınlaştıkça; her seferinde bir önceki okumaya göre esere sorduğu sorular ve aradığı cevaplar farklılaşmaktadır. Okur metne bu şekilde yaklaştıkça yeni bağlantılar elde etme gereksinimi duyar (Karaca, 2007).

Okur merkezli yaklaşımlardan olan alımlama estetiğine göre metnin anlamı okuma esnasında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca okuma sürecinde okuyucuya göre kavrama biçimleri de oluşmaktadır (Sayın, 1999) & (Moran, 1999). Yeni bir edebiyat anlayışı olan alımlama estetiğinde yazarın kaleminden çıkan metin, okurun beklenti ufku ile anlamlandırıldığından dolayı tek anlamlılıktan uzak olmakla beraber serbesttir. Okuyucunun eline ulaşan her metin, artık sadece yazarın değil onu okuyan herkesindir. Alımlayıcının ruh hali, dil hâkimiyeti, metnin yazıldığı kültüre ait olan değerlere sahip olma derecesi vb. etkenler okura yazarın beklemediği kazanımlar ve hazlar verebilir. Bunun sebebi, edebi metinlerin okuyucuya tek bir konuda bilgi vermek amacıyla hazırlanmayıp aksine; mümkün olduğunca fazla alımlayıcıya hitap etmek amacıyla geniş anlamlar taşıyacak şekilde düzenlenmeleridir. Bu sebepten edebi bir metnin alımlayıcıda ne tür bir etki yapacağı bireye ait bir sorumluluktur (Tanç, 2013).

Araştırma nitel araştırma olduğundan; araştırmacı tarafından değerlerin alımlanması ve öğrencilerin değerleri alımlamaları ile ilgili yazılı cevaplarının değerlendirilmesinde içerik analiz kullanılmıştır. İçerik analizi metinler üzerinde detaylı incelemeler yaparak problemin çözülmesidir (Golafshani, 2003), (Seidman, 2006) & (Silverman, 2016). Araştırmanın ilk aşamasında alımlama estetiği kuramının deneyim ve beklenti ufku ile izlek ve metaforlar aracılığıyla araştırmacı tarafından hikâyelerde tespit edilen değerler hikâyede yer aldığı şekliyle verilerek yorumlanmıştır.

Araştırma bulguları kapsamında ikinci alt problemin yanıtlanması amacıyla; Ortaokul öğrencilerinin Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerleri alımlama estetiğinin *duygusal tepki, dönüşümsel okuma, okur odaklı ve metin odaklı yaklaşımı* açısından okuma süreçleri, Kemalettin TUĞCU'nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi'ne verdikleri cevaplar doğrultusunda incelenmiştir. Öğrencilerin yazılı alımlama anketi sorularına vermiş oldukları cevaplar alt problemler ışığında kategorilere ayrılıp derinlemesine incelenerek hikâyelerde yer alan değer unsurlarını öğrencilerin alımlamalarına ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Bu süreçte Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin öğrenciler tarafından alımlanması incelenerek örnek öğrenci ifadelerine yer verilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sırasında inceleme kolaylığı sağlaması ve anlaşılması açısından hikâye kitaplarının adları kısaltılarak ele alınmıştır. *Eskici Baba* hikâyesi için “EB”, *Köye Gelen Yabancı* hikâyesi için “KGY”, *Bizim Mahallenin Çocukları* hikâyesi için “BMÇ”, *Köydeki Evimiz* hikâyesi için “KE” ve *Oyuncakçı Dede* hikâyesi için “OD” şeklinde kısaltılmış adları kullanılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin örnekler kullanıldığı durumlarda erkek öğrenciler için “E”, kız öğrenciler için “K” ifadeleri kullanılmış, öğrenci sıra sayılarını belirtmek için “K16”, “E12” gibi kısaltmalar kullanılmıştır.

Öğrenciler hikâyeleri okuma süreci sonunda alımlanması ile ilgili uzman yardımıyla daha önce hazırlanmış olan; Kemalettin TUĞCU'nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi soruları öğrenciler tarafından yazılı şekilde cevaplanmıştır. Sorulara öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar 7 adet kategori oluşturularak incelenmiştir. Kategorilere ulaşma sürecinde öğrencilerin anket sorularına vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiştir. Alımlama estetiği kuramı kapsamında kullanılan ifadeler kategorize edilerek okuma edimi öncesi, süreci ve

sonrasında alımlamalarının nasıl şekillendiği verilen yazılı cevaplar ışığında incelenmiştir. Öğrencilerin okudukları hikâyelerde yer alan değerler ile ilgili alımlamalarını tespit etmek için uzman yardımıyla hazırlanan anket sorularının ilişkili olduğu kategoriler Tablo:3.7’de eşleştirilmiştir.

Tablo 3.7: Alımlama Anketi Sorularının İlgili Olduğu Kategoriler

1. Deneyim ve beklenti ufku
2. Yordama
3. Kişisel Hisler
4. Anlamlandırma
5. Çağrışım
6. Yorumlama
7. Boşluk sezinleme

Tablo 3.7; Öğrencilerin alımlamalarını tespit etmeye ilişkin yazılı açık uçlu anket sorularının ilişkilendirildiği kategoriler tablo 3.7’de verilmiştir. Buna göre ankette yer alan yedi soru yedi kategoriye ayrılarak öğrencilerin alımlamaları tespit edilmiştir.

Seçilen hikâyeleri öğrencilerin okuma süreci başlamadan önce kitapla ilgili dile getirdikleri düşünceleri, kişisel deneyim ve beklentileri; Yazar bu hikâyeyi sence neden yazmıştır? Sorusu ve bu sorunun ilişkilendirildiği *deneyim ve beklenti ufku* kategorisi ile tespit edilmiştir.

Yordama kategorisi, öğrencilerin *deneyim ve beklenti ufku* paralelinde hikâyedeki boşlukları doldurarak hikâye ile ilgili tahminlerinin bulunduğu kategoridir. Öğrenciler yazılı soruları cevaplarken hikâyenin ne anlattığı ve devamı ile ilgili düşünceleri bu kategori kapsamında ele alınarak incelenmiştir. Bu kategorinin *yordama* olarak isimlendirilme sebebi ise; öğrencilerin hikâyenin ne anlattığı ve ilerde nasıl şekilleneceği ile ilgili tahminlerinin bulunuyor olmasındandır. Hikâyeler okunmadan önce yapılan etkinliklerden, deneyim ve beklentilerinden hareketle öğrencilerin bu doğrultudaki tahminleri; bu hikâyeyi okumadan önce onun hakkında neler düşündün? Sorusu ve bu sorunun ilişkilendirildiği *yordama* kategorisi altında incelenmiştir.

Okuma sürecinde öğrencilerin hikâye ile ilgili vurgulamış oldukları duyguları *kişisel hisler* olarak adlandırılmıştır. Bu kategori aynı zamanda alımlama estetiğinin duygusal boyutu ile ilişkilidir. *Kişisel Hisler* kategorisinin ilişkilendirildiği anket sorusu: Bu hikâyeden neler anladın? Hissettiğin duyguları yorumlar mısın? Şeklinde dir.

Öğrencilerin hikâyeyi özetlemek ve ana fikir ile iletiyi yansıtmak için kullandıkları ifadeler ankette yer alan; Okuduğun bu hikâyede hangi değerler bulunmaktadır? Bu değerlerin yaşadığın çevreye ve ülkeye uygun olduğunu düşünüyor musun? Sebebini açıklar mısın? Sorusu ve bu sorunun ilgili olduğu kategori olan anlamlandırma kategorisi altında incelenmiştir. Genel olarak okuma süreci takip edilirken öğrencilerin okudukları hikâyeleri anlama ve anladıkları noktaları vurgulama çabaları ile ilgili verdikleri cevaplar bu kategoriye dâhil edilerek hikâyelerde hangi değerleri tespit ettikleri bu kategoride incelenmiştir.

Öğrencilerin seçilen hikâyeleri okuma süreci veya sonrasında hayat tecrübeleri ve deneyim ufku doğrultusunda hikâyede geçen değerleri çevresiyle ilişkilendirdiği ifadeleri ise ankette yer alan; Okuduğun bu hikâye sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler ile ilgili hangi duyguları hissetmeni sağladı? Sorusu ile ilişkili *çağrışım* kategorisi kapsamında incelenmiştir. Okuduğu hikâye ile ilgili deneyim ufku ve kendi hayat tecrübesini meydana getirdiği deneyim ufku arasında kurduğu çağrışımlar bu kategoriye oluşturmaktadır.

Öğrencilerin okumuş oldukları hikâyeler ve bu hikâyelerdeki sosyal bilgiler programında yer alan değerler ile ilgili yapmış oldukları genel yorumlar, hikâye ile kurdukları etkileşim ve hikâyeye yönelik eleştirileri ankette yer alan; Okuduğun hikâyede bulunan değerler ile ilgili düşüncelerini münazara edeceğin bir örnek verir misin? Sorusu ve ilgili olduğu *yorumlama* kategorisi adı altında incelenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyelerden sonra yazılı sorulara verdikleri cevaplardan *yorumlama* kategorisi ile ilgili yazılı soruya verilen cevaplar bu kategoriye bağlı *eleştirme* alt kategorisi ile beraber incelenmiştir. Öğrenciler okudukları hikâyeyi yorumlarken hikâyede alımladıkları değerleri vurgulamışlar, bunu yaparken deneyim ve beklenti ufkuna göre hareket edip aykırı gördükleri durumları eleştiri süzgecinden geçirerek yapmışlardır. Bu nedenle *yorumlama* kategorisi *eleştiri* alt kategorisi ile beraber ele alınarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin okudukları hikâyelerden elde ettikleri çıkarımlar, hikâyelerden alımladıkları şemalar, yeni öğrendikleri bilgiler gibi durumlarla ilgili olumlu veya olumsuz eleştirileri bu kategori içerisinde ele alınmıştır. Özellikle hikâyelerdeki SBDÖP’de de yer alan değerlerle ilgili öğrencilerin yapmış oldukları tespitleri ve değerlerle ilgili duyguları da yine bu kategoride ele alınmıştır.

Alımlama estetiği kuramının önemli kavramlarından olan boşluk kavramı ile ilgili olarak hikâyelerde öğrencilerin vurguladıkları ifadeler ankette yer alan; Okuduğun hikâyede bulunan toplumsal değerler ile ilgili düşüncelerin doğru olup olmadığı hakkındaki görüşlerin nelerdir? Teyit etme ihtiyacı duydun mu? Sorusu ve ilgili olduğu *boşluk sezinleme* kategorisi yardımıyla ulaşılmıştır. *Boşluk sezinleme*, hikâye okuma sürecinde öğrencilerin sezinlemeleri, hikâye unsurları ile ilgili değerlendirmeleri ve güvenilir olduğuna inanarak elde ettiği kazanımları hayatında kullanmaları vb. boşluklardan hangilerine öğrencinin yoğunlaştığını tespit etmemizi sağlayan kategoridir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar içerik analiz yolu ile öğrencilerin doğrudan alıntılarına da yer verilip çözümlenerek tablolastırılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan: “Araştırmacı ve ortaokul öğrencilerinin alımlama estetiği kuramına göre tespit ettiği değerlerin SBDÖP’de yer alan değerler ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi” problemine yönelik olarak; her iki bulgu SBDÖP’de yer alan değerler ile karşılaştırılarak tablolastırılmış ve yorumlanmıştır.

Nitel verilerin Geçerlik ve Güvenirliği: Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışması aşağıdaki gibi yürütülmüştür:

- Çalışmada iç geçerliliğin sağlanabilmesi için; çalışmada kullanılmış olan Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerleri alımlama anketi soruları beş alan uzmanının görüşüne sunulmuştur.
- Çalışmada dış geçerliliğinin sağlanabilmesi için ise; veri toplama araçları, çalışma grubunda yer alan katılımcıların özellikleri, araştırmada kullanılan model, veri toplama süreci, verilerin analizi ve bulguların nasıl düzenlendiği ayrıntılı olarak aktarılmıştır.
- Çalışmanın güvenilirliği için; araştırmacı tarafından formlar uygulanıp toplanarak veri kaybının önüne geçilmeye çalışılmış ve elde edilen bulguların tamamı okuyucuya aktarılmıştır.

Nitel veri analizinde genellikle üç yöntem önerilmektedir. İlk olarak, toplanan verilerin özgün şekline mümkün olduğunca bağlı kalınması esastır. Gerekliğinde katılımcı ifadelerinin doğrudan alıntı yapılarak verilerin sunulması, söz konusu özgünlüğün geçerliğini artırır (Baltacı, 2017), (Creswell, 2002), (Eysenbach & Köhler, 2002) & (Miles & Huberman, A.B., 1994). Bu noktada geçerliğin sağlanması amacıyla

araştırmacının ve okuyucunun hikâyede alımladığı değerlere ilişkin veriler özgün olarak sunulmuştur. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik için “inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık, doğrulanabilirlik” kavramları gereklidir (Creswell, 2002). Verilerin analizinde başka araştırmacı ve uzmanlardan analiz desteği alma, araştırmanın verileri toplanmadan önce oluşturulmuş ve ayrıntılı olarak tanımlanmış bir kavramsal çerçeveye bağlı olarak yapılan veri analizi güvenirliğe katkı sağlayacaktır (Baltacı, 2017), (Baltacı Z. , 2019), (Baxter & Jack, 2008), (Creswell, 2002), (Guba & Lincoln, 1994), (Kitzinger, 1995), (Kvale, 1994), (Merriam & Grenier, 2019), (Neuman & Robson, 2014) & (Silverman, 2016). Ayrıca; araştırmacının birden fazla kişiyle görüşmesi araştırmanın inandırıcılığını arttıracak bir gösterge olarak kabul edilir. Doğrulanabilirlik, güvenirlik denetimi sırasında izlenen yöntemin ve sürecin ayrıntılı bir şekilde ifade edilmesini gerektirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu sebeple süreç ve gerçekleştirilen etkinlikler ile ilgili verilerin analizi aşamasında kavramsal çerçevenin yanı sıra 4 ayrı uzman görüşünden faydalanılma yoluna gidilerek görüşme ve değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Nitel araştırmalarda aktarılabilirliği arttırmak amacıyla ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yapmak uygun bir yöntem olarak görülmektedir (Erlandson, Harris, Skipper, & Allen, 1993). Bu sebeple araştırmacı tarafından alımlaması yapılan değerler ve ortaokul öğrencileri tarafından cevaplanan sorulardan elde edilen veriler, ayrıntılı olarak betimlenmiş ve araştırmada aktarılabilirliği arttırmak için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

- Elde edilen bulgular arasındaki görüş birliğini ortaya koymak için kullanılan Miles ve Huberman modelinin içsel tutarlılık değeri “ $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ ” formülü kullanılarak hesaplanmaktadır.
- Bu formülde, “ Δ : Güvenirlik katsayısını, ∂ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını, C: Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını,” ifade etmektedir. Bu formül kullanılarak yapılan kontrollere göre, bulguların değer ifade etme bağlamında incelemeler üzerinde en az % 80 fikir birliğinin olması tavsiye edilmektedir.
- Bu çalışmada araştırmacı tarafından yapılan içerik analizleri alan uzmanları tarafından tekrardan analiz edilmiştir.

- Tekrardan yapılan analizler neticesinde görüş birliği sağlanmayan terim sayısı 5 ve görüş birliği sağlanan terim sayısı ise 30 olarak bulunmuştur.
- Elde edilen bu değerler formüle uygun olarak hesaplandığında “ $30 \div (30+5) \times 100 = 85,71$ ” oranında fikir birliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Güvenilirlik önlem aralık değerleri “0,50'den küçük ise güvenilirliği düşük; 0,50 ile 0,80 arasında ise güvenilirlik orta düzeyde ve 0.80'den büyük ise güvenilirlik yüksektir.” şeklinde ifade edilmektedir (Salvucci, Walter, Conley, Fink & Saba, 1997).
- Hesaplama sonucunda elde edilen 85,71 değerine göre nitel verilerin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada kullanılan nitel veri toplama araçları ile elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği ve ulaşılan sonuçlar dördüncü bölümde açıklanmıştır.

3.6. Araştırmacının Rolü

Çalışma nitel bir çalışmadır. “Nitel araştırmada araştırmacı, nicel araştırmada olduğu gibi sadece belirli yöntemlere göre dışarıdan araştırma konusunu gözleyen ve bu konuya ilişkin bilgiler toplayan ve bu bilgileri sayısal analizlere tabi tutarak sunan kişi değildir” (Yıldırım, 1999). Bu yüzden bu çalışmada araştırmacının rolü fazladır.

Öncelikle araştırmacı tarafından SBDÖP’ler incelenerek bu programlarda yer alan değerler belirlenmiş bununla beraber programda yer almayan ancak değer olarak ifade edilen tanımlamalar da dikkate alınmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde SBDÖP’de yer alan ve program dışı değerler, Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde tespit edilirken araştırmacının alımlama estetiği kuramına göre incelemeleri sonucu elde ettiği bulgular, örnekler, araştırmacının inisiyatifinde deneyim ve beklenti ufku çerçevesinde değeri en çok temsil etmesi yönü düşünülerek ortaya konulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiğine göre araştırmacı tarafından tespit edilmesi.

4.1.1. Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Hikâyelerdeki Karşılığı

Kemalettin TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde alımlama estetiği kuramı çerçevesinde araştırmacı tarafından tespit edilen değerler aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 4.1: Kemalettin TUĞCU'nun İncelenen Hikâyelerinde Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Değerlerin Yer Aldığı Hikâyeler

Sıra No	Değer Adı	Değerin Yer Aldığı Hikâyeler
1	Adalet	Kara Annem, Arkadaşım Teoman, Bizim Mahallenin Çocukları, Bu Toprağın Çocukları, Düşkün Çocuk, Altın Rüyası, Anasının Kuzusu, İncili Terlik, Komşularımız, Küçük Adamlar, Küçük Çırak, Köydeki Kız, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Şoförün Kızı, Kayıkçı Güzeli, Mehmetçik
2	Aile birliğine önem verme	Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Köydeki Kız, Şoförün Kızı, Mehmetçik, Balıkçının Kızı, Ceylanlı Bahçe, Yapraklar Dökülürken, Kayıkçı Güzeli, Yalnız Çocuk, Sokaktan Gelen Çocuk, İhtiyarlar, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Kuklacı, Dedemin Evi, Yuvadın Uzak, Doğduğum Ev, Doktor Anne
3	Barış	Kara Annem, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Köydeki Kız, Doktor Anne, Balıkçı Güzeli, Benim Babam, Adını Değiştiren Çocuk, Ahretlik, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Kuklacı, Dedemin Evi, Yuvadın Uzak, Doğduğum Ev, Doktor Anne

Tablo 4.1: Kemalettin TUĞCU'nun İncelenen Hikâyelerinde Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Değerlerin Yer Aldığı Hikâyeler (Devamı)

Sıra No	Değer Adı	Değerin Yer Aldığı Hikâyeler
4	Çalışkanlık	Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Anasının Kuzusu, Altın Bilezik, Kardeşim Tomris, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Kuklacı, Dedemin Evi, Yuvadın Uzak, Doğduğum Ev, Doktor Anne, Bizim Mahallenin Çocukları
5	Dayanışma	Doktor Anne, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Doktor Anne, Kara Annem, Babam ve Ben, Üç Arkadaş, Çocuklar Adası, Bizim Mahallenin Çocukları, Eskici Baba
6	Duyarlılık	Emekliler, Doktor Annem, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Ateş Böcekleri, Kahvedeki Adam, Balıkçının Kızı, Ninelerin Ninesi
7	Dürüstlük	Köydeki Kız, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Adını Değiştiren Çocuk, Kimsesiz Çocuklar, Küçük Gazeteci, Küçük Kaptan, Öksüz Murat, Öksüz Oğlan, Üç Arkadaş, Yolunu Şaşırın Adam, Anasının Kuzusu, Güzel Bir Gün
8	Saygı	Emekliler, Kara Annem, Doktor Anne, Mehmetçik, Eskici Baba, Altın Bilezik, Anasının Kuzusu, Balıkçı Güzeli, Huysuz Çocuk, İncili Terlik, Kimsesiz Adam, Kaçık, Komşularımız
9	Sevgi	Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Doktor Anne, Bizim Mahallenin Çocukları, Dilenci Baba, Adını Değiştiren Çocuk, Sokak köpekleri, Yetim Ali, Maymunlar Adası, Baba Evi, Tanrı Misafiri, Doğduğum Ev
10	Sorumluluk	Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Ahretlik, Aradaki Demir Kapı, Arkadaşım Teoman, Köye Gelen Yabancı, Talihsiz Çocuk, Üvey Baba, Yetimler Güzeli, Kayıkçı Güzeli
11	Tasarruf	Kara Annem, Mehmetçik, Babasının Oğlu Bekir'in Arabası, Güzel Bir Gün, Bir Garip Kızcağız, Babam ve Ben, Bu Çocuk Kimin, Bizim Mahallenin Çocukları, Tanrı Misafiri, Doktor Anne
12	Vatanseverlik	Kara Annem, Mehmetçik, Balıkçı Güzeli, Aradaki Demir Kapı, Köyünü Unutan Adam, Yolunu Şaşırın Adam, Bizim Mahallenin Çocukları, Eskici Baba, Tanrı Misafiri, Bu Toprağın Çocukları, Köye Gelen Yabancı, Köydeki Evimiz, Doktor Anne
13	Yardımseverlik	Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Köydeki kız, Doktor Anne, Adını Değiştiren Çocuk, Bizim Mahallenin Çocukları, Altın Bilezik, Anasının Kuzusu, Bu Toprağın Çocukları, Eskici Baba, Komşularımız, Köye Gelen Yabancı
14	Onur	Köydeki Kız, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Şoförün Kızı, Kayıkçı Güzeli, Mehmetçik, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Köydeki kız, Doktor Anne, Adını Değiştiren Çocuk, Bizim Mahallenin Çocukları
15	Olgunluk	Bir Çırağın Öyküsü, Doktor Anne, Adını Değiştiren Çocuk, Bizim Mahallenin Çocukları, Köydeki Kız, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler, Doktor Anne, Kara Annem,

Tablo 4.1: Kemalettin TUĞCU'nun İncelenen Hikâyelerinde Araştırmacı Tarafından Tespit Edilen Değerler ve Değerlerin Yer Aldığı Hikâyeler (Devamı)

Sıra No	Değer Adı	Değerin Yer Aldığı Hikâyeler
16	Fedakârlık	Bir Çırağın Öyküsü, Köydeki Kız, Emekliler, Doktor Anne, Şoförün Kızı, Mehmetçik, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Anasının Kuzusu, Altın Bilezik, Kardeşim Tomris, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi
17	Cömertlik	Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Anasının Kuzusu, Altın Bilezik, Kardeşim Tomris, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Köydeki Kız, Doktor Anne, Şoförün Kızı
18	Başarı	Emekliler, Köydeki Kız, Bir Çırağın Öyküsü, Doktor Anne, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Anasının Kuzusu, Altın Bilezik, Kardeşim Tomris, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Kayıkçı Güzeli, Mehmetçik
19	Dini değerlere saygılı olma	Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Doktor Anne, Kayıkçı Güzeli, Bir Çırağın Öyküsü, Kara Annem, Anasının Kuzusu, Altın Bilezik, Kardeşim Tomris, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi
20	Sağlık	Emekliler, Bir Çırağın Öyküsü, Kayıkçı Güzeli, Doktor Anne, Şoförün Kızı, Kara Annem
21	Alçak gönüllü olma	Doktor Anne, Şoförün Kızı, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Kayıkçı Güzeli, Mehmetçik
22	Farkındalık	Doktor Anne Şoförün Kızı, Kara Annem, Kayıkçı Güzeli, Köydeki Arkadaşım, Ninelerin Ninesi, Babam ve Ben, Yetim Ali, Yetimler Güzeli, Baba Evi, Mehmetçik

Alımlama estetiği kuramına göre yapılan okuma sonucunda Kemalettin TUĞCU'nun incelenen hikâye kitaplarında araştırmacı tarafından tespit edilen değerler ve değerlerin yer aldığı hikâyeler tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde araştırmacı tarafından alımlama estetiği kuramına göre tespit edilen değerlerin açıklamaları ve hikâyelerdeki karşılığı:

4.1.1.1. Adalet

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde adalet değeri temel izleklerden biri olarak kendine yer bulmuştur. Onun eserlerindeki çocuklar çevrelerindeki adaletsizliklere tepki gösterir, onu okuyan çocukların da kendileriyle özdeşleşeceği kahramanları bulup, onlarla bütünleşmesi beklenir. Çocuğun ruh âlemine bir kitapla atılan tohum, kim bilir bir gün boy boy ağaçlar olur. TUĞCU'nun, günümüzde giderek daha çok ihtiyaç duyulan adalet gereksinimini eserlerindeki erdemli çocuk kahramanlarıyla çocuk okurlarına kazandırma amacında olduğunu görüyoruz.

Arkadaşım Teoman adlı hikâyede Erol'un annesi, kanun karşısında herkesin eşit olduğunu tüccara kibarca anlattığı kısım şu şekildedir:

Beyefendi, başkalarının evini yıkmaya kimsenin hakkı yoktur. Bunu siz de çok iyi bilirsiniz nokta burası da bir aile yuvasıdır.

- *Beyefendi, herkes zengin olmaz. Ama kanun karşısında zengin de fakir de birdir.* (AT, s. 6)

Adaletli davranmak insanlar arasında hiçbir ayırım yapmamaktır. *Bizim Mahallenin Çocukları* hikâyesinde mahallenin yardımsever, sevecen, hoşgörülü dedesi Selim Dedenin;

“Bütün insanlar benim için birdir” sözü bu görüşü desteklemektedir.

Hayatımızda çok geniş anlamlar taşıyan adalet kavramı diğer bilim dallarından; hukuk, tasavvuf, sosyoloji, felsefe, psikoloji ile ilgili de anlamlar katmıştır bünyesine. Adalet kavramı özellikle İslam dininin de ahlaki bir meziyet olarak önem verdiği yaşam şeklidir. İslam, adaleti ahlaki bir değer olarak görmektedir. İnsan hayatının her aşamasında kendi dâhil iletişimde olduğu kilerin hakkına riyeti gerektiren adalet kavramı, TUĞCU'nun eserlerinde de topumdaki bireylerin insanlar arası münasebetlerini düzenleyen bir prensip haline gelmiştir. *Bu Toprağın Çocukları* hikâyesinde Yaşar, komutanıyla aralarında geçen bir diyalogda komutanına herkesin eşit olduğunu insanların birbirlerine karşı bir üstünlüğünün olmadığını kurgu gereği şu şekilde ifade etmiştir:

“Hepimiz bu toprağın çocuklarıyız. İnsan olarak birbirimize üstünlüğümüz yok. Hep rütbesiz, kendini irade etmekten aciz bir bebek olarak dünyaya geliyoruz. Acemilik devresi bitip de dağıtım yapıldığı gibi, insanlarla sonradan kaderlerine, alın yazılarına göre bir baltaya sap oluyorlar. Siz General olarak doğmadınız. Yaşar da bir er olarak doğmadı.” (BTÇ, s. 83)

Adalet denilince ilk olarak adliye, mahkeme akla gelse de bu kavram insan hayatının bütün evreleriyle alakalı ve geniş anlamları ifade etmekte kullanılır. İnsanların birbirleri ile kendisi ile canlı veya cansız bütün varlıklar ile de ilgili münasebetlerini sürdürürken hakkaniyeti gözetmesi gerektiği gerçeği TUĞCU'nun eserlerinde yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. *Düşkün Çocuk* hikâyesinde Yılmaz'ın birçok işten

haksız yere çıkarılması ve sonunda Koço adlı birinin yanında elektrikçi olarak işe başlamasıyla hak ettiği değeri görmesi ve emeğinin karşılığı olan ücreti alması ise şu şekilde anlatılır:

*Koço, Yılmaz'a; yörük at yemini kendi arttırır, dedi. Sana bir lira gündelik yetmez bre Yılmaz. İki buçuk senin hakkındır. Senin yerinde başkası olsa, ortaya bir beş kâğıt atar, işte bunu verdiler deyip işin içinden çıkardı. Sen namuslu bir çocuksun! (DÇ, s. 53) diyerek hem adaleti sağlamış hem de namusuyla yaşayıp doğru çalışmayı övmüş ve özendirmiştir. Bireylerin davranış ve hükümlerinde doğru olmalarını gerektiren adalet kavramına sahip olan ve gereklerini hayatına uygulayan bireyler düzenli ve huzurlu toplumu oluşturmada rol oynamaktadırlar. TUĞCU'nun hikâyelerinde de adaletle davranan kişiler bu meziyetlerini bir yaşam tarzı haline getirmişlerdir. *Altın Rüyası* adlı hikâyede de öğrencilerin örnek alabilecekleri adaletli bir davranışa şu şekilde şahit oluyoruz: Hikâyeye göre definenin peşine düşen Ayhan ile Yüksel buldukları definenin vasiyet edilen bir aile serveti olduğunu öğrenirler. Yüksel bu durum karşısında bulduklarının define değil miras olduğunu ve hukuki olarak da Ayhan'ın hakkı olduğunu ifade etmiştir.*

Bu büyük serveti tamamı ile alıp almayacağına gelince; bu hususta hiç endişe etme. Ben kanunları tetkik ettim. Bir avukatla da görüştüm. Böylece ele geçen bir paranın define kabul edilemeyeceğini öğrendim. Bu, bir aile servetidir. Bir mirastır. Hem de vasiyet edilmiştir. Eğer bu servetin başka varisleri varsa, onlara hisselerini verip vermemek senin elinde. Esasen daha evvel bana, bu toprağı satın aldığını, kimsenin bir hakkı olmadığını, fakat sen parayı bulursan, mirasa iştirak hakkı olanların haklarını vereceğini söylemiştin. Delikanlı sustu. Kara gözleri tekrar dolmuştu. Kız (Yüksel), ona gizlice bakarak sordu:

-Bu koca serveti ortaya çıkartan sensin Ayhan. Sen hiçbir şey almazsan, ben nankör olurum. Hayatımda daima bir ıstırap taşıyım. Rica ederim sen de hisseni al! (AR, s. 94)

TUĞCU, hikâyelerinde çalışmadan kazanmanın da insan onuruna ve gururuna yaraşmayan bir durum olduğunu ifade ederek asıl olanın çalışıp alın teri ile kazanmak olduğunu vurgulamıştır. En güzel yemeğin insanın çalışarak emeğinin karşılığı helal kazanç olduğunu, bu kazancın gerçekten huzurla yeneceğini belirtmiştir. *Anasının*

Kuzusu adlı hikâyede onurlu bir çocuk olan ve bu özelliğini her zaman koruyan Adnan, kendisine yardımcı olmak için hakkı olmayarak verilen parayı kabul etmeyerek hakkı olmayan bir şeyi almayacağını belirtmiştir. Bunun yerine kendisine verebilecekse iş vermesini istemiş bu şekilde hikâyede kendisi ile bütünleşecek olan çocuk okurlara örnek bir davranış göstermiştir.

Efendim, dedim. Ben hak etmediğim bir parayı istemem. Mümkünse bana bir iş bulunuz. (AK, s. 114)

TUĞCU, hikâyelerinde dürüstlüğün adaleti sağlamak için gerekli olduğunu görmekteyiz. Adaleti yıkmak için hile yapanlar uyarılır, toplumsal hayatın, insan ilişkilerinin düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için adaletten taviz verilmez. Genelde ailelerde rastlanabilecek olan miras sorunlarını da eserlerinde ele alan TUĞCU, bu sorunları da adalet çerçevesinde yoluna koymuştur. Adaletten ayrılanlara duygusal veya sözlü olarak bir şekilde tepki verilmiştir. Adaletin gerekliliğine genel olarak hikâyelerinde değinmiştir. İnsanların günlük hayatta sahip oldukları özgürlüklerden olan eşitlik, hak ve hürriyetler sosyal bilgiler dersinde de ele alındığı gibi sadece mahkemelerde gerekli olan kavramlar değil günlük hayatın her alanında karşımıza çıkabilmektedir. TUĞCU da adalet kavramını eserlerindeki kurgularında günlük hayatın içerisinde ele almıştır. *İncili Terlik* hikâyesinde ana karakter olan Gülmisal haktan yana biri olarak karşımıza çıkar. Celile Hanımla evlenmek üzere olan damadın niyeti ile ilgili olarak Celile Hanımın adaletli bir tutum sergilemesi noktasında onu uyarır.

Küçük hanım efendiciğim, ben sizin, çocuklarınızın ve bu ailenin bekçisiyim. Damat beye de elimden geldiği kadar saygı gösteriyorum. Ama o, efendinin çok iyi anladığı gibi, sizin konacağınız mirasa göz dikmiştir. İşte işi gücü bıraktı. Bundan sonra para yiyecektir. Siz, kendi hakkınızı Orhan beye verebilirsiniz. Fakat ortada çocuklarınız var, onların haklarını çiğnetmeyiniz. (İT, s. 16)

Adalet değerinin günlük hayatımızdaki yerini ve önemini çoğu hikâyelerinde ele alan TUĞCU, adaletin önemli temellerinden biri olan vicdanı da sorgulamaktadır. Vicdan sahibi insanlar adaleti hiçbir zaman kendi çıkarları için değiştirmemesi gerektiği hikâyelerde verilen öğütlerdendir. Hikâyelerde rol model karakterler empati kurarak vicdanlı bir şekilde karar verirler.

TUĞCU'nun hikâyelerinde rol model karakterler kendi haklarını savundukları kadar karşıındakilerinin de haklarına riayet ederler. Toplumun maddi ve manevi olarak geri kalmaması için kişi haklarına riayetin önemli rol oynadığı vurgulanmaya çalışılmıştır. *Komşularımız* hikâyesinde Ekrem Bey, her yaştan okuyucuya örnek olacak şekilde bireysel ve toplumsal hakkın gereklerini yerine getirmek için uğraş vermiştir.

Hepimiz karşıındakilerin haklarını kendi haklarımız kadar gözetebilirsek birlikte yaşadıklarımızı daha rahat ettiririz. (K2, s. 22)

İnsanların güven içinde yaşayacakları toplumsal bir yapı inşa edebilmeleri ve bunun yanında bireysel gelişimlerini de sağlamalarında önemli yeri olan karşıdaki insanın önce yaşam hakkı olmak üzere onların temel haklarına karşı saygı gösterilmesi gerekliliği dini olarak da toplumumuzda adalet değerine verilen önemi gösterir. Dinimizce de kul hakkı ihlali yasaklanmış ve TUĞCU, hikâyelerinde bu kurala riayet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Küçük Adamlar hikâyesinde Selim çalışmasının karşılığı olan ücreti isterken;

Ben hakkımdan fazlasını almam efendim, dedi. Ne azını isterim ne de çoğunu, Kusura bakmayınız? (KA, s. 87) demiştir.

Hak ve adalet kavramları konusunda toplumun hassasiyetlerini hikâyelerine taşıyarak SBDÖP kazanımlarının da çocuklarda yaşam tarzı olabilecek şekilde işleyen TUĞCU, çeşitli kul hakkı örneklerinden faydalandırarak çocuk okurlarının dini ve toplumsal bir gereklilik olarak bu haklara riayet edilmesi gerektiğini işlemiştir. Adalet değeri meziyetine sahip olan bir kişi hakkını savunamayacak durumda olanlara da haklarını teslim etmek gerektiğini ifade etmeye çalışmıştır. *Küçük Çırak* hikâyesinde Rüstem Usta suçu olmayan bir çocuğu savunurken;

Bana bak Recep, dedi. Ben bir damla çocuğun hakkını sana yedirmem. Benim haksızlığa hiç yüzüm yoktur. (KÇ, s. 8) demiştir.

Sosyal bilgiler dersi eğitim programı hedeflerinden olan etkin vatandaşın tanımına bakıldığında ise, bu özelliği barındıran bireylerdeki adalet değerine sahip olmanın bir göstergesi olarak; gerçeği ve doğruluğu savunan, haksızlığın karşısında duran adil kişiler olduğu görülmektedir. Nitekim TUĞCU, toplumda hak ihlali

olmaksızın sağlıklı ilişkilerin tesis edilebilmesi için adalet değerin farkındalığını ve bilincini hikâyelerinde oluşturduğu kurgularla sağlamaya çalışmıştır.

4.1.1.2. Aile Birliğine Önem Verme

Kemalettin TUĞCU, hikâyelerinde aile kavramını kendi aile yaşantısından da izler taşıyarak iyi günde ve kötü günde çocukla beraber ele almıştır. Kendi hayatında savaş yıllarında ve sonrasında devam eden yoksulluk yıllarında aile köşkün bir bölümünü Nevfer Mektebine kiraya verdiğinde aile bir aradadır. Çanakkale savaşı sırasında babası Galip Bey'in görevi nedeniyle aile olarak Çanakkale'ye gitmişler ve savaştan sonra oradan ayrılan son aile olmuşlardır.

Kalabalık aile bireyleri ile bir arada yaşayan TUĞCU'nun hikâyelerinde de kalabalık aileleri görmek mümkündür. Bunun yanında durumları iyi olmasa da çalışıp çocuklarına bakan onları kimseye muhtaç etmeyen, aileyi bir arada tutan anne karakterleri de aile birliğine önem verme değerinin önemi hakkında izleklere işaret etmektedir. Örneğin TUĞCU'nun dedesi Faik Bey vefat edince aile bir anda yoksulluğa düşmüş, TUĞCU'nun varlıklı bir aileden gelen annesi de bu durumdan etkilenmiştir. *Balıkçının Kızı*, *Ceylanlı Bahçe*, *Yapraklar dökülürken* hikâyelerinde de varlıklı, görgülü, kültürlü iken yoksul duruma düşen ama onurundan bir şey kaybetmeyen aileler vardır.

Evleri ve eşyaları İstanbul'daki yangında yanıp kül olmasına rağmen tekrar aile olarak toparlanmışlardır. Ailesi ekonomik olarak zor durumda kaldığı zamanlarda matbaacılıkta, yayın evlerinde hatta demir yolu inşaatında çalışarak aile bütçesine katkıda bulunmuştur. Bu özelliklerini hikâyelerindeki kahramanlarına da uyarlayarak hiçbir şeyin son olmadığını çocuk kahramanlar vasıtasıyla ailenin ve aile birliğinin geleceği için hep bir şeyler yapılması gerektiğini vurgulamıştır. *Kayıkçı Güzeli* hikâyesinde babası ölen Nazlı hayat mücadelesinde annesi ve kendisi ailelerinin geçimi ve bir arada olması için çalışmıştır. Nazlı'nın annesi Nesibe Hanım bir tanıdıklarının yalısına oğlu Cemil ve kızı Nazlı ile yerleşir. Nazlı'nın babası denizde kaybolduğu için annesi onun yolcu taşımasına razı değildir ama Nazlı ailenin geçimi için bu işi yapmaya devam eder.

“Nesibe Hanım da güzel kadındı. Daha kırkına yeni gelmişti. Bütün canlılığını korumuştı. Kızından daha iri ve ağırdı. Ama kız onu dinlemiyordu. Karşıya veya komşu köyün vapur iskelesine yolcu götürmesine karşılaşmasını hiç istemiyor:

- Kışın ne yapacağız anne, diyordu. Babamdan maaş mı kaldı? Geçinecek gelirimiz mi var? Biz yazın çalışıp kışın yiyeceğiz. Bir iki ay sonra herkes çekip gider, sonra terzilik işi de kalmaz.

O yaşta bir kızın geçimi düşünmesi pek acıydı. Kenan Bey:

-Paranın gözü kör olsun, diyordu. Elimde olsa ben seni çalıştırır mıyım?”

TUĞCU, hikâyelerinde bazı varlıklı ailelerin ihtiyaçlı kişilere yardımcı olmaları konusuna da geniş yer vermiştir. Yardım edilen kişilerse o aileye fazla yük olmamak için genelde çalışırlar. TUĞCU’nun hikâyelerinde eğitim veya gelecekle ilgili diğer konularda çocuğun da fikrine saygı duyulur ve imkân tanınır. Genel olarak hikâyelerinde yer verilen çocuk kahramanlar aileye büyük önem veren çocuklardır. Bu çocuklar sorumluluk sahibi, sabırlı ve dürüst kişilerdir ve bu özelliklerinden dolayı da çevrelerine kendilerini sevdirebilirler. Anne ve babaları veya içlerinden birisi olmasa da çocuklar çalışarak aileyi bir arada tutarlar. Kız çocuklar da genelde aldıkları iyi eğitimle ileride kendi ayakları üzerinde duracak iyi bir aile ferdi olarak hayatı öğrenirler. Ailenin temeli oluşurken güçlü ve karakterli bir annenin görevi önem arz etmektedir.

TUĞCU’nun hikâyelerinin erkek kahramanları genelde çalışıp aileyi dağılmaktan kurtaran kişilerdir. Böylece aile zor durumdan kurtarılarak refaha ulaştırılır. *Bir Çırağın Öyküsü* hikâyesinde Yılmaz, ailesi ekonomik olarak zor durumda olduğu için aileyi bir arada tutma amacıyla küçük yaşına rağmen geceleri marangoz dükkânda çalışmaktadır.

“On iki yaşında bir çocuk olduğu halde, demek ki Yılmaz işe yarıyordu. Annesi alacakaranlıkta ona kahvaltı hazırladı. Daha ortalık yeni ağarırken atkısını boynuna doladı, arkasından dua ederek kapıdan çıkardı”

Burada tabi ki Yılmaz’ın annesinin onu dua ederek uğurlaması oğlunun aileleri için yaptıklarından ne kadar memnuniyet duyduğunun bir ifadesi olarak alımlanabilir. Çünkü onun yaşındaki çocuklar sokakta oyun oynuyordur.

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde çocuk kahramanların erken yaşta aile kurumunun sorumluluklarını üstlerine aldıkları diğer örnekler mevcuttur; *Yalnız Çocuk* hikâyesinde Yusuf, *Sokaktan Gelen Çocuk* hikâyesinde Murat, *İhtiyarlar* hikâyesinde Nazmi, *Köydeki Arkadaşım* hikâyesinde Hüseyin, *Ninelerin Ninesi* hikâyesinde Cahit mücadele ederek aileyi bir arada tutan kahramanlardır. Bu çocuklar aynı zamanda iyiyi kötüyü, faydalı olanı bilen sorumluluk sahibi kişilerdir. Aile kavramı kendileri için çok önemli olan bu çocuklar hem çalışıp hem de okumuşlardır.

Kemalettin TUĞCU'nun kendisi gidemese de evlerinin bir kısmını kiraya verdikleri Nevfer Mektebi'nin aileler için düzenlediği toplantı, gösteri ve müsamerelerde özellikle köy yerlerinden gelenler için modern aile hayatının öğretildiği etkinlikler düzenlenirdi. Bu etkinlikler TUĞCU'nun hikâyeleri için de ilham kaynağı olmuştur.

Babam ve Ben hikâyesinde hâli vakti yerinde olan Orhan Bey, zor durumda olan kız kardeşine sahip çıkarak aile birliğine önem vermeye dikkat çekmiştir. Çocuklara verilmesi hedeflenen değerlerden olan aile olma bilincinin hikâyelerde fazlaca işlendiğini görmekteyiz. TUĞCU, hikâyelerinde aile birliği değerini, ailenin bir arada olmasının insanların hayatındaki önemini yeri geldiğinde mutlulukta; yeri geldiğinde sıkıntılı durumlarda nasıl gerçekleştiğini anlatır.

Yetim Ali hikâyesinde aile bireylerinin dağılmayıp bir arada durabilmesi için, kız erkek ayrımı olmadan herkes ev işlerinin bir ucundan tutmuştur. *Yetimler Güzeli* hikâyesinde;

“Liseden dönen Canan, annesinin hazırladığı dikişlerin başına geçiyor, bazen ders kitabını yanına koyarak, arada bir göz atıyordu. Çoğu zaman, derin bir sessizlik içinde çalışıyorlardı. Can, ev işlerinden bir kısmını üzerine almakla onlara yardımcı oluyordu.” (Yetimler Güzeli)

Kadim Anadolu kültürünün aile birliğine önem verme değeri ile ilgili olarak en önemli özelliklerinden biri de ailenin oluşumuna ve o günlere gelmesinde büyük maddi manevi rolleri olan aile büyüklerine saygı göstermek, onları unutmamaktır. TUĞCU'nun hikâyelerinde de aile büyüklerine verilen önem her zaman üst seviyede olmuştur.

“Evimizde, aileden kalma birtakım resimler vardı. Bunların içinde Handan Hanım’ı göremedim. Yalnız, başı örtülü, güler yüzlü, gözlüklü ihtiyar bir kadının resmi vardı ki, babam bu resmi büyüttürmüş ve çerçeveleterek salonda bir yere asmıştı.” (Babam ve Ben: 13).

Yazar hikâyelerinde güçlü aile bağlarını işler:

“Baba evi bir vatandır kızım, yurtluktur. Baba evi kuşaktan kuşağa kalır. Onun her yeni sahibi, o evi yaşatmaya çalışır. Göçen damını onarır, duvarını, taşlarını yerine koyar, ocağını temizler, babasının oturduğu yere oturur, dedesinin çağından kalma orağı eline alıp bir zaman seyreder. Düşünür ki, kendi oğlu veya kızı da bir gün bu evde, kendisinin yaşadığını düşünecek, ‘Benim de bir babam vardı, sağlığında şurada otururdu.’ diyecek.” (Baba Evi: 36-37).

Yazar kendi aileleri güç durumdayken ailenin bakımını üstlenen dedesini hiç unutmaz. *Kuklacı, Dedemin Evi, Yuvaldan Uzak, Doğduğum Ev* hikâyelerinde evin direği olan dede karakteri aslında kendi dedesidir.

Kemalettin TUĞCU, hikâyelerinde aile bireyleri arasındaki iletişim, etkileşim vesilesiyle aile birliğine vesile olacak değerleri hikâyelerine alarak okuyucularına ailenin önemi ve aile üyeleri bir arada olursa neler yapabileceklerini nelerin üstesinden gelebileceklerini göstermeye çalışmıştır. Yazarın kendi kalabalık ailesini de hikâyelerinde görmek mümkündür.

4.1.1.3. Barış

Barış değeri Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde; insanlar arasındaki güven ve huzur duygusunu geliştirip toplumun birlik ve beraberlik duygularını pekiştirecek şekilde işlenmiştir. Toplumdaki barış duygusu, nitelikli yarınlara ulaşmanın şartı olarak görülmüştür. Geleceğimizin ve ülkemizin teminatı olan çocukların barış değerini kazanım olarak elde etmelerine yardımcı olacak hikâyelerin kurgusunda barış değeri ile bütünleşmiş karakterler görülmektedir. *Balıkçı Güzeli* hikâyesinde; konu gereği Selim, ülkede barışın ve birlik beraberliğin sağlanması için dönemin şehzadesi ile savaşa katılır, gösterdiği kahramanlık gereği bizzat Süleyman Paşa tarafından ödüllendirilir.

“Sana ne verilse azdır oğlum, dedi. Sen çok iyi yetişmiş bir asker, Çolak Hasan gibi bir kahramanın oğlusun. Bu vatan senden çok hayır görecektir...” (BG, s.40)

TUĞCU'nun hikâyelerinde, insanlar arası sevgi, dostluk, yardımlaşma duygularını gerektiren barış değerinin rol model karakterlerde bir meziyet olduğu görülmektedir. *Benim Babam* hikâyesinde yardımsever bir kahraman olan Orhan, bir gün rıhtımda dolaşırken küçük bir kızın denizde boğulmak üzere olduğunu görür. İyi bir yüzücü olduğu için hiç düşünmeden denize atlayarak çocuğu kurtarır. O ortamda çocuklara karşı göstermiş olduğu bu duyarlı hareketle toplumda dayanışmanın, barışın yaygınlaşmasını sağlayan örnek davranışta bulunmuştur.

“Göz göre göre bir çocuğun boğulmasına seyirci kalamam, dedim. Zaten bu, bilerek yapılmış bir hareket değil. (BB, s. 32)”

İnsanlar arasında barışçıl davranışların yaygınlaşması, karşılaşılan güçlüklerin daha kolay atlatılması için toplumda birliğin sağlanması için TUĞCU'nun hikâyelerinde işlenen barış değeri ile ilgili izleklere aşağıda yer verilmiştir.

Adını Değiştiren Çocuk hikâyesinde Mehmet Ali, babasının iyiliği, barışı hâkim kılmak için uğraş verdiği görülmektedir.

“Babam annemi hiç dövmezdi. Onlar iki kardeş gibi iyi geçinirlerdi. Köydeki ihtiyarlar bile babamın hatırını sayar ona “Ahmet Efe” diye seslenirlerdi. Babam temiz giyiniyor, herkese elinden geldiği kadar iyi davranıyor ve başı sıkılanlara yardım ediyordu. (ADÇ, s. 4)”

Ahretlik hikâyesinde Sevim'e kalan mirası komşuları çekemez ama o bütün bunlara rağmen zor durumda olan komşularına yardımcı olarak toplumda barışın yayılmasına katkıda bulunmuştur.

Bir mahalle karısının yetim malını yemek için kalkıp da Mehpare hanıma sattığı bu kibar aile çocuğu kendi kabiliyeti, kendi yaradılışı ile yerini bulmuştur. Mahalleye bu kadar iyilikte bulunan bu kızın nesini çekemiyorlar bilmem ki. Geçen hafta bir komşunun evi yandı, sokakta kaldı. Biz de dâhil, çoluk, çocuk bir yer buluncaya kadar bizde barın diyen olmadı. Bu kız onları bir hafta yedirdi, içirdi. Bizim kapımızdan inayet ola diye savılan bir dilenci onun kapısını çaldığı zaman eli boş çıkmaz. Fakirler için iaşe toplamak için kapı kapı dolaşanlar, hangi kapıyı çalsalar evin içinden ses çıkmaz. Sanki bütün mahalle, kapı kapmaca başka yere taşınmıştır. Ama bu kız onları boş çevirmez. (A, s. 54)

Barış değerinin içselleştirilmesine katkıda bulunan TUĞCU hikâyelerinde; düşmanlık besleme, nefret ve kin gütme gibi duygulara yer verilmediği için okuyucunun hayal dünyasında ve gerçek hayatında barış ve güvene dayalı dostlukların kurulmasına zemin hazırlamaktadır. Hikâyelerinde sürekli birlik ve beraberliğe vurgu yapan TUĞCU barış değerini ön planda tutmuştur. Kemalettin TUĞCU, hikâyelerinde milli birlik ve beraberliği, barışı sağlayacak, insanlara iyiliği, güzeli, sürekli birilerini suçlamamayı ve gocunmamasını gerektiren unsurları kullanmıştır.

4.1.1.4. Çalışkanlık

Kemalettin TUĞCU, hikâyelerini kaleme alırken kendi hayatından da izler taşıyacak şekilde çalışkanlık değerini olay kahramanlarına yansıtmıştır. Hikâyelerde değerler eğitimi ile kazandırılmak istenen hem dini hem de ahlaki öğeleri içerecek şekilde çalışkanlık değerinin yoğun olarak ele alındığını görmekteyiz. Hikâyelerde genellikle başkahraman olan çocuklar çalışkan ve iyi huylu kişilerdir. Kemalettin TUĞCU çalışkanlık değer aktarımını eğlenceli ve bir o kadar da farklı şekilde gerçekleştirmiştir. Çalışkanlık, azim gibi toplumun önemli değer yargılarını sezdirmeye ve benimsetmeye çalışır.

Anasının Kuzusu hikâyesinde Adnan'ın annesi sağlığın ve çalışmanın hayatta her şeyden önemli olduğunu söylemiş;

“Adnancığım, bugün senin kazancınla yaşadığımızı unutma. Dünyada en büyük varlık sağlıktır. Halimize şükretmemiz lazım. Sen tahsilini bitirince birdenbire çok büyük bir rahata erişeceğiz. (AK, s. 106)”

Bunun yanında hayat mücadelesinin paradan daha önemli olduğunu belirtmiştir.

“Zekâ, dürüstlük, çalışkanlık, yakınlarına candan bağlanmak, küçük yaştan beri hayatla boğuşmak okumak için gerekirse paket taşımak, defter tutmak, bunlar müthiş şeyler. Para ile alınamayacak, bir insan hayatını renklendirecek şeylerdir. (AK, s. 118)”

Adnan okulda da üstün bir çalışkanlık örneği sunmaktadır okuyuculara. Çalışkan insanlar halkın ve gittiği yerdeki kişilerin gönlünü kazanır. Kadim kültürümüzde Ahiler çalışkanlıklarıyla, insanlara verdikleri güven ve dürüstlikle gittikleri yerleri önce onlar

fethetmiştir. Adnan da okuldaki gayreti ve çalışkanlığıyla okuyucuları da bu yönde heveslendirecek bir örnek teşkil etmektedir.

“Adnan aç bir çocuktur, Adnan çok fakir bir çocuktur, Adnan okula devam edemeyecek bir çocuktur, fakat bunlara rağmen o çok güç bir iş yapar, dişlerini sıkarak gibi çalışıyor. Okula geldi geleli onu şeref listesinin başından hiçbir öğrencimiz indirtmedi. Onun notlarını, güzel giyinmiş, karnı tok ve cepleri paralı çocuklar alamıyorlar. Onun sağlam karakteri ve okumak için gösterdiği inat eşsizdir. (AK, s. 58)”

Çocuk okurlarının ruh dünyalarına attığı çalışkanlık değeri ile ilgili tohumlara bakarak TUĞCU’nun hikâyelerinin eğitici ve öğretici yönünü görmekteyiz.

TUĞCU’nun hikâyelerinde çalışkanlık değerine sahip bireyler; başladıkları işi bitirir, önlerine çıkan engelleri aşmaya gayret eder, kararlılıkla, yılmadan elinden geleni yaparlar.

Altın Bilezik hikâyesinde Ali Usta’nın yanında çıraklık yapan Ahmet çalışkan ve gayretlidir. Ali Usta onun hakkında umutludur ve iyi bir gelecek kurması için ona işle ilgili daha fazla şey öğretmek ister. Karşılığında Ahmet’ten merak ve gayret görmesi ustasını da memnun eder.

“Bu zeki ve gayretli çocuğun ileride çok işler başaracağını ve çok iyi yetişeceğini kestiren Ali Usta, ona her şeyi öğretmek istiyor, yapamayacağı işleri bile vererek gayretini arttırıyordu. Fakat Ahmet, onun umduğundan ve görüldüğünden daha becerikli çıkıyor ve bir görüşte her işi kavlıyor, gözünü dört açıyordu. (AB, s. 28)”

Kardeşim Tomris hikâyesinde bu durumun açık örneğini görebiliriz. Kendisine hedef belirleyen ve bu doğrultuda çalışkanlık değerini adeta karakter haline getiren Tomris’in şu ifadeleri örnektir:

“İnsanın bir gayesi olması ve hep bu uğurda çalışması ne kadar iyi. Sade Fatoş değil, ben de benim çalışmalarımın sonraya Kayalar köyünün eski halkı da boşaltılmış, yüzüstü bırakılmış bir köyü yeniden kurmak için hep birlikte çalışmıştık. (KT, s. 92)” Hedefine ulaşan kişi ulaştığı yerden memnun olursa bu yolda çektiği sıkıntılar onda tatlı bir anı olarak kalıyor. Kişinin boş bir çalışkanlık değil de özüne uygun bir hedef

doğrultusunda başarıya ulaşmak için olay kahramanlarının duygu ve düşünceleri ile bütünleşik olarak çalışkanlık değerini görüyoruz TUĞCU'nun hikâyelerinde.

4.1.1.5. Dayanışma

Günümüz iletişim çağında gerçekleşen kültürel etkileşimin olumsuzluklarına karşı toplumu ayakta tutarak insanların birlik ve beraberliğini sağlayan ortak paydalardan biri olan dayanışma değeri, Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde istenen davranışlara rehberlik eden ve olay kahramanlarında bulunan inançlardır. Kemalettin TUĞCU, dayanışma değerinin ilkelerini, bireyin ilk eğitim yuvası olan aile kurumu içinde işlemiştir. Bireylerin ailede kazandığı dayanışma değerini daha sonraki yıllarda alışkanlık haline getirdiklerini görmekteyiz. TUĞCU'nun hikâyelerinde SBDÖP'nin amaçları arasında yer alan; öğrencilerin okulda ve okul dışında kendine özgü bireyler olarak etkin bir şekilde sosyal hayata katılmalarında pay sahibi olan dayanışma değeri ile ilgili öğeler bulunmaktadır.

Hikâyelerde aile bireyleri arasında kuvvetli bir dayanışma vardır. *Babam ve Ben* hikâyesinde hali vakti yerinde olan Orhan Bey, ekonomik olarak zor durumda olan kız kardeşine yardım etmektedir. “*Daireyi kızın adına satın aldım. Sonra, evi döşemeleri için, ayrıca kızın kıyafetini yoluna koymaları için para verdim. Epeyce yekûn tutan bir parayı da bankaya yatırdım*” (*Babam ve Ben*, s. 38).” Burada olduğu gibi, eğitimin temel amaçlarından biri olan ve çeşitli yöntemlerle birlikte yaşam süren bireylere kazandırılması hedeflenen ve toplumsal değerlerden olan dayanışma ruhunun hikâyelerde uygulamalı olarak yer bulduğu görülmektedir. Kemalettin TUĞCU'nun kendisi de kalabalık bir ailede dayanışma ruhu içerisinde büyüdüğü için bu durumu hikâyelerine ve edebi kişiliğine de yansıtmıştır.

Üç Arkadaş hikâyesinde dayanışma değerine örnek olarak gösterebileceğimiz bir davranış sergilenmiştir. Özcan, Ömer ve Kenan ellerinde olan imkânlarını yanında kaldıkları yaşlı adama destek olmak için harcayarak kendilerince bir dayanışma örneği göstermişlerdir.

“*Kendiniz kazanıyor, kendiniz geçiniyor, bizi de rahata kavuşturuyorsunuz. Ömer sen geldin geleli benim elimi işe sürdüğüm, aç kaldığım oldu mu? Siz beni rahata kavuşturdunuz. Sizin gibi aslan çocuklarım olunca benim için sıkıntı kalır mı? (ÜA, s. 74)*”

Çocuklar Adası hikâyesinde, çocukların denizde gezintiye çıktıkları Osean adındaki gemileri batar ve onlar da yakınlardaki bir adaya sığınarak burada dayanışma içerisinde yaşarlar. Zaman geçtikçe adada bulunan Bekir Amca ve altı çocuk adada buldukları hayvanların bakımını üstlenirler.

“Çocuklar meraklarından gece uyuyamadılar. Sabahleyin pek erken kalktılar. Keçi ile Karakaçanı da evin yanında otlak yere bağladılar. Toraman da başıboş olarak bırakıldı. Tavuk ve horoza yem serpildi. Hepsine ayrı ayrı su kondu. (ÇA, s. 29)”

Burada çocukların bu davranışlarını kontrol eden yönlendiren, karşılaştıkları olayları değerlendirmelerinde kullandıkları ölçütleri neticesinde doğru davranışlarına vesile olan ilkeleri dayanışma değeri olduğu görülmektedir.

Dayanışma değerinin, mahalle kültürü ve birbirine güven kavramlarıyla hikâyelerde ele alınarak çocuğun bu yöndeki gelişimine katkı sağlanmıştır. *Bizim Mahallenin Çocukları* hikâyesinin başkahramanı Selim Dede şahsında çocuklara bir dayanışma örneği sergilenmiştir. Bir arada yaşadığımız diğer insanlar için gerektiğinde neler yapılabileceğinin uygulamalı şekilde bir örneği ile karşılaşıyoruz bu hikâyede. Selim dede ihtiyaçlı olduğu halde sırf çocuklar oyunlar oynasın ve bu sayede orada toplanan çocuklara öğütler versin, onları vatan ve ülke için iyi birer vatandaş olarak yetiştirmelerine katkıda bulunsun diye boş arsasını satmamaktadır. Daha sonra mahalleli ve çocuklar da bu iyilik karşısında bir dayanışma içerisinde Ömer ve Selim Dede’ye arsanın küçük bir bölümünde yeni ev yapımına imece usulü yardım etmişlerdir. Ayrıca Selim Dede’nin, annesi ölen ve kimsesiz kalan Özdemir’in bakımını tek başına üstlendiğini gören mahalleli dayanışma örneği göstererek; bazıları sütünü, bazıları kıyafetlerini, bir kısmı da okul masraflarını karşılamış, mahallenin bakkalı ve eczanesi dâhil herkes elinden gelen kadarını yaparak bir dayanışma örneği göstererek çocuklarda bu değer oluşup davranış haline gelmesine katkıda bulunmuşlardır hikâyede. Selim Dede mahallenin çocukları özelinde çocuk okurlarına adeta bir yol haritası çizmiştir. Gösterilen dayanışma örneğinin bir beklenti karşılığında olmaması gerektiğini; *“Oğlum insan bir iyilik yaptığı zaman onu ballandıra ballandıra ortalığa yayarsa o iş iyilikten çıkar.” (BMÇ, s. 47)* diyerek ifade etmiştir.

“Çocuklar, ana, baba hakkı çok büyüktür. Üzmeyiniz onları. Onların aklı daha çok erer. İçinizde dersine çalışmayanlar var. Mektebe gidip de çalışmamak olur mu? Bir daha bana dert yanmaya gelirlirse ben giderim buradan.” (BMÇ, s. 11).

“Çocuklar, ananıza, babanıza karşı gelmeyiniz. Onların hakkı çok büyüktür. Her şeyin bir sırası var. Bakın size bir hikâye anlatayım. Sonra anlatmağa başlamıştı. Kalp kırmak, gönül kırmak çok kötü bir iştir çocuklar. Kırılan kalp incecik bir bardak gibidir. Onu ne kadar yapıştırsanız kırık yerleri belli olur.” (BMÇ, s. 94) diyerek onların evlerinde anne babalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini telkin etmiştir.

Kendisi de Özdemir’e bakabilmek için çalıştığı lokantada insanlar arası ilişkilerde nasıl davranılması gerektiği konusunda iyi örnekler sunmuştur.

“Müşteri fazla diye kimseyi kırmayın. Yemeğin tadını tuzunu esirgemeyin. Yağdan pirinçten biraz fazla kazanayım derken müşteriden kaybedersiniz. (BMÇ, s. 73)”.

“Vakti saati gelir kazanırsın oğlum. Doğrulukla iş görenler hiç aç kalmaz. (BMÇ, s. 78).”

Doğası gereği toplum olarak yaşayan insanların birbirlerinin kıymetini bilmeleri gerektiğini, dayanışma değerinin ise bu noktada önemli bir görev üstlendiğini *Eskici Baba* hikâyesinde de görüyoruz. “Oğlum su bulanmayınca durulmaz. İnsanlar böyle olayla karşılaşmayınca birbirlerinin kıymetini bilmezler, dedi. Canımız yanmayınca ağrının, acının ne olduğunu bilemeyiz.” (EB, s. 79) Bu hikâyede de kişiler sadece kendi çıkarlarıyla değil duyarlı bir şekilde çevrelerindeki ailelerde veya kişiler arası meydana gelen olumsuzluklarda da müdahil olunarak problemler çözülmeye çalışılmıştır. Örneğin *Eskici Baba*, bir büyük olarak babasıyla nasıl konuşması gerektiğini Nurten’e nasihat eder.

4.1.1.6. Duyarlılık

Özellikle SBDÖP’de yoğunlukla bulunan değerlerden biri olan ve oldukça kapsamlı olan duyarlılık değeri diğer birçok değerle de etkileşim halinde olduğu görülmektedir. TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde, başkalarının yaşadığı zorluklara karşı duyarlı olan insanların bulunduğu çevrede duyarlı davranışlarla doğru arttığını, dolayısıyla toplumda duyarlı davranış lehine değer kazanımlarının arttığını

görmekteyiz. Ayrıca TUĞCU'nun hikâyelerinde bireyler kişiler arasında olduğu gibi çevreye karşı da duyarlılardır.

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Ahmet kapıcılıkla geçinmelerine rağmen oğlunun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranışlar sergilemektedir. Ahmet Bey eve geldiğinde yorgun dahi olsa çocuğunun ödevleriyle ilgilenir onu okutmak ve bir şeyden mahrum etmemek için çaba gösterir.

Çevrede öğrencilerin dersleri ve planlarına karşı büyüklerin duyarlılığı onları daha fazla motive edici etkenler olabilmektedir. *Emekliler* hikâyesinde Necdet'in annesiyle evlenen Arif Bey, Necdet'e ve derslerine karşı duyarlıdır. Ona sürekli derslerini ve durumunu sorması Necdet'i de derslerine karşı daha fazla ilgi duymasına sebep olmuştur.

“Arif Bey beni yanına çağırdı. Derslerimi sordu. Elini omzuma koydu. İlgi gösteren içtenlikli bir adamdı. Ara sıra onlara da gitmemi istiyordu. (E, 76).”

Hikâyede aynı şekilde Necdet'in dedesi de onun her türlü ihtiyacıyla alakadar olmuş çocukların duyarlılıkla ilgi ve alakayla büyüyeceklerini topluma ve ülkeye faydalı bireyler olacaklarını son derece iyi bir kurguyla anlatır.

“Dedem bulup buluşturur, bana harçlık verir. Bu parayı da herkesten saklar. Çünkü onun bir yerinde para vardır sanırlar ve ona kirli çıkın derler. (E, 39).”

Kara Annem hikâyesinde Meleknaz Hanım kendi çocuğu olmasa da Engin'e karşı son derece duyarlıdır.

“Ben Meleknaz Hanımın annem olduğuna inanmış ve onu öyle sevmiştim. Onun bana karşı olan sevgisi sonsuzdu. (KA,38).”

Günlük hayatta yapılan iyiliğe kimsenin duyarsız kalamayacağını, inşaların yanın da hayvanlar da yapılan iyiliğe karşılık verdiğini hikâyelerinde ele almıştır. İnsanların çevreye ve canlılara karşı duyarlı merhametli olmaları yaşanan dünyaya karşı ilgi duyarak sorumluluk almaktır bir nevi. Hikâyelerde de bu bilinçte olan kişilerin örnek teşkil edecek hareketlerini görmekteyiz. Ateş *Böcekleri* hikâyesinde, süt sağan Nazife Hanım inek sütünü bırakmayınca karnına vurmak ister. Burada Bilge, hayvanlara karşı bu olumsuz davranışa izin vermeyerek duyarlılık örneği göstermektedir.

“Onları Nazife Hanım sağlıyordu. Yalnız, hayvanlar sütlerini bırakmak istemiyor, kendilerini kısıyor, kadın onların karınlarına yumruk vuruyordu. Kaç defa yalvardım:

- Vurma yenge, bu ana işte. Yavrusuna süt saklıyor.

Nazife Hanım:

- E, biz bunları boşuna mı besliyoruz? Derdi. Süt buzağıya da yeter bize de.

- Sana sütünü koyuverir mi?

- Bakalım yenge. Bir gün denedik. İnekler başlarını çevirip bana baktılar. Sütlerini de bıraktılar. Bu ineklerin boyunlarına mavi boncuktan birer dizi yaparak taktım” (AB, 40-41).

Zaten kendisi de duyarlı bir insan olan Kemalettin TUĞCU, yaşadığı dönemdeki olaylardan psikolojik olarak etkilenerek bu duygu ve düşüncelerle duyarlı eserler kaleme almıştır. Dönemin Türkiye’si ile ilgili olarak; sosyal, siyasi ve ekonomik yapıyı hikâyelerinde ele almıştır. O dönemin şartlarının ve toplumun yaşam tarzının hikâyelerine yansıdığını görüyoruz. Kahramanlar yakın ve uzak çevrede yaşananlara tepkisiz kalmamaktadırlar.

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla yakından ilgili olan duyarlılık değeri, TUĞCU’nun hikâyelerinde kişilerin etraflarında yaşananlara hiçbir zaman duyarsız kalmamalarıyla karşımıza çıkmaktadır. İnsanın önce yakın çevresinden başlayarak ve sonrasında da dünyada yaşanan ve bütün insanlığı etkileyen gelişmelere kayıtsız kalmayarak duyarlılık göstermesi, sosyal bilgiler dersinin de amaçladığı birey tipleri arasında olduğunu görmekteyiz. TUĞCU’nun hikâyelerinden; *Bir Çırağın Öyküsü* ve *Kahvedeki Adam*’da duyarlı komşuları, zor durumda olan insanlara yemek gönderir. Burada kadim kültürümüzde yer alan güçlü komşuluk ilişkileri ve duyarlılık örneğini görebiliriz.

“Katlardan birinin hizmetçisi bir tepsi ile aşağıya inmişti:

-Esmâ abla, diyordu. Elin yemek yapmaya değmemiştir, diye hanım sana yemek yolladı. Afiyet Olsun...

Yılmaz ne zamandır açtı. Hala hıçkırıyordu ama yaşları kesilmişti. Çorbayı içiyordu. Aç midesine bu terbiyeli çorba ne iyi geliyordu” (BÇÖ, 30- 31)

Bünyesinde, koruyuculuğu, yardımseverliği ve destek olmayı barındıran duyarlılık değeri, hikâyedeki kahramanların etraflarında olan gelişmelere karşı tepkisiz kalmayarak harekete geçtiklerini görüyoruz. *Balıkçının Kızı* hikâyesinde Deniz’in duyarlılığı vesilesiyle köyde eğitim imkânı olmayan çocuklara bu imkânın sağlanması için esnaftan yardım istenerek çocukların bu ihtiyaçları karşılanmıştır. Çocukların A’dan Z’ye tüm ihtiyaçları Deniz’in öncülüğünde köyün bakkalı, sütçüsü, oduncusu vs. tarafından karşılanır. Deniz küçük olmasına rağmen köy halkına duyarlı davranış hususunda adeta ders verir.

“Düşündü, taşındı, nihayet bir çare buldu. Şimdi Şaban Efendi, dört kişiye günde birer kilo ekmek veriyor. Kasap İlyas Efendi iki yüz ellişer gram et, Sütçü Sadık birer kâse yoğurt, Bakkal Kadri kış boyunca beş kilo şekerle, beş kilo yağ, Oduncu Rasim de beşer çeki odun vermeye zorlanır...” (BK, 63).

Ninelerin Ninesi hikâyesinde de Naime Nine torununun okumasına ilişkin gerçeğe duyarsız kalmaz okuması noktasında elinden gelen gayreti gösterir.

Hikâyelerde bu ve benzeri durumlarda; iyi bir vatandaş olmak için duyarlılık değerine sahip bireyler olmanın gerekliliğini görmekteyiz.

4.1.1.7. Dürüstlük

Kemalettin TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde dürüstlük değeri ile ilgili karşılaşılan izlek ve metaforlar aşağıdaki gibidir.

Adını Değiştiren Çocuk hikâyesinde Lamia Hanım’ın hakikatli ve hassas bir kişiliğe sahip olan çocuğa karşı kendisi de mecburen dürüst davranmak zorunda hissettiğini ifade etmiştir. Hakikat metaforu dürüstlük değeri ile yakından ilgili olan bir kavramdır.

Kimseyiz Çocuklar hikâyesindeki Çakır, dürüst, gözü pek, çalışkan bir çocuktur. Bir gün yolda bulduğu değerli bir yüzüğü sahibine teslim ederek dürüstlüğü göstermiştir.

Komiser:

- *Sen adam evladısın Çakır, dedi. Aferin sana. Dün yaptığın çok hoşuma gitti. Sapına kadar namuslu bir çocuksun. Senin gibi dürüst ve yüreği temiz çocuklara her zaman ihtiyacımız var.* (KÇ, s. 72)

Hikâyede namus metaforu dürüstlük ile ilişkilendirilmiştir. Dürüstlük değeri için TUĞCU'nun hikâyelerde geliştirdiği metaforlardan biri namus kavramıdır. TUĞCU'nun namus metaforu ile dürüstlük değerini tasvir ettiği diğer bir hikâyesi; *Küçük Gazeteci* hikâyesidir. Bu hikâyede ise; fedakâr ve çalışkan bir çocuk olan Ali, suçsuz yere babası hapse girdiği için çalışmak ailesini geçindirmek zorunda kaldığında gazete satarak geçinirler. Ali bu işi küçük görmez ve geçimlerini bu işten sağladığı için değer atfeder, namus metaforu ile dürüstlük değeri bağdaştırılır. Hikâyede bireylerin bazı şeyleri kaybetse de onurlarıyla çalışıp hayatlarını devam ettirmeleri namus metaforu bağlamında dürüstlük değerinin insan hayatındaki önemine ve değerine işaret edilmiştir.

“Ben namusumla gazete satar, para kazanır, evime bakarım. (KG, 69)”

Ali'nin kullandığı bu ifade, okuyucunun kendi dünyasında dürüstlük değerini anlamlandırmasını sağlayacak bir ifadedir.

Kemalettin TUĞCU'nun *Küçük Kaptan* hikâyesinde dürüstlük değeri, hayırlı evlat metaforu ile karşımıza çıkmaktadır. Hikâyede denize düşen ve boğulma tehlikesi geçiren kız çocuğunu kurtaran Ahmet'in bu hareketinden çok memnun kalan Perihan'ın babası Doktor Bey, memnuniyetini Ahmet'in annesine ifade ederken;

- *“Herkes oğlunuz kadar hayırlı bir evlat olamaz, dedi. Ahlakça çok dürüst olduğu kadar da çalışkan ve iyi yürekli.* (KK, 86)”

Diyerek, toplumda dürüst kişinin özelliklerinin nasıl algılandığı ile ilgili güzel ahlak metaforu kullanılmıştır.

Öksüz Murat ve Öksüz Oğlan hikâyelerinde her ne olursa olsun yalan söylemeyen Murat ve Selim karakterleri doğru sözlülükleri ve dürüstlükleriyle okuyucularına dürüstlüğün hep ön planda olduğu yaşam tarzı sunmuştur. *Üç Arkadaş* hikâyesinde, bir insanın iş bulabilmesi hayatını idame ettirebilmesi onun dürüstlüğüne bağlı bir fiil olduğu vurgulanmıştır. Bu hikâyede yüz aklı metaforu dürüstlük değeri

ile ilişkilendirilip, eğer bir insan dürüst olursa işlerinin bir şekilde yoluna gireceği vurgusu yapılmıştır.

“İnsan yüzünün akı ile çalıştıktan sonra her yerde iş bulur. İş buluncaya kadar bizde kalırsın. (ÜA, 6-7)”

Yolunu Şaşırın Adam hikâyesinde Arman, bir gün bir kişinin yaptığı hırsızlıkla ilgili şahitliğini, babasının gönlü razı olmasa da kabul etmiştir. Burada da doğru konuşma ve şahitlikten kaçmama metaforları dürüstlük değeri ile ilişkilendirilmiştir. *Anasının Kuzusu* hikâyesinde, hayat mücadelesi ve alın terinin kutsallığı metaforunun dürüstlikle ilişkilendirildiği görülebilir. Hikâyede Avukat Bey Adnan’a hayatta bazı şeylerin maddiyatla ölçülemeyeceğini bunlardan birinin de kişinin verdiği hayat mücadelesi olduğunu söyler.

“Zekâ, dürüstlük, çalışkanlık, yakınlarına candan bağlanmak, küçük yaştan beri hayatla boğuşmak okumak için gerekirse paket taşımak, defter tutmak, bunlar müthiş şeyler. Para ile alınamayacak, bir insan hayatını renklendirecek şeylerdir. (AK, 118).”

Güzel Bir Gün hikâyesinde Selim karakteri dürüstlüğü ile ön plana çıkan ve okuyucuya örnek olan başkarakterdir. Ali Efendi Selim’e güvenir ve dükkânını ona emanet eder. Ona bütün elektrik işlerini öğretir. Dürüst ve çalışkan olan selim o çevrede kısa sürede tanınır ve sevilir.

Yazarın hikâyelerinde bu örneklerden yola çıkarak dürüstlük değerine yer verildiğini görebiliriz.

4.1.1.8. Saygı

TUĞCU’nun hikâyelerinde saygı değerini; muhatap alınan kişinin konumu, özelliği ve durumunun gözetilmesi, alçakgönüllü olma, insanların kişiliklerine önem verme, kendisine davranılmasını istediği şekliyle başkalarına davranma gibi tutumlarda görebiliriz. İncelenen hikâyelerde çocuk kahramanların kendilerine ve karşıdaki insanlara saygılı çocuklar olduğu görülmektedir. Kendi aile ortamı da kalabalık bir ortamda geçen yazarın toplumdan kopuk olmadığını hikâyelerinde görmek mümkündür. İncelenen hikâyelerinin okuyucuyu yaşama hazırlayacak özellikte ve Türk Milli Eğitim Sistemi Genel Amaçları ile SBDÖP değerlerinden saygı değeri ile örtüştüğü görülmektedir. Hikâyelerde çocuk kahramanların sergilemiş oldukları saygı değeri ile

ilgili tutumları ile okuyucunun kendine ve başkasına saygı duyma yaşantısı kazanmasına imkân sağlanmaktadır. Kadim kültürel değerlerden olan ve ülke kalkınması için gelecek nesillere aktarılması hedeflene değerlerden olan saygı değeri, TUĞCU'nun hikâyelerinde; toplumda, ailede, okul hayatında, içinde yaşanan sosyal çevrede birey hayatındaki teşekkülü ele alınarak saygı değerinin okuyucu tarafından içselleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu şekilde saygılı davranışlar sergileyen insanların milli ve evrensel değerlere sahip olduklarını görmekteyiz. İncelenen hikâyelerde saygı değeri kapsamında; emeğe saygı, büyüklere saygı, fikirlere saygı konularında gözlemlenen izlek ve metaforlar aşağıda açıklanmıştır.

Toplumun önemli manevi özelliklerinden biri de anne babaya, büyüğe, yaşlılara, bilgili insanlara karşı duyulan saygı değeridir. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinin önemli özelliklerinden bir de bu terbiyeye yer verilmesidir. Manevi bir olgunluk göstergesi olan büyüğe saygı duyma değerine, TUĞCU'nun hikâyelerinde gerek ailede ve gerekse toplumsal yaşamda rastlıyoruz.

Altın Bilezik hikâyesinde bir demircinin yanında çalışan Ahmet, bir gün dükkâna yaşlı bir usta geldiğinde ona saygı göstererek elini öpmek istemiştir. Toplumumuzda bir saygı ifadesi olan bu metaforun hikâyede kullanımı büyüklere olan saygının bir göstergesidir.

“Ahmet, onun elini öperken içinde saygı ile karışık bir korku duymuş, yüreği çarpmıştı. (AB,8)”

Toplumumuzda yaşça büyük olan insanların kendilerine olduğu gibi onların tecrübe ve birikimleri ile ifade ettikleri sözlerine de saygı gösterilmektedir. *Altın Bilezik* hikâyesinde de benzer bir durum şöyle yaşanmaktadır: Ahmet ve beraber çalıştıkları Hüseyin, yanında çalıştıkları Ali Usta'ya ve söylediklerine karşı derin bir saygı duymuşlardır;

Hüseyin:

- *“Ahmet, bana bak! Ali usta bir şey yapacağı zaman iyice düşünür. Herkes ona akıl danışır. Elbet bir bildiği var ki seni yolluyor. Bak günde on beş lira alacaksınız. Hem bu iş kısa sürecek. (AB, 40).”*

Ahmet kendisine bu mesleği öğreten ustasını her zaman saygıyla anar ve işinin kıymetini bilerek geçimini sağladığı sanatına da saygı duyar.

...Ahmet, sol eliyle sağ bileğinin üstüne vurarak:

-Parayı kazandıran <sanat> adlı altın bileziktir! Demişti. Dünyada hiçbir şeye güvenilmez, fakat bu altın bilezik varken ben bir şeyden korkmam! Nur içinde yatsın! Bana bunu ustacığım takmıştı. (AB, 87).

Anasının Kuzusu hikâyesinde Adnan, annesinin el emeği göz nuru dökerek diktiği palto özelinde anneye, emeğe karşı olan saygıyı görüyoruz.

...ben biçimsiz de olsa, annemin o kadar göz nuru döktüğü bu paltoyu beğeniyordum. Beğenmesem de arkamdan çıkartmazdım hem üşüyor hem de annemin gücüne gider diye korkuyordum. (AK, 40).

Balıkçı Güzeli hikâyesinde büyüklerine son derece saygılı davranan Selim, aynı zamanda insanların sorunlarına çözüm bulur.

“Selim büyüklerine nasıl saygı göstereceğini çok iyi biliyordu. Ona işi düşenlerin hemen hepsi memnundu. (BG, 59).”

Değerler eğitiminin amaçlarından olan insanları sosyalleştirme çabası gereği bireyler arası iletişimde saygı değerinin önemli bir işlevi olduğu görülmektedir. TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde yaşlılara hep saygıyla davranıldığı görülüyor. Büyüklere hiç karşılık beklemeden gösterilen bir saygı vardır. Kültürümüzde var olan kutsala saygıyı da TUĞCU’nun hikâyelerinde bayram metaforunda görmemiz mümkündür.

Huysuz Çocuk hikâyesinde bir bayram günü Orhan, önemli dini günlerde toplumumuzda olduğu gibi o da kâhyanın elini öpmüştür.

“Orhan ona doğru ilerledi.

- Lala Bey, dedi. Bayramınız mübarek olsun. Adam utanıyordu. Fakat Orhan onun elini öptü. (HÇ, 52).”

Bireyin özelliklerinin oluşmasında önemli etkileri olan ailede (Öztürk, 2015) birlikte yaşanan kişilere de çocukların veya aile bireylerinin saygılı davrandıkları görülmektedir. Böyle davranarak, insanlar arasındaki olumsuz durumlar olumluya

çevrilerek güzel bir iletişim kapısı açılmıştır. Kendine ve başkalarına değer veren çocuk kahramanlar çevrelerinden aynı değer ve saygıyı görmüşlerdir. Hikâyelerde her öğrenme gibi saygı değeri de ailede başlatılarak olumlu iletişimin temelleri atılmıştır.

İncili Terlik hikâyesinde ileri görüşlü, zeki ve tertipli bir kadın olan Gülmisal Kalfa'nın fikirlerine değer verilir saygı duyulur ve bir iş yapılacağı zaman onun fikri alınır. Celile Hanım; *“Bir kere de dadıma soralım!”* Der. Kültürümüzde *“Bin bilsen de bir bilene danış!”* atasözü bu durumu açıklayan bir davranış olarak görülebilir.

Kaçık hikâyesinde ise saygı değerini alışkanlık haline getirerek hikâyenin kahramanı Mustafa Çavuş'un ağabeyine karşı saygılı davrandığını görüyoruz. Bunun yanında TUĞCU'nun hikâyelerinde bireylerin işlerine karşı da saygı duyduklarını görüyoruz. *Kimsesiz Adam* hikâyesinde Erol, işine duyduğu saygıdan dolayı elinden gelen gayreti göstermektedir. Ustası Erol'u ve bu davranışlarını överek topluma mal olmuş saygı değerini, kişinin işine de göstermesi gerektiğini vurguluyor.

“Hem hakikatli hem açıkgöz çocuk. Bayağı iş beceriyor. Kimsenin tenezzül etmediği ufak tefek dökümleri de üstüne alıyor. İşte vergi veriyoruz, elektrik yanıyor, kömür alabiliyoruz. Madenimiz de var. Eh ben de elimden geleni çocuktan esirgemiyorum. Bakınız dükkân karanlıktır, biçimsizdir ama her taraf derli toplu. Ne ararsanız yerindedir. Erkenden gelir, anahtar onda. Dükkânı açar, etrafı süpürür, ben gelince çayımı söyler, hiç boş durmaz. (KA, 40).”

Günlük hayatımızın her alanında olduğu gibi saygı değerinin, toplumsal kuralların sağlanması ve devamında, insanlar arası etkili iletişim ve empati kurabilme noktasında önemli işlevlerini TUĞCU'nun hikâyelerinde görmek mümkündür. Saygı izleğine TUĞCU'nun *Komşularımız* hikâyesinde, başkalarının kişiliğine saygı gösterme noktasında alçakgönüllülük metaforu olarak rastlamak mümkündür. Saygı bekleyen insan karşısına saygı gösterip, kendine davranılmasını istediği şekilde başkasına davranmaktadır.

Nail'in kunduracıda çalıştığını gören sınıf arkadaşı Cahit onunla selamlaşmayı istemiş; fakat Nail, utanmıştır elleri boyalı olduğu için. Cahit onun kişiliğine değer verip çalışmanın ayıp olmadığını belirtmiştir.

Ayrılırken elimi uzattım, o bana elini vermedi:

- *Ellerim çok kirli, dedi.*

Zorla elini tuttum, sıktım:

- *Çalışan eller kirli olmaz, dedim. (K2, 43).*

İncelenen hikâyelerin ana karakterleri, şartlar her ne olursa olsun karşıdaki insanlara saygılı davranır, onları olduğu gibi kabul etmenin yanında insanların fikirlerine de saygı gösterirler. Bu sebeple hikâyelerde toplumdaki şiddet eğilimi yok denecek kadar azdır. Böylece hikâyelerde; değerler eğitiminin amaçlarından olan insanı sosyalleştirme çabasına katkı sağlayacak şekilde saygı değerinin ön planda olduğu görülebilir. Hikâyelerde, değer verilen kişilere saygı duyulmakla beraber onların fikirlerine de saygı duyulduğunu görmekteyiz. Bunun yanında emeğe saygı ve yapılan işe saygı duyulması gerektiği de sık olarak ele alınmıştır.

4.1.1.9. Sevgi

TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerden biri de sevgi değeridir. Hikâyelerde sevgi izleğini oluşturan kavramlar; vatan, millet, kardeş, anne-baba, toprak, doğa, hayvan, çocuk, okul, kitap metaforlarıdır. Onun hikâyelerinde sevgi değerini kazanan çocukların hayatta hep mutlu olduklarını görüyoruz. Kemalettin TUĞCU'nun kaleme aldığı hikâyelerinde çocukların sevgi değerini kazanmalarına ve benimsemelerine temel oluşturabilecek türde sevgi değerinin önemi hissettirilmiştir. Hikâyelerde çocuklar, çevrelerindeki insanlardan evrensel bir değer olan sevgi değerini görmektedirler. İncelenen hikâyelerde sevgisiz insanların sıkıntılarını ele alırken; hayata ve çevresine sevgi ile yaklaşan insanların yaşantılarına da yer vermiştir. Yazarın kendi hayatında özellikle annesi fiziksel durumundan dolayı ona gösterdiği bağlılık ve sevgiyi, yazarın hikâyelerindeki anne sevgisinde görebilmek mümkündür.

Yazarın hikâyelerinde özellikle anne sevgisini ve annenin çocuk hayatındaki önemi üzerinde durulur. İncelenen hikâyelerde çocuğa karşı genelde sevgi ve merhametle yaklaşılın ve fedakârca bir tutum sezilmektedir. Hayvanları korumak ve hayatta kalmaları noktasında onlara yardımcı olmak anlamında hayvan sevgisine ve hayvanlara karşı merhamet duygusuna, hayvanlarla da dost olunabileceği gibi çocuk okurlara bu sevgiyi aşılacak duygulara sıklıkla yer verilmiştir. Toplumumuzda her ailenin çocukları üzerinde umutları ve beklentileri olan; gelecekte iyi bir meslek edinebilmek için okuma ve okul sevgisi TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde de

kahramanların hedefleridir. Çocuğun hayatında önemli bir yer alan okul sevgisi TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde sıklıkla ele alınmıştır.

Uğruna savaşların verildiği, hatta yazarın çocukluğunda da bu savaşlardan en önemlisi olan Çanakkale Cephesinde şahit olduğu, bir milletin en önemli varlıklarından olan vatan metaforu kapsamında ise sevgi değerinin vatana duyulan derin ve içten bir sevgi olduğu görülmektedir. Vatan sevgisi; ülkesinin kalkınması için fedakârca çalışmayı, vatanını korumayı, vatandaşlarına karşı sorumluluk bilincinde olmayı gerektirir. Böylece vatansever bir kişide sevgi, çalışkanlık ve cesaret duyguları pekişmiş olmaktadır.

Kemalettin TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde sevgi değeri ile ilgili izlek ve metaforlar aşağıdaki gibidir.

Sevgi değerini, *Adımı Değiştiren Çocuk* hikâyesinin başkahramanı Mehmet Ali'de okul ve okuma metaforu üzerinde görmek mümkündür. Mehmet Ali ilgisinden dolayı küçük yaşta okumayı öğrenmiş ve okuma ona zevk veren bir eylem haline gelmiştir.

“Okudukça dünyanın çok daha büyük olduğunu öğreniyor, deniz resimlerine, tren resimlerine, kat kat binalara, yapılara düşünün düşünün bakıyordum. (ADÇ, 6) Elime aldığım bir kitapla ağaçlardan birisinin altına gidip oradaki sıraya oturuyor, kâh etrafıma bakınarak, kâh düşünerek okuyor, vakit geçiriyordum. (ADÇ, 17).”

TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde; insanın yaşadığı toplumun inanç ve temel davranış şekillerini kazanım haline getirmesine ve bu düşünce yapısının oluşmasına sevgi değerinin yön verdiğini görebiliriz. Okuyucunun hayal ve düşünce dünyasına hitap eden içeriklerin kullanıldığı hikâyelerden biri de hayvan sevgisini konu alan *Sokak Köpekleri* hikâyesidir. Bu hikâyede çocuklara sokak hayvanlarını koruyup gözetmeleri noktasında duyarlı olmaları telkin edilmiştir. Sevgi değeri, TUĞCU'nun hikâyelerinde toplumumuzdaki merhamet duygusu ile birlikte işlendiği hayvan metaforunda görülebilir.

“Sokak köpekleri, bu zavallı yaratıklar, benimsedikleri mahallede sahipsiz, yersiz, kimsesiz yaşarlar. Ama onların da bir kapıya, kendilerini koruyacak insanlara ihtiyaçları vardır. Onların, eğer varsa, sahiplerine olan sevgileri gözlerinin içinde pırıl pırıl yanar. (SK, 80).”

İnsanların hayatını kolaylaştıran ve onların da ilgiye ve bağlanma ihtiyaçlarının bulunduğunu belirten içeriği ile *Yetim Ali* hikâyesi, sevgi değeri izleğini ilgi, bakım ve bağlılık metaforu ile işlemiştir. Mercan isimli köpeğe ilgi ile yapılanlar sevgi değerini gösteren fiillerdir.

“Mercanın simsiyah tüyleri vardı. Her gün tarandığı, fırçalandığı için pırıl pırıl yanıyordu. İnekle buzağı tımar edilirken, o da fırçalıyor, sık sık ayak tırnakları yağlanıyordu. Nazlı, sabunlu bir bezle onun ağzının ve burnunun, en çok gözlerinin çevresini siliyordu. (Yetim Ali, 13).”

Sevgi değeri izleği, TUĞCU’nun *Maymunlar Adası* hikâyesinde de iyi muamele metaforu ile görülebilir. Hikâyede bir müddet kalınan adadan ayrılırken denizcilere yazılan not aracılığıyla doğaya ve hayvanlara karşı nasıl davranılacağı ve nelere dikkat edilmesi gerektiği sevgi değeri izleği üzerinden okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Notta şunlar yazılıdır:

“Denizci arkadaşlar, adanın tatlı suyundan, lezzetli yemişlerinden istifade ediniz. Fakat burada yaşayan canlı hayvanlara karşı silah kullanmayın. Onlara iyi muamele ediniz. (Maymunlar Adası, 74).”

İncelenen hikâyelerde sevgi değerinin bir sonucu olarak vatana kutsallık atfetme metaforunun kullanıldığı da görülmektedir. Yaşanan tarih ve kültürel birikim; vatanın bir toprak parçası değil de kutsal bir değer olarak görülmesi amacıyla okuyuculara aktarılmasına çalışılarak özellikle Türk Milleti için çok ayrı bir önemi olan vatan sevgisine değinilmiştir.

“Senelerce, senelerce kapkara bir zindanda yaşamak, gün yüzü görmemek kolay mı? Memleketim, bizim masmavi semamız, pamuk pamuk bulutlarımız, çiçeklerimiz, ormanlarımız, yeşilliklerimiz gözlerimde tüterdi. Bazen, rüyamda kendimi memlekette görürdüm. (Dilenci Baba, 66).”

Kemalettin TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde, “yaratılanı severiz yaratandan ötürü” düsturuna benzer şekilde, insanlara, doğaya, canlılara karşı bir sevgi izleğinin görülmesi mümkündür. Aile bağı metaforu ve baba evine duyulan sevgiyi, *Baba Evi* hikâyesinde toplumun genel bakış açısı çerçevesinde ele almıştır yazar.

“Baba evi bir vatandır kızım, yurtluktur. Baba evi kuşaktan kuşağa kalır. Onun her yeni sahibi, o evi yaşatmaya çalışır. Göçen damını onarır, duvarını, taşlarını yerine koyar, ocağını temizler, babasının oturduğu yere oturur, dedesinin çağından kalma orağı eline alıp bir zaman seyreder. Düşünür ki, kendi oğlu veya kızı da bir gün bu evde, kendisinin yaşadığını düşünecek, ‘Benim de bir babam vardı, sağlığında şurada otururdu.’ diyecek.” (Baba Evi: 36- 37).

Tanrı Misafiri hikâyesinde, sevgi dolu insanın etrafına, yaşadığı çevreye ve eşyaya dahi sevgiyle bakabileceğine değinilmiştir. Aile üyelerini birbirlerine bağlayan sevgi bağı ile acısıyla tatlısıyla yılların geçirildiği ev metaforunu yazarın hikâyelerinde barınılacak ve derin sevgi duyulan bir yer olarak görmek mümkündür.

“Babam, bazen sokaktan eve bakar:

Eee, derdi sen de ihtiyarladın artık. Sen dedemden kalma bir yuvasın. Babamı da barındırdın, bugüne kadar bizleri de. Şimdi, benden bu kadar, başınızın çaresine bakın, demek istiyorsun.” (Tanrı Misafiri: 9).

TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde olay kahramanları hayata, çevrelerine hep sevgiyle bakmışlardır.

“Her tarafa sevgi ile bakardım. Sanki benim köşküm, benim havuzum, benim ağaçlarım; ağaçlardaki yemişler, havuzdaki kırmızı balıklar, hatta bir ağızdan ‘takarak, takarak, takarak ‘diye bağırان kurbağalar, benim kurbağalarım.” (Doğduğum Ev: 7).

İncelenen hikâyelerde, yaşça büyük olan kişilerin çocuklara karşı sevgi ile yaklaştıklarını, onların gönüllerini kazanmak istediklerini görüyoruz. Yeri geldiğinde onların anlayacağı dilden konuşarak, makul isteklerini yerine getirerek onların hayal gücünün geliştirilmesine çalışılmıştır.

“Dede çocukların isteğini hemen yerine getirdi. Daha ev tamam olmadan üstünde başlığı olan uzun bir demir direk dikildi. Sağlam bir ip geçirildi. Altına yuvarlak bir beton döküldü. Çocuklar bayrağın hemen asılmasını istediler. (BMÇ, 109).”

Kemalettin TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde sevgi değerinin insani ilişkilerde benimsenerek, toplumda güven duygusunun geliştiğini, insanların birbirleri

ile olan ilişkilerinin geliştiğini bu sayede sevgi izleğinin hayattan zevk almayı sağlayan bir değer olduğunu görmekteyiz.

4.1.1.10. Sorumluluk

Kemalettin TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde sorumluluk değeri ile ilgili izlek ve metaforlara aşağıda yer verilmiştir.

Ahretlik hikâyesinde Mehpare Hanımın yanında yaşayan ve onun bakımı görevini yapan Sevim, Mehpare Hanım bazen kendisine kızgın davranmasından dolayı ona darılsa da görevini sorumluluk bilinci içinde yapar.

“Sevim önce açık pencereyi kapattı. Sonra bir fincana eter damlatıp kadına uzattı. Kendi eliyle içirdi ve gidip kolonya şişesini de getirdi. Dargındı ama vazifesini de yapıyordu. (A, 34).”

İncelenen hikâyelerde yazarın cinsiyet ayrımı yapmaksızın çocuklara bazı sorumluluklar yüklediğini ve çocuklarında bu bilinçle bu sorumluluklarını yerine getirdiklerini görüyoruz. Hikâyelerdeki sorumluluk değeri izleklerinde hayata sarılma, hayatı sevmek, onu engelleriyle beraber acısıyla tatlısıyla yaşama ve başa çıkma isteğini görebiliriz. Sevim, kendisini yanına alan ve bakıma muhtaç olan Mehpare Hanımın bakımıyla ilgili sorumluluğunu yerine getirmiş; çünkü karşılığında onun evinde kalıyordu. İlerleyen zamanlarda Mehpare Hanım ölüp evi Sevim'e kalınca, komşuların dedikoduları karşısında Sevim; söylenen sözlerin onu söyleyenin sorumluluğunda olduğunu ifade ederek *“Her koyun kendi bacağında asılır”* demiştir.

Aradaki Demir Kapı hikâyesinde, buldukları hazineyi Kızılaya teslim eden çocuklarda bireyin devlete karşı sorumluluğu izleğine rastlamak mümkündür. Sonra kendileri de yapmaları gerekeni yapmış olduklarını ifade ederek sorumluluk bilinci farkındalığını ifade etmişlerdir. Burada erken yaşta çocuklarda başlayan sorumluluk değerinin gerektiğinde ödün vermek olduğunu görebiliriz. Vatana karşı sorumluluk izleğinde vatanını sevmek metaforu bu hikâyede görülmektedir.

“Gazeteler dört milyon liraya yaklaşan bu hazineden dört çocuğa ve arsa sahibine verilmek üzere istenen paraya beşinin de Kızılai'a terk ettiğini yazıyor ve yazıyı küçük çetenin sözcüsü maskotu Sevim'in ifadesi ile bitiriyordu.

- Biz vazifemizi yaptık, başarımızdan memnunuz. (ADK, 80).”

İncelenen hikâyelerde sorumluluk değeri izleğine, olay kahramanlarının davranışlarını farkında olarak sergilediklerini ve sonuçlarını da üstlendikleri görülmektedir. Hikâyelerde gelişen sorumluluk değeri bireylerin diğer davranışlarına da yansımaktadır. *Arkadaşım Teoman* hikâyesinde, karakol memuruyla tartışarak ona görevini hatırlatmaya çalışan Tüccara karşı emniyet memuru kendi sorumluluklarını hatırlatır.

“Beyefendi, ben rastgele emir alan ve herkesin istediğini yapan bir adam değilim. Ben emniyet memuruyum. Vazifemi çok iyi bilirim. (AT, 7).”

İncelenen hikâyelerde motive olarak ve yaşamın gerçeklerinden kaçmadan ilgili kararı özgürce verip başlarına gelen olayların sorumluluğunu aldıklarını ve sonuç olarak ta kimseyi suçlamadıklarını görebiliriz. Hikâyelerde sorumluluk değeri işlenirken bireyin çevresine karşı, insanlara karşı nasıl sorumlu davranabileceğine, hangi durumlarda sorumluluk alması gerektiğine, bazı durumlar karşısında nasıl sorumlu davranılabileceğine örnekleriyle birlikte şahit olmaktadır okur. Çocuk okurlar için sorumluluk değerinin kazanım olarak elde edip kişilik ve davranış haline getirilmesine destek olabilecek türden, çocukların kendi yapabilecekleri işleri kendilerinin yaptıkları örnekler mevcuttur.

“Ağır ceza reisi mahkeme bitip suçlular hakkında kararı verdikten sonra koridorda Ali'yi bulmuş ve elini uzatmıştı:

- Seni tebrik ederim oğlum, dedi. Canını tehlikeye koydun ama bize çok büyük bir hizmette bulundun. Allah anana babana ve milletine bağışlasın.

Ali bir büyük adam gibi:

- Ben vazifemi yaptım efendim, dedi. (KG, 111).”

Köye Gelen Yabancı hikâyesi, sorumluluk değerinin toplumda yozlaşmaması adına okura bu değeri kişilik haline getirmesine yardımcı olarak mesleki metafor açısından işlemiştir. Bu hikâyede köy doktoru Ömer; çalışkan biridir ve mesleğinin sorumluluğunun bilincindedir. Bu işi en iyi şekilde yapmak için uğraşır. Her ne şartta ve kim olursa olsun hastaya gereken hizmeti vermeye çalışır.

“Hastaya gitmek bir doktorun vazifesidir. (KYG, 32).”

Talihsiz Çocuk hikâyesinde Ali, günümüzde ailelerin çocuklara sorumluluklar vererek onu hayata hazırlamaları gerektiğini, bu durumun ailede başlayarak okulda devam ettirilmesi gerektiği gerçeği ile ilgili kurgu üzerinden çocukların sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sorumluluğun davranış olarak bireyde görünmesi metaforu gözlemlenmiştir.

“İyi ama kardeşim, çocukların da ailelerine karşı ödevleri var. (TÇ, s. 63).”

Üvey Baba hikâyesinde Lamia kendisine verilen görevin bilincindedir ve hakkıyla yerine getirir. Günümüzde çocuklara sorumluluk verilemeyeceğine dair bazı inanışların aksine hikâyelerde çocuk kahramanlar sorumluluklarını yerine getirmektedirler.

“İşimin başında bulunmağa mecburum. (ÜB, s. 78).”

Günümüz toplumunda birçok kişinin ifade ettiği değer yozlaşmasının nedenlerinden biri olabilecek çocuğa ona göre sorumluluk vermekten kaçınılmaması gerektiğini hikâyelerde görmek mümkündür. Sorumluluk noktasında erkek kız ayrımı yapılmamış, erkek kahramanlar da yeri geldiğinde ev işi yapmıştır. *Yetimler Güzeli* hikâyesinde Canan evi geçindirecek parayı kazanırken Can gerektiğinde yemek bile yapmıştır.

“Liseden dönen Canan, annesinin hazırladığı dikişlerin basına geçiyor, bazen ders kitabını yanına koyarak, arada bir göz atıyordu. Çoğu zaman, derin bir sessizlik içinde çalışıyorlardı. Can, ev işlerinden bir kısmını üzerine almakla onlara yardımcı oluyordu. (Yetimler Güzeli, 47).”

Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde sorumluluk değeri ile ilgili yukarıda görüldüğü üzere ayrıntılara inilerek bu değerle ilgili kesitler sunulmuştur. Okuyucuya sorumluluk değeri ile ilgili yer, kişi ve metafor olarak fazlaca içerik sunulması, alımlamanın şekillenmesine imkân sağlamıştır.

4.1.1.11. Tasarruf

TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde hayatın zorluklarına karşı tasarruf etmeyi, çalışmayı ve sabretmeyi özendirir. Bireyin yaşantısında önemli bir yeri olan tasarruf değeri çocuk okurlar tarafından kazanım haline getirilecek türde kurgulara hikâyelerde değinilmiştir. *Babasının Oğlu* hikâyesinin başkahramanı olan on dört yaşındaki

Ongun'un hayat mücadelesi metaforundan onun tasarruf etmeyi seven tutumlu bir çocuk olduğunu anlayabiliriz. Onun bu hayat mücadelesinde çalışıp para biriktirmesi, tavuklarına bakarak sayılarını artırmaya çalışması tasarruf değeri ile ilgili izleklerdir. Ongun, kazandığı para ile hem kendisinin hem de hayvanların yiyeceğini karşılıyordu. Ongun tasarruf yaparken sadece mal biriktiren bir karakter değildir. Okuyucuyu bu konuda dini ve toplumsal değerler açısından uyaracak şekilde elindekilerden ihtiyaçlı olanlara da dağıtarak onların da ihtiyaçlarını karşılıyor. Ongun, bu şekilde davranarak kendi tasarrufunun da katlanarak arttığını hissediyor ve nitekim öyle de oluyordu.

“Derken öteki tavuklar da yumurtlamaya başladı. Günde iki lira geliyordu. Tutumlu bir çocuk olan Ongun bu para ile hem kendi boğazına hem çocuğa hem de hayvanlara bakıyordu. Sağa, sola biraz borç da etmişti. (BO, 47).”

Geniş yüreklilik gerektiren hareketleriyle Ongun, çevresinde bulunan ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmaktadır.

“Ongun köylülerle hoş geçinmeği de biliyordu. Her şeyden önce fakir çocuklardan birkaçının karnını doyuruyor, kimsesiz yaya gelen yolcuların karnını doyuruyor, kadınlara düğme, iğne iplik gibi hediyeler veriyordu (BO, 86).”

İncelenen hikâyelerde tasarruf eden kişilerin refaha kavuştuğu ile ilgili izleklerle karşılaşmaktayız. Çocuk okurların ileride karşılaşabilecekleri problemlerle ilgili tasarruf noktasında yaşantı zenginliği sunulmuştur. Para veya kullanılabilecek herhangi bir şey olay kahramanları tarafından idareli kullanılmıştır. Okuyucu, ihtiyaçtan fazla harcama yapmamaya ve elinde bulunanları boşa harcamama noktasında oluşturulan algı, ileride karşılaşılabilecek problemlerin önüne geçmeyi kolaylaştırmıştır.

Bekir'in Arabası hikâyesinde;

“İnsan eline para geçmişken saklamasını, biriktirmesini bilmeli. Yarın artık, para gelmeyebilir.” Şeklinde düşünen Bekir, *“Şoförlükten kazandığı ve yemediği, israf etmediği bir iki milyonu ona katarak, şehirde bir apartmanın zemin katını alır. (BA, 22).*

Güzel Bir Gün hikâyesinde Selim, eski kalemini bantlayarak kullanır. Bu hikâyede Selim, zorlukların üstesinden çalışarak gelmektedir.

Tasarruf eden, tutumlu davranan kişinin ileriye de düşünmesi gerektiği hikâyelerde ele alınan örnek davranışlardandır. Olay kahramanlarının davranışlarını

yönlendiren sorumluluk değerine tutumluluk metaforu olarak *Bir Garip Kızcağız* hikâyesinde görülmektedir.

İnci, Cemal’e:

“...sen askere gideceksin, sonra ileride elimizde para bulunması da gerekecek. Şimdiden biraz tutumlu davranalım. (*Bir Garip Kızcağız*)” Demiştir.

Böylece çocuk okurlar için hayatlarının erken dönemlerinde finansal eğitim örneği verilerek kendi hayatları için etkin rol almalarına fırsat sağlanmıştır. Okuyucuların yetişkinlik dönemlerinde tasarruf edecek şekilde uygulamalı olarak tasarruf değerinin işlendiğini görmekteyiz.

TUĞCU, hikâyelerinde çocuklara para biriktirmeyi özendirmiştir. Değerlerin, incelenen hikâyelerde yol gösterici olduğunu, değerler eğitimi kısmında açıklanan; Türk Milli Eğitim Sistemi ve SBDÖP ile amaçlanan; kazanımların öğrencilerin davranışlarında istedik davranışlar meydana getirmesi yönünde bir değer eğitimi işlendiği görülmektedir. Günümüzde sıklıkla yaşanması muhtemel olan; bir harcama eğer o anda yapılması durumunda sıkıntıya girilecekse ertelemeyi bilme ve bu iradeyi gösterme noktasında okuyucuya mesaj içermektedir. *Babam ve Ben* hikâyesinde Aliş istediği ve hoşuna giden saati alma planını biraz ertelemiştir.

“Köyde birkaç kişide saat vardı. O da bir saat almaya özeniyordu. Ama iyi bir saat için, dört yüz lira istemişler, Aliş parasız kalmamak için şimdilik, saat almayı bir yana bırakmıştı. (*Babam ve Ben*, 32).”

Hikâyelerde olay kahramanı olarak çocuklar aktif görevlerde olduklarından; tasarruf değerini de çocuklar üzerinden işlendiğini, çocukların her istediğini istediği zaman alamayacakları gerçeğinin dile getirildiğini görmekteyiz. TUĞCU’nun yaşadığı dönem de göz önünde bulundurulursa çevresinde gördüklerini, toplumun gerçeklerini hikâyelerinde ele alarak işlediği ifade edilebilir.

“Köydeki gibi yamalı ceket ve pantolonla da gezmiyordum. Hele, kış bastırınca, kalın paltom ve kasketim, ayakkabılarımla zengin çocuklarına dönmüştüm. Yalnız, bana bol bol para vermiş olan babamın, bu parayı kazanmak için toprakla boğuştuğunu, güneşin harı altında bir meşe ağacı bedeni gibi katılaşıp kavrulduğunu düşünüyordum.”

Bu Çocuk Kimin hikâyesinde okuyucuya nasıl zengin olunacağı ve tasarruf konusunda bilgiler verilmektedir. Bu amaçla tasarlanan hikâyelerin kurgularında; çocuklara sürekli harcamayı değil, tasarruf etmeyi, gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine de destek olmayı özendiren metaforlar vardır.

“Babam Ahmet, yumuşak başlı, uyanık bir köylü idi. Askerliğini İstanbul’da yapmış, anamı da o sırada İstanbul’a aldırılmış, büyük bir eve hizmetçi olarak yerleştirmiş, dedemle ninem ölünceye kadar orada kalmışlar; biri bahçıvanlıktan, biri hizmetçilikten aldıkları aylığı öylece saklamışlar, köye paralı ve kucaklarında ben olduğum halde dönmüşler; tarla, hayvan alıp evi de onarmışlar, babam rençperken tarla sahibi Ahmet Efendi olmuş. (Bu Çocuk Kimin, 6).”

TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde, kendi döneminde sık rastlanan köyden kente göç olgusunun beraberinde getirdiği, çalışma, üretime katkıda bulunma eylemlerine tasarruf değerinin eşlik ettiğini görmek mümkündür.

4.1.1.12. Vatanseverlik

Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Döneminde yaşayan, Meşrutiyetin İlanını, Çanakkale Savaşlarını, Cumhuriyetin İlanını gören Kemalettin TUĞCU, eserleriyle, iyi vatandaşların yetişmesine, vatandaşlık bilincinin oluşmasına ve bireylere vatan sevgisi aşılama da destek oluştur. Diğer değerlerin hayata geçirilmesi noktasında vatan bilinci ve vatan sevgisinin çocuk okurlara, toplumun ona atfettiği kutsallıkla aktaran TUĞCU’nun hikâyelerinde vatan kavramı sürekli dua ile derin bir sorumlulukla beraber ele alınmaktadır. TUĞCU’nun hikâyelerinde vatan sevgisi izleğini oluşturan metaforların dua, bayrak, şan, şeref, manevi güç, cesaret, millet sevgisi, ortak amaç, aidiyet olduğunu ifade edebiliriz. Hikâyede kahramanların vatanın gelişmesi, güzelleşmesi ve güçlenmesi için gayret gösterdiklerini görebiliriz. Bunun yanında karakterler tarihe de önem vermektedirler. Dolayısıyla vatan, TUĞCU’nun hikâyelerinde bir bütün olarak ele alınmıştır. Her şartta ve durumda üzerinde mücadele edilecek bu kutsal toprak tabir yerindeyse adeta sakınılmıştır. Var olabilmek ve varlığını devam ettirebilmek noktasında büyük önemi olduğu belirtilen vatanseverlik değerinin TUĞCU’nun incelenen hikâyelerindeki metaforları aşağıdaki gibidir.

Balıkçı Güzeli hikâyesinde Selim’in babası vatansever bir kahraman olarak, paradan çok vatan sevgisine önem verir. Çolak Hasan kendisinden başlayarak ailesine,

çevresine, milletine değer verir ve sever, onların farkındadır. Vatan sevgisinin maddi şeylerle ölçülemeyecek kadar yüksek bir değer ifade ettiğini burada tekrar görmekteyiz. Vatan sevgisi sebebiyle vatana karşı olan sorumluluk duygusu, ona karşı sevgi insanın canından bile daha önemlidir milletimiz için. Çolak Hasan da hikâyede; kendi geleceklerini vatanın geleceği ile beraber düşünmüştür. Vatansever insanların düşündüğü gibi hayatta en önemli şeylerden birinin vatanın bekası olduğunu vurgulayarak; Allah'tan (cc) vatanını korumasını istemiştir.

“Oğlumun paraya ihtiyacı yok. Ona babası gibi şan ve şeref lâzım. Ona bıraktığım temiz şeref yetişir... Allah devlete, millete zeval vermesin. (BG, 68)”

Çolak Hasan, bu şekilde düşünerek, insanın vatani olduktan sonra bu toprak üzerinde bir şekilde yaşayabileceğini ancak; vatansız asla şan ve şeref sahibi olunamayacağını okuruna şan şeref metaforu üzerinden aktarmaktadır. Süleyman Paşa, başarılarından dolayı Hasan'ı ödüllendirmek ister;

“Sana ne verilse azdır oğlum, dedi. Sen çok iyi yetişmiş bir asker, Çolak Hasan gibi bir kahramanın oğlusun. Bu vatan senden çok hayır görecektir... (BG, 57).”

Aradaki Demir Kapı hikâyesinde, üzerinde yaşadığımız vatan toprağı ile ilgili tarihi olarak yaşanan ve bütün milleti etkileyen önemli olayların tarihinin bireyler tarafından bilinmesi gerektiği gerçeğine yer verilmiştir. Millet üzerindeki etkileri ile beraber bilinmesi gereken olayların tarihi ile beraber hangi sonuçlarının olduğu hikâyede aktarılarak, vatan sevgisi ile yetişecek olan çocuk okurlara ufuk açıcı deneyimler kurgulanarak verilmiştir. Hikâyede Doğan ve Sevim adlı iki çocuk arasında Cumhuriyetimizin ilanı ile ilgili geçen bir diyalog şu şekildedir:

“Sevim kaşlarını çattı:

- Doğan sen Cumhuriyet'in ne zaman kurulduğunu bilmiyor musun?

-Bilmez olur muyum, yirmi dokuz ekim bin dokuz yüz yirmi üçte. (ADK, 37)”

Cumhuriyet metaforu üzerinden hikâyede vatanın yönetim biçimine de dikkat çekilerek her yönüyle bilinçli bir vatandaş amaçlandığını söyleyebiliriz.

Köyünü Unutan Adam hikâyesinde vatan için sorumluluğunu yerine getiren bir kahraman olarak Mustafa Çavuş (Deli Mustafa) karşımıza çıkmaktadır. Bu vatani bizlere bırakan aziz şehitlerimizin, gerektiğinde vatan savunması için nasıl gözünü

kırpmadan seve seve cepheye koştukları dile getirilir. Okuyucuya bu metafor üzerinden vatan toprağını canı pahasına koruma bilinci aşılanmaktadır. Hikâyede vatandaşlık bilincinin oluşması vatanseverlik değeri ile paralel ilerlediğini görmekteyiz. Mustafa Çavuş için hikâyede şu ifadeler kullanılmıştır;

“Baba, bu memleket için savaşmış kanını dökmüş bir insan karşısındayız. Nasıl canla başla savaşmış ki bir de İstiklal madalyası almış. ... O zaman her halde ancak yirmi yaşında bir insandı. Demir gibi bir gençti. Bugün bu zavallıya hiçbirimiz sahip çıkmayacak mıyız? (KUA, 12).”

Vatanı için gereken sorumlulukları yerine getiren, vatan uğrunda canını hiçe sayan kahramanlara sağlığında olduğu gibi vefatından sonra da derin bir saygı duyularak sahip çıkılmıştır.

Bireylerde vatan sevgisinin gelişmesinde ve kökleşmesinde önemli rol oynayan genel kültür bilgisi ile hikâyelerde vatanseverlik değeri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bireyin yaşadığı yeri sevip koruması, savunup yönetmesi için gerekli olan bilgiyi eğitim kanalıyla elde edebileceği gerçeğini hikâyedeki vatansever öğretmen kahramanıyla görmekteyiz.

Yolunu Şaşıran Adam hikâyesinin vatansever öğretmeni Gündüz Bey karakteri vasıtasıyla okurlara vatanseverlik değeri ile ilgili mesajlar millet olma metaforu üzerinden verilmektedir.

Arkadaşlarım biz Türk'üz, bizim tarihin en derin, en karanlık uzaklığından gelen bir ırkımız, bir varlığımız var. Biz yeryüzüne medeniyet getiren insanlarız. Genç arkadaşlarım. İçimizde öyle bir aile çocukları var ki, annelerinin tuttıkları yol yüzünden bir frenk mukallidi oluyorlar. Soysuzlaşıyorlar. Milliyetlerini kaybediyor, dejenere bir tip olarak içimize karışıyorlar. Genç arkadaşlarım, Anadolu, bizi besleyen bizim anayurdumuz olan bu ülke tam bir ihmale vuruyor. Orada yaşayan ırkdaşlarımız, orada yaşayan köylümüz bize ümitsiz gözlerle veya ümitle bakıyor. Fakat biz onları küçümsüyor, onları bayağı adi buluyoruz. Oradan Anadolu'dan bucak bucak kaçıyoruz. Orayı kalkındırmak aklımıza gelmiyor. Bir, iki yıl sonra mezun olacaksınız benim genç arkadaşlarım. Anadolu'yu unutmayın. Zengin olanlar her şeyi unutuyor birileri ile lüks yarışına giriyor keyifleri için binlerle sarf ediyorlar çocuklarına daha ilk çağlarında ecnebi mekteplerine veriyor onlara milliyeti başka Fikri başka

dini başkanı mürebbiler tutarak bunlarla iftihar ediyorlar. Kör dedim aralarına yabancı kültür işlenen bu çocuklar bizim için kayboluyor onların gözü Avrupa'ya dikiliyor genç arkadaşlarım bu memleketi kurtaracak kalkındırarak sizlersiniz hangi seviyede hangi işte olursanız olun fakat Anadolu'yu milletimizi Türklüğümüzü unutmayınız. (YŞA, 8).

Bizim Mahallenin Çocukları hikâyesinde Selim Dedenin, mahallede bulunan arsasına çocukların yoğun isteği üzerine direk dikip bayrak asması, hikâyede yeni inşaatların çatısına bayrak asılması gibi geleneklerin yaşatılması bayrak sevgisinin birer göstergesidir.

SBDÖP'nin amaçları arasında olan; vatansever bireyler yetiştirilmesi amacının TUĞCU'nun hikâyelerindeki izlek ve metaforlarda görüldüğü tespit edilmiştir. Böylece Sosyal Bilgiler eğitimi ve değerler eğitimi amaçlarından olan; bayrak, millet, vatan, devlet bilincinin oluşturulmasına yönelik kazanımları amaçlayan metaforları hikâyelerde görmek mümkündür.

4.1.1.13. Yardımseverlik

TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde, yardımlaşma değeri izleği ile ilgili metaforlara aşağıda yer verilmiştir.

TUĞCU, yardımlaşma değerinin önemini bizzat kendi hayatında Dedesinin yaptıkları ile kavramış ve eserlerinde yardımlaşma değeri ile ilgili birçok kurgu oluşturmuştur.

“Dedemizin bize büyük yardımları oluyordu. O hepimizin iyi okutulmasını isterdi. Bunun için de sık sık yardım yapardı.”

Yaşadığı dönemin ve kendilerinin sosyo-ekonomik durumları göz önüne alındığında toplumda o dönem önemli bir ihtiyaç olarak hissedilen ve yazarın yeğeni Nemika TUĞCU tarafından da belirtilen, yardımlaşma değerini hikâyelerinde konu olarak ele aldığı görülmektedir.

O yıllarda Çengelköy'deki iki yüz yirmi hanenin yüzde altmış Rum'dur. Otuz yoksul ailenin de on altısı Rum, on dördü Türk'tür. İlk iş olarak beş kişilik bir heyet oluşturur muhtar, kendisi de başkan olur. Köyün hali vakti yerinde olan kişilerinden her ay para toplarlar. Türkler de Rumlar da katılır bu yardıma. Tevfik Cenani de verir, Zino da Pandeli de. Köydeki bakkal, kasap, fırıncı,

oduncu, kömürcünün veresiye defterindeki borçları, toplanan paralarla kapatılır. Hali vakti yerinde olan, olmayana yardım eder. Kahvede tavla ya da prafa oynarken, sohbet ederken karşı karşıya gelir yardım eden ve yardım alan. Ama ikisi de bunu asla bilmez. Sistem öyle güzel kurulmuştur ki. Dayanışma duygusu çok yüksekmış o yıllarda. Esnaf akşam olup dükkânını kapattıktan sonra, o gün satış yapamayan arkadaşları için gönüllerinden kopan parayı dükkânların arasında yüksekçe bir taşın üzerinde duran ‘para havuzu’na atarlarmış. El ayak çekildikten sonra ihtiyacı olan, çanak biçiminde, taştan yapılmış, üstü kapalı para havuzuna gider, ‘ihtiyacı kadar’ para alır, gerisini bırakmış. 1950’li yıllara kadar devam etmiş para havuzu. (TUĞCU, 2004).

Bu şekilde bir çevrede doğup büyüyen yazar, hikâyelerinde yardımlaşma değerini sık sık işlemiş, çocuk okurlarına bu değerın güzelliğini öğretmeyi amaçlamıştır. TUĞCU’nun yardımsever karakterleri günlük hayatta karşılaşılabilecek tiplerdir.

Bizim Mahallenin Çocukları hikâyesinin sevecen, hoşgörölü ve yardımsever dedesi Selim Dede, kimsesiz kalan Özdemir’i yanına alarak bütün bakımlarını üstlenmiş, toplumda kimsesiz kalan çocukların böylece Zararlı alışkanlıklara veya farklı olumsuzluklara mahal verilmeyerek birlik beraberlik oluşturulmuştur.

Adını Değiştiren Çocuk hikâyesinde Mehmet Ali, babasını tanıtırken onun yardımsever biri olduğunu, herkesin yardımına koştuğunu ifade etmiştir. Ayrıca köy doktoru Ragıp Bey, şehre gidince Mehmet Ali’nin babasına mektup yazarak onu şehre göndermesini, onunla ilgileneceğini, yardımcı olacağını liseye yazdırıp okumasını sağlayacağını belirtmiştir. Toplumumuzda bu şekilde günümüzde de devam eden; okula gitmek isteyip de imkânı olmayan çocuklar problemine dikkat çekilmiştir. Doktor Ragıp Bey mektubunda;

“Diplomasını alınca Mehmet Ali’yi buraya gönderiniz, biraz İstanbul’u görmüş olur, sonra da ben onu bir liseye yazdırtırım. Size de elden gelen yardımı yaparak kimseye muhtaç olmayacağınız bir halde yaşamınızı temin edeceğime söylemeğe lüzum yok.” (ADÇ, s.12) diye belirterek yardımseverlik değerini bir çocuğun hayatını kurtararak göstermiştir. Burada insanların birbirine muhtaç olduğu için yardımlaşma değerinin gelişimi karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Ali, babası ekonomik olarak destek veremeyeceği için kimseye yük olmak istemez ancak; ona yardımcı olan başka bir

yardımsever Hüsamettin Bey onu yatılı okula yazdırıp eğitimini almasına vesile olur. Hikâyede bu kurguyla, sosyal bir varlık olan insanın toplumdaki iş bölümü ile diğer insanlarla yardımlaşma içerisinde olması gerektiğini, insan tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılayamayacağını görmekteyiz. Aynı zamanda insanın salt kendisi ile ilgili değil beraber yaşadığı veya çevresindeki diğer insanlarla ilgili de duygular taşıdığını yardımseverlik izleğinde görebiliriz. Buradan hareketle bireylerde başkalarına yardım etme eğiliminin hikâyelerde ele alındığı söylenebilir.

Altın Bilezik hikâyesinin iyi kalpli yardımsever kahramanı Ahmet, yanında çalıştığı Ali usta hastalanınca hem ona bakar hem dükkânın işleriyle ilgilenir. Ahmet'in babası iflas ettiği için babasına da para gönderir.

“Korkma baba, diyordu. Dünyada iyi insanlar eksik değil. Hem de artık sanat hayatına atıldım. Geçinmek için sana yardım edebilirim. Şimdi hem çalışıyorum hem de sana yardım etmek gibi en büyük bir sevinç içinde yaşıyorum.” (AB, 45).

Ahmet, dükkânda beraber çalıştıkları Hüseyin'in evinde yangın çıkıp bütün evi ve eşyaları yanınca bu durum karşısında duyarsız kalmayarak ona da destek olmuştur.

“Benim cebimde tamam iki yüz kırk lira para dursun sen sıkıntı çek ha!... Al sana yüz lira! Git sıkıntını defet! Ben bugün izinliyim. Sen gelinceye kadar işlerini yaparım. Ne bakıyorsun yüzüme Hüseyin ağabey? Ben bu dükkânın az iyiliğini mi gördüm!” (AB, 50).

Hikâyede Ahmet'in toplum yanlısı ve başkalarının da yararını gözetleyen davranışları yardımseverliğin toplumda devam ettikçe sıkıntılı durumların aşılabileceği gerçeğini göstermektedir. Ahmet'te ki cömertlik metaforu onu karşılık beklemeden yardımlaşma hareketine yönlendiren bir kazanım olarak karşımıza çıkar. Ahmet'i bu bağlılık ve dayanışma içerisine iten diğer metaforlar; fedakârlık, iyilik, merhamet, sosyal sorumluluk, paylaşmak ve gönüllülüktür. Söz konusu metaforlar TUĞCU'nun hikâyelerinde, zor durumda olanlara yardım eden kahramanlarda bulunan yardımseverlik değeri ile ilgili metaforlardır.

Aynı hikâyede Bay Doğan, icat ettiği makineyi satarak patent almasında kendisine yardımcı olan Ahmet'e parasının yarısını verir diğer yarısını da hastaneye yardım için verir. Hikâyede gösterilen bu sosyal sorumluluk duyarlılığı ile

yardımsaverliğin toplumu oluşturan bütün bireylerde olması gereken bir değer olduğu görölmektedir.

Anasının Kuzusu hikâyesinde Adnan, derslerinde geri olan sınıf arkadaşı Nurdan'a yardımcı olur. Öğlenleri ve teneffüs aralarında Nurdan'a matematik dersi verir. Bu iyiliğin altında kalmak istemeyen Nurdan, babasının Adnan'a iş ayarlayacağını söyler. Hikâyede iki arkadaşın sergilediği yardımlaşma değerini davranışa dönüştürmeleri, toplumun devamlılığı açısından bireylerin üzerine düşen görevlerin neler olduğunu ifade etme açısından önemlidir. Hikâyede Adnan'ın arkadaşına ders çalıştırarak yardımcı olması, yardımsaverlik değerinin yalnızca maddi ölçüt olarak ele alınmaması gerektiğini bazen dinlemenin, karşı tarafın acısını paylaşmanın, umut vermenin de yardımsaverlik olduğunu göstermektedir.

TUĞCU'nun incelenen hikâyelerinde yardımsaverlik değeri, insanlar arasında, çevre ile gerçekleştirildiğinde kardeşlik ve sevgi bağlarını güçlendirdiği yukarıda ifade edilmiştir. Aile bireyleri arasında da yardımsaverlik değerinin ele alındığını, bu sorumluluğu yerine getiren aile bireylerinin daha mutlu olduğu, ruh sağlığını olumlu etkilediği, aile bireylerinin öz saygısını geliştirdiği böylece toplumda bireysellikten uzaklaşıldığı görölmektedir.

Bu Toprağın Çocukları hikâyesinde, çalışkan bir karakter olan Yaşar, tatil olan günlerde ev işlerinde annesine yardım ederdi.

“Tatil aylarında köyün okula giden çocukları aylak gezer, eğlenirlerdi ama Yaşar ya oduna gider ya gübre kürer ya da her zaman hasta olan anasına yardım ederdi.” (BTÇ, s. 6).

Eskici Baba hikâyesinde, bireylerin sıkıntılı zamanlarında diğer insanlardan gelecek bir yardımı beklediklerini görüyoruz. Yardımsaver bir karakter olan Eskici Baba, içten gelen bir duyguyla yardımda bulunmuştur. Burada yardımsaverliğin insan hayatında devam etmesinin bu değerin içselleştirilmesi ile olduğunu görüyoruz. *Eskici Baba*, bir gün sokakta yağmurda ıslanan Nurten'i yardımcı olarak evine götürür. Bu yardımsaverlikten sonra bu çocukla *Eskici Baba* arasında bir sevgi bağı oluşur. *Eskici Baba*, Nurten'in ailesi ekonomik yönden zor durumda olduğu için onlara yardım etmek ister.

“Hanım kızım, ben kimsesiz bir ihtiyarım. İşte burada gördüğünüz gibi biraz malım var. Kocanıza biraz yardım edeyim diye düşündüm.” (EB, s. 66).

TUĞCU’nun incelenen hikâyelerinde yardımsever karakterler yardımda bulunurken toplumun ve inançlarının normlarına göre bu eylemleri gerçekleştirmişlerdir. Örneğin; *Komşularımız* hikâyesinde Cahit, maddi olarak zor durumda olan arkadaşı Nail’e defter verirken ki inceliği yaptığı yardım karşısında arkadaşını zor durumda bırakmadığının göstergesidir.

“Ona bazı defterler verdim. Kalbini kırmamak için:

- Bana fazla bunlar, istersen al Nail, dedim” (K, s.32).

TUĞCU’nun hikâyelerinde insanları yardım etmeye yönlendiren bu davranışa iten nedenler olarak görülen metaforlardan bir diğeri de gönüllülük ve sosyal adalettir. *Köye Gelen Yabancı* hikâyesinde yardımsever köy doktoru Ömer, kış mevsiminin yaklaşmasıyla köylerde yaşayan ailelerden hastaneye ulaşma imkânı olmayanların çocuk ölümlerinin önüne geçebilmesi ve salgın hastalıkları engellemek için gönüllü olarak çalışır.

“Ömer vilayete kadar giderek Sağlık Müdürlüğüne başvurmuş, Burçak köyünde olduğunu, hastalıkla uğraşmak için gönüllü çalışacağını bildirmişti. Biz sayenizde yiyor, içiyoruz. Mal sizin ama sefasını biz sürüyoruz. Daha ne isteriz.” (KGY, s. 96).

Kemalettin TUĞCU, incelenen hikâyelerinde yardımseverlik değerini sık sık işlemiştir. Okuyucusuna yardımseverlik değerinin dini, sosyal, ahlaki boyutlarını öğretmeye çalışmıştır.

4.1.1.14. Onur

Köydeki Kız hikâyesinde üvey teyzesinin kızı Birsen’e âşık olup karşılık bulamayan Halit; karşılık bulamamakla beraber Birsen’in kendisine hükmetmek istemesi çabası sonucunda İstanbul’dan ayrılarak başka bir şehire yerleşmesi ve buna müsaade etmemesi onurlu bir duruş değeri ile ilişkilendirilerek alımlanmıştır.

Emekliler hikâyesinde Necdet’e dedesi Sacit Beyin gösterdiği sevgi, onu dışarıya karşı onurlu bir duruşa sevk etmiştir.

Mehmetçik hikâyesinde, Mehmet'in onurlu bir genç olarak yetişmesi için dedesinin mücadelesi alımlanmıştır.

4.1.1.15. Olgunluk

Köydeki Kız hikâyesinde üvey teyzesinin kızı Birsen'in Halit üzerinde hâkimiyet kurmak istemesi üzerine Halit'in başka şehire giderek burada yeni bir işe atılması olgunluk olarak değerlendirilebilir.

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Ahmet'in oğlu Yılmaz'a karşı davranışları tam bir olgunluk ve duyarlılık olarak değerlendirilebilir. Yılmaz'ın hiçbir şeyini eksik etmez ve okuması için zor şartlara katlanır.

Emekliler hikâyesinde Sacit Beyin torununa karşı davranışları bir olgunluk olarak alımlanmıştır.

4.1.1.16. Fedakârlık

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Ahmet'in oğlu Yılmaz için yaptıkları fedakârlık değeri ile anlatılabilir.

Emekliler hikâyesinde Sacit Beyin Necdet için yaptıkları da fedakârlık olarak alımlanmıştır.

Doktor Anne hikâyesinde, Gülseren Hanımın oturduğu evini çocuk sevgisinden dolayı çocuk bakımevine çevirmesi fedakârlık olarak alımlanmıştır.

Şoförün Kızı hikâyesinde, Şoför Arif Bey'in kızına annesini aratmamak için yaptıkları fedakârlık izleği içerisinde ele alınabilir. Arif bey kızının geleceği için evlenmemiştir. Evlenme şartı Nazlı'ya bakılmasıydı. Şadiye Hanım bunu kabul etmiş ve Nazlı'ya kendi öz çocuğu gibi bakmıştır.

4.1.1.17. Cömertlik

Emekliler hikâyesinde Sacit Beyin Necdet için hiçbir şeyi esirgememesi cömertlik olarak alımlanmıştır.

Doktor Anne hikâyesinde, evini çocuk bakımevi yapan Gülseren Hanım ayrıca elde ettiği parayı da çocuklara harcayarak cömertlik göstermiştir.

Şoförün Kızı hikâyesinde, Arif Bey cömert bir baba olarak alımlanmıştır. Kızı ile ilgili harcamalarında bunu görebiliriz.

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Ahmet cömert bir çocuktur.

4.1.1.18. Başarı

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Yılmaz hayatındaki olumsuzluklara rağmen çalışıp başarılı olmuştur.

Emekliler hikâyesinde dedesi Necdet'e kitap sevgisi aşilayarak onun ileriki hayatında başarılı olmasını sağlamış, onun dersleri ile bire bir ilgilenmiştir. Ayrıca başarılı olmanın yolunun çalışmaktan geçtiğini sık sık hatırlatmıştır.

Kara Annem hikâyesinde Meleknaz Hanım Ergin'in başarılı olabilmesi için gerekli olan her şeyi yapıyordu.

Kayıkçı Güzeli hikâyesinde, bir yeri yaşanacak güzel bir yer haline getirme başarısının orada yaşayan insanlar tarafından olacağı vurgulanır.

4.1.1.19. Dini değarlere Saygılı Olma

Emekliler hikâyesinde dedesi Necdet'in manevi yönden gelişmesine ve dini değarlere saygılı bir çocuk olmasına özen göstermiştir.

Bir Çırağın Öyküsü hikâyesinde Ahmet dini değarlere saygılı bir çocuktur.

Şoförün Kızı hikâyesinde, Arif Bey hem taksicilik yapıp hem kızına bakarken, toplumda önemli bir yeri olan dini değarlere aynı zamanda müşterilerine sık sık anlatır.

Kara Annem hikâyesinde dini değarlere karşı büyük bir saygı ve farkındalık alımlanmıştır.

4.1.1.20. Sağlık

Doktor Anne hikâyesinde, Gülseren Hanımın çocukların sağığına önem verdiği görölmektedir. Çocukların sosyal yönden de sağılıklı bireyler olarak yetişmeleri için Doktor Anne onların toplum içerisinde de bulunmaları gerektiğini savunur.

Şoförün Kızı hikâyesinde, Arif Bey sağılıklı olma değarine özel önem gösterir kızını ayda bir doktor kontrolüne götürür.

Kara Annem hikâyesinde Meleknaz Hanım çocukların yanında sigara içilmemesi gerektiğini yoksa örnek aldıklarını belirterek onların sağılıklarına dikkat çekmiştir.

4.1.1.21. Alçakgönüllü Olma

Doktor Anne hikâyesinde, Gülseren Hanım bakımevine gelen çocukların ailelerine karşı ilgili ve alçakgönüllüdür.

Kayıkçı Güzeli hikâyesinde bir memleketi memleket yapanın orada oturan insanlar olduğu vurgulanmıştır.

Mehmetçik hikâyesinde, dedesi Mehmet'in Kur'an-ı Kerimi güzel okumasına vesile olur ve onu okula yazdırır.

4.1.1.22. Farkındalık

Doktor Anne hikâyesinde, Doktor Gülseren Hanım, eğitimli ve bilinçli bir anne olmanın hayattaki faydalarının farkına varılmasını sağlamıştır.

Şoförün Kızı hikâyesinde, Şadiye'ye evlenmek şartıyla kızına bakabileceğini söyler Arif Bey. Daha önceki hayatında sıkıntıları olan Şadiye, Arif Beyle evlenince rahata kavuşur ve bunun Nazlı'ya borçlu olduğunun farkındadır çocuğa buna göre bakar.

Kara Annem hikâyesinde dini değerlere karşı büyük bir saygı ve farkındalık alımlanmıştır.

Kayıkçı Güzeli hikâyesinde eğer bu ülkede yaşıyorsa insanların ülkelerine karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri, ülkelerinin sevmeleri gerektiği salık verilmiştir.

Bu değerlerle beraber başarı, cömertlik, dini değerlere saygılı olma, fedakârlık, helal kazanç, onur, olgunluk, iyilik yapmak, tarih ve kültürüne sahip çıkma, merhamet, iyiniyetli olmak, nasihat, dostluk, yeniliklere açık olma değerlerine genel olarak yer verildiği Kemalettin TUĞCU'nun alımlama estetiğine göre incelenen hikâyelerinde araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Örneğin, dostluk değerine değinilirken her türlü iyiliğin iyi arkadaşla geldiği ifade edilmiştir. Doğru arkadaşın nasıl olması gerektiği ve arkadaş seçimi güzel örneklerle açıklanmıştır. Hikâyelerde yeniliklere açık olma değeri karakterlerin özelliklerindendir. Tarih ve kültüre sahip çıkılması, dini değerlere saygılı olunması için pek çok nasihat verilmektedir. Bunula beraber kişinin cömert olması cimrilikten sakınması öğütlenmektedir. İyilik yapma iyilik etme, iyi niyetli olma değerlerine hikâyelerin genelinde metaforik olarak somutlaştırılarak yer verildiği tespit edilmiştir.

Kemalettin TUĞCU'nun eserlerinde öğrencilerin ilgisini çekecek, merak uyandıracak hikâyelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması sırasında çağın gereklerine ayak uydurmak da esastır. Özellikle teknolojik gelişmeler nedeniyle günümüzde “Z kuşağı” olarak adlandırılan kuşak arasında yaşanan kültürel yozlaşma ihtimaline karşı durabilmek için TUĞCU hikâyelerinde de geçen ve adeta günlük hayatın bir parçası haline gelmiş değerlerin öğrencilere kazandırılması etkili bir değerler eğitimi sayesinde gerçekleşecektir. Araştırmaya konu olan Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde, değerlerin maddi ve manevi boyutlarıyla işlendiği alımlama estetiğinin ilkeleri uygulanarak araştırmacının deneyim ve beklenti ufku çerçevesinde izlek ve metaforlar ışığında tespit edilmiştir. Tespit edilen değerlerin açıklamaları ve hikâyelerdeki örnekleri yukarıda açıklanmıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre ortaokul öğrencileri tarafından tespit edilmesi.

4.2.1. Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Araştırma bulguları kapsamında ikinci alt problemin yanıtlanması amacıyla, öğrencilerin alımlama sorularına vermiş oldukları cevaplar alt problemler ışığında kategorilere ayrılıp derinlemesine incelenerek hikâyelerdeki değer unsurlarını öğrencilerin alımlamalarına ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın ikinci alt problemi ışığında kategorilere nasıl ulaşıldığı verilerin analizi kısmında açıklanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemine dair ortaokul öğrencilerinin tespit ettiği değerlere ilişkin bulgular kategoriler şeklinde aşağıda sunulmuştur:

4.2.1.1. Deneyim ve Beklenti Ufku Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Alımlama estetiği kuramı bağlamında öğrencilerin okudukları hikâyeleri alımlamaları ile ilgili vermiş oldukları cevaplar incelenerek öğrencilerin *deneyim ve beklenti ufkuna* yönelik olarak hikâyelerde aşağıdaki değerlere ulaştıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.2: Deneyim ve Beklenti Ufku Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Aile birliğine önem verme	Kıymet bilmek
Barış	Mutluluk
Çalışkanlık	Nasihat almak
Dayanışma	Sağlıklı olmaya önem verme
Farkındalık	Saygı
Fedakârlık	Sevgi
Helal kazanç	Yardımseverlik
Hoşgörü	Yeniliklere açık olma
İyilik yapmak	

Deneyim ve Beklenti ufku bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.2’de gösterilmiştir.

Bu kategoride öğrencilerin okudukları hikâye kitabı ile ilgili ufuk belirlemelerine de etki eden, okuduğu hikâye ile ilgili kendi donanımı ve deneyimini fark ederek hikâye ile bağ kurduğu, kendisine yeni bir dünya açacak olan hikâye ile ilgili verilen ipucundan yola çıkarak; deneyimini arttırma, yeni şeyler öğrenme ve aydınlanma gibi estetik ilgileri kapsamında vermiş olduğu cevaplar incelenmiştir. Bu kategori, öğrencilerin okudukları hikâyeler ile ilgili kendi deneyim ve beklenti ufuklarına göre yaptıkları yorumlardan oluşmaktadır. Öğrenciler hikâyeyi yorumlama sırasında hikâyede mantıklı veya mantıksız buldukları durumları vurgulayarak kendi deneyim ve beklentilerine aykırı gördüklerini eleştirmişlerdir:

BMÇ, *deneyim ve beklenti ufku* kategorisi kapsamında öğrencilerin önceki okumaları ve yaşamlarının oluşturduğu edebi birikimle Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde ve aynı zamanda SBDÖP’de yer alan değerleri alımladıkları genel olarak öğrencilerin yazılı cevaplarından anlaşılmaktadır.

Yazar bu hikâyeyi sence niçin yazmıştır? Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Yazar bu hikâyeyi bana göre insanlara dayanışmayı anlatmak için yazmıştır.”
(BMÇ) (K6)

“Anne-babamızın, ailemizin, yaşlıların ve komşularımızın kıymetini ve önemini anlamamız, ayrıca nasihat almamız için yazmıştır.” (BMÇ) (K1).

“Bana göre yazar bu hikâyeyi; her zaman bir karşılık bekleyerek değil de bazen de karşılıksız iyilik yapmayı öğretmek için yazmıştır.” (BMÇ) (K13).

Jauss'un "beklentiler ufku" ifadesinden hareket ederek; okurun burada önceden duyduğu, bildiği ya da farkında olduğu değerleri, hikâye ile temas halinde içselleştirdiği söylenebilir. Öğrencilerin alımlama süreci başlamadan önce yapılan etkinlikler ve açıklamalar ışığında hikâyelere yaklaşımlarındaki ön beklentileri ve bu noktadaki dinamiklerinin alımlamayı gerçekleştirdiğini, verilen yazılı cevaplardan tespit edebiliriz.

"Bu hikâyeyi okuyunca paranın o kadar önemli bir şey olmadığını, alın teri dökülmeden kazanılan paranın helal olmadığını anladım. Ayrıca yazar bu hikâyeyi bence karşılık beklemeden yapılan iyiliğin en güzel iyilik olduğunu ve yardımlaşmanın önemini okuyanlara anlatmak için yazmıştır." (BMÇ) (K8).

OD, öğrencilerin deneyim ve beklenti ufku kategorisi yazılı cevapları incelendiğinde; öğrencilerin genel olarak hikâyelerin değer eğitimi amacıyla yazıldığı yönünde alımlama gerçekleştirdikleri görülebilir.

"Çocukların mutlu olmaları ve barış içinde bir hayat yaşamaları için ve çocukların oyuncaklarının kıymetini bilmeleri için yazılmıştır." (OD) (K2).

Kemalettin TUĞCU'nun, hikâyelerinde; okurlarına bir arada yaşamayı, değerleri çocukların gelişim dönemlerini de dikkate alarak, açık veya örtük şekilde okuyucularına sunduğunu, seçilen hikâyeleri okuyan öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan tespit edebiliriz.

"Bence yazar hikâyede aile ve toplum ilişkilerinde dikkat edilecek kuralları, arkadaş ilişkilerini ve bu ilişkilerde mutlu bir tablo çizmenin yollarını anlatmıştır." (OD) (K20).

"Bence yazar bu hikâyeyi değerleri anlatmak için yazmıştır." (OD) (K5).

EB, hikâyesinde de aynı şekilde öğrencilerin okudukları hikâye ile ilgili alımlamalarını tespit etmek amacıyla hazırlanan sorulara verdikleri yazılı cevaplar deneyim ve beklenti ufku kategorisi kapsamında incelendiğinde; öğrenciler genellikle hikâyelerde değerlerin ele alındığı beklentisine sahip olmakla beraber bu durum her öğrenci tarafından farklı ifade edilmiştir.

"Bana göre yazar bu hikâyeyi değerlerin daha iyi anlaşılması için ve de dışarda kalan insanlara yardım etmemiz gerektiğini anlatmak için yazmıştır." (EB) (E2).

“Yazar burada insanlara yardımın önemli olup başkalarına yardım etmenin bize nasıl bir mutluluk kazandıracağını anlatıyor. Yardımlaşmanın hayatımızda ne gibi sonuçlarının olduğunu göstermek için.” (EB) (E1).

“Yazar bu hikâyeyi büyüklerimizin, anne-babamızın sözünü dinlemeyi öğrenmek için yazmış olabilir.” (EB) (K7).

“Bana göre hikâyede yardımlaşmayı seçersek ne gibi sonuçlar olacağını; kavgayı seçersek bizim ve çevremizdekiler için ne gibi sonuçlar olacağını görmek için yazılmış bir eserdir.” (EB) (E10).

“Bence bu eserleler değerleri bilmeyenler için veya bilenlerin de tekrar farkında olmaları için yazılmıştır.” (EB) (K19).

“Bence bu hikâyeler değerlerin daha iyi anlaşılması için ve günlük hayatımızda ailemiz, yakın çevremiz ve bunların dışında kalan insanlarla ilişkilerimizin nasıl daha iyi olabileceğini, güzel olabileceğini anlatmak için ayrıca insanlara yardım etmemizin gerekliliğini belirtmek için yazılmıştır.” (EB) (E17).

“İnsanları sadece dış görünüşlerine bakarak yargılamamız gerektiğini, saygı çerçevesinde davranmamız gerektiğini anlatmak için ve de ailevi ilişkilerimizi iyi tutmak gerektiğini anlatmak için yazılmıştır.” (EB) (K14).

“Çevremizde bizi seven bize bakan insanlar olduğunun farkına varmak ve onların kıymetini bilmek için yazılmıştır.” (EB) (K15).

“Değerlerin önemli olduğunu ve de günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz gerçek olayları ve ne yapabileceğimizi işlemiştir yazar.” (EB) (K3).

“Bence başaramayacağımızı düşündüğümüz her şeyi aslında yapabileceğimizi anlatmış. Kilitli kapıların da anahtarı olabileceği düşüncesini örneklerle anlatmıştır. Yeter ki çalışkan olalım.” (EB) (E11).

KGY, okunan hikâyelere dair öğrenci cevapları incelendiğinde öğrencilerin alımlama estetiğinin “deneyim ve beklenti ufku” kategorisi kapsamında hikâyelerin yazılış amacını kavrayabildikleri tespit edilmiştir.

“Bana göre bu hikâye değerleri anlatmak için yazılmıştır.” (K4) (KGy).

“Hiçbir sırrın saklı kalmayacağı gibi, dünyada kötülüğün var olması iyilik yapmayı engellemeyeceğini ve kötülere rağmen iyilerin ve iyiliğin kazandığını anlatmak için yazılmıştır.” (KGY) (E13).

“İnsan zengin bile olsa iyi olmayı ve kimseyi küçük düşürmemeyi bilmelidir. Bence bu durumu anlatmak için yazılmıştır.” (K13) (KGY).

“Bence değerleri anlatmak için yazmıştır. Yeniliklere açık olmak gerektiğini bunun bizim için iyi bir şey olduğunu anlatmak için yazmıştır.” (KGY) (K5).

KE, öğrencilerin yazılı cevapları doğrultusunda ana fikri verirken deneyim ve beklenti ufku kategorisi kapsamında bazı noktalarda farklılaştıkları görülmüştür. Bunun yanında örtük anlamlı hikâyelerden öğrenciler hikâye ile ilgili iletileri çıkarabilmişlerdir.

“Bana göre yazar bu hikâyeyi; çocukların değerleri öğrenip hayatlarına uygulamalarına yardım etmek amacıyla yazmıştır.” (KE)(E5).

“Aile içinde olması gereken birlik, beraberlik, sevgi, saygı ve dayanışmanın önemini vurgulamak için yazmıştır.” (KE) (K2).

“İnsanlara cimrilikten bir hayır değil zarar geleceğini, cimri ve kıskanç olmamız gerektiğini anlatmak için yazılmıştır.” (KE) (K3).

4.2.1.2. Yordama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Öğrencilerin hikâyedeki boşlukları doldurarak hikâye ile ilgili tahminlerinin bulunduğu bu kategoride; hikâyenin ne anlattığı ve devamı ile ilgili öğrenci görüşleri ele alınarak incelenmiş ve öğrencilerin aşağıdaki değerleri tespit ettikleri sonucuna ulaşılmıştır:

Tablo 4.3: Yordama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Birlik beraberlik	Sevgi
Hoşgörü	Yardımseverlik

Yordama kategorisi bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.3’de gösterilmiştir.

Hikâyeler ile ilgili olarak öğrencilerin deneyim ve beklentilerinden hareketle bu doğrultudaki tahminleri yordama kategorisi altında incelenmiştir. Bununla beraber

yordama kategorisinin alt kategorisi olarak *yazarla uyum sağlama* kategorisinde öğrencilerin hikâyede yazarın vermek istediği düşünce ile ilgili alımlamaları incelemeye dâhil edilmiştir. *Yordama* kategorisi ve *yazarla uyum sağlama* alt kategorisine yönelik alımlamalar ile ilgili örnek öğrenci görüşlerini tespit etmek amacıyla: Bu hikâyeyi okumadan önce onun hakkında neler düşündün? Sorusu yöneltilmiş olup alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

BMÇ, *yordama* kategorisine ilişkin verilerde öğrencilerin hikâye ile ilgili düşünceleri ve *yazarla uyum sağlama* alt kategorisinde öğrencilerin alımlama estetiği kuramı doğrultusunda *beklenti ufuklarını* harekete geçirdikleri görülmektedir.

“Bu hikâyede yazarın acaba ne anlatacağını merak ettim. Okuyunca içinde değerleri buldum ve çok mutlu oldum. (BMÇ)(K13).

Öğrenci alımlamalarının *yazarla uyum sağlama* alt kategorisi doğrultusunda değerlerin kazanımı açısından yazarın fikirleriyle genel olarak örtüştüğü görülmektedir.

“Çok eğlenceli bir kitap olacağını düşündüm, dedenin mahallenin çocukları için neler yapabileceğini merak ediyordum, mahallenin çocuklarının dede ile olan maceraları ve günlük yaşamları etkileyici idi.” (BMÇ) (K6).

“Hikâyenin güzel bir hikâye olabileceğini ve biraz okuyunca mutlu sonla bitebileceğini düşündüm.” (BMÇ) (E4).

OD, öğrencilerin *yordama* kategorisi ve buna bağlı olarak *yazarla uyum sağlama* alt kategorisi kapsamında yazılı sorulara vermiş oldukları cevapları incelendiğinde; hikâyelerde yazarın iletilerinden hareket eden öğrencilerin hikâyeler ile ilgili düşünceleri, *yordamaları* ve *yazarla uyum sağlama* faaliyetleri ile bazı örnek görüşler şu şekildedir:

“Oyuncak yapan bir dedenin hayatını anlatacağını düşündüm. Çocuk hasreti ve özlemi çektiği için çocuklara oyuncak yapıp satan bir dedenin hayatından örnekler yer alan bu hikâye öğretici idi.” (OD) (K2).

EB, hikâyesinde öğrencilerin *yordama* ve *yazarla uyum sağlama* kategorisinde öğrencilerin alımlamaları ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Kitabın bir dedenin hayatını anlatacağını düşünmüştüm ancak bir kızın hayat hikâyesini anlatıyordu.” (EB) (K15).

“Kitabı ilk alınca sıkıcı buldum; fakat okuyunca önyargılı olmamam gerektiğini öğrendim.” (EB) (K16).

“Hikâye çok eğlenceliydi. Bana bazı konularda hayatımda kullanabileceğim bilgiler öğretebilir diye düşündüm ve öğrendiğim şeyler de oldu.” (EB) (E10).

“Kitabın çok eğlenceli olduğunu hissetmişim ve hikâyeyi okumak için sabırsızlanıyordum.” (EB) (K20).

KGY hikâyesi ile ilgili olarak öğrencilerin yazarla uyum sağlama alt kategorisi ile ilgili vermiş oldukları yazılı cevapları incelendiğinde öğrenciler genellikle yazarın tayin ettiği sona benzer yorumlarda bulundukları görülmüştür. Alternatif durumlar ifade edilmiş ancak; yazarın ifadesinin tamamen aksi olan bir yorum söz konusu olmamıştır.

“Kitabın sonunun güzel biteceğini düşündüm.” (KGY) (E6).

“Çok eğlenceli bir kitap olduğunu düşündüm.” (KGY) (E9).

“İsminden de kapağından da kaynaklanan bir merak gerçekleşti içimde, çok beğeneceğimden emindim zaten.” (KGY) (K11).

KE'deki yordama kategorisi ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde; hikâyelerin ve öğrencilerin etkileşimi sonucunda etkili okuma ve alımlamanın sadece hikâyelere bağlı olmadığını, öğrenci birikimi ile de gerçekleştiği sonucuna ulaşabiliriz.

“Güzel bir kitap olduğunu düşündüm. Toplumsal hayatta kullanabileceğimiz değerleri güzel bir şekilde anlatan kitap”. (KE) (K17).

“Eğleneceğimi ve yeni şeyler öğreneceğimi düşündüm ve öyle oldu.” (KE) (E16).

“Hikâyeyi elime alınca eğlenceli bir kitaba benzediğini ve bana bir şeyler öğreteceğini düşündüm.” (KE) (E3).

“Bu kitabı ilk elime aldığımda çok heyecanlıydım. Okumadan önce kendime kitapla ilgili sorular sormaya başladım. Bu kitap nasıl bir kitap? Diye başladım. Sonra içeriği ile ilgili düşündüm. Karakterlerin özelliklerini düşünmeye başladım.” (KE) (K2).

4.2.1.3. Kişisel Hisler Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Kişisel Hisler kategorisi ile ilgili cevaplarda öğrencilerin alımlama estetiği kuramı açısından hikâyeler ile ilgili hissettikleri duyguları ve okumuş oldukları hikâyelerden ne anladıkları ele alınmıştır. Böylece ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyeden çıkardıkları anlamı ve bu anlamı zenginleştirmek için aradıkları yolları, alımlama estetiği kuramı çerçevesinde okuma sürecinin derinlemesine genişletme çabaları incelenerek kişisel hisler kategorisi bağlamında aşağıdaki değerleri tespit ettiklerine ulaşılmıştır:

Tablo 4.4: Kişisel Hisler Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Aile birliğine önem verme	Kıymet bilmek
Cömertlik	Sabır
Çalışkanlık	Saygı
Dayanışma	Sevgi
Dürüstlük	Temizlik
Fedakârlık	Tutumlu olmak
Hoşgörü	Yardımseverlik
İyilik yapmak	Yeniliklere açık olma

Kişisel hisler kategorisi bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.4’de gösterilmiştir.

Bu kategori kapsamında, Kemalettin TUĞCU’nun seçilen hikâyelerini okuyan ortaokul öğrencilerinin hikâyelerde yer alan değerlerle ilgili olarak kişisel hisleri ele alınmıştır. Bu yolla; hikâye kitaplarıyla etkileşim kuran öğrencilerin kişisel hislerinin tespiti, sosyal bilgiler kazanımlarına ve kişisel gelişimlerine sağladığı katkıyı da tespit etme olanağı elde edildiği söylenebilir. Ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyelerdeki değerlerle ilgili *kişisel hisler* kategorisi kapsamında örnek ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

BMÇ’deki *kişisel hisler* kategorisi ile ilgili, bu hikâyeden neler anladın? Hissettiğin duyguları yorumlar mısın? Sorusuna yönelik cevaplara bakılarak öğrencilerin ne tür kişisel hislerde bulundukları tespit edilmiştir.

“Bu hikâyede insanların karşılıksız iyilik yaptığını ve bundan çok mutlu olduğunu gördüm.” (BMÇ) (K8).

“Selim Dedenin mahallenin çocuklarına karşı olan sevgisi ve Özdemir’in bakımını üstlenmesinden dolayı temizlik, fedakârlık ve sevgiyi gördüm bu hikâyede.” (BMÇ) (K6).

“Bu hikâyeyi okurken duygulandım. Çünkü insanlar arasında sevgi bağı vardı ve dedeyi çok seviyorlardı. İlk defa böyle bir şey okudum.” (BMÇ) (K5).

“Çocukların bu dünyaya büyük şeyler katacağını ve büyüklerin onlara saygı duymalarının bunu kolaylaştıracağını düşünüyorum.” (BMÇ) (E 7).

OD, alımlama estetiği kuramı ve etkili okuma açısından incelendiğinde öğrencilerin duyguları ve kişisel hislerine ait görüşleri şu şekildedir:

“Hikâyede evlat hasreti çekmiş bir baba gördüğüm için hüznümlendim.” (OD) (K9).

“Elimizde olan şeylerin kıymetini bilmemiz gerektiğini anladım. İnsanların sahip oldukları ile mutlu olmaları gerektiği “neden bu bende yok?” dememesi gerektiğini anladım. Çünkü sende olan da başkalarında olmayabilir. Ben bu kitabı okurken biraz üzıldüm; çünkü yapılmaması gereken hatalar yapıyoruz, yargılıyoruz...” (OD) (K2).

“Her şeyin bir zamanı var, her anın kendi güzelliği var. Onun için kendi zamanımızla geçmişini kıyaslamamanın uygun olmadığını, her yaşta farklı güzellikler olduğunu anladım.” (OD) (E8).

EB, alımlama estetiği kuramının duygusal boyutuyla ilişkilendirilebilecek olan kişisel hisler kategorisi ile ilgili öğrenci görüşleri incelendiğinde, hikâyede anlatılan konu ve yer verilen değerlerin öğrencilerin kişisel hislerini etkilediği görülmektedir.

“Bu hikâyeyi okuyunca yardımlaşmanın önemini anladım. Kitap heyecanlıydı.” (EB) (E1).

“İyiliği, pozitif olmayı, mutluluğu, hoşgörüyü, yardımlaşmayı, sabırlı olmayı ve yaşlılara yardımcı olmayı öğrendim bu hikâyede. İlk başta üzıldüm sonra şaşırdım ve en sonunda mutlu oldum.” (EB) (K19).

“Öncelikle çok duygulandım. Mutlu olduğum yerler oldu. Elimizde olana şükretmeyi ve kanaat ehli olmayı anladım.” (EB) (E3).

“Bu hikâyede yardımseverliği ve fedakârlığın nasıl olduğunu anladım. Kitabın başı çok güzel sonlara doğru biraz üzüldüm ama mutlu bitti.” (EB) (E16).

“Anladım ki bir insanın kıymetini ve değerini bilmek lazım. İnsanlara karşı affedici olmak gerektiğini anladım. Bazı yerlerde üzüldüm. Bir insanın ailesini kaybetmesi üzücü ve can yakıcı bir şey ama mutlu olduğum bölümler de vardı.” (EB) (K15).

“Bu kitaptan insanların dış görünüşüne bakarak önyargılı olmamak gerektiğini anladım.” (EB) (E13).

“Bu hikâyeden her ne olursa olsun birlik ve beraberlik içinde olmamız gerektiğini anladım.” (EB) (K10).

“Önyargılı olmamayı ve empati kurmayı öğrendim. İnsanların ailesi için çalışıp çabalayıp eve bir miktar para getirmek için neler yapabileceğini ve bunun sonucunda her şeyi yaptığını anladım. Ailenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.” (EB) (K16).

KGY, etkili okuma ve alımlama estetiği kuramının duygusal boyutu ile ilişkilendirilerek incelendiğinde; öğrenciler genel olarak her zaman doğru olanın kişinin kendi olması gerektiğini vurguladığını görmekteyiz. Öğrencilerin kişisel hislerine hikâyede geçen olay ve kurgular bazen üzücü bazen kızgın ve yeri geldiğinde mutluluk olarak yansıdığını örnek öğrenci görüşleriyle anlamak mümkündür.

“Köylünün yeniliğe kapalı tutumunu eleştirirken şehirlinin de özentili hallerini gördüm. Acı ve üzüntünün yanında mutluluk da hissettim. (KGY) (E11).

“Yaptığımız işlerde her zaman düşünerek doğru olanı yapmak gerektiğini anladım. Ömer’le empati kurarak hem üzüldüm hem mutlu oldum.” (KGY) (E13).

“Bu hikâyeden sevginin ve saygının aşamayacağı bir şey olmadığını anladım. Bazı yerlerde üzüldüm ama sevindiğim yerler de oldu. Buna benzer birçok şey...” (KGY) (K13).

“Hikâyede şehir hayatının köy hayatından farklı olduğunu anladım. Bu nedenle kişi yaşadığı yerde mutlu olmalı, kendisi olmalı özentiden kaçınmalı.” (KGY) (E9).

“Bu hikâyeden ben herkese inanmamak gerektiğini anladım.” (KGY) (E14).

“Kitapta köylünün yeniliğe kapalı olması eleştirilmiştir. Bu nedenle yeniliğe açık olmamız gerektiğini anladım.” (KGY) (K5).

KE, *Kişisel Hisler* kategorisinde alımlama estetiği kuramı duygusal boyutu çerçevesinde öğrenci cevapları değerlendirilirken, yine diğer hikâyelerde olduğu gibi öğrencilerin hikâyelerin anlamını oluşturmada etkin bir rol oynadığını görebiliriz.

“Dayanışmanın, birlik ve beraberliğin önemini anladım. Bazı yerlerde hüznümlendim, bazı yerlerde sevindim.” (KE) (K2).

“Aile bağlarının önemi hakkında düşünmemi sağlayan bir kitaptı.” ((KE) (E13).

“Hikâyede kendilerine miras kalan çiftliğin gelirleri konusunda cimri ve kıskanç davranmayan yeni sahiplerinin daha çok kar ettiklerini gördüm ve cimri olmamak gerektiğini anladım.” (KE) (K3).

Sonuç olarak hikâyelerde yazarın yorumuna kendi yorumlarını katan öğrencilerin pasif durumda değil de aktif olarak verilmek istenen mesajlara paralel anlam ürettikleri ve okuma sürecinin merkezinde olduklarını görebiliriz.

4.2.1.4. Anlamlandırma Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Anlamlandırma kategorisi bağlamında Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde öğrencilerin tespit ettiği değerler tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5: Anlamlandırma Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Adaletli olma	İyi huylu olmak
Açıklık (Net)	Kıymet bilmek
Aile birliğine önem verme	Merhamet
Barış	Misafirperverlik
Birlik beraberlik	Olgunluk
Cömertlik	Önemseme
Çalışkanlık	Paylaşma
Çevreyi koruma	Saygı
Dayanışma	Sevgi
Empati	Sorumluluk
Fedakârlık	Şeffaflık
Güvenilir olmak	Tarih ve kültürüne sahip çıkma
Hoşgörü	Vatan sevgisi
İyilik yapmak	Vefa
İyi niyetli olmak	Yardımseverlik

Öğrencilerin okuma faaliyeti sonrasında yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplar incelenerek anlamlandırma kategorisi kapsamında Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde alımladıkları değerler tablo 4.5'de gösterilmiştir.

Anlamlandırma kategorisine ait öğrenci cevapları değerlendirilirken *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* alt kategorisi ile beraber ele alınmıştır. *Anlamlandırma* kategorisinde *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* alt kategorisine yönelik olarak; öğrencilerin okudukları hikâyelere ilişkin yazılı sorulara verdikleri cevaplar incelenirken bu kategoride genellikle öğrencilerin Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde SBDÖP'de yer alan değerlerden hangilerine ulaştıkları ele alınmıştır. Okunan hikâyelerin sonunda uygulanan yazılı sorulara dair öğrenci cevapları incelendiğinde, öğrencilerin hikâyeleri anlayabildikleri ve verilmek istenen değerleri alımladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin yazılı cevapları dikkate alındığında örtük anlamlı metinlerden hikâyeler ile ilgili mesajlar çıkardıkları görülmüştür.

Bu noktadan hareketle öğrencilerin okuma sürecindeki *anlamlandırma* çabaları ile ilgili vermiş oldukları yazılı cevaplarla, hikâyelerde bulunan değerleri alımladıkları ve verilmek istenen iletiye ulaştıkları tespit edilmiştir. *Anlamlandırma* kategorisinde öğrenciler, hikâyeyi okurken eksik kalan bölümler de dâhil olmak üzere kendi zihinlerinden süreci tamamlayarak hikâyenin kendilerine göre anlamını bulup buradan bir mesaj çıkarmışlardır. Her öğrencinin okuduğu hikâyeden farklı anlamlar çıkararak anlamı zenginleştirip, derinleştirerek yenilemesi, hikâyeyi yeniden şekillendirmeleri alımlama estetiği kuramının okur merkezli bir kavram olduğunun kanıtıdır. Yazarın hikâyelerinde vermeye çalıştığı mesaj ile ilgili olarak öğrencilerin okuma süreci sonunda kendi çabalarıyla vardıkları *anlamlandırma* kategorisi ve *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* alt kategorisine dair bulgular elde edilmiştir. Aşağıda öğrencilerin bu durum ile ilgili örnek görüşlerine yer verilmiştir:

BMC, hikâyenin tamamına dair öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin hikâyeyi *anlamlandırma* ve *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* kategorisine ait ifadeleri tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda öğrencilerin hikâyelerden değerleri tespit ettikleri görülmüştür.

“Bu hikâyede iyilik, merhamet ve sevgi değerlerini gördüm. İnsanlar birbirine karşılık beklemeden iyilik yapıp merhamet ve sevgi gösteriyorlardı.” (BMC) (K8).

“Okuduğum bu hikâyede; yardımlaşma, saygı, sevgi ve merhamet değerleri bulunmaktaydı.” (BMÇ) (K6).

OD, öğrencilerin okuma süreci içerisindeki *anlamlandırma* faaliyetleri ile ilgili cevapları incelendiğinde, hikâyedeki *ana fikir ve iletilere* ulaşabildikleri görülmüştür. Öğrencilerin iletileri algımlarken zihinlerinde hikâyelerdeki boşlukları doldurarak ilerlemeleri alımlama estetiği kuramı ile ilişkilendirilebilir. Okuma süreci sonunda öğrencilerin hikâyelerde bulunan değerleri anlamlandırma ile ilgili görüşleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde genele olarak değerlerin alımlandığı tespit edilmiştir.

“Bu hikâyede fedakârlığı, hoşgörüyü, sevgiyi ve saygıyı gördüm.” (OD) (K9).

“Okuduğum hikâyede sevgi, yardımlaşma ve kıymet bilme değerleri vardı.” (OD) (K2).

“Sevgi, mutluluk, güven gibi değerlerin bulunduğunu düşünüyorum.” (OD) (E3).

EB, öğrencilerin yazılı cevapları incelendiğinde, kendi cümleleriyle okudukları hikâyede hangi değerlerin bulunduğunu ifade etmişlerdir:

“Hikâyede yardımseverlik değerinin bulunduğunu düşünüyorum.” (EB) (E1).

“Bu hikâyede sevgi ve yardımlaşma değerlerinin olduğunu gördüm.” (EB) (E10).

“Okuduğum hikâyede merhamet, yardımseverlik, vefa, hoşgörü ve cömertlik değerleri bulunuyordu.” (EB) (K17).

“Bu hikâyede merhamet, sevgi, saygı, yardımseverlik değerleri bulunmaktadır.” (EB) (K18).

“Bu hikâyede empati, birlik beraberlik ve yardımseverlik değeri bulunuyordu.” (EB) (E4).

“Okuduğum hikâyede iyi niyet, yardımseverlik ve barış gibi değerler bulunmaktadır.” (EB) (K10).

KGY, öğrencilerin etkili okuma ve alımlama süreci sonrasında *anlamlandırma* kategorisi ve *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* alt kategorisi açısından öğrenci cevapları

incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin ana fikir olarak hikâyelerde bulunan değerler üzerine odaklandıkları tespit edilmiştir:

“Bu hikâyede vatan sevgisi değeri bulunmaktadır.” (KGY) (E11).

“Hikâyede iyi huylu olma, cömertlik, önemseme gibi değerler bulunmaktadır.” (KGY) (E13).

“Bu hikâyede bulunan değerler: Sevgi, saygı, güven hoşgörü, dayanışma, empati ve barış değerleridir.” (KGY) (K13).

“Hikâyede sevgi, saygı, adalet ve hoşgörü değerler vardır.” (KGY) (E9).

“Okuduğum bu hikâyede misafirperverlik, sevgi ve saygı değerleri vardı.” (KGY) (K5).

“Hikâyede açıklık, şeffaf olma, adalet, saygı, sevgi, birlik beraberlik, aile birliğine önem verme değerleri bulunuyordu.” (KGY) (K15).

“Tarihimize ve kültürümüze sahip çıkma, sorumluluk, çevreye saygı duyma, güvenilir olma adaletli olma ve şeffaflık değerleri vardı.” (KGY) (E17).

KE, anlamlandırma kategorisi ve ana fikir ve iletiyi yansıtmaya alt kategorisine yönelik öğrenci cevapları değerlendirilmiştir. Hikâyede bulunan değerlere yönelik öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“Bu hikâyede yardımlaşma, paylaşma, sevgi ve vatan sevgisi değerlerini gördüm.” (KE) (E5).

“Okuduğum hikâyede çalışkanlık, dayanışma, hoşgörü, yardımlaşma ve sevgi değerleri bulunuyordu.” (KE) (K12).

Alımlama estetiği kuramı ve etkili okuma süreci sonunda anlamlandırma kategorisi ve bu kategoriye bağlı ana fikir ve iletiyi yansıtmaya alt kategorisi kapsamında öğrencilerin yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, bugün öğrencilere kazandırılması amaçlanan ve SBDÖP’de de yer alan pek çok değer Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer aldığı söylenebilir.

4.2.1.5. Çağrışım Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Öğrencilerin okudukları hikâyeler ile ilgili yazılı sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda *çağrışımları* ile ilgili cevapları incelediğimizde, öğrenciler hikâyeyi tamamladıktan sonra *çağrışım* kurarken genellikle hikâyede bulunan değerlerle ilgili iletilerden yola çıkarak içinde bulundukları çevrenin değerleri arasında *çağrışım* kurduğuna ve hikâyelerde aşağıdaki değerleri tespit ettiklerine ulaşılmıştır.

Tablo 4.6: Çağrışım Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Aile birliğine önem verme	Kıymet bilmek
Barış	Merhamet
Cömertlik	Sabır
Dayanışma	Saygı
Empati	Sevgi
Güvenilir olmak	Sorumluluk
Hoşgörü	Vatan sevgisi
İyilik yapmak	Yardıms severlik

Çağrışım kategorisi bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.6’da gösterilmiştir.

Öğrencilerin seçilen hikâyeleri okuma süreci veya sonrasında hayat tecrübeleri ve deneyim ufku doğrultusunda hikâyede geçen değerleri çevresiyle ilişkilendirdiği ifadeleri *çağrışım* kategorisi kapsamında incelenmiştir. Okuduğu hikâye ile ilgili deneyim ufku ve kendi hayat tecrübesini meydana getirdiği deneyim ufku arasında kurduğu çağrışımlar bu kategoriye oluşturmaktadır.

BMÇ *çağrışım* kategorisi kapsamında öğrencilerin değerleri somutlaştırarak çevreleriyle kurdukları yakın *çağrışım* ile ilgili: Okuduğun bu hikâyede hangi değerler bulunmaktadır? Bu değerlerin yaşadığın çevreye ve ülkeye uygun olduğunu düşünüyor musun? Sebebini açıklar mısın? Sorusu ile ilgili örnek öğrenci görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hikâyedeki değerlerin çevreme ve ülkemize uygun olduğunu düşünüyorum. Böylece çevremizdeki çoğu kişinin kıymetini bilip, aynı zamanda birçok yetim hakkının önemiyle alakalı şeyler öğrendim.” (BMÇ) (K1).

“Hikâyedeki değerler yaşadığım çevreye uygun; çünkü insanlar birbirine iyilik yapıp merhamet edip sevgi gösteriyor.” (BMÇ) (K8).

“Bu hikâyede geçen değerler çevreye ve ülkemize uygundur; çünkü bu değerler toplumsal huzuru sağlayıp toplumu ayakta tutar.” (BMÇ) (E6).

Öğrenciler OD okuma sürecindeki yazılı cevaplarıyla uyumlu bir şekilde, hikâyedeki değerleri başarılı bir şekilde somutlaştırıp çevreleri ile yakın çağrışım kurmuşlardır.

“Bence ülkemizde sevgi dolu, yardımsever, kıymet bilen insan fazlasıyla var. Her kötü insanın bile içinde sevgi var. Bu nedenle çevreme ve ülkemize uygundur.” (OD) (K2).

“Kitapta bahsedilen değerlerin yaşadığım çevreyi yansıttığını düşündüğüm için yaşadığım yere uygun olduğunu düşünüyorum.” (OD) (E3).

EB, öğrencilerin çevreleriyle özdeşleşme kurabildikleri hikâyelerden biri olan EB’de öğrenciler, Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerindeki değerleri alımlama estetiği kuramı kapsamında çevreleriyle ve yaşadıkları ülkeyle ilişkilendirip çağrışım kurmuşlardır:

“Yardımseverlik, yaşlılara yardım etmek. Bu değerlerin çevreme ülkeme uygun olduğunu düşünüyorum; çünkü ülkemizdeki insanlar bunları sevgiyle yapıyor.” (EB) (E1).

“Bu hikâyedeki yardımlaşma, empati, birlik ve beraberliğin elbette çevremle ilişkili olduğunu düşünüyorum. Eğer hayatta insanlar önyargılı, kavgacı değil de empati, birlik içinde olsaydı herkes anlaşıp ve hayat sorunsuz ilerlerdi.” (EB) (K13).

“Bence bu hikâyede bulunan saygı, sevgi, yardımseverlik gibi değerler çevremize ve ülkemize uygun çünkü insana ders veriyor sabırlı olmayı öğretiyor.” (EB) (K16).

“Hikâyedeki değerler çevreme ve ülkeme çok uygun; çünkü kötü günümüzde hep birbirimizle yardımlaşırız. İyi günümüzde de birbirimizle sevincimizi paylaşıyoruz.” (EB) (K12).

“Bu hikâyedeki sevgi, saygı, yardımseverlik, hoşgörü değerlerin ülkeye ve çevremize uygun olduğunu düşünüyorum çünkü bu hikâyeyi okuyan biri etkilenecek daha çok değerleri uygulayabilir.” (EB) (E2).

“Bu hikâyedeki dayanışma ve birlik beraberlik değeri ülkemize uygun çünkü; kurtuluş savaşında herkes el ele verip savaşa girip kazanmıştır.” (EB) (E13).

KGY, gelecek kuşakların yetişmesinde önemli rolü olan Kemalettin TUĞCU’nun KGY hikâyesinde bulunan değerlerin yaşanılan çevreye ve ülkeye uygunluğunun öğrenciler tarafından alımlanmasını tespit etmek amacıyla yazılı cevaplar incelendiğinde, değerlerin çevreye ve ülkeye uygunluğu açısından öğrencilerde oluşturduğu *çağrışım* kategorisi kapsamında örnek öğrenci cevapları aşağıdaki gibidir.

“Hikâyedeki vatan sevgisi değeri yaşadığımız çevreye ve ülkeye uygundur. Çünkü çevremde ve ülkemizdeki herkes memleketini ülkesini sever.” (KGY) (E11).

“Değerler; güven, saygı, sevgi, hoşgörü, dayanışma ve empati değerleri var. Bu değerler ülkemize birçok katkıda bulunur. Nasıl katkıda bulunur; kimse kavga etmeden barış içinde herkes mutlu olur, herkes birbirini anlar.” (KGY) (K13).

“Sevgi, saygı, yardımlaşma değerleri vardı ve yaşadığım yere uygun olduğunu düşünüyorum; çünkü ülkemizde değerler çok yaygın.” (KGY) (E6).

“Sevgi, saygı, adaletli olma, hoşgörü vb. değerler bulunmaktadır ve tüm dünyanın bu değerlere ihtiyacı vardır.” (KGY) (E9).

KE, metnin anlamının okuma sürecinde okur tarafından oluşturulduğu alımlama estetiğine göre, hikâyeyi okuyan öğrencilerin yazılı cevapları değerlendirildiğinde; öğrencilerin *çağrışımlar* kurarak anlam alanını genişlettiğini ve hikâyede bulunan değerleri çevresi ve yaşadığı ülkeyle nasıl ilişkilendirdiğine dair örnek görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Hikâyede yardımlaşma, sevgi, paylaşma ve vatan sevgisi değerlerini gördüm. Çevreme uygun olduğunu düşünüyorum. Sebebi; bunları kendi hayatımda uyguladığım ve uyguladığımı gördüğüm kişiler olduğu için.” (KE) (E5).

“Kesinlikle uygun olduğunu düşünüyorum. Çünkü ülkemizin değerlere sahip çıktığını ve öyle davrandığını düşünüyorum.” (KE) (K12).

“Bu kitabın çevrem tarafından okunmasını isterim. Bu kitabı okuyan insanlar aile sevgisi, aile saygısı hakkında çok bilinçlenir ve toplum içinde neler yapıp neler yapılmaması gerektiğini öğrenir.” (KE)(K14).

4.2.1.6. Yorumlama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Öğrencilerin okumuş oldukları hikâyeler ve bu hikâyelerdeki sosyal bilgiler programında yer alan değerler ile ilgili yapmış oldukları genel yorumlar, hikâye ile kurdukları etkileşim ve hikâyeye yönelik eleştirileri *yorumlama* kategorisi adı altında incelenmiş ve öğrencilerin aşağıdaki değerleri tespit ettiklerine ulaşılmıştır:

Tablo 4.7: Yorumlama Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Adalet	Hoşgörü
Aile birliğine önem verme	İyilik yapmak
Barış	Kıymet bilmek
Dayanışma	Misafirperverlik
Dostluk	Saygı
Duyarlılık	Sevgi
Empati	Sorumluluk
Fedakârlık	Vatan sevgisi
Güvenilir olmak	Yardımseverlik

Yorumlama kategorisi bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.7’de gösterilmiştir.

Özellikle hikâyelerdeki sosyal bilgiler programında da yer alan değerlerle ilgili öğrencilerin tespitleri ve değerlerle ilgili duyguları da yine bu kategoride ele alınmıştır.

BMÇ, Öğrencilerin, hikâyelerden alımladıkları değerlerle sosyal bilgiler müfredatında bulunan değerler bağlamında hissettikleri duygular ile ilgili cevapları bu kategoride incelenmiştir. *Yorumlama* kategorisi ve *eleştirme* alt kategorisine ait örnek öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Yorumlama kategorisi ile ilgili araştırma sorusu: Okuduğun bu hikâye sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler ile ilgili hangi duyguları hissetmeni sağladı? Şeklinde ve alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Hikâyede bulunan yardımseverlik ve toplumsal duyarlılık gibi değerlerin sosyal bilgiler dersinde bulunan değerlerle ilgili olduğunu düşünüyorum.” (BMÇ) (K6).

“Çocukların dedeye saygılı davranmaları ve sevgi göstermeleri beni mutlu etti. Sosyal bilgiler dersi ile bu ilişkiyi kurdum.” (BMÇ) (K5).

“Değerlerin bu kadar güzel olduğunu hissettim mutlu oldum.” (BMÇ) (E7).

OD, hikâyelerde bulunan değerlerin SBDÖP’de bulunan değerler ile ilgili öğrenciler duygularını ifade ettikleri yorumlama kategorisi ile ilgili örnek öğrenci görüşleri aşağıdaki gibi devam etmiştir:

“Oyuncakçı dedenin oyuncak yaparken kültürümüzde eskiden kullanılan eşyaları kullanması sosyal bilgiler dersi ile ilgi kurmamı sağladı ve mutluluk hissettim.” (OD) (K20).

“Bu hikâyede sosyal bilgiler dersi ile ilgili sevgi, saygı, yardımlaşma, duyarlılık değerleri vardı.” (OD) (K9).

EB, öğrencilerin yazıl cevapları incelendiğinde hikâyede ulaştıkları anlam ya da anlamları yorumlama kategorisinde; hikâyede bulunan değerlerle sosyal bilgiler programında bulunan değerler arasındaki yansımayı fark ettiği görülmektedir. Böylece öğrencinin değeri sorguladığı, tekrar değerlendirdiği ve onu kazanım haline getirmesine imkân sağlayan bir okuma sürecinin gerçekleştiği görülmektedir:

“Okuduğum bu hikâye sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerden yardımseverlik değerini hissetmemi sağladı.” (EB) (K18).

“Bu hikâyede değerler açısından sen diliyle değil de ben diliyle konuşmamız gerektiğini anladım. Ayrıca önyargılarımdan uzaklaşmamız gerektiğini anladım.” (EB) (E3).

“Sosyal bilgiler dersindeki değerlerden aile birliğine önem verme, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, yardımseverlik gibi değerleri bu hikâyede gördüğüm için mutlu oldum.” (EB) (E16).

“Hikâyede sosyal bilgiler dersi ile de ilgili olan fedakârlık değerini gördüm. Çünkü en ağır basan değeri hikâyede bir de sıcaklığı hissettim o kadar güzel birbirlerine sahip çıkıyorlardı ki.” (EB) (K12).

“Bir kadınının eşinin araba alabilmesi için bütün takılarını vermesi ve babasının araba alabilmesi için tek bileziğini veren bir çocuk hoşuma gitti mutlu oldum.” (EB) (K7).

“Hikâyede sosyal bilgiler değerleri ile ilgili olarak; çocukların arka plana atılmamasını ve onlara fikirlerinin sorulması gerektiğini düşündüm. Ani kararlar

alınmadan önce olayın aslını öğrenip ona göre hareket etmeliyiz. Biz de aileye önem vermeli onların fikirlerini alarak hareket etmeliyiz.” (EB) (E11).

“Aile aslında çok güzel bir şeydir. Onu beş dakikada yıkamazsın. Onlarda öyleydiler ikisi birbirini çok sevdiği için aile düzeldi. Sevgi ve aile her şeyi düzeltir. Eskici babanın en sevdiğim sözü: “onun yarası içinde değil kızım” kitap çok güzel herkesin okuması lazım.” (EB) (K3).

“Bence bu kitabın çevrem tarafından okunmasını isterim. Bu kitabı okuyan insanlar aile saygısı, aile sevgisi hakkında daha çok bilinçlenir ve aile içinde neler yapıp neler yapılmaması gerektiğini öğrenir. Kitabın adını değiştirme şansım olsaydı “aile bağlayan dede” yapardım. Kitaptaki bölümde şu Ayten annesi ve kocasından bir şey saklamasaydı daha iyi olurdu.” (EB) (K13).

KGY, öğrencilerin okuma süreci sonrasında hikâyedeki değerlerle sosyal bilgiler programı arasındaki ilişki ile ilgili yazılı görüşleri incelendiğinde; öğrencilerin değerlerin okuduğu hikâyelere yansıdığını tespit ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

“Okuduğum hikâyede sosyal bilgiler dersinde de yer alan; vatan sevgisi, empati, adaletli olma, sevgi, saygı, ön yargılı olmama gibi değerler yer almaktaydı.” (KGY) (E9).

“Hikâyede yardımseverlik değeri, birlik beraberlik, misafirperverlik, duyarlılık gibi değerleri hissettim.” (KGY) (K15).

“Okuduğum bu hikâyede sosyal bilgiler dersinde yer alan; adalet, saygı, sorumluluk, sevgi vb. değerler yer bulunmaktadır.” (KGY) (K4).

KE, Ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyelerden sonra yazılı sorulara verdikleri cevaplardan yorumlama kategorisi ile ilgili yazılı soruya verilen cevaplar bu kategoriye bağlı *eleştirme* alt kategorisi ile beraber incelenmiştir. Öğrenciler okudukları hikâyeyi yorumlarken hikâyede alımladıkları değerleri vurgulamışlar, bunu yaparken deneyim ve beklenti ufkuna göre hareket edip aykırı gördükleri durumları eleştiri süzgecinden geçirerek yapmışlardır.

“Bu hikâyede bulunan sosyal bilgiler dersi ile de ilgili olan aile bağlarını koruma, dostluk, yardımseverlik, arkadaşlık gibi değerler birbirimizi sevdiğimizi ve birbirimize saygı duyduğumuzu hissettirdi.” (KE) (E5).

“Okuduğum hikâyede sosyal bilgiler dersi ile ilgili çalışkanlık, fedakârlık, yardımseverlik, dayanışma, sevgi, saygı, barış değerlerinin bulunduğunu düşünüyorum.” (KE) (K12).

“Hikâyeden anlaşılan değer çalışkanlık ve birlik beraberliktir. Zorluklar karşısında yılmamaktır. Her türlü olaydan sonra birbirimizin yanında olmalı ve birbirimizi yalnız bırakmamayı hissettirdi. Birbirimizin yanında durarak başarıya ulaşabiliriz. Önemli olan sıkılmadan, bıkmadan, usanmadan tüm zorluklarla mücadele etmektir.” (KE) (E10).

4.2.1.7. Boşluk Sezinleme Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Alımlama estetiği kuramının önemli kavramlarından olan boşluk kavramı ile ilgili olarak hikâyelerde buldukları boşlukları tamamlamayla ilgili öğrencilerin vurguladıkları ifadeler *boşluk sezinleme* kategorisi olarak isimlendirilmiştir. Boşluk sezinleme kategorisi bağlamında öğrencilerin tespit ettiği değerler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 4.8: Boşluk Sezinleme Kategorisi Bağlamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Değerler

Açıklık	Hoşgörü
Aile birliğine önem verme	Saygı
Empati	Sorumluluk

Boşluk sezinleme kategorisi bağlamında öğrencilerin hikâyelerde tespit ettiği değerler Tablo: 4.8’de gösterilmiştir.

Boşluk sezinleme, hikâye okuma sürecinde öğrencilerin sezinlemeleri, hikâye unsurları ile ilgili değerlendirmeleri ve güvenilir olduğuna inanarak elde ettiği kazanımları hayatında kullanmaları vb. boşluklardan hangilerine öğrencinin yoğunlaştığını tespit etmemizi sağlamıştır. *Boşluk sezinleme* kategorisi ile ilgili yazılı cevaplar, genellikle öğrencilerin hikâyelerdeki boşluklardan değerler ile ilgili sezinlediklerini göstermiştir. *Boşluk Sezinleme* kategorisi kapsamında öğrencilerin okudukları hikâyeler ile ilgili düşüncelerini başkalarıyla tartışabilme yetkinliği ve okudukları hikâyelerde bulunan bilgilerin doğruluğunu başka kaynaklardan kontrol etme ihtiyacı duyup duymadıkları ile ilgili görüşleri, Okuduğum hikâyede bulunan değerler ile ilgili düşüncelerini münazara edeceğin bir örnek verir misin? Şeklindeki araştırma sorusu ile incelenmiştir.

BMÇ, Öğrencilerin okudukları hikâyelerden yola çıkarak *Boşluk Doldurma* kategorisi ile ilgili yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplardan örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Karşımdaki kişinin düşüncelerine saygı duyarak okuduğum kitapla ilgili düşüncelerimi paylaşabilirim.” (BMÇ) (K1).

“Hikâyedeki bilgilerin doğruluğunu kontrol etme ihtiyacı duymadım. Ancak; bence çocuğu yetimhaneye vermeliydi ama bakmakla da iyi yaptı burası tartışılabilir.” (BMÇ) (K8).

“Hikâyede hatalı bir düşünce olmadığını düşündüğüm için başka kaynaklardan kontrol etme ihtiyacı duymadım.” (BMÇ) (K6).

OD, öğrencilerin hikâyede bulunan boşluklar ve aralıklardan yararlanarak gerçekleştirdikleri alımlamalarını incelemek amacıyla hazırlana sorulara verilen cevaplardan örnekler aşağıdaki gibidir:

“Eğer hikâyeyi okumuşlarsa düşüncelerimi tartışabilirim. Hikâye açık ve net şekilde anlatıldığı için bilgilerin doğruluğunu kontrol etme ihtiyacı duymadım.” (OD) (K2).

“Arkadaşımın okurken benim gibi mi hissettiğini tartışabilirim, çünkü merak ederim, kitabı beğenip beğenmediğini sorarım. Kitabın konusu ve yazarıyla ilgili başka kaynaklara bir göz atıp birkaç araştırma yaptım.” (OD) (E3).

EB, *boşluk sezinleme* kategorisine dair öğrenci yazılı cevapları incelendiğinde hikâyede genellikle gerçek hayattan izler bulunduğu için başka kaynaklardan bilgilerin kontrol edilme ihtiyacı duyulmadığı belirtilmiştir.

“Bence kitaptakilerin hepsi gerçek hayatta olabilecek şeyler olduğu için başka kaynaklardan kontrol etme ihtiyacı duymadım.” (EB) (K17).

“Evet tartışabilirim;

Örneğin bir arkadaşım;

- Adam kıza güvenmemeliydi.

Ben;

- Adam kıızı evine aldığı için iyi yaptı.

Bu fikirler çerçevesinde tartışabiliriz.

Kitaptaki düşüncelerin doğru olduğu hakkında kararlıyım, o yüzden başka kaynaklardan kontrol etme ihtiyacı duymadım.” (EB) (K18).

“Kitapla ilgili samimi bir şekilde tartışabilirim. Kitap değerlere ve ülkemize uygun olduğu için bilgileri kontrol etmeye ihtiyaç duymadım.” (EB) (E13).

“Arkadaşımla tartıştık. O kitabın sonunu değiştirmek istiyor ben istemiyorum. Kitaptaki düşünceleri doğru bulduğum için başka kaynaklardan kontrol etmedim.” (EB) (K14).

KGY, alımlama estetiği kuramının okur merkezli anlayışına göre yazar her şeyi söylemediğinden boşlukları öğrencilerin tamamladığı görülmektedir. Bu boş alanları tamamlayan örnek öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“Hikâye ile ilgili herkesin görüşü düşüncesi farklı olacağı için tartışmak isterim. Hikâyenin konusu gerçek hayatta olabilecek bir şey olduğu için başka kaynaklardan araştırma ihtiyacı duymadım.” (KGY) (E6).

“Hikâye ile ilgili X arkadaşım ile aramızda Ömer’in apartmanı satmasını tartıştık. O apartmanı satması gerektiğini düşünüyordu. Ben ise satması taraftarı değildim bu şekilde daha iyi olduğunu düşünüyordum. Hikâye her şeyi çok iyi açıkladığı için başka kaynaklardan araştırma ihtiyacı da duymadım.” (KGY) (E9).

“Hikâyeyi okuduktan sonra arkadaşım ile aramızda şöyle bir tartışma oldu:

Ben:

- *Yabancı adam oraya gitmekle iyi etti.*

Arkadaşım:

- *Keşke gitmeseydi. Hem gitmesi neden iyi oldu ki?*

Ben:

- *Oradaki insanları tanıdı ve nasıl birileri olduğunu öğrendi, böylece önyargılarını yendi.*

Arkadaşım:

- *O açıdan bakılırsa doğru evet haklısın.*

- ...

Doğruluğundan emin olmadığım bir şey kitapta olmadığı için farklı kaynaklardan araştırma ihtiyacı duymadım.” (KGY) (K15).

KE, alımlama estetiği kuramının merkezinde özünde olan, metne yeni bir bakış açısıyla bakarak ondan kendi bilgi birikimi doğrultusunda somutlaştırarak anlam çıkardıkları, bunları yaparken metne bağlı kaldıkları görülmektedir. Okuma süreci sonrasında öğrencilerin sezinledikleri boşluklar ile ilgili örnek öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir:

“X arkadaşım ile hikâye ile ilgili şöyle bir tartışma oldu aramızda: O amcanın evi miras bırakmasını kötü buluyordu; ama bence iyi bir durumdu bu olay. Bilgilerin doğruluğunu araştırma ihtiyacı duymadım.” (KE) (E5).

“Okuduğum kitapla ilgili olarak; insanları anlamadan hareket etmemek gerektiğini, anne ve babaların çocukları ortada koyup gitmenin hiç hoş olmadığını, hiçbir çocuğun yalnız bırakılmaması gerektiğini tartışabilirim. Hikâyedeki düşünceler ile ilgili başka kaynaklardan doğrulama ihtiyacı duymadım.” (KE) (K3).

Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerler ile ilgili olarak ortaokul öğrencilerinin alımlama sorularına vermiş oldukları cevaplardan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin genel olarak tespit etmiş olduğu değerlerin tamamı tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9: Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Alımlama Estetiği Kuramı Kapsamında Öğrencilerin Tespit Ettiği Genel Değerler

Adaletli olma	İyi huylu olmak
Açıklık (Net)	Kıymet bilmek
Aile birliğine önem verme	Merhamet
Barış	Misafirperverlik
Birlik beraberlik	Nasihah
Cömertlik	Olgunluk
Çalışkanlık	Önemseme
Çevreyi koruma	Paylaşma
Dayanışma	Sağlıklı olmaya önem vermek
Dostluk	Sabır
Duyarlılık	Saygı
Dürüstlük	Sevgi
Empati	Sorumluluk
Farkındalık	Şeffaflık
Fedakârlık	Tarih ve kültürüne sahip çıkma
Güvenilir olmak	Tutumluluk
Helal kazanç	Vatan sevgisi
Hoşgörü	Vefa
İyilik yapmak	Yardımseverlik
İyi niyetli olmak	Yeniliklere açık olmak

Ortaokul öğrencilerinin alımlama estetiği kuramına göre Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde tespit ettiği değerlere ilişkin bulguların tamamı Tablo 4.9’da sunulmuştur.

4.3.Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde araştırmacı ve ortaokul öğrencileri tarafından tespit edilen değerlerin karşılaştırılması ve SBDÖP’de yer alma durumu nedir?

4.3.1. Araştırmacı ve Öğrenciler Tarafından Alımlama Estetiği Kuramına Göre Tespit Edilen Değerlerin Programlarda Yer Alan Değerler ile Karşılaştırılması

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan; “Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde araştırmacı ve ortaokul öğrencileri tarafından tespit edilen değerlerin karşılaştırılması ve SBDÖP’de yer alma durumu nedir?” Sorusuna; Kemalettin TUĞCU’nun incelenen hikâye kitapları ve ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyeler ile ilgili yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplardan yola çıkılarak yanıt aranmıştır.

Araştırmacı ve öğrencilerin tespit etmiş olduğu değerler ile öğretim programlarında yer alan değerlerin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular tablo 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.10: Araştırmacı ve Öğrenciler Tarafından Alımlama Estetiği Kuramına Göre Tespit Edilen Değerlerin Programlarda Yer Alan Değerler İle Karşılaştırılması

Değer	2005SBDÖP	2018SBDÖP	2023SBDÖP	Araştırmacı	Öğrenciler
Adalet	√	√	√	√	√
Aile birliğine önem verme	√	√	√	√	√
Bağımsızlık	√	√	√		
Barış	√	√	√	√	√
Bilimsellik	√	√	√		
Çalışkanlık	√	√	√	√	√
Dayanışma	√	√	√	√	√
Duyarlılık	√	√	√	√	√
Dürüstlük	√	√	√	√	√
Estetik	√	√	√		
Özgürlük	√	√	√		
Saygı	√	√	√	√	√
Sevgi	√	√	√	√	√
Sorumluluk	√	√	√	√	√
Vatanseverlik	√	√	√	√	√
Yardıms severlik	√	√	√	√	√
Eşitlik		√	√	√	√
Tasarruf		√	√	√	√
Hoşgörü	√			√	√
Misafirperverlik	√				√
Temizlik	√				√
Sağlık	√			√	√
Başarı				√	
Cömertlik				√	√
Dini değerlere Saygılı Olma				√	√
Farkındalık					√
Fedakârlık				√	√
Helal kazanç				√	√
Onur				√	
Olgunluk				√	√
İyilik yapmak				√	√
Önemseme					√
Şeffaflık					√
Paylaşma					√
Vefa					√
Tarih ve kültürüne sahip çıkma				√	√
Merhamet				√	√
İyiniyetli olmak				√	√
Kıymet bilmek					√
Mutluluk					√
Nasihat				√	√
Yeniliklere açık olma				√	√
Sabır					√
Empati					√
Dostluk				√	√

Tablo 4.10'a göre 2005'de programda var olan 20 değerden 16'sı 2018 ve 2023 programında yer almıştır. Her üç programda da ortak olan adil olma değeri 2018 ve 2023 programında adalet olarak güncellenmiştir. Bu değer haricinde 2005 programında bulunan hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik ve misafirperverlik değerlerine 2018 ve 2023 programında yer verilmemiş, tasarruf ve eşitlik değerleri de programa ilk olarak eklenmiştir.

Araştırma bulgularına göre; her üç SBDÖP'de de yer alan değerlerden olan adalet, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerini araştırmacı ve okuyucular tarafından alımlama estetiği kuramı çerçevesinde incelenen hikâyelerde tespit edilmiştir.

2005 SBDÖP'de yer almayıp 2018 ve 2023 SBDÖP'de yer alan eşitlik ve tasarruf değerlerini araştırmacı ve okuyucular tarafından alımlama estetiği kuramı çerçevesinde tespit edilmiştir.

2005 SBDÖP'de bulunan; 2018 ve 2023 SBDÖP'de bulunmayan hoşgörü değerini araştırmacı ve okuyucular alımlama estetiği kuramı çerçevesinde tespit edilmiştir.

2005 SBDÖP'de bulunan; 2018 ve 2023 SBDÖP'de bulunmayan misafirperverlik ve temizlik değerlerini sadece okuyucular alımlama estetiği kuramı çerçevesinde tespit edilmiştir.

2005 SBDÖP'de bulunan; 2018 ve 2023 SBDÖP'de bulunmayan sağlıklı olmaya önem verme değerini araştırmacı ve öğrenciler alımlama estetiği kuramına göre tespit etmişlerdir.

2005, 2018 ve 2023 SBDÖP'de yer alan; bağımsızlık, estetik, özgürlük ve bilimsellik değerleri, araştırmacı ve okuyucular tarafından alımlama estetiği kuramına göre incelenen hikâyelerde tespit edilememiştir.

2005, 2018 ve 2023 SBDÖP'de yer almayan ancak kadim değerlerden olan; cömertlik, dini değerlere saygılı olma, fedakârlık, helal kazanç, olgunluk, iyilik yapmak, tarih ve kültürüne sahip çıkma, merhamet, iyiniyetli olmak, nasihat, dostluk, sabır, yeniliklere açık olma değerleri alımlama estetiği kuramına göre incelenen Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde araştırmacı ve okuyucular tarafından tespit edilmiştir.

Araştırmada karşılaştırması yapılan her üç SBDÖP’de yer almayan başarı ve onur değerleri alımlama estetiği kuramına göre incelenen hikâyelerde araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Son olarak karşılaştırma tablosunda yer verildiği gibi; 2005, 2018 ve 2023 SBDÖP’de yer almayıp ancak önemli değerler olan iyilik yapmak, önemseme, şeffaflık, paylaşma, vefa, tarih ve kültürüne sahip çıkma, merhamet ve iyiniyetli olmak değerleri, okuyucular tarafından alımlama estetiği kuramına göre incelenen Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde tespit edilen değerlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında, 2005’ten günümüze SBDÖP’lerde yer alan değerler ve Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kapsamında araştırmacı ve okuyucular tarafından tespit edilen değerlerin karşılaştırılması ile ulaşılan sonuca göre; aslında hikâyenin insanlığın birikimini bilgeliliğini, gizli ya da aşikâr hallerini yansıtmayı başaran muazzam bir gücü olduğu söylenebilir. Dolayısıyla alımlama estetiği, çocuk okurlara eşit okurluk ve anlam oluşturma özgürlüğü sağladığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerine alımlama estetiği kapsamında bakılacak olursa; edebi eser, çocuğun anlam oluşturma açısından ona imkân vermektedir. Bu sonuca göre, çocukların dünyalarına ve duyarlılığına hitap eden hikâyeler ile onlara birtakım güzel hasletler ve değerlerin kazandırılabilceğini söylemek mümkündür. Çocukların hikâyeler aracılığıyla kazanacakları bu hasletler: SBDÖP amaçlılarından olan kendini ve çevresini yaşadığı dünyayı tanıması, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını kolaylıkla anlatabilmesi, kendine ve diğer insanlara saygılı davranmayı öğrenmesini sağlayacaktır.

Edebiyat insanların fikirlerini, duygularını, bakış açılarını geliştirir. Bireylerin ufkunu genişleterek elde edeceği kazanımlara düzenli bir şekilde sahip olmasını sağlar. Toplum içinde yaşayan bir varlık olan insanın sosyalleşmesi ve insan ilişkileri ile ilgili çeşitli kuralları içeren SBDÖP içerisinde yer alan değerleri okuyucuların hikâyelerde tespit ettikleri görülmektedir. Bu nedenle SBDÖP’de yer alan kazanımları bünyesinde toplayan ve çocukların kazanmasını sağlaması kaydıyla çocuk kitapları çocukları iyi bireyler olarak hayata hazırlar denilebilir.

Yazarın hikâyelerinde *vatan, millet, bayrak ve asker sevgisi, adalet, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, saygı, sevgi*

sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik gibi değerler ön plandadır. Temel amaçlarından biri de bireyleri toplumsal yaşama hazırlamak olan SBDÖP’de yer alan değerlerin büyük bir kısmının araştırmacı ve okuyucular tarafından alımlama estetiği kuramı kapsamında Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde tespit edildiği görölmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın birinci alt problemi, “Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre araştırmacı tarafından incelenmesi” şeklinde idi. Bu alt problemin gereği olarak araştırmacı tarafından Kemalettin TUĞCU’ya ait 70 hikâye kitabı alımlama estetiği ışığında incelenmiştir. Alımlama estetiğinin uygulandığı bu çalışmada Kemalettin TUĞCU’nun hikâye kitaplarında bulunan değerler, alımlama estetiği kapsamında incelenirken; yazar, eserleri, alımlama estetiği ve değerler eğitimi hakkında da ön bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır. Okurun alımlama süreci; deneyim ve beklenti ufku, hikâyelerdeki belirsizlik alanı ve izleklerin yol göstericiliği ile yazarın hikâyelerinde yer alan değerler tespit edilmiştir.

Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde, araştırmacı tarafından alımlama estetiği kuramına göre tespit edilen değerler: Başarı, barış, dayanışma, duyarlılık, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, tasarruf, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, adalet, yardımseverlik, fedakârlık, cömertlik, farkındalık, dürüstlük, olgunluk, onur, sağlık, dini değerlere saygılı olma ve alçak gönüllü olma değerleridir. Alımlaması yapılan değerlerden: Başarı, barış, dayanışma, duyarlılık, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, tasarruf, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, adalet ve yardımseverlik değerleri aynı zamanda SBDÖP’de yer alan değerlerdir. Bu değerlerin geçiş sıklıklarının belirlenmesinin bu araştırma için uygun olmadığı düşünülmektedir. Nitekim değerler, eser içinde tespit edilirken sadece kelime olarak aranmamış, bütünsel bir bakış açısıyla hikâyelerdeki kurgu ve konu bağlamında alımlama estetiği kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Örneğin olay kahramanının adalet değeri ile ilgili söylediği bir söz, sergilediği bir davranış adaletin bir özelliği olarak alımlanırken adalet

kelimesinin hikâyeler içinde aranarak sıklığının tespit edilmesinin araştırmanın sonucuna katkı sağlayamayacağı aksine yanlış veriler elde edilmesine sebep olacağı görülmektedir.

Bahsi geçen değerlerin Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer aldığı şekliyle değerlendirilmesine ilişkin sonuçlar şöyledir:

Kemalettin TUĞCU'nun çocuk ve gençlere yönelik olarak kaleme aldığı hikâyeleri, içerisinde barındırdığı değerler, gelenek görenekler, kültürel izler okurun hoş vakit geçirme, hoşlanma, deneyim zenginliği, arınma, yeni şeyler öğrenme, aydınlanma, heyecan isteği gibi bazı estetik beklentiler içerisine girebilir. Okura; Kemalettin TUĞCU'nun eserlerinde bulabileceği yoğun olarak işlenen sevgi, adalet, saygı, empati, çalışarak kazanma, hoşgörü, tutumluluk, bağımsızlık, duyarlılık, barış, vatan severlik gibi değerler, toplumun gerçekleri, yaşam tarzının kültürel aktarımı ilgi çekici gelebilir. Bunun dışında hikâyelerdeki kurgu, işlenen konunun fikri olarak çeşitliliği ve derinliği, olayın ve kahramanların nasıl sunulduğu okur açısından beklenti oluşturabilir.

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleriyle karşılaşan okur, hikâyelerinin yazıldığı yıllarda en çok okunan yazar olması, hikâyelerinin yarım yüzyıldan fazla okunması ve hala da okunuyor olmasından dolayı yüksek bir beklenti içinde esere yaklaşır. Okurun imgeleme çabasını, Kemalettin TUĞCU'nun Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet döneminde bol bol eser vermesi, o dönemin iyi bir gözlemcisi olarak sosyo kültürel özelliklerini değerlerini yansıtmış olması etkiler. Gerçek hayattan aldığı konularla okuyucularına acıyı, sevinci, sabrı, adaleti, temizliği, sorumluluğu ve vatanseverliği olay kahramanlarıyla hemhal olarak bütünler okuyucu. Sevilerek okunan ve kimseye kötülük yapmayı kesinlikle öğütlememiş olan yazar hastalığından dolayı duygusal bir yazardır ama hiçbir zaman karamsar değildir. Döneminin koşullarının Kemalettin TUĞCU'nun yapıtlarıyla bağıntıları gözlemlenmektedir. Üç padişah gören, meşrutiyet döneminin şartlarını yaşayan, cumhuriyetin ilanına şahit olan TUĞCU, eserlerinde yerine göre maddi imkânsızlığı, çaresizliği, sevgiyi, köy hayatını, eğitimi ele almıştır. TUĞCU'nun eserleri dönemin şartlarıyla beraber değerlendirildiğinde kadim kültürümüz ve değerlerle bütünleşiriz. Hikâyeleri okudukça olay kurgusu gereği başkasına yönelip onu anlayıp, toplumla kaynaşmış olarak, özgürlük, dayanışma, hoşgörü, barış, yardımseverlik, sorumluluk ve daha birçok değer beklenti ufku ile

kesişip okura estetik bir haz verdiği görülür. Bu noktada eserlerin beklenti ufku oluşturmada Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinin iç ve dış yapısını oluşturan unsurlar bir bütün olarak işlev görmektedir.

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri adları ile de okurda okumaya başlamadan önce değerlerle ilgili adeta bir beklenti oluşturmaktadır. *Bizim Mahallenin Çocukları, Komşularımız, Bu Toprağın Çocukları, Köydeki Evimiz, Güzel Bir Gün, Benim Annem, Eskici Baba, Oyuncakçı Dede, Doğduğum Ev, Babam ve Ben, Baba Evi, Kız Evlat, Bir Garip Kızcağzı, Altın Bilezik, Küçük Bey, Eski Bir Masal, Toprak Adamları* vb. Eser isimlerinde bu kelimelerin bir araya gelmesi okurda değerler eğitimi ile ilgili beklenti ufku oluşturmaktadır. Hikâyeleri boyunca, eserlerin isimlerini oluşturan bu kelimelerin anlamlarıyla karşılaşp, hikâyeleri çok yönlü bir şekilde anlamlandırma çabasına girilir. 94 yıllık hayatının büyük bölümünü çocuklar için yazmayı bir tutku haline getirmiş ve kendisi için “*yazarak yaşadım*” ifadesini kullanmıştır. Bu durum yazarın fiziki engeli, duygusallığı, çocuğa önem vermesi ile yakından ilgilidir. Ayrıca yazarın yaşadığı dönem dikkate alınacak olunursa, çocukluk yıllarında tanık olduğu; ülkenin sosyo ekonomik durumu, savaşlar, toplum yapısı, aile yaşantılarını iyi bir şekilde gözlemlediği fark edilir. Döneminin genel özelliğini yansıtan fakir çocuklar ve yaşlı kişiler en çok okunan hikâyelerinde başkahraman olarak karşımıza çıkar. TUĞCU'nun hikâyelerinde çocukların bu durumu ile beraber aile yapısı ve köy ile şehir hayatı da zamanla olay kahramanlarının olumlu tutumuna bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu değişim genellikle mutlu sonla bitmekte ve iyiler sürekli kazanmaktadır. Dönemin şartları gereği hiç tükenmeyen bir umut ve insanları birbirine yaklaştıran toplumu güçlendiren iyilik yapma fiilini hikâyelerinde sürekli alımlamak mümkündür. Osmanlı Devleti'nin son zamanları ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşayan yazar, bu dönem çocuklarına en fazla ihtiyaçları olan umudu aşılamayı bilmiş, bütün imkânsızlık ve engellemelere rağmen eğer insan isterse başarabileceğini çocuk ve her yaştan okuruna eserlerinde göstermiştir. Bu yönüyle okurlarına heyecan sunmuş ve yeni ufuklar oluşturmuştur. Yazarın bu özelliğini kendi ifadesiyle; hikâyelerindeki çocuklar üzerinden hayallerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Eserlerine toplumsal gerçekleri aktarırken değerlerin vücut bulduğu çocuğu ve aileyi hep ön planda tutmuştur. Hikâyelerinde vicdan ve duygu eğitime odaklanan bir yaklaşım içerisindedir. TUĞCU'nun hikâyeleri; kendi dönemi de dâhil olmak üzere olaylara gerçekçi bir bakış açısının olduğu ve değerlerin

eğitsel bir yaklaşımla ele alındığı kitaplardır. Yazarlığında herhangi bir yazar grubuna bağlı kalmamış ve çocuklar için yazdığı kitapları birçok yazarı etkilemiştir.

Kemalettin TUĞCU'nun ahenkli bir şekilde okunmasında gözlemciliğini canlı bir üslupla aktarmasının önemli bir rolü vardır. Çevresini ve dönemin toplumsal sıkıntılarını, sorunlarını, gözlemlerini etkili bir üslupla yansıtmıştır. Etkileyciliğinin yanında sade ve akıcı bir anlatım kullanarak; değerlerle donatılmış kendine özgü karakterlerini konuşma diline bağlı olarak konuşturur. Gözlemlerini samimi ve açık bir şekilde dile getirmiş, değerlerin okur tarafından kazanılmasını teşvik eden kurgusunu akıcı bir üslupla desteklemiştir. Eserlerinde toplumun dini ve sosyal değerlerine geniş yer veren TUĞCU çocuğun bu yöndeki eğitimine önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle Harf İnkılabından sonra çocuklarla ilgili kitapların bulunmadığı bir dönemde yazdığı kitaplarıyla çocukların bu ihtiyacını karşılamış, çocuk okurları için etkileyici ve gerçek ortamlar oluşturarak tutumlu olma, yardımlaşma, çalışkanlık, saygı, sevgi, özgürlük, empati gibi değerlerin kazandırılmasında öncü olmuştur. Çocuk okuyucularının estetik değerlerini de göz önünde tutan TUĞCU, dönemindeki çocuk edebiyatı anlayışında hâkim olan didaktik eğilimli olarak değerleri temel alan eserler üretmiştir. Değerleri çocukların ruhunda kökleştirmek için kitaplarıyla destek olan TUĞCU, bu ruhun oluşması noktasında eğitimin amacına ulaşmasına da destek olmuştur. Okuyucunun deneyim ufkunda, TUĞCU'nun eserlerinde devletin ve toplumun geleceği için değerlerle bütünleşmiş bireylerin varlığının önemi ve gerekliliği çağrışımları oluşmaktadır. TUĞCU'nun bir anlamda kültür aktarımının da bekası niteliğinde gördüğü değere sahip olma kazanımı eserlerindeki model insan olan kahramanlarda özellik olarak görülmektedir. Özellikle son yıllarda toplumumuzda eksikliği veya zayıflığı hissedilen değerlerin bireylere kazandırılması noktasında TUĞCU'nun kitaplarının işlevi de beklenti ufkunda umut oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında Kemalettin TUĞCU'nun 70 hikâye kitabı incelenerek hikâyelerinde ele alınan değerlerin araştırmacının deneyim ve beklenti ufkı çerçevesinde, hikâyelerdeki izlek ve metaforlar yardımıyla alımlanması yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinin alımlama estetiği kuramına göre okuma süreci sonunda ulaşılan sonuç, kuramın temsilcilerinin; okuma

süreci içerisindeki boşlukları zihinde doldurmak, anlama ulaşma amacıyla tutarlılık sağlama süreci, metinden ayrı hareket edilmemesi, okuyucunun alımlama süreci boyunca *deneyim ve beklenti ufkunun* aktif kullandığı, bir eserin okuyucunun değerleri ile bağdaşmasının onda beklentiye yol açması, anlamın metine bağlı olarak doğduğu ama okur tarafından yeniden oluşturulduğu (Iser, 1978), (Fish, 1980) & (Jauss, 1982) görüşleri ile örtüşmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi ile ilgili ulaşılan sonucu, alımlama estetiği kuramının ülkemizdeki en önemli temsilcisi ve savunucusu olan Özbek'in;

Alımlama Estetiği gücünü, çözümleme yeteneğini, sosyal bilim dallarını kullanmadaki ustalığından alır. Her disiplin onun emrindedir. Yazarın hayal gücünün ulaşabileceği her alan sanat yapıtını besler, ona kaynaklık eder. Yapıt ortaya çıktıktan sonra hayal gücü, yaratıcı güç bu kez okurda ortaya çıkar, canlanıp kendine ait bir şeyler arar orada (Özbek, 2013).

İfadesinde belirttiği şekilde okuyucunun kendi deneyim ve beklenti ufkuyla, mesleği ve yetileri doğrultusunda eseri alımlaması ve değerlendirmesi fikirleri ile örtüşmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi ile ilgili elde edilen sonuçlar, metindeki örtük anlamlı boşluklardan okuyucunun deneyim ve beklenti ufkuna doğrultusunda daha fazla anlam çıkarması konusundaki (İpşiroğlu, 2001) görüşleri ile de örtüşmektedir.

Ural (1996), toplum tarafından genel kabul gören değeri bireyin benimseyerek hayatına uygulayabilmesini, onun alıp uygulayabileceği şekilde hazırlanmasına bağlı olduğu görüşündedir. TUĞCU'nun hikâyelerinde toplumun devamlılığı ve onu oluşturan bireylerin hayatı boyunca ihtiyaç duyulacak olan dayanışma değeri, çocukların beklentileri de göz önüne alınarak benimsetilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca araştırmada incelenen hikâyelerdeki küçük ve büyük boşlukların doldurularak alımlanması yoluyla varılan sonuçlar Tüzel ve Kurudayıoğlu'nun (2013); Okuma sürecinde okuyucu *deneyim ufkunu* oluşturan inançları ve yaşam biçiminin de etkisi altındadır, fikirleriyle örtüşmektedir.

Ulaşılan sonuç, alımlama estetiği kuramcılarında; Iser (1978), Smith (1992) , Eco'nun (1995) okuyucunun alımlama sırasında boşluk sezinlerken hikâyenin birden fazla unsurundan yararlanması görüşleri ile örtüşmektedir.

Araştırmada Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlanması sürecinde hikâyeler ile sıkı bir etkileşim sürdürerek değerlerin tespit edilmesi, Ulusoy (2011)'un, Rosenblatt'tan (1999) aktardığı ve kendi çalışmaları sonucunda da ulaştığı; okuyucunun eserle etkileşim içerisinde bulunarak alımlaması görüşleri ile örtüşmektedir.

Okuma sürecinde hikâyelerin alımlanması ve hikâyelerdeki değerlerin tespiti ile ilgili olarak; hikâyelerdeki genel kurgusal olaylardan hareket edilerek beklenti ufku yönünde ilerlenmiş olması, Iser'in (1974) *örtük okur* kimliği ve Eco'nun (1995) *örnek okur* düşüncelerinde bulunan, okuyucu kimliğinin kuralları ile örtüşmektedir.

Okuma sürecinde hikâyelerde bulunan boşluklarda elde fazla veri olmadığı durumlarda deneyim ufkuna yönelerek hikâyeye bağlı farklı görüş ve tahminlerde bulunulması, Tüzel ve Kurudayıoğlu'nun (2013) beklenti ufku tespitinde bulunduğu *benzer ufuk farklılaşması* kavramı ile benzerlik göstermektedir.

Alımlama estetiği kuramı çerçevesinde, Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerindeki değerlerin tespiti ile ilgili olarak; okuma sürecinde okuyucunun hayat tecrübesinden yola çıkarak hikâye ve kendi deneyimleri arasında bağ kurarak yorumlaması, Ekiz'in (2007) yorumlamada alımlamaya yönelme görüşü ile benzerdir.

Değer eğitimi alanında önemli katkıları olan çocuk edebiyatı ürünleri günümüzde değer kavramı da dikkate alınırsa, edebi eserle değer öğretimi konusunun önemi anlaşılabacaktır. Her edebi eserin özünde bir değer yatar. Kemalettin TUĞCU gerek hayatı ve edebi kişiliğiyle gerekse çocuklar için kaleme aldığı yüzlerce eseri ve bu eserlerde işlediği değerlerle ülkemizde çocuk edebiyatı alanında önemli yazarlarımızdandır. 1950-80 arasında verimli bir yayım aktivitesi gerçekleştiren yazar bu hikâyeleriyle öğrencilere okumayı sevdirmenin yanında onların düşünme becerilerini geliştirmiştir. Yazarın eserleri döneminden izler taşımaktadır. TUĞCU'nun kaleme aldığı hikâyelerin kurgusu ile kendi hayatı arasında yakın bir bağ vardır. Yazarın kendi özellikleri olan adil olma, yardımseverlik, çalışkan, sabırlı, cömert, merhametli, terbiyeli olduğu için eserlerindeki karakterler de bu değerlere sahip kişilerdir. TUĞCU'nun hikâyeleri aracılığıyla çocuklara kazandırmak istediği hasletler de bunlardır.

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinin alımlama estetiği kuramına göre incelenerek değerler ile ilgili olarak ulaşılan bu sonuçlar ayrıca; Kemalettin TUĞCU, edebiyat temelli öğrenme ve değerler eğitimi alanında yapılmış olan aşağıdaki çalışmaların sonuçları ile de benzerlik göstermektedir:

Evin ve Kafadar (2004): Bir millet nasıl bir gelecek istiyorsa çocuk edebiyatındaki eserlerinde verdiği değerler bu konuyla yakından ilgili olmalıdır. İyi bir gelecek için bireylere kazandırılmak istenen kazanımlar edebi eserler aracılığıyla kazandırılmaktadır. Bir arada yaşayan insanların hedeflerini gerçekleştirebilmek için en başta yaptıkları iş toplumu oluşturan birlikte tutan değerleri de içine alacak şekilde eğitim faaliyetlerini düzenlemektir. Böylece millet olarak bireylere eğitimle hangi değerlerin kazandırılacağı konusunda bir felsefeye sahip olunur. Bu kararlılıkla bireylere kazandırılacak özellikler konusunda daha başarılı sonuçlar elde edilecektir.

Ural (1996): Toplumun genel olarak benimsediği değerler, eğitim hedeflerinin çerçevesini oluşturmaktadır. Öğrencilerde davranış haline gelmesi istenen değerler uygulanacak seviyede hazırlanmalıdır. Bu çabanın başarıya ulaşması için eğitimin ilk kademelerinden itibaren harekete geçilmesi gerekmektedir.

Şimşek (2015): Döneminin ve sonrasında en fazla okunan yazarlarından olmasının nedenlerinden biri de okuyucunun o dönemlere ait izler bulmasıdır. Böylece TUĞCU, çocuk okurlarına okuma sevgisini aşlamış okumayı alışkanlık haline getirmeyi kazandırmıştır. Kemalettin TUĞCU kaleme aldığı hikâyelerinde SBDÖP'de yer alan değerleri yoğun olarak kullanmıştır. Kemalettin TUĞCU'nun çocuklar için yazdığı hikâyelerde bunu görmektediriz.

Çelik (2021): TUĞCU hikâyelerindeki kurgu vasıtasıyla çocuklara söylemek istedikleri bu eserlere eğitici bir fonksiyon kazandırmıştır. TUĞCU'nun hikâyelerinde model insan olarak oluşturduğu çocuk kahramanlar değerler noktasında duygu, düşünce ve davranışlarını okuyucuları tarafından kazanılmasını istemiş bu durumun gerçekleşmesini vatan ve milletin bekası için gerekli görmüştür. Hikâyelerindeki karakterler dürüst, vatansever, çalışkan, saygılı, cömert, vefalı, yardımsever kişilerdir. Bu özellikleri nedeniyle hikâyelerdeki kahramanlar sosyal bilgiler programıyla öğrencilere kazandırılmak istenen değerleri okuyuculara aktararak değer eğitimi açısından ve kişisel olarak gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu değerleri içermesi

açısından Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri çocuklara okumaları için önerilebilir niteliktedir.

Çorapçı (2019): Çocuk okuyuculardan beklenen, hikâyelerdeki rol modellerle özdeşleşerek değerleri yaşam biçimi haline getirmeleridir. Bu bağlamda Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri; değerler eğitimi, karakter oluşumu, rol model alma konularında önem arz etmektedir. Çocuklar için kaleme alınan hikâyelerin çocuklar üzerinde onların kişisel gelişimleri ve eğitimleri noktasında ciddi katkıları bulunmaktadır. Çocuklara ve ilk gençlik çağındaki bireylere hitap eden hikâyeler yetişkinlerce de okunabilmektedir. Hikâyelerindeki başkarakterler çocuk okurlar için adeta rol model oluşturmuşlardır. Dünyayı ve yaşadıkları çevreyi anlamlandırma sürecinde rol model arayışı içinde olan öğrencilere bu süreçte destek olmuştur. Hikâyelerinde genel olarak 11-14 yaş gurubuna hitap ederek bu çocukların örnek alacağı karakterleri değerler eğitimi konusunda tam donanımlı kahramanlar olarak çocukların karşısına çıkarmıştır. 1928 yılında gerçekleştirilen harf inkılâbından sonra ülkemizde çocuk edebiyatı alanında ortaya çıkan ihtiyacı kaleme aldığı eserleriyle karşılayan Kemalettin TUĞCU'dur.

5.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın ikinci alt problemi, “Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerleri ortaokul öğrencilerinin alımlamaları nasıl şekillenmektedir?” şeklinde idi. Bu alt problemin gereği olarak; Araştırma bulguları kapsamında ikinci alt problemin yanıtlanması amacıyla Ortaokul öğrencilerinin Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerleri alımlama estetiğinin *duygusal tepki, dönüşümsel okuma, okur odaklı ve metin odaklı yaklaşımı* açısından okuma süreçleri, yazılı alımlama sorularına verdikleri cevaplar doğrultusunda incelenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin okudukları hikâyeler ile ilgili vermiş oldukları yazılı cevaplara ait kategoriler ve alt kategoriler belirlenmiştir. Belirlenen kategorilere göre öğrencilerin vermiş oldukları cevapların nasıl şekillendiği ele alınmıştır. Bu süreçte okunan hikâye kitaplarının alımlanması noktasında öğrenciler üzerindeki etkisi derinlemesine incelenmiştir. Elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara göre:

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde “değerler” yazarın söylediklerinin yanında söylemek istedikleri ile de açık veya örtük olarak okuyucuya sunulmuştur.

Öğrencilerin alımlamaları ile ilgili yazılı cevapları incelendiğinde; değerleri davranışları için bir ölçüt olarak kullanan ve onları yargılamalarına katkı sağlayan anlayışlar olarak kazanımları için hikâyelerde özgür bir alan sunulduğu sonucuna varılabilir. Değerlerin anlatılabilmesi ve çocuk okurların kazanım olarak elde edebilmesi ile ilgili hikâyelerde yansıtılan kurguda; öğrencilerin yazar ve hikâye arasında kurduğu iletişimle yolunu kaybetmeden değerler ile ilgili doğru bir şekilde keşif yapabildikleri ve deneyim zenginliği elde ettikleri görülmüştür. Alımlama estetiği kuramı ile ilgili olarak; okuma süreci sonrasında hikâyelerde yazar ile öğrenciler arasındaki etkileşimin her öğrencide giderek farklılaştığı, böylece yazarın açıklama ve yorumlarının değer kazanımı noktasında farklı boyutlara ulaştığı görülebilir.

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde yaşamış olan ve çocuk edebiyatı alanındaki hikâye yazarlarının önemli isimlerinden olan Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde saygı, sevgi, adalet, vatan sevgisi, aile birliğine önem verme, yardımlaşma, bilimsellik gibi gerek SBDÖP'de bulunan değerlere gerekse program dışında olan ancak kültürel mirasımız olan değerlere yer verdiği görülmektedir. Sosyal bilgiler programında yer alan değerleri de konu alan edebi eserler, toplumda iyi insan olmanın gerektirdiği vasıfları bünyesinde toplayan değerleri çocukların kazanmasını sağlar ve bunun sonucu olarak çocuk kitapları çocukları iyi bireyler olarak hayata hazırlar.

Değer eğitimi açısından bakıldığında da Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde birçok değerın yoğun bir şekilde işlendiği görülmektedir. Özellikle ortaokul dönemindeki bireylerin gelişim ve kişisel özellikleri göz önüne alındığında bu hikâyelerin değerler eğitimi açısından doğru ve hedefe uygun mesajlar içerdikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okumuş oldukları hikâyeler ile ilgili yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplardan *deneyim ve beklenti ufku* kategorisi yazılı cevapları incelendiğinde; öğrencilerin genel olarak hikâyelerin değer eğitimi amacıyla yazıldığı yönünde alımlama gerçekleştirdikleri görülebilir. Ulaşılan bu sonuç; okuma süreci sonrasında öğrencilerin *deneyim ve beklenti ufuklarını* etkin olarak kullanarak harekete geçirdiklerini işaret etmektedir. Bu sonuç; Iser (1974) ve Jauss'un (1982) *deneyim ve beklenti ufkunun* alımlama sürecinde okuyucunun etkin olarak kullandığı görüşleriyle

birebir örtüşmektedir. Öğrenciler, özellikle; KGY, KE, EB, OD ve BMÇ’de deneyim ufkuna yönelerek farklı tahminlerde bulunmuşlardır. Bu sonuç; öğrencilerin okuma sürecindeki *yordama* kategorisi ile ilgili cevaplarının niteliği açısından Çelik (2016), Tüzel ve Kurudayıoğlu’nun (2013), Many ve Wiseman’ın (1992) beklenti ufkı tespitleriyle de yakından ilgilidir.

Araştırmanın ikinci alt problemi ışığında, hikâyeler ile ilgili olarak öğrencilerin yazılı cevaplarının *yordama* kategorisine ilişkin verileri incelendiğinde; öğrencilerin hikâye ile ilgili düşünceleri ve *yazarla uyum sağlama* alt kategorisinde öğrencilerin alımlama estetiği kuramı doğrultusunda *beklenti ufuklarını* harekete geçirdikleri görülmektedir. Hikâyelerin okunma süreci boyunca öğrencilerin hikâyeler ile etkileşimlerini korudukları ile ilgili ulaşılan bu sonuçlar; Iser (1978) ve Smith (1992) gibi alımlama estetiği kuramının önemli temsilcilerinin görüşleriyle benzerdir. *Yordama kategorisi* ile ilgili olarak elde edilen sonuçlar Thomson’ın (1987) çalışma sonuçları ile hikâyeye benzer tahminler olması açısından benzerlik göstermektedir.

Kişisel Hisler kategorisinde alımlama estetiği kuramı duygusal boyutu çerçevesinde öğrenci cevapları değerlendirilirken, öğrencilerin hikâyelerin anlamını oluşturmada etkin bir rol oynadığını görebiliriz. Hikâyelerde yazarın yorumuna kendi yorumlarını katan öğrencilerin pasif durumda değil de aktif olarak verilmek istenen mesajlara paralel anlam üretmeleri, yazarın beklentilerini yapılandırmaları, okuma sürecinin merkezinde olmaları bakımından; Iser’ın düşünceleri ile Kemalettin TUĞCU’nun hikâyelerinde tespit edilen okur-metin ilişkisi ve hikâyelerdeki yönlendirmeler ile beraber zihinlerinde oluşturdukları duygu, düşünce ve görüşleri arasında benzerlik olduğu görülebilir. Öğrencilerin; BMÇ, OD, EB, KE ve KGY hikâyelerini okuma sürecinde, hikâyeler ile bütünleştikleri verilen yazılı cevaplardaki *kişisel hisler* kategorisi altında tespit edilerek varılan sonuç; etkili okumanın, alımlamanın ve metinden kazanım olarak veri elde etmenin gerçekleştiğini ve bunun, okuma sürecinde hikâye ile dengeli bir etkileşim kurmaya bağlı olduğu tespiti, Iser’ın (1974) fikirleriyle benzerlik göstermektedir.

Hikâyelerin tamamına dair öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin hikâyeyi *anlamlandırma* ve *ana fikir ve iletiyi yansıtırma* kategorisine ait ifadeleri tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda öğrencilerin hikâyelerde bulunan değerlere

ulaşabildikleri görülmüştür. Öğrencilerin *yazarla uyum sağlama* alt kategorisindeki cevapları incelendiğinde, genel olarak Kemalettin TUĞCU'nun çizdiği sınırın dışına çıkmama düşünceleri Eco'nun (1995), Marak'ın (1994), Thomson'ın (1987), Lehman ve Scharer'in (1993) fikirleriyle örtüşmektedir. Araştırmanın *anlamlandırma* kategorisi ile ilgili olarak ulaşılan sonuca, öğrencilerin hikâyelerde *anlamlandırma* kategorisi ve *ana fikir ve iletiyi yansıtmaya* alt kategorileri ile ilgili cevapları incelenerek ulaşılmıştır. Hikâyeleri okuma süreci sonrasındaki cevaplar incelendiğinde genel olarak öğrencilerin *ana fikir ve iletiye* ulaştıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin hikâyelerdeki boşlukları doldurarak ulaştıkları bu sonuç, alımlama estetiği kuramcılarının Iser'in (1978) görüşleriyle örtüşmektedir. Araştırmada *anlamlandırma* kategorisi ile ilgili öğrencilerin hikâyelerde bulunan büyük ve küçük boşlukları doldurarak; alımlama estetiği kapsamında hikâyeleri *anlamlandırmaları* ve *ana fikir ve iletiyi tespit etmeleri* ile ilgili ulaşılan sonuç; Tüzel ve Kurudayıoğlu'nun (2013) ulaşmış oldukları sonuçlar ile örtüşmektedir. Ayrıca öğrencilerin alımladıkları değerler, Marak'ın (1994) çalışmasında anlatılan öyküleri öğrencilerin alımlamaları ile örtüşmektedir. Ayrıca anlamlandırma kategorisinde ulaşılan sonuç, Çelik'in (2016), Thomson'ın (1987), Many ve Wiseman'ın (1992), Lehman ve Scharer (1993), Landes'in (1983) öğrencilerin okuma sürecinde anlamı oluşturdukları ve kazanım olarak elde ettikleri görüşü ile de benzerdir.

Çağrışım kategorisinde öğrencilerin yazılı cevapları incelendiğinde; öğrenciler, Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerindeki değerleri alımlama estetiği kuramı kapsamında çevreleriyle ve yaşadıkları ülkeyle ilişkilendirip *çağrışım* kurmuşlardır: *Çağrışım* kategorisi ile ilgili olarak ulaşılan öğrenci cevapları değerlendirilerek varılan sonuç; alımlama estetiği kuramcılarının Jaus'un (1982) belirlemiş olduğu *deneyim ufku* görüşleri ile örtüşmektedir.

Ayrıca öğrencilerin okumuş oldukları hikâyeler ile ilgili yazılı cevaplar incelendiğinde; *çağrışım* kategorisinde, öğrencilerin hikâyelerde anlatılan kurguyu kendi tecrübelerine yakın bulmalarından dolayı *çağrışımları* bu yönde şekillenmiştir. Bu sonuç ise; Ekiz 'in (2007), metnin okuyucu tarafından yorumlanması ve çözümlenmesinin alımlama estetiği kuramı ile ilişkilendirildiği çalışma ile benzerdir.

Öğrencilerin okudukları hikâyelerin yazılı cevaplarının *çağrışım* kategorisi değerlendirildiğinde, öğrencilerin genel olarak hikâyelerdeki mesajlardan hareket

ederek, verilmek istenen değerler ile ilgili daha iyi alımlamada bulunmak ve anlamlandırmak adına bu süreci kullanmaları ile ilgili varılan sonuç; Iser'in (1978), okuyucunun okuma sürecinde metinden bağımsız hareket etmeme görüşleriyle örtüşmektedir. Bu bağlamda araştırma sonucu, Iser'in alımlama çalışmalarını inceleyen Çelik (2016) ile de benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin çağrışımları, Many ve Wiseman (1992) ile Landes'in (1983) ulaştığı sonuç olan öğrencilerin popüler kültür öğelerini yansıtmaları ile paraleldir.

Öğrencilerin yazıl cevapları incelendiğinde hikâyede ulaştıkları anlam ya da anlamları *yorumlama* kategorisinde; hikâyede bulunan değerlerle sosyal bilgiler programında bulunan değerler arasındaki yansımayı fark ettiği görülmektedir. Böylece öğrencinin değeri sorguladığı, tekrar değerlendirdiği ve onu kazanım haline getirmesine imkân sağlayan bir okuma sürecinin gerçekleştiği görülmektedir.

Öğrencilerin *eleştiri* alt kategorisi ile beraber *yorumlama* kategorisi cevapları incelenerek elde edilen sonuçlar, Squire'in (1964), Many ve Wiseman'ın (1992) çalışmalarının *yorumlama* kısımları ile uyumaktadır. *Yorumlama* ve *eleştirme* alt kategorisinde ulaşılan veriler; Ekiz' in (2007); okuyucu, metni yorumlarken alımlamaya yönelir görüşü ve Chambers'ın (1993); öğrenciler yorumlarken ve alımlarken eserdeki kurgu ile deneyimleri arasında ilgi kurar görüşleri ile benzerdir.

Yorumlama kategorisinde öğrencinin değeri sorguladığı, tekrar değerlendirdiği ve onu kazanım haline getirmesine imkân sağlayacak olan alımlamayı gerçekleştirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç, alımlama estetiği kuramcılarından Iser'in (1978) fikirleri ile örtüşmektedir. Öğrencilerin yorumlamaları Marak (1994) ve Landes'in (1983) ulaştığı sonuçlar ile örtüşmektedir.

Boşluk sezinleme kategorisine dair öğrenci yazılı cevapları incelendiğinde hikâyede genellikle gerçek hayattan izler bulunduğu için başka kaynaklardan bilgilerin kontrol edilme ihtiyacı duyulmadığı belirtilmiştir. *Boşluk doldurma* kategorisinde ulaşılan bu sonuç, *boşluk doldurma* kavramını alımlama estetiği kuramına kazandıran Iser'in (1974), (1978) ve (2000) yapmış olduğu çalışmalardaki, alımlamanın *boşluk doldurma* ilkeleri ile anlam açısından örtüşmektedir. *Boşluk sezinleme* kategorisinde ulaşılan sonuçlar, Marak'ın (1994) çalışmasında; öğrencilerin öykülerdeki alımlamaları

ile Lehman ve Scharer'in (1993) çalışmalarında ulaşılan sonuç ve Çelik'in (2016) araştırma sonuçları ile benzerdir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan; Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinden 2005, 2018 ve 2023 SBDÖP'lerde yer alan değerlerle araştırmacı ve okuyucunun Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde alımlama estetiği kuramına göre tespit ettiği değerlerin karşılaştırılması durumu nedir? Sorusuna; Kemalettin TUĞCU'nun incelenen hikâye kitapları ve ortaokul öğrencilerinin okudukları hikâyeler ile ilgili yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplardan yola çıkılarak yanıt aranmıştır. Çalışmanın sonucunda üçüncü alt problem ile ilgili aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

Kemalettin TUĞCU'nun *Eskici Baba*, *Bizim Mahallenin Çocukları*, *Köydeki Evimiz*, *Köye Gelen Yabancı*, *Oyuncakçı Dede* hikâyelerini okuyan öğrencilerin hazırlanan yazılı sorulara vermiş oldukları cevaplardan ve araştırmacının alımlama estetiği kuramı çerçevesinde 70 hikâyeden tespit ettiği değerlerden yola çıkılarak, SBDÖP'lerde yer alan değerlerle TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerler hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde bulunan değerlerin alımlama estetiği kuramı çerçevesinde araştırmacının deneyim ve beklenti ufku kapsamında izleksel düzeyde yaptığı alımlaması ve öğrencilerin alımlamalarının yazılı cevapları kategorilendirilerek incelenmesi sonucunda varılan en önemli tespit, hikâyelerin tümünde SBDÖP'de yer alan; *saygı*, *sevgi*, *yardımseverlik*, *vatanseverlik*, *tutumlu olma*, *çalışkanlık*, *misafirperverlik*, *güvenilir olma*, *sabır*, *sosyal kabuller*, *dini değerler*, *güzel ahlak* gibi değerlerin yoğun olarak işlenmiş olmasıdır. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinden araştırmacının ve öğrencilerin alımladıkları değerler sosyal bilgiler öğretim programı kapsamındaki değerler ile ilişkilidir. Bu nedenle Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri çağdaş sosyal bilgiler programında yer alan değerler eğitiminin kazanımlarını içerdiği söylenebilir.

Yazar, hikâyelerinde değerleri kahramanları aracılığıyla doğrudan verdiği gibi örtük olarak da vermektedir. Alımlama estetiği kapsamında çocuk metnin içinde yazarın vermek istediği değeri bu değere sahip olan kahramanla özdeşleşerek almaktadır. Yazar bu şekilde çocukların gelişim dönemi gereği ilgi duydukları ve daha kolay kavrayabilecekleri nedeniyle öğüt verme ve rol model kavramlarından etkili bir şekilde

hikâyelerinde yararlanmıştır. TUĞCU'nun hikâyelerinde değerleri içselleştiren rol model konumundaki ana karakterler aynı zamanda pozitif kişilerdir ve bu karakterler iyi özellikleriyle ön plana çıkarılmıştır. Kemalettin TUĞCU'nun eserlerinde genel olarak SBDÖP'de de yer alan değerler etrafında gelişen bir hikâye kurgusu vardır. Yaklaşık seksen yıl süren edebi hayatına şiirle başlamış daha sonra çocuk edebiyatına yönelmiş ve bu alanda 300'den fazla eser kaleme almıştır. Hikâyelerinde *saygı, sevgi, adalet, vatan sevgisi, aile birliğine önem verme, yardımlaşma, bilimsellik* gibi gerek SBDÖP'de bulunan değerleri gerekse program dışında olan ancak kültürel mirasımız olan değerleri içeren temaları ağırlıklı olarak işlemiştir. Hikâyeler aracılığıyla öğrenciler, farklı zaman dilimlerinde ve farklı mekânlarda yaşamış insanlarla kendilerini karşılaştırma imkânı bulmuşlardır. Bu sayede empati kurma yetenekleri gelişerek onların karakter eğitimine katkı sunulmuştur.

TUĞCU, hikâyelerindeki kurgu vasıtasıyla çocuklara söylemek istedikleri bu eserlere eğitici bir fonksiyon kazandırmıştır. TUĞCU'nun hikâyelerindeki çocuk kahramanlar vasıtasıyla değerler noktasında duygu, düşünce ve davranışlarını okuyucuları tarafından kazanılmasını istemiş bu durumun gerçekleşmesini vatan ve milletin geleceği için gerekli görmüştür. TUĞCU, hikâyelerinde ele aldığı değerlerle öğrencilere doğa, toplum, insan ilişkileri, değerler üzerine düşünme ve alımlama olanağı vermiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında tespit edilen; çocukların dünyalarına ve duyarlılığına hitap eden hikâyeler ile onlara birtakım güzel hasletler ve değerler kazandırılabilceği bulgusu, Paykoç (1997) ve Özer'in (1998) çalışmalarında vardıkları sonuçla benzerdir: Çocukların hikâyeler aracılığıyla kazanacakları hasletler: kendini ve çevresini yaşadığı dünyayı tanıması, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını kolaylıkla anlatabilmesi, kendine ve diğer insanlara saygılı davranmayı öğrenmesidir. Bunun yanında önemli değerler olan; vatan, millet, aile sevgisi, büyüklere saygı, hoşgörü ve dostluk ilişkileri de hikâyeler vasıtasıyla öğrencilerin kazandığı davranışlardır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi bulguları Aydın'ın (2011) çalışmasındaki bulgularla örtüşmektedir: Aslında hikâyenin insanlığın birikimini bilgeliğini, gizli ya da aşikâr hallerini yansıtmayı başaran muazzam bir gücü vardır. Bu sebepten eğitim bir

açından hikâye anlatma ve anlama sanatıdır. Hikâyelerde saygı, sevgi, dostluk, hoşgörü, adalet, yardımlaşma, özgürlük, dürüstlük, estetik gibi değerler üzerine kurulan temalar okuyucu üzerinde öncelikle karakter eğitimi sağlayacaktır.

Araştırma, çocuklara çok anlamlılık sağlaması açısından Gürel'in (1998) fikirleri ile de desteklenmektedir.

Bu araştırmada ele alınan alımlama estetiği açısından önemli bir konu olan; dönemin özellikleri ve yaşanan çevre TUĞCU'nun hikâyelerine yansıtılmıştır. Kemalettin TUĞCU, kaleme aldığı hikâyelerinde değerleri yoğun olarak kullanmıştır. Değer eğitimi alanında önemli katkıları olan çocuk edebiyatı ürünleri günümüzde değer kavramı da dikkate alınırsa, edebi eserle değer öğretimi konusunun önemi anlaşılmaktadır.

Sonuç: Bugün öğrencilere kazandırılması amaçlanan ve SBDÖP'de yer alan pek çok değer Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer aldığı bununla beraber öğrenciler tarafından alımlandığı söylenebilir. Kemalettin TUĞCU'nun hikâyeleri diğer edebi eserlerde olduğu gibi belli bir mekân ve zamanda ele alınmış olsa da çocuk okurlarına ilettiği mesaj ve onların kazanım olarak elde etmeleri gereken değerler bakımından günceldir. Hikâyelerde ana izlek olarak değerlere ait önemli kavramların ele alındığı her dönemin ufkuyla özdeşleştiği görülmektedir. Bu özdeşleşme sebebi ile yazar, çocuk okurları hikâyenin içine katarak, farklı zamanlarda ve toplumlarda karşılaştığı okuruna değerler ile ilgili kendinden bir şeyler bulabileceği bir ortam oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı alanında önemli bir yazar olan Kemalettin TUĞCU, hikâyelerinde değerleri çocuk okurlarıyla bağdaştırmaya yönelmiştir. Bu nedenle TUĞCU'nun hikâyeleri, milletin sarsılmaz inancını, köklü tarihini ve kadim değerlerini içermektedir. Bu ortak değerlerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasında sosyal bilgiler derslerinde yararlanılması önem arz etmektedir.

5.4. Öneriler

Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan değerlerin alımlama estetiği kuramına göre incelendiği bu araştırmada tespit edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilere ulaşılmıştır.

- Özellikle teknolojik gelişmeler nedeniyle günümüzde kuşaklar arasında yaşanan kültürel yozlaşma ihtimaline karşı durabilmek için Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinde yer alan ve adeta günlük hayatın bir parçası haline gelmiş olan değerlerin öğrencilere kazandırılması etkili bir değerler eğitimi sayesinde gerçekleşecektir.
- SBDÖP'de var olan değerlerin yanı sıra evrensel değerleri de barındıran Kemalettin TUĞCU'nun hikâyelerinin değerleri aktarmasının yanında eğitsel açıdan önemli konular içermesi, çocuğa özne olarak önem vermesi vb. özelliklerinden dolayı eğitimde kaynak olarak kullanımının elverişli olduğu görülmektedir.
- Öğrencilere değerler aktarılırken kadim edebi eserlerimizden faydalanılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Geç Osmanlı dönemi Anadolu'da ve erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin günlük yaşayışları, adetleri, gelenek göreneklerinin geniş yer verildiği TUĞCU'nun hikâyelerinde öğrencilerin o dönemden kalma kültür birikimimizi görme ve günümüzle de kıyaslama imkânı olacaktır.
- Alımlama estetiği kuramı içinde önemli bir yeri olan deneyim ve beklenti ufkunu zenginleştiren ve etkinliğini ortaya çıkaran kurgu öğelerinin oluşturduğu edebi ürünlerin sosyal bilgiler eğitimine katkısı olabilir. Böylece edebiyat ve eğitimin ilişkilendirilmesi sonucu vücut bulan parlak tablo öğrencilerde heyecan oluşturabilir, ayrıca; kimlik arayışlarına yardımcı olabilir.
- Öğrencilerin *deneyim ve beklenti ufukları* göz ardı edilmeden TUĞCU'nun hikâyeleri sosyal bilgiler eğitimi ve değerler eğitimi etkinliklerinde kullanılabilir.
- Alımlama estetiği kuramında okur/öğrenci yorumlarında özgürdür; ancak yorumun sınırını okuduğu metnin belirlemekte olduğunu bildiği için kuram eğitimde kullanılabilir.

- Alımlama estetiği kuramında boşlukları dolduran okuyucu aktif halde olduğu için okuma ona zevkli bir faaliyet olarak gelmektedir. Alımlama estetiği kuramı bu yönü ile de değerler eğitiminde kullanılabilir.
- Değerlerin alımlanması ve kazanım haline getirilebilmesi için sınıflar arası hikâye okuma etkinlikleri düzenlenerek ödüllendirme yapılabilir.
- Bu araştırmanın farklı branşlarda yapılması, değerler eğitiminde farkındalık oluşturabilir.
- Değerler eğitiminde öğrencilerin hikâye kahramanlarından faydalananak onları rol model almaları önem arz etmektedir.
- Değerler eğitimi noktasında ailelerin de bilinçlenmelerine yönelik beraber okuma programları düzenlenebilir.
- TUĞCU'nun hikâyeleri çocukla onun yaşam tarzı arasında bir bağ kurarak okumayı sevdirmiştir. Bu nedenle çocuğun dünyasında olumlu değişimler meydana getirerek çocukları hayata hazırlayacağı düşünülmektedir.
- Kemalettin TUĞCU, çocukların gelişim dönemlerini de göz önüne alarak yazdığı eserlerinde daha çok değerleri ön plana çıkardığı için değer aktarımında önemlidir.
- Değerlerin öğrencilere aktarımında alımlama estetiğinin etkisini incelemek amacıyla farklı deneysel çalışmalar yapılabilir.
- Öğrencilerin alımladıkları değerleri günlük hayatlarına uygulamalarını araştıran çalışmalar yapılabilir.
- Alımlama estetiği kuramının ülkemizde daha fazla tanıtılması ve bu araştırmaya benzer uygulamalar yapılarak sonuçlarının paylaşılması, özellikle günümüzde farklı kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerindeki baskısını azaltmak adına önem arz etmektedir.
- Okuma eğitimi dersleri düzenlenerek çocukların verimli okumaları ve alımlamaları sağlanabilir.
- Hikâyeleri okuyan öğrencilerin alımlamaları tespit edildikten sonra belirli periyotlarda tekrar okumaları sağlanarak kalıcılık elde edilebilir.
- Alımlama estetiği kuramına göre okuyucunun her okuyuşta farklı anlam elde edeceği unutulmamalıdır. Bu nedenle öğrencilerin psikolojik durumları da göz önüne alınmalıdır.

- Daha kapsamlı sonuçlar elde edebilmek adına alımlama estetiği kuramı çerçevesinde yapılan okuma etkinliklerinden sonra sınavlar yapılabilir.
- Günümüz çocuklarının duygu ve değeri yönleri eksik kalmaması için Kemalettin TUĞCU'yu okumaları önerilmelidir.
- Yazarın hikâyelerine önyargı ile yaklaşılmalıdır.
- Hikâyelerdeki değeri işleniş şekli bakımından ders kitaplarına konulması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S., & Göksu, S. (2020, 3 3). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretime Yönelik Özgüvenlerinin Belirlenmesi Sivas Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*(55), s. 1561-1575.
- Akat, A. (2009). *İktisadi Analiz*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16).
- Akbaş, O. (2011). *Sosyal Bilgilerde Değerler Ve Öğretimi*. (B. Tay, & A. Öcal, Dü) Ankara: Pegem Akademi.
- Akdağ, H. (2014). *Sosyal Bilgiler Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aktan, C. (2003). *Değişim Ve Yeni Global Değerler, Modernite Ve Postmoderniteye Değişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alabulut, S. (2017). *Alımlama Estetiği*. Samsun: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atabey, D. (2014). *Okul Öncesi Sosyal Değer Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydeniz, S. (2021). Masal Ve Efsanelerde Değerler Eğitimi: Muş İli Örneği. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(23), s. 636-659.
- Aydın, A. (2011). *Eğitim Hikâyesidir*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aytaç, G. (2003). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Bahar, M. (2020). *Okuma Edimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bahar, M., & Yüce, K. (2016). Alımlama Estetiği ve Gösterge Bilim Açısından Türkçe Eğitiminde Şiir Türünden Metinlerden Yararlanmaya Eleştirel Bir Yaklaşım. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(5), s. 993-1010. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/24404/258701> adresinden alındı
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), s. 1-15.
- Baltacı, Z. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), s. 368-388.
- Barbarosoğlu, F. (1996, Ekim 17). Çocukluğumuzun Sahici Dünyası Kemalettin TUĞCU. *Yeni Şafak Gazetesi*.
- Barr, R., Barth, J., & Shermis, S. (1978). *The Nature Of Social Studies*. ETC Publications.
- Barth, J., & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yayınları.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Batur, Z., & Yücel, Z. (2012). Ahmet Efe'nin Çocuk Hikâyelerinde Değer Eğitimi ve Hikâyelerin Türkçe Eğitimine Katkısı. *Turkish Studies*, 7(4), s. 1031-1049.
- Baxter, P., & Jack, S. (2008). *Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation For Novice Researchers*. 544-559: The Qualitative Report.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi*. Adana: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Benton, M. (2002). Readers, Texts, Contexts: Reader-Response Criticism. Understanding Children's Literature. In P. Hunt, *Readers, Texts, Contexts; Reader-Response Criticism* (pp. 81-99). Newyork: Taylor & Francis a Library.
- Berkowitz, M. (2011). What Works in Values Education. *International Journal of Educational Research*, 50(3), pp. 153-158.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Black, S. (1996). The Character Conundrum. *American School Board Journal*(183), pp. 29-31.
- Boardman, A. (2015). *Aesthetic Responses To Literature And Their Effects On Student Engagement*. . Minnesota: University Of Minnesota.
- Bobaroğlu, M. (2002). *Aydınlanma Sorunu ve Değerler, İstanbul*. İstanbul: Ayna Yayınevi.
- Bolay, S. (2007). Aşkın Değerler Buhranı. *Değerler ve Eğitimi* (s. 55-69). İstanbul: Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı.
- Chambers, A. (1993). *Tell Me: Children, Reading And Talk*. Stroud: England: Thimble Press.
- Coombs, R., & Toison, H. (2005, 4). A Comparison Of Values Rankings For Selected American And Australian Teachers. *Journal Of Research In International Education*, pp. 263-277.
- Creswell, J. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ. Los Angeles: SAGE.
- Çelik, K. (2021). *Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarında Erdemler ve Rol Model Karakterler*. Siirt: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- Çelik, M. (2016). *The Ethics of Reading: Ingarden, Iser, Ricoeur*. Sussex: Phd Philosophy University of Sussex.
- Çetişli, İ. (2016). *Edebiyat Sanatı Ve Bilimi*. Ankara : Akçağ Yayıncılık.
- Çolak, E. (2019). *Kemalettin TUĞCU'nun Romanlarında Zaman*. Elazığ: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- Çorapçı, N. (2019). *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Kemalettin TUĞCU: Hayatı, Sanatı ve Çocuk Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) .

- Dağdelen, Ö. (1999). *İlköğretim Öğrencilerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Karşılaştırılması*. Ankara: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Dedeoğlu, H., Ulusoy, M., & Alıcı, M. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Öyküleyici Metinlere İlişkin Tepkilerinin Alımlama Estetiği Kuramı Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), s. 116-131.
- Demirel, Ş. (2009). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara : Pegem Akademi.
- Demirel, Ş. (2009). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirkaya, H., & Çal, Ü. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dürüstlük değerine ilişkin metaforik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), s. 1964-1980.
- Deveci, H., & Selanik, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Journal of International Social Research*, 1(6).
- Deveci, H., Belet, D., & Türe, H. (2013, 12). Dede Korkut Hikayelerinde Yer Alan Değerler. 46. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6160/82817>. adresinden alındı
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş Çocuk Yazını Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dobie, A. (2012). *Theory Into Practice An Introduction to Literary Criticism* (3 ed.). Boston: Wadsworth.
- Doğanay, A., Seggie, F., & Caner, H. (2012). Değerler eğitiminde Örnek Bir Proje: Avrupa değerler Eğitimi Projesi. *Uluslar Arası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(3), s. 73-86.
- Doğanay, H. (2002). *Genel ve Fiziki Coğrafya*. Erzurum: Aktif Kitapevi.
- Eagleton, T. (2004). *Edebiyat Kuramı Giriş*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eagleton, T. (2004). *Edebiyat Kuramı Giriş*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ecevit, Y. (1996). *Orhan Pamuk’u Okumak*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Eco, U. (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Eco, U. (2000). *Açık Yapıt*. (N. Uğur Dalay, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Ekiz, T. (2007). Alımlama Estetiği Mi Metinler Arasılık Mı? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*(47), s. 119-127.
- Ekşi, H., & Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Enginün, İ. (2001). *Bir Sığınak Olarak Kitap ve Edebiyat*. İstanbul: Dergah Yayınevi.
- Er, H., Ünal, F., & Gürel, D. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarımı Açısından Sadî Şirazî’nin “Bostan” ve “Gülistan” İsimli Eserlerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), s. 225-242. doi:10.17556/42840

- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri Açısından Çocuk Kitapları: Akademik Bakış. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*(17).
- Ergen, G. (2019). Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Süreci Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları: Sevgi, Saygı, Güven. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(29), s. 480-510.
- Ergiydiren, S. (2007). *Eleştiride Fenomenolojik Yaklaşımlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Erlandson, D., Harris, E., Skipper, B., & Allen, S. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry: A Guide to Methods*. Newbury Park: CA Sage Publications.
- Erşahinuz, I. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler*. İstanbul.: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Evin, İ., & Kafadar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Ve Ders Kitaplarının Ulusal Ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), s. 1-13.
- Eysenbach, G., & Köhler, C. (2002). How Do Consumers Search for and Appraise Health Information On The World Wide Web? . *Qualitative Study Using Focus Groups*, pp. 573-577.
- Eyuboğlu, İ. (1998). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Felski, R. (2021). *Edebiyat Ne İşe Yarar?* İstanbul: Metis Yayınları.
- Fish, S. (1980). *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. Cambridge: Harvard University Press.
- Freire, P., & Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık Sözcükleri ve Dünyayı Okuma*. (S. Ayhan, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Gariper, C., & Bayraktar, Y. (2020). Şinasi'nin "Eşek İle Tilki Hikâyesi"ni Alımlama Estetiği Bağlamından Okuma Denemesi. *ECLSS International Online Conference*. POLAND: Economics & Social Sciences Kielce .
- Genç, İ. (2008). *Edebiyat Bilimi: Kuramlar, Akımlar, Yöntemler*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Genç, İ. (2009). Biçimci ve Alımlamacıların Metni Anlama ve Adlandırmadaki Bilimselliklerinin Klasik Şiire Uygulanabilirliği. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(4), s. 170-192.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8(4), pp. 597-606.
- Gökgözoğlu, E. (2017). *Günümüz Alman Edebiyatının Seçilmiş Olan Örneklerinde, Birey Olarak İnsan Ve Doğasının Toplumsal Değişiminin Edebiyat Sosyolojisi, Alımlama Estetiği Kuramı ve Tarihi Kapsamında İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göktürk, A. (2007). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2019). *Sözün Ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Guba, E., & Lincoln, Y. (1994). Competing Paradigms in Qualitative Research. *Handbook of Qualitative Research*, 2(105), pp. 163-194.
- Gutek, G. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Gülsoy, M. (2004). *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık Kurmacanın Bilinen Sırları ve İhlâl Edilebilir Sınırları*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gülüm, K., & Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Göç Konusunun İşlenişinde Halk Türkülerinin Kullanılması (Örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), s. 112-127.
- Gümüş, S. (2017). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocukromanlarının Analizi*. İstanbul: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günay, V. (2017). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Papatya Bilim Yayınları.
- Güney, N. (2007). *Kemalettin Tucu'nun Elli Romanında Geçen Ölüm Ve Şiddet Temasının İncelenmesi*. Erzurum: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürel, Z. (1998). *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Ankara:Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yayınları.
- Güven, A. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Güven, A., & Ulusoy, F. (2020). *Türkçe Eğitiminde Değerler Aktarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Halstead, J., & Taylor, M. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), pp. 169-203.
- İlgar, Z. (1996). *Denetim Odağının Değer Sistemleri Ahlaki Gelişim Düzeyi ve Öz Ahlaki Değerlendirme Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- İmzasız. (tarih yok). *Cumhuriyet Kitap*.
- İnce, Ö. (2001). *Şiir ve Gerçeklik*. (M. Balabanlılar, Dü.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İpşiroğlu, Z. (2001). *Alımlama Boyutları Ve Çeşitlemeleri*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Iser, W. (1974). *The Implied Reader. Patterns of Communication In Prose Fiction From Bunyan To Beckett*. Baltimore And London: The Johns Hopkins University Press.
- Iser, W. (1978). *The Act Of Reading: A Theory Of Aesthetic Response*. Baltimore: Md: The John Hophins University Press.
- Iser, W. (2000, May). Do I Write For An Audience? *Pmla*, 115(3), pp. 310-314.
- Jauss, H. (1982). *Literary History as a Challenge to Literary Theory*. (T. Bahty, Trans.) Minneapolis: University of Minneapota Press.
- Jhanson, E., Puroila, A., & Emilson, A. (2016). Research Project Overview: Values Education İn Nordicpre Schools Basis Of Education For Tomorrow. *International Journal of Early Childhood*, 48(2), pp. 137-139.
- Jing, W. (2010). A Study On The Translation Of Children's Literature From The Perspective of Reception Aesthetics A Case Study Of Alice's Adventures İn Wonderlandand Through The Looking Glass. Ningxia University. Retrieved Mayıs 15, 2019, from www.proquest.com

- Kale, N. (2008). *Nasıl Bir Değerler Eğitimi*. Ankara: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayın Organı.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*(187).
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi Ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*(187).
- Kanad, H. (1951). *Deneyisel Pedagoji II*. Ankara: Örnek Matbaası.
- Karaca, E. (2007). *Alımlama Estetiği ilkelerinin Ernesto Sábato'nun El Tüneladlı yapıtında kavramsal uygulaması*. İstanbul: (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İspanyol Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı).
- Karasu Avcı, E., Avcı, A., & İbret, B. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), s. 1558-1574. doi:10.17051/ilkonline.2017.342974
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), s. 1398-1411.
- Kardaş, M., & Cemal, S. (2017). Değerler Eğitimi Ve Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalara İlişkin Kaynakça Denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), s. 383-412.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Kaya, F., & Akpınar, E. (2021). İlköğretim Öğrencilerinin Özgürlük Değerine İlişkin Tutumları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(22), s. 578-602. doi:10.17679/856671
- Kayatosun, D. (2018). *Okuma Çemberlerinin Okuduğunu Anlama, Akıcı Okuma, Okuma Motivasyonu ve Sosyal Beceriler Üzerindeki Etkisi ve Okur Tepkilerinin Belirlenmesi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kazan, H. (2021). *Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinin Alımlama Kuramı Estetiğine Göre İncelenmesi*. Osmaniye: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Osmaniye Korkutata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kendir, S. (2022). *Türk Edebiyatında Alımlama Estetiği ve Akşit Göktürk'ün İnceleme ve Deneme Yazıları*. Ankara: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, F. (2019). *Ömer Seyfettin'in Romanında ve Hikayelerinde Değerler Eğitimi*. Ankara: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı.
- Kıral, B., & Başdağ, S. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Merhamet Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 80-96.
- Kitzinger, J. (1995, Jul 29). Qualitative Research. *Introducing Focus Groups*. *BMJ*, 311(7000), pp. 299-302. doi:10.1136/bmj.311.7000.299
- Kızılçelik, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitapevi.
- Koh, K., Camire, M., Limregina, S., & Soon, W. (2017). Implementation Of A Valuestraining Program İn Physical Education and Sport: A Follow-Upstudy. *physical Education and Sport Pedagogy*, 22(2), pp. 197-211.

- Kulaksızoğlu, A., & Dilmaç, B. (2013). İnsani Değerler Eğitimi Programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(12), s. 199-208.
- Kurtoğlu, F. (2016). Çocuk Edebiyatından Tarihi Metinlerden Yararlanma: Âşık Paşa'nın Garibnâme'si. *Milli Eğitim Dergisi*(211), s. 161-186.
- Küçükturgut, B., & Cevher, F. (2021, Aralık). Hünkar Hacı Bektaş Veli'nin Velayetnamesinde Yardımlaşma Değeri ve Eğitim Ortamında Kullanılabilirliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 699-713. doi:<https://doi.org/10.21054/deuifd.1051882>
- Kvale, S. (1994). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Kaliforniya: Sage Publications.
- Landes, S. (1983). Teaching Literary Criticism In The Elementary Grades:. In J. May (Ed.), *A Symposium Children And Their Literature A Readings Book West Lafayette* (pp. 161-164). Chla Publications.
- Lehman, B., & Scharer, P. (1993). Children And Adults Reading Children's Literature: Acomparision of Responses. *Paper Presented At The Annual Meeting Of The National Reading Conference*. 43. Charleston. Nisan 12, 2020 tarihinde <https://eric.ed.gov/?id=Ed373304> adresinden alındı
- Many, J., & Wiseman, D. (1992). The Effect Of Teaching Approach On Third-Grade Students' Response To Literature. *Journal of Reading Behavior*, 24(3), pp. 265-287.
- Marak, G. (1994). Children's Interpretation of Fictional Characters' Thinking. On *Snufkin's Spring Tune And A Bear of Very Little Brains* (p. 114). Linköping University.
- Mcewwan, H., & Egan, K. (1995). *Narrative in Teaching Learning and Research*. New York: TeachersCollagePress.
- MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2023). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Merriam, S., & Grenier, R. (2019). *Qualitative Research in Practice: Examples For Discussion and Analysis*. San Francisco: CA: Jossey-Bass Publishers.
- Miles, M., & Huberman, A.B. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. New York: Sage Publications.
- Mindivanlı, E., Küçük, B., & Aktaş, E. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde değerlerin Aktarımında Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), s. 93-101.
- Moran, B. (1999). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naylor, D., & Diem, R. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. USA: Random House.
- NCSS. (1994). Curriculum Standards For Social Studies: Expectations of Excellence. *National Council For The Social Studies*. Washington DC.

- Neuman, W., & Robson, K. (2014). *Basics Of Social Research*. Toronto: Pearson Canada.
- Neydim, N. (2020). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bilgi Yolu Yayıncılık.
- Niyazibeyoğlu, T. (2018). Başarı ve Maneviyat. *Eskiye*(36), s. 115-131. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiye/issue/37339/432107>. adresinden alındı
- Onan, B. (2013). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Onarıcıoğlu, A. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Öyküleyici Metinlere İlişkin Tepkilerinin Alımlama Estetiği Kuramı Açısından İncelenmesi*. Konya: (Yayınlanmamış Doktora Trzi) Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- Oppermann Tunç, S. (1994). *I. A. Richards'tan Wolfgang Iser'e: Okur Merkezli Eleştiri ve Okuma Kuramının Gelişimi*. İstanbul: Kur Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat Döneminde Çocuk Edebiyatı Üzerine Sadun Arene Armağan*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Osmanoğlu, C. (2018). İlk Okuma Kitaplarında Değerler Eğitimi: Kültürel Miras Söylemi Etrafında Bir Analiz. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), s. 1070-1101.
- Özbek, Y. (2013). *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Özdemir, G. (2008). *Sevim Ak'ın Hikâye ve Romanlarından Yer Alan Eğitsellletiler*. Çanakkale: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, B. (1998). Öğrenmeyi Öğretme. M. Gültekin (Dü.) içinde, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (s. 161-173). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1990). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1990). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul : Cem Yayınları.
- Özsoysal, F. (2022, Eylül 19). *Tiyatro Metinlerinde Alımlama ve MetinStratejileri*. <http://www.altkitap.com> adresinden alındı
- Öztok, Ö. (2010). *Behçet Necatigil'in Şiirlerini Alımlama Estetiğine Göre İnceleme Denemesi*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(15), s. 173-182.
- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, Ç. (2004). Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kullanabilme Yeterlilikleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), s. 75-83.
- Parker, W. (2001). *SocialStudies İn Elementary Education*. USA: Merrill Practice Hall.
- Paykoç, F. (1997). Öğretmenler için Duyuşsal Eğitim. *Uluslararası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı* (s. 115-122). Ankara Milli Eğitim Basımevi.

- Randall, W. (1999). Narrative Intelligence and The Novelty of Our Lives. *Journal Of Aging Studies*, 1(13), pp. 11-28.
- Rifat, M. (2004). *Eleştiri Seçkisi, Eleştirel Bakış Açıları*. İstanbul: Dünya Kitapları.
- Rosenblatt, M. (1999). Zaman Serisi Analizi Sempozyumu Bildirileri. New York: Brown University.
- Rossiter, M. (2002). Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. *Clearing House on Adult, Career and Vocational Education*, p. 241.
- Safran, M. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*. (B. Tay, & A. Öcal, Dü) Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, H., & Özdemir, D. (2017). Öğretmenlerin Görüşleri Işığında Aile Birliğini Korumada Değerlerin Rolüne Fenemolojik Bir Bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), s. 78-90.
- Sağlam, E. (1980). *İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğetimi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük Ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Araştırma*. Adana: (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Çukurova Üniversitesi .
- Savage, T., & Armstrong, D. (2007). *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Sayın, Ş. (1999). *Yazınbilim ve Alımama Estetiği. Metinlerle Söyleşi*. İstanbul: Multilingual.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for Researchers in Education and the Social Sciences*. Teachers College Press.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı Ve Okuma Kültürü*. . İzmir: Tudem Yayınları.
- Sezgin, T., & Çiftçi, M. (2017). Televizyon Reklamlarında İşlenen Toplumsal Değerler. 1. Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adea/issue/31386/323288> adresinden alındı
- Sıkı, R. (2011). Türkiye’de Çocuk Ve İlkgençlik Edebiyatı Yayıncılığı: 2000-2009. *Uzmanlık Tezi*. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative Research*. Los Angeles: Sage.
- Sis, N., & Gökçe, B. (2016). *Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Öyküleri*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Smith, M. (1992). Submission Versus Control In Literary Transactions. In J. Many, & C. Cox (Eds.), *Reader Stance & Literary Understanding: Exploring The Theories, Research, & Practice* (pp. 143-161). Norwood Nj: Ablex.
- Sönmez, A., & Kum, Ö. (tarih yok). İlkokul Öğrencilerinin "Yardımlaşma" Değer Algılarının Çizimlerle Belirlenmesi . *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*(13), s. 343-356. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inesj/issue/40066/476715> adresinden alındı
- Sönmez, V. (1999). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Squire, J. (1964). *The Response Of Adolescents While Reading Four Short Stories*. Champaign II. Research Report.

- Sucu, A. (2013). Kültür Aktarımında Edebiyat Eğitiminin Önemi. Uluslar arası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi Bildirileri. . Saraybosna: International BurchUniversity.
- Şimşek, Ş. (2005). *Kemalettin TUĞCU'nun Hayatı ve 50 Romanından Hareketle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri*. Bolu: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarında Değerler Eğitimi. *International Journal Of Humanities and Education*, 1(1), s. 79-104.
- Şirin, M. (1989). *Kemalettin TUĞCU ile Yazarlığı Üzerine, Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, M. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. (2021). *Yazarak Yaşadım Kemalettin TUĞCU Kitabı*. İstanbul: Muhit Kitap Yayınları.
- Tanç, N. (2013). *Alımlama Estetiği Işığında Hüsn ü Aşk'ın Tahlil ve Tenkidi*. . Muğla: (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Tatar, B. (2004). *Hermenötik*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara : Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe Dersi değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), s. 1-17.
- Thimmon, I. (1987). *Understanding Teenager Reading. Reading Processes And The Teaching Of Literature*. Melbourne: Methuen & Co.
- Thomson, I. (1987). *Understanding Teenager Reading. Reading Processes And The Teaching Of Literature*. Melbourne: Methuen & Co.
- Titus, H. (1946). *Living Issue In Philosophy*. USA: American Book Company.
- Tonga, D. (2017, Şubat). Rol Model Olarak Sosyal Bilgiler Öğretmeni. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(7), s. 17-30.
- Topal, Y. (2019). Değerler Eğitimi Ve On Kök Değer. *Mavi Atlas*, 7(1), s. 245-254. doi:10.18795/543521
- Townsend, D. (2002). *Estetiğe Giriş*. (S. Büyükdüvenci, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Tuğcu, N. (2004). *Sırça Köşkün Masalcısı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunalı, İ. (2002). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: İhkılap Kitabevi.
- Tural, K. (1988). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Turner, T. (1999). *Essentials of Elementary Social Studies* (2 ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Türkyılmaz, M., Can, R., & Karadeniz, A. (2010). Alımlama Estetiği ve Okur Merkezli Yaklaşımın Eski Edebiyat Eğitimine Uygulanması. (29), s. 153-172.
- Tüzel, S., & Kurudayıoğlu, M. (2013). Alımlama Estetiği Kuramı Doğrultusunda Okurun Beklenti Ufkunun Tespit Edilmesi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. *Mustafa Kemal Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), s. 101-123.

- Uçges. (2011). 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Eğitimi Sempozyumunun sonuç bildirgesi. *Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi*. Ankara.
- Uğurlu, S. (2010). Çocuk Edebiyatı Eleştirisi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History of Turkish or Turkic*, 5(3), s. 1933.
- Ulu Kalın, Ö. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Hiyerarşisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), s. 29-44.
- Ulusoy, K., & Tay, B. (2011). Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II. Ankara: Pegem Akademi.
- Ungan, S., & Demir, E. (2016). Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1(1), s. 40-65.
- Unkovich, A. (2011). The Power Of Story — To Teach, To Reach, To Inspire. *Phi Delta Kappan*, 92(6), pp. 58-62.
- Ural, Ş. (1996). Bireyin Eğitimi ve Toplumun Eğitimi (Değerler ve Arasındaki Mantıksal İlişki). *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi* (s. 51-60). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ustaogluçelik, A. (2016). Orhun Yazıtlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(55), s. 47-61.
- Uzunöz, A., Aktepe, V., & Köybaşı, E. (2018). Değer Analizi Yaklaşımı Yoluyla Dürüstlük Değerine Dönük Öğrenci Cevaplarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(3), s. 606-626.
- Uzunöz, A., Aktepe, V., & Özağaçhanlı, Z. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tasarruf Değerine İlişkin Metaforik Algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), s. 36-51. doi:10.30783/nevsosbilen.659945.
- Ünlü, İ., & Kaşkaya, A. (2018, 7 4). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, s. 2656-2679.
- Ünlü, Ö. (1996, Ekim 23). Kültür Sanat. 10. Türkiye Gazetesi.
- Varış, F. (1981). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Wais, M., & Hamilton, M. (2005). *Children Tell Stories: Teaching ND Using Story Telling in the Classroom*. (C. Richerd, Ed.) Illurated Edition.
- Xian Jing, L. (2010). On The Translation Of Children's Literature In The Perspective Of Reception Aesthetics Erişim Tarihi:02.01.2020 . *People's Republic Of China*. China: Proquest Dissertations Publishing. Retrieved Ocak 2, 2020, from www.proquest.com
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yalnız, A., & Yıkmaz, Y. (2018). Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük Ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), s. 649-666. doi:10.14395/468989
- Yansıma. (1975). *Çocuk Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. Yansıma Dergisi.
- Yaşar, Ş., & Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*(9).

- Yekeler, A., & Ulusoy, M. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Bilgi Verici Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Tepkileri. *Journal Of Anatolian Cultural Research*, 1(2), s. 20-39.
- Yel, S., & Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi. M. Safran (Dü.) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), s. 207-223.
- Yılar, M., & Karadağ, Y. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 2018 Öğretim Programındaki Değerlere İlişkin Hiyerarşileri Gerekçeleri ve Önerileri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(47), s. 476-505. doi:10.33418/907315
- Yılar, M., & Tomal, N. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Ve Yenilenen Ders Öğretim Programı. A. Uzunöz, & V. Aktepe (Dü) içinde, *Özel Öğretim Yöntemleri* (Cilt 2, s. 1-42). Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), s. 7-17. doi:<https://doi.org/10.29250/sead.596929>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, D. (2011). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Sevgi Değeri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(29), s. 203-230. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26255/276577> adresinden alındı
- YÖK. (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Aralık 22, 2022 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden alındı
- Yüce, S. (2016, Aralık). Edebiyatta Gerçekçilik Ve Ahımlama. *Söylem Filoloji Dergisi*, 1(2).
- Yüksel, T. (1996). İçindeki Çocuk İçin Yazan Adam: Kemalettin TUĞCU.
- Zengin, M. (2017). Is it Possible to Specify and Teach Acceptable and Appropriate Values for All? An Evaluation in the Context of Values Education Approaches. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), pp. 432-445. doi:10.19126/307128

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu) 31/12/2021 tarihli ve 12/10 sayılı kararı ile alınmıştır.

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	30/12/2021
Protokol No	12/10
Araştırma Başlığı	"Kemalettin Tuğcu'nun Hikayelerinde Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlere Yer Verilme Durumu"
Araştırma Türü	Nitel Araştırma
Araştırmacılar	Celal NAVRUZ (Sorumlu Araştırmacı) Prof. Dr. Erdal AKPINAR (Danışman)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama:	1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

EK 2: Kemalettin TUĞCU'nun Yayınlanan Hikâyeleri

- 1- *Açıkgözler, Maviş Yay., 1991*
- 2- *Adam ve Çocuk, Ünlü Yay., 1987*
- 3- *Adını Değiştiren Çocuk, İtimat Kitabevi, 1971*
- 4- *Aferin Yaşar, Anadolu Yay., 1983*
- 5- *Ağaçlar Uyandırıyor, Şenyıldız Yay., 1987*
- 6- *Ah Bu Çocuklar, İtimat Kitabevi, 1968*
- 7- *Ahretlik, Ceylan Yay., 1958*
- 8- *Altın Bilezik, İtimat Kitabevi, 1970*
- 9- *Altın Rüyası, İtimat Kitabevi, 1971*
- 10- *Amcamın Kızları, Şenyıldız Yay., 1967*
- 11- *Ana Hakkı, Erdem Yay., 1991*
- 12- *Ana Kucağı, Damla Yay., 1984*
- 13- *Anaların Anası, Özer Yay., 1997*
- 14- *Anasının Kızı, İtimat Kitabevi, 1976*
- 15- *Anasının Kuzusu, İtimat Kitabevi, 1964*
- 16- *Annelerin Çilesi, Damla Yay., 1975*
- 17- *Annem, Anadolu Yay., 1964*
- 18- *Annemin Hikâyesi, Damla Yay., 1981*
- 19- *Annesizler, Kurtuluş Yay., 1977*
- 20- *Arabacının Kızı, Maviş Yay., 1990*
- 21- *Arkadaşım Teoman, İtimat Kitabevi, 1974*
- 22- *Arkadaki Demir Kapı, İtimat Kitabevi, 1970*
- 23- *Ateş Böcekleri, Ünlü Kitabevi, 1985*
- 24- *Aşifte, İtimat Kitabevi, 1972*
- 25- *Ayrılık Yılı, Kurtuluş Yay., 1982*
- 26- *Ayşecik, Ceylan Yay., 1960*
- 27- *Baba Evi, Damla Yay., 1977*
- 28- *Babaların Dönüşü, Kurtuluş Yay., 1982*
- 29- *Babam ve Ben, Damla Yay., 1983*
- 30- *Babamın Günahı, Kurtuluş Yay., 1980*
- 31- *Babasının Çilesi, Kurtuluş Yay., 1982*

- 32- *Babasının Oğlu, İtimat Kitabevi, 1968*
- 33- *Babasızlar, Damla Yay., 1977*
- 34- *Balıkçı Güzeli, İtimat Kitabevi, 1970*
- 35- *Balıkçının Kızı, Damla Yay., 1977*
- 36- *Bekçi Baba, Kurtuluş Yay., 1977*
- 37- *Bekir'in Arabası, Maviş Yay., 1991*
- 38- *Benden Sonrakiler, Şenyıldız Yay., 1987*
- 39- *Benim Annem, Damla Yay., 1982*
- 40- *Benim Babam, İtimat Kitabevi, 1968*
- 41- *Benli Ahmet, İtimat Kitabevi, 1974*
- 42- *Bir Çocuğun Öyküsü, Kurtuluş Yay., 1980*
- 43- *Bir Çocuk Düşmanı, Kurtuluş Yay., 1982*
- 44- *Bir Çırağın Öyküsü, Maviş Yay., 1991*
- 45- *Bir Dağ Masalı, Damla Yay., 1980*
- 46- *Bir Evlatlığın Hatıra Defteri, Anadolu Yay., 1982*
- 47- *Bir Garip Kızcağz, Damla Yay., 1983*
- 48- *Bir Köpeğin Anıları, İtimat Kitabevi, 1976*
- 49- *Bir Ocak Söndü, Ünlü Kitabevi, 1985*
- 50- *Bitişik Komşular, İtimat Kitabevi, 1971*
- 51- *Bizans Yıkılıyor, İtimat Kitabevi, 1972*
- 52- *Bizim Kuşak, Ünlü Kitabevi, 1985*
- 53- *Bizim Mahallenin Çocukları, İtimat Kitabevi, 1973*
- 54- *Bizim Sokak, Şenyıldız Yay., 1987*
- 55- *Boş Beşik, Ünlü Yay., 1987*
- 56- *Bu Çocuk Kimin, Damla Yay., 1975*
- 57- *Bu Toprağın Çocukları, İtimat Kitabevi, 1977*
- 58- *Bücür, Şenyıldız Yay., 1987*
- 59- *Büyük Göç, İtimat Kitabevi, 1972*
- 60- *Büyüklerin Günahı, Damla Yay., 1979*
- 61- *Cambazın Kızı, Damla Yay., 1975*
- 62- *Canavar Doktor, Arif Bolat Kitabevi, 1943*
- 63- *Can Yoldaşları, Damla Yay., 1982*

- 64- *Ceylanlı Bahçe, Erdem Yay., 1991*
- 65- *Ceylan Kuzu, Türkiye Çocuk Yay., 1990*
- 66- *Cilt Güzelliği, Arif Bolat Kitabevi, 1937*
- 67- *Çalınmış Çocuklar, İtimat Kitabevi, 1970*
- 68- *Çeşitli Hikâyeler, İtimat Kitabevi, 1972*
- 69- *Çıkma Sokak, Kurtuluş Yay., 1980*
- 70- *Çiçekçi Amca, Mavi ş Yay., 1990*
- 71- *Çiçekçi Kız, Anadolu Yay., 1982*
- 72- *Çiftlikteki Sürgünler, İtimat Kitabevi, 1973*
- 73- *Çifte Kumrular, Erdem Yay., 1991*
- 74- *Çilli Kız, Mavi ş Yay., 1991*
- 75- *Çingene Kızı, Erdem Yay., 1991*
- 76- *Çocuk Hırsızları, Erdem Yay., 1991*
- 77- *Çocuk İhtiyar, Damla Yay., 1981*
- 78- *Çocuk Pazarı, İtimat Kitabevi, 1971*
- 79- *Çocuk Sesleri, Şenyıldız Yay., 1987*
- 80- *Çocuklar Adası, İtimat Kitabevi, 1970*
- 81- *Çocuklara Şiirler, İtimat Kitabevi, 1972*
- 82- *Çocukluk Arkadaşım, Damla Yay., 1981*
- 83- *Çocuksuzlar, Ceylan Yay., 1959*
- 84- *Dağdaki Yabancı, Damla Yay., 1975*
- 85- *Dağların Çocuğu, Şenyıldız Yay., 1987*
- 86- *Dağların Delisi, Kurtulu ş Yay., 1980*
- 87- *Dedemin Çocukları, Mavi ş Yay., 1991*
- 88- *Dedemin Evi, Kurtulu ş Yay., 1980*
- 89- *Dede ile Torun, Erdem Yay., 1991*
- 90- *Demir Adam, İtimat Kitabevi, 1976*
- 91- *Deniz Çocuğu, Kurtulu ş Yay., 1980*
- 92- *Deniz Kızı, Damla Yay., 1980*
- 93- *Denizlerin Esiri, Maviş Yay., 1991*
- 94- *Dert Ortağı, Şenyıldız Yay., 1987*
- 95- *Devlet Kuşu, Damla Yay., 1984*

- 96- *Dilenci Baba*, Damla Yay., 1983
- 97- *Doğduğum Ev*, Damla Yay., 1985
- 98- *Doktor Anne*, Kurtuluş Yay., 1982
- 99- *Düşkün Çocuk*, Ceylan Yay., 1957
- 100- *Dişi Kuş*, 1942
- 101- *Ekmek Parası*, İtimat Kitabevi, 1970
- 102- *El Kapısı*, Damla Yay., 1981
- 103- *Emekliler*, Maviş Yay., 1991
- 104- *En Güzel Çocuk Şiirleri*, İtimat Kitabevi, 1972
- 105- *Eski Bir Masal*, Erdem Yay., 1991
- 106- *Eskici Baba*, İtimat Kitabevi, 1968
- 107- *Eskicinin Köpeği*, Damla Yay., 1982
- 108- *Eski Evimiz*, Şenyıldız Yay., 1987
- 109- *Eski Toprak*, Şenyıldız Yay., 1987
- 110- *Evlathık*, Kurtuluş Yay., 1977
- 111- *Fırtına Gecesi*, Şenyıldız Yay., 1987
- 112- *Garip*, İtimat Kitabevi, 1970
- 113- *Garip Emine*, Kurtuluş Yay., 1980
- 114- *Garip Kuşun Yuvası*, Kurtuluş Yay., 1980
- 115- *Gecekondu Kızı*, Kurtuluş Yay., 1980
- 116- *Gece Kuşları*, Erdem Yay., 1991
- 117- *Geçim Dünyası*, Şenyıldız Yay., 1987
- 118- *Gelişigüzel (Şiirler)*, Helios Yay., 1995
- 119- *Geriye Dönüş*, Maviş Yay., 1991
- 120- *Göçmen Kızı*, Ünlü Yay., 1985
- 121- *Göçmen Kuşlar*, Şenyıldız Yay., 1987
- 122- *Göçmen Oğlu (Tefrika)*
- 123- *Gönül Sevince (Tefrika)*
- 124- *Görmeyen Yavrucak*, İtimat Kitabevi, 1970
- 125- *Gurbet Acıları*, Kurtuluş Yay., 1980
- 126- *Gurbetteki Çocuk*, Kurtuluş Yay., 1982
- 127- *Gülçin Abla*, Erdem Yay., 1991

- 128- *Güllü Bahçe*, Damla Yay., 1978
- 129- *Güngörmüşler*, Kurtuluş Yay., 1980
- 130- *Güzel Yusuf*, İtimat Kitabevi, 1972
- 131- *Güzin Hala*, Kurtuluş Yay., 1980
- 132- *Hacıbaba*, Damla Yay., 1981
- 133- *Handaki Yabancı*, Şenyıldız Yay., 1987
- 134- *Hayat Arkadaşı*, Yeni Sabah, (Brş.), Arif Bolat Kitabevi, 1943
- 135- *Hayırlı Evlât*, Maviş Yay., 1991
- 136- *Herkesten Uzak*, İtimat Kitabevi, 1959
- 137- *Hırdavatçı Dede*, Erdem Yay., 1991
- 138- *Hırsızın Oğlu*, Ceylan Yay., 1959
- 139- *Hissiz Adam*, Türkiye Basımevi, 1943
- 140- *Huysuz Çocuk*, İtimat Kitabevi, 1968
- 141- *İçki Saati (Oyun)*, Yeşilay Cemiyeti, 1976
- 142- *İçler Acısı*, İtimat Kitabevi, 1968
- 143- *İhtiyar At*, Kurtuluş Yay., 1992
- 144- *İhtiyar Balıkçı*, İtimat Kitabevi, 1972
- 145- *İhtiyar Dilenci*, Kurtuluş Yay., 1980
- 146- *İhtiyarlar*, Ünlü Yay., 1985
- 147- *İhtiyar Öğretmen*, Kurtuluş Yay., 1980
- 148- *İki Kardeş*, Türkiye Çocuk Yay., 1990
- 149- *İncili Terlik*, İtimat Kitabevi, 1971
- 150- *İnci'nin Kismeti*, Maviş Yay., 1991
- 151- *İstanbul Sokakları*, Kurtuluş Yay., 1977
- 152- *İstenmeyen Çocuk*, Kurtuluş Yay., 1980
- 153- *İyi Saatte Olsunlar (Tefrika)*, İtimat Kitabevi, 1972
- 154- *Kaçak*, İtimat Kitabevi, 1972
- 155- *Kaçık*, Garip Bir Adam, İtimat Kitabevi, 1971
- 156- *Kahve Çekirdeği*, Maviş Yay., 1991
- 157- *Kahvedeki Adam*, Maviş Yay., 1991
- 158- *Kapı Yoldaşları*, Kurtuluş Yay., 1980
- 159- *Kara Annem*, Özer Yay., 1997

- 160- *Karakaçan*, Damla Yay., 1984
- 161- *Karanlıkta Bir Çocuk*, Kurtuluş Yay., 1977
- 162- *Karataşlı Emine*, Maviş Yay., 1991
- 163- *Karayılan (Tefrika)*, İtimat Kitabevi, 1972
- 164- *Kardeş Çocukları*, İtimat Kitabevi, 1972
- 165- *Kardeş Kalbi*, Şenyıldız Yay., 1987
- 166- *Kardeşim Tomris*, İtimat Kitabevi, 1971
- 167- *Kartalın Yuvası*, Damla Yay., 1984
- 168- *Kayıkçı Güzeli*, Ünlü Yay., 1985
- 169- *Kayıp Aranıyor*, Anadolu Yay., 1982
- 170- *Kediler Ülkesi*, 1987
- 171- *Kırk Ev Kedisi*, Damla Yay., 1984
- 172- *Kız Arkadaşım*, Kurtuluş Yay., 1977
- 173- *Kız Evlât*, Damla Yay., 1977
- 174- *Kimsesiz*, Anadolu Yay., 1982
- 175- *Kimsesiz Adam*, İtimat Kitabevi, 1971
- 176- *Kimsesiz Çocuklar*, İtimat Kitabevi, 1963
- 177- *Kimsesizler*, Kurtuluş Yay., 1980
- 178- *Kimsesiz Çocuk*, Şenyıldız Yay., 1987
- 179- *Kirli Çıkın*, Şenyıldız Yay., 1987
- 180- *Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz*, Arif Bolat Yay., 1942
- 181- *Kolsuz Adam*, Şenyıldız Yay., 1987
- 182- *Kolsuz Bebek*, Ceylan Yay., 1961
- 183- *Komşularımız*, İtimat Kitabevi, 1972
- 184- *Korkunç Yıllar*, Ceylan Yay., 1958
- 185- *Korudaki Adam*, İtimat Kitabevi, 1972
- 186- *Korudaki Ev*, İtimat Kitabevi, 1972
- 187- *Koruköy'ün Yetimi*, Kurtuluş Yay., 1980
- 188- *Köpekli Adam*, Maviş Yay., 1991
- 189- *Köy Doktoru*, Kurtuluş Yay., 1980
- 190- *Köye Dönenler*, İtimat Kitabevi, 1972
- 191- *Köye Gelen Yabancı*, İtimat Kitabevi, 1969

- 192- *Köyde Bir Yabancı*, Kurtuluş Yay., 1982
- 193- *Köyde Unutulanlar*, Damla Yay., 1984
- 194- *Köydeki Arkadaşım*, Damla Yay., 1981
- 195- *Köydeki Evimiz*, Kurtuluş Yay., 1980
- 196- *Köydeki Kismet*, Maviş Yay., 1990
- 197- *Köydeki Kız*, Maviş Yay., 1990
- 198- *Köyden Gelen Kız*, Damla Yay., 1977
- 199- *Köyden İndim Şehire*, Ünlü Yay., 1987
- 200- *Köyden Kaçan Kız*, Şenyıldız Yay., 1987
- 201- *Köylü Çocuk*, Ünlü Yay., 1987
- 202- *Köyün Garipleri*, Şenyıldız Yay., 1987
- 203- *Köyünü Unutan Adam*, İtimat Kitabevi, 1970
- 204- *Kucaktan Kucağa (Tfrk.)*, İtimat Kitabevi, 1970
- 205- *Kuyulu Bahçe*, Damla Yay., 1984
- 206- *Kuklacı*, Damla Yay., 1983
- 207- *Küçük Adam*, İtimat Kitabevi, 1972
- 208- *Küçük Anne*, İtimat Kitabevi, 1972
- 209- *Küçük Balıkçı*, Kurtuluş Yay., 1980
- 210- *Küçük Besleme*, Kurtuluş Yay., 1977
- 211- *Küçük Bey*, Damla Yay., 1977
- 212- *Küçük Boyacı*, Kurtuluş Yay., 1982
- 213- *Küçük Çalgıcı*, Ünlü Yay., 1985
- 214- *Küçük Çırak*, İtimat Kitabevi, 1971
- 215- *Küçük Erkek*, Damla Yay., 1979
- 216- *Küçük Gazeteci*, İtimat Kitabevi, 1970
- 217- *Küçük Göçmen*, Kurtuluş Yay., 1980
- 218- *Küçük Hanım*, Damla Yay., 1977
- 219- *Küçük Hanımefendi*, Kurtuluş Yay., 1982
- 220- *Küçük İşportacı*, Damla Yay., 1982
- 221- *Küçük Kambur*, Kurtuluş Yay., 1982
- 222- *Küçük Kaptan*, İtimat Kitabevi, 1976
- 223- *Küçük Mirasyedi*, İtimat Kitabevi, 1970

- 224- *Küçük Ressam*, Şenyıldız Yay., 1987
- 225- *Küçük Sanatçı*, Kurtuluş Yay., 1977
- 226- *Küçük Serseri*, Damla Yay., 1975
- 227- *Küçük Sevgili*, İtimat Kitabevi, 1946
- 228- *Küçük Sürgün*, Kurtuluş Yay., 1982
- 229- *Küçük Şoför*, Anadolu Yay., 1982
- 230- *Küskün Çocuklar*, Kurtuluş Yay., 1980
- 231- *Küskünler*, Şenyıldız Yay., 1987
- 232- *Mahallenin Sevgilisi*, Kurtuluş Yay., 1977
- 233- *Mahzendeki İskelet*, Şenyıldız Yay., 1987
- 234- *Mavi Gözlü Bebek*, Kurtuluş Yay., 1982
- 235- *Maymun Adam (Tfrk.)*, İtimat Kitabevi, 1980
- 236- *Maymunlar Adası*, İtimat Kitabevi, 1968
- 237- *Mehmetçik*, Ünlü Yay., 1985
- 238- *Mercan Kolye*, Erdem Yay., 1991
- 239- *Mine'nin Arkadaşı*, Erdem Yay., 1991
- 240- *Mirasyediler*, Ünlü Yay., 1987
- 241- *Ninelerin Ninesi*, Erdem Yay., 1991
- 242- *Ormandaki İhtiyar*, Kurtuluş Yay., 1977
- 243- *Oyuncakçı Dede*, Kurtuluş Yay., 1980
- 244- *Öksüz Dilimi*, Kurtuluş Yay., 1980
- 245- *Öksüz Murat*, İtimat Kitabevi, 1969
- 246- *Öksüz Oğlan*, İtimat Kitabevi, 1970
- 247- *Ömer'in Rüyası*, Kurtuluş Yay., 1980
- 248- *Pasifik'te Bir Türk Genci*, İtimat Kitabevi, 1969
- 249- *Piyangocu Kız*, Anadolu Yay., 1982
- 250- *Resimlerle Hz. Muhammed'in Hayatı*, Hayat Derg. Eki
- 251- *Saadet Borcu*, Türkiye Yay., 1943
- 252- *Sakat Çocuk*, Erdem Yay., 1991
- 253- *Satıcı Kız*, Şenyıldız Yay., 1987
- 254- *Satılan Çocuk*, Damla Yay., 1979
- 255- *Sedefli Çekmece*, Şenyıldız Yay., 1987

- 256- *Sen Bizden Değilsin*, Şenyıldız Yay., 1987
- 257- *Serseri Çocuk*, İtimat Kitabevi, 1968
- 258- *Sizin İçin Ne Diyorlar*, Seviliyor musunuz, Kadın Neşriyatı, 1943
- 259- *Simitçi Kız*, İtimat Kitabevi, 1968
- 260- *Siyah Atlı Şövalye*, İtimat Kitabevi, 1972
- 261- *Siyahlı Kadın*, Ünlü Yay., 1985
- 262- *Sokak Çocuğu*, Ceylan Yay., 1955
- 263- *Sokak Köpeği*, Damla Yay., 1975
- 264- *Sokaktaki Adam*, İtimat Kitabevi, 1976
- 265- *Sokaktan Gelen Çocuk*, Damla Yay., 1982
- 266- *Son Çocuk*, Erdem Yay., 1991
- 267- *Son Günlüğü*, İtimat Kitabevi
- 268- *Sonradan Görmeler*, 1987
- 269- *Soylu Çocuk*, Kurtuluş Yay., 1980
- 270- *Sucu Kız*, Şenyıldız Yay., 1987
- 271- *Sultanın Gözdesi*, İtimat Kitabevi
- 272- *Sürgün*, Özer Yay., 1997
- 273- *Sütannem Nazlı*, Damla Yay., 1984
- 274- *Süt Kardeşler*, Damla Yay., 1977
- 275- *Sütçü Kız*, Kurtuluş Yay., 1980
- 276- *Şehir Çocuğu*, Erdem Yay., 1991
- 277- *Şeytan Çocuk*, Damla Yay., 1975
- 278- *Şımarık Kız*, Maviş Yay., 1991
- 279- *Şımarıklar*, Kurtuluş Yay., 1982
- 280- *Şoförün Kızı*, Özer Yay., 1997
- 281- *Talihsiz Çocuk*, İtimat Kitabevi, 1969
- 282- *Tanrı Misafiri*, Damla Yay., 1978
- 283- *Taş Yürek*, Türkiye Yay., 1947
- 284- *Tekinsiz Ada*, Kurtuluş Yay., 1980
- 285- *Toprak Adamları*, Damla Yay., 1984
- 286- *Toprak Ana*, Kurtuluş Yay., 1982
- 287- *Uçurum*, Ahmet Sait Basımevi, 1945

- 288- *Uğurlu Çocuk*, Erdem Yay., 1991
- 289- *Unutulan Çocuk*, Ceylan Yay., 1960
- 290- *Unutulan Kadın*, Maviş Yay., 1990
- 291- *Unutulan Kız*, İtimat Kitabevi, 1968
- 292- *Üç Arkadaş*, İtimat Kitabevi, 1968
- 293- *Üç Aylıklar (Tahsin Demiray'da kaldı)*
- 294- *Üvey Anne*, Kurtuluş Yay., 1980
- 295- *Üvey Baba*, İtimat Kitabevi, 1971
- 296- *Viranbağ*, Kurtuluş Yay., 1982
- 297- *Yalancı*, Şenyıldız Yay., 1987
- 298- *Yalnız Adam*, Kurtuluş Yay., 1982
- 299- *Yalnız Çocuk*, Kurtuluş Yay., 1982
- 300- *Yapraklar Dökülürken*, Ünlü Yay., 1985
- 301- *Yarım Adam*, Şenyıldız Yay., 1987
- 302- *Yaşar'ın Kaderi*, Şenyıldız Yay., 1987
- 303- *Yavrucak*, İtimat Kitabevi, 1971
- 304- *Yer Altında Bir Şehir*, İtimat Kitabevi, 1964
- 305- *Yerin Kulağı Var*, Şenyıldız Yay., 1987
- 306- *Yetim Ali*, Damla Yay., 1975
- 307- *Yetim Kardeşler*, Şenyıldız Yay., 1987
- 308- *Yetim Malı*, Ceylan Yay., 1959
- 309- *Yetimler Güzeli*, Damla Yay., 1983
- 310- *Yılanlı Bağ*, Damla Yay., 1975
- 311- *Yolunu Şaşırın Adam*, Ceylan Yay., 1959
- 312- *Yurt Özlemi*, Kurtuluş Yay., 1980
- 313- *Yuvadan Uzak*, İtimat Kitabevi, 1970
- 314- *Yuvaya Dönüş*, Anadolu Yay., 1982
- 315- *Zavallı Annem*, Kurtuluş Yay., 1982
- 316- *Zavallı Baba*, İtimat Kitabevi, 1972
- 317- *Zavallı Büyükbaba*, İtimat Kitabevi, 1970
- 318- *Zavallı Çocuk*, Anadolu Yay., 1982

Ek 3: Kemalettin TUĞCU'nun Yazılarının Yayımlandığı Dergiler

- *Ateş,*
- *Kadın Moda Albümü,*
- *Yavrutürk,*
- *Ev-İş,*
- *Yıldız,*
- *Kadın Dünyası,*
- *Çocuk Haftası,*
- *Doğın Kardeş,*
- *Hayat,*
- *Muallimler Birliğı,*
- *Binbir Roman,*
- *Ceylan,*
- *Gelincik,*
- *Yeşilay,*
- *Türkiye Çocuk,*
- *Kırmızı Fare Çocuklar İçin Edebiyat Dergisi.*

EK 4: Araştırma İçin İncelenen Hikâyeler

Sıra No	Hikâyenin Adı
1	<i>Arkadaşım Teoman</i>
2	<i>Bizim Mahallenin Çocukları</i>
3	<i>Bu Toprağın Çocukları</i>
4	<i>Düşkün Çocuk</i>
5	<i>Altın Rüyası</i>
6	<i>Anasının Kuzusu</i>
7	<i>İncili Terlik</i>
8	<i>Komşularımız</i>
9	<i>Küçük Adamlar</i>
10	<i>Küçük Çırak</i>
11	<i>Ceylanlı Bahçe</i>
12	<i>Yapraklar dökülürken</i>
13	<i>Balıkçının Kızı</i>
14	<i>Kayıkçı Güzeli</i>
15	<i>Bir Çırağın Öyküsü</i>
16	<i>Yalnız Çocuk</i>
17	<i>Köydeki Arkadaşım</i>
18	<i>Sokaktan Gelen Çocuk</i>
19	<i>İhtiyarlar</i>
20	<i>Ninelerin Ninesi</i>
21	<i>Babam ve Ben</i>
22	<i>Yetim Ali</i>
23	<i>Yetimler Güzeli</i>
24	<i>Baba Evi</i>
25	<i>Kuklacı</i>
26	<i>Dedemin Evi</i>
27	<i>Yuvadan Uzak</i>
28	<i>Doğduğum Ev</i>
29	<i>Balıkçı Güzeli</i>
30	<i>Benim Babam</i>
31	<i>Adını Değiştiren Çocuk</i>
32	<i>Ahretlik</i>
33	<i>Kardeşim Tomris</i>
34	<i>Altın Bilezik</i>
35	<i>Üç Arkadaş</i>
36	<i>Çocuklar Adası</i>
37	<i>Eskici Baba</i>
38	<i>Emekliler</i>
39	<i>Kara Annem</i>
40	<i>Ateş Böcekleri</i>
41	<i>Kahvedeki Adam</i>
42	<i>Kimsesiz Çocuklar</i>
43	<i>Küçük Gazeteci</i>
44	<i>Küçük Kaptan</i>
45	<i>Öksüz Murat</i>

Ek 4: Araştırma İçin İncelenen Hikâyeler (Devamı)

46	<i>Öksüz Oğlan</i>
47	<i>Güzel Bir Gün</i>
48	<i>Huysuz Çocuk</i>
49	<i>Kaçık</i>
50	<i>Kimsesiz Adam</i>
51	<i>Sokak Köpekleri</i>
52	<i>Maymunlar Adası</i>
53	<i>Dilenci Baba</i>
54	<i>Tanrı Misafiri</i>
55	<i>Aradaki Demir Kapı</i>
56	<i>Köye Gelen Yabancı</i>
57	<i>Talihsiz Çocuk</i>
58	<i>Üvey Baba</i>
59	<i>Babasının Oğlu</i>
60	<i>Bekirin Arabası</i>
61	<i>Bir Garip Kızcağız</i>
62	<i>Bu Çocuk Kimin</i>
63	<i>Köyünü Unutan Adam</i>
64	<i>Yolunu Şaşıran Adam</i>
65	<i>Köydeki Evimiz</i>
66	<i>Köydeki Kız</i>
67	<i>Şoförün Kızı</i>
68	<i>Mehmetçik</i>
69	<i>Minenin Arkadaşları</i>
70	<i>Annemin Hikâyesi</i>

EK 5: “Kemalettin TUĞCU’nun Hikâyelerinde Yer Alan Değerlerin Alımlanmasını Değerlendirme Anketi”

Değerli öğrencimiz;

Sizlerin, okuduğunuz hikâyelerdeki değerleri belirlemek amacıyla bir araştırma yapmaktayım. Ölçme aracındaki cevaplarınız sadece bilimsel amaçlı kullanılacak, kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Sonuçların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz

Kız()

Erkek()

Sınıf Düzeyi:

Okuduğunuz hikayenin adı

Okuduğunuz Hikâyeye İlişkin Sorular

1. Yazar bu hikâyeyi sence niçin yazmıştır?
2. Bu hikâyeyi okumadan önce onun hakkında neler düşündün?
3. Bu hikâyeden neler anladın? Hissettiğin duyguları yorumlar mısın?
4. Okuduğun bu hikâyede hangi değerler bulunmaktadır? Bu değerlerin yaşadığın çevreye ve ülkeye uygun olduğunu düşünüyor musun? Sebebinin açıklar mısın?
5. Okuduğun bu hikâye sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler ile ilgili hangi duyguları hissetmeni sağladı?
6. Okuduğun hikâyede bulunan değerler ile ilgili düşüncelerini münazara edeceğin bir örnek verir misin?
7. Okuduğun hikâyede bulunan toplumsal değerler ile ilgili düşüncelerin doğru olup olmadığı hakkındaki görüşlerin nelerdir? Teyit etme ihtiyacı duydun mu?

CEVAPLAR

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Celal NAVRUZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Erzincan Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Eğitimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Programı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1-Navruz, C. & Akpınar, E. (2018). Kırsal kesimde ortaokul öğrencilerinin çevresel tutumlarının ebeveyn eğitim düzeyine göre incelenmesi (Erzincan çayırli örneği). <i>Social Sciences Studies Journal</i>, 4(20), 2475-2482.	